

**ENTEĞRE RAPORLAMANN İŞLETMELERİN FİNANSAL
PERFORMANSLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN YAPISAL EŞİTLİK
MODELİ İLE ÖLÇÜLMESİ**

Leyla ÇELİK

Doktora Tezi

İŞletme Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. OĞuzhan AYDEMİR

2019

**T.C.
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ**

**ENTEĞRE RAPORLAMANIN İŞLETMELERİN FİNANSAL
PERFORMANSLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN YAPISAL
EŞİTLİK MODELİ İLE ÖLÇÜLMESİ**

Leyla ÇELİK

İŞLETME ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: Prof. Dr. OĞUZHAN AYDEMİR

TEKİRDAĞ-2019

Her hakkı saklıdır

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM BEYANI

Hazırladığım Doktora Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

... / ... / 20...

Leyla ÇELİK

T.C.
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

Leyla ÇELİK tarafından hazırlanan ‘**Entegre Raporlamanın İşletmelerin Finansal Performansları Üzerindeki Etkisinin Yapısal Eşitlik Modeli ile Ölçülmesi**’ konulu **DOKTORA** Tezinin Sınavı, Namık Kemal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği uyarınca ..... günü saat .....’da yapılmış olup, tezin ..... **OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞU** ile karar verilmiştir.

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Oğuzhan AYDEMİR (Danışman)

İmza:

Üye: Prof. Dr. Mehmet ERKAN

İmza:

Üye: Doç. Dr. S. Ahmet MENTEŞ

İmza:

Üye: Doç. Dr. Erkan ÖZTÜRK

İmza:

Üye: Dr. Öğr. Üyesi ALİ GÜREL

İmza:

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu adına

...../...../20.....

Prof. Dr. Rasim Yılmaz

Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum, Enstitü	: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
ABD	: İşletme Anabilim Dalı
Tez Başlığı	: Entegre Raporlamanın İşletmelerin Finansal Performansları Üzerindeki Etkisinin Yapısal Eşitlik Modeli İle Ölçülmesi
Tez Yazarı	: Leyla ÇELİK
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Oğuzhan AYDEMİR
Tez Türü, Yılı	: Doktora Tezi, 2019
Sayfa Sayısı	: 232

Kurumsallaşmanın temelini oluşturan bilgilendirme ve şeffaflığın öneminin giderek artması, günümüzde işletmelerin performanslarının sadece finansal olarak açıklanmasını yetersiz kılmıştır. Dahası işletmelerin sosyal ve çevresel açıdan da topluma karşı sorumlu olduğunun altını çizen sürdürülebilirlik kavramının dünya gündemine oturması, beraberinde işletmelerin performanslarını sosyal ve çevresel açıdan da ifade edebilecekleri kurumsal raporları ortaya çıkarmıştır. İşletmelerin dönem sonu finansal raporlarına ek olarak sosyal ve çevresel performanslarını açıkladıkları; sosyal raporlar, çevresel raporlar, üç boyutlu raporlama (TBL), kurumsal sosyal sorumluluk raporları, sürdürülebilirlik konularıyla ilgili genişletilmiş faaliyet raporları ve bağımsız sürdürülebilirlik raporları zamanla bilgi karmaşıklığı olarak algılanmış ve bir işletmeye ait birden fazla rapor bulunması bu raporların değerlendirilmesini güçleştirmiştir. Bu bağlamda, işletmelerin finansal ve finansal olmayan bilgilerini tek bir raporda gösterilmesini öngören entegre raporlama ortaya çıkmıştır. İşletmelerin sosyal, çevresel ve ekonomik tüm performans göstergelerini tek bir raporda açıklayarak aynı zamanda işletmelere değer katmayı hedefleyen entegre raporlamanın, bu hedefi doğrultusunda işletmelerin entegre raporlarının finansal performansları üzerinde etkisinin olup olmadığı araştırmamızın ana konusunu oluşturmaktadır. Araştırmada, öncelikle işletmelerin sosyal, çevresel ve ekonomik performanslarını ifade eden teorik bir model oluşturulmuştur. Bu model çerçevesinde, entegre raporlamaya en yakın rapor yayınlayan BİST Sürdürülebilirlik Endeksi'ne kayıtlı işletmelerin 2016–2017 yıllarında yayınladıkları sürdürülebilirlik, faaliyet ve entegre raporları, işletmelerin sosyal ve çevresel performans göstergeleri olarak ele alınmış ve Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi (IIRF)'nde yer alan ilkeler doğrultusunda içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi ile sayısallaştırılan sosyal ve çevresel performans göstergeleri ve ekonomik performans göstergelerinin (işletmelerin dönem sonu zorunlu yayınladıkları bilanço ve gelir tablolarından elde edilen finansal rasyolar) işletmelerin finansal performansına (Aktif karlılığı-ROA ve Öz Kaynak karlılığı-ROE) olan etkisi 'SPSS for Windows 22.00 ve AMOS 22.0' programı kullanılarak Yapısal Eşitlik Modellemesi Yol Analizi Yöntemi aracılığıyla ayrı ayrı analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmanın sonucunda entegre rapor

yayınlamayan 41 işletmenin performans göstergeleri; ROA'yı % 55, ROE'yi ise % 32 oranda etkilerken, entegre rapor yayınlayan ve yayınlamayan 44 işletmenin performans göstergelerinin; ROA'yı % 63, ROE'yi ise % 35 oranda etkilediği, entegre rapor yayınlayan 3 işletmenin performans göstergelerinin ise; ROA'yı % 70, ROE'yi ise % 82 oranda etkilediği görölmüştür. Dolayısıyla araştırma sonucunda entegre raporlamanın işletmelerin finansal performansları üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Entegre raporlama, Sürdürülebilirlik Raporlaması, Küresel Raporlama Girişimi, Bist Sürdürülebilirlik Endeksi, Yapısal Eşitlik Modeli.

ABSTRACT

Institution, Institute : Tekirdağ Namık Kemal University, Institute of Social Sciences,
Department : Department of Business Administration
Title : Measuring the Effect of Integrated Reporting on Financial Performance of Companies by Structural Equality Model
Author : Leyla ÇELİK
Adviser : Prof. Dr. Oğuzhan Aydemir
Type of Thesis, Year : Ph. D. Dissertation, 2019
Total Number of Pages : 232

The increasing importance of information and transparency, which form the basis of institutionalization, has rendered only the financial disclosure of enterprises' performances inadequate. Moreover, the concept of sustainability, which underlines the fact that enterprises are socially responsible for the society in terms of social and environmental aspects, has brought the corporate reports that the companies can express their performance in terms of social and environmental aspects. In addition to the end-of-period financial reports, the enterprises have announced their social and environmental performance; social reports, environmental reports, three-dimensional reporting (TBL), corporate social responsibility reports, extended activity reports on sustainability issues and independent sustainability reports have been perceived as information complexity over time and the existence of multiple reports of a business has made it difficult to evaluate these reports. In this context, integrated reporting has emerged in order to show the financial and non-financial information of the enterprises in a single report. The main issue of our study is to determine whether the integrated reporting aiming to add value to the enterprises by adding all the social, environmental and economic performance indicators of the enterprises in a single report and also to the financial performance of the integrated reports of the enterprises. In the research, first of all, a theoretical model which expresses the social, environmental and economic performance of the enterprises has been formed. Within the framework of this model, the sustainability, activity and integrated reports of the enterprises registered with the BIST Sustainability Index published in 2016–2017 as the nearest report to integrated reporting were considered as the social and environmental performance indicators of the enterprises and subjected to content analysis in line with the principles included in the International Integrated Reporting Framework (IIRF). The effects of social and environmental performance indicators and economic performance indicators (financial ratios obtained from the balance sheet and income statements issued by the enterprises at the end of the period) digitized by the content analysis on the financial performance of the (Return on assets-ROA and return on equity-ROE) enterprises were analyzed and interpreted separately using the Structural Equation Modeling (Path Analysis) using the 'SPSS for Windows 22.00 and AMOS

22.0⁴ program. As a result of the research, the performance indicators of 41 enterprises that do not publish integrated reports; while it affects 55% of ROA and 32% of ROE, the performance indicators of 44 enterprises that publish and do not publish integrated reports; it affects 63% of ROA and 35% of ROE, the performance indicators of the 3 enterprises that publish integrated reports; It affects 70% of ROA and 82% of ROE. Therefore, it is concluded that integrated reporting has a positive effect on financial performance of enterprises.

Keywords: Integrated Reporting, Sustainability Reporting, Global Reporting Initiative, BIST Sustainability Index, Structural Equation Modeling.

ÖNSÖZ

Tez çalışması süresince desteğini, bilgisini ve deneyimlerini hiçbir zaman esirgmeden benimle paylaşan, motivasyonumu her zaman yükselterek sabırla beni yönlendiren değerli hocam Sayın Prof. Dr. Oğuzhan AYDEMİR'e; akademik kariyerime başladığım andan itibaren bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren ve doktora sürecinde desteğini her zaman hissettiren değerli hocam Sayın Prof. Dr. Ahmet KUBAŞ'a; doktora başlarken beni cesaretlendiren ve desteğini her zaman hissettiren değerli hocam Sayın Murat TAŞAN'a; çalışmanın son aşamasında, okunması ve incelenmesi konusunda destek veren ve kıymetli tavsiyelerde bulunan değerli hocam Sayın Prof. Dr. Mehmet ERKAN'a, Sayın Doç. Dr. S. Ahmet MENTEŞ'e, Sayın Doç. Dr. Erkan ÖZTÜRK'e ve Sayın Öğr. Üyesi Ali GÜREL'e; çalışmanın olgunlaşması sürecinde verdiği desteklerinden dolayı değerli hocam Sayın Dr. A. Engin ERGÜDEN'e sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım. Her zaman olduğu gibi hayatımın en uzun ve zorlu eğitim döneminde de beni sevgi, sabır ve büyük bir özveri ile destekleyen canım annem başta olmak üzere canım aileme teşekkürlerimi içtenlikle sunarım.

Leyla ÇELİK

Haziran 2019, TEKİRDAĞ

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM BEYANI	i
TEZ ONAY SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1
1. ENTEGRE RAPORLAMAMANIN ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ	3
1.1. Entegre Raporlamamanın Ortaya Çıkışı	3
1.1.1. Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma	3
1.1.2. Kurumsal Sürdürülebilirlik	7
1.1.3. Sürdürülebilirlik Raporları	10
1.1.4. Küresel Raporlama Girişimi (GRI)	19
1.2. Entegre Raporlama ile Sürdürülebilirlik Raporları Arasındaki İlişki	28
1.3. Entegre Raporlamamanın Gelişim Süreci	30
1.3.1. Entegre Raporlama 'da İlk Dönem (1999'ların ortalarından 2004'e kadar)	34
1.3.2. Entegre Raporlama 'da İkinci dönem (2005 yılından 2009 yılına kadar)	35
1.3.3. Entegre Raporlama 'da Üçüncü dönem (2010'dan 2014'e kadar)	36
1.3.4. Entegre Raporlama 'da Dördüncü dönem (2014'den 2019'e kadar)	42
1.4. Entegre Raporlamamanın Küresel Bağlamda Adaptasyonu	50
1.5. Entegre Raporlamamanın Türkiye'ye Adaptasyonu	52
2. ENTEGRE RAPORLAMAMANIN TANIMI, AMACI, İÇERİĞİ VE KAPSAMI	55
2.1. Entegre Raporlamamanın Tanımı	55
2.1.1. Entegre Raporlama Nedir?	55
2.1.2. Entegre Raporlama Ne Değildir?	60
2.2. Entegre Raporlamamanın Amacı	62
2.3. Entegre Raporlama Çerçevesi ve Amaçları	66
2.3.1. Entegre Raporlama Çerçevesi Sermaye Öğeleri	68
2.3.2. Entegre Raporlama Çerçevesi Kılavuz İlkeleri	74

2.3.3. Entegre Raporlama Çerçevesi İçerik Öğeleri	78
2.4. Entegre Raporlamanın Teorik Bileşenleri	82
2.4.1. Entegre Raporlama ve Entegre Düşünme	83
2.4.2. Entegre Raporlama ve Sürdürülebilirlik	85
2.4.3. Entegre Raporlama ve Kurumsallaşma	86
2.4.4. Entegre Raporlama ve Paydaş Teorisi	88
2.4.5. Entegre Raporlama ve Muhasebe	89
2.4.6. Entegre Raporlama ve Denetim	91
2.4.7. Entegre Raporlama ve KOBİ'ler	92
2.5. Entegre Raporlamanın İşletmeler ve Yatırımcılar Açısından Değerlendirilmesi	94
2.5.1. Entegre Raporlamanın İşletmeler Açısından Değerlendirilmesi	95
2.5.1.1. Entegre Raporlamanın İşletmelere Sağladığı Faydalar	97
2.5.1.2. Entegre Raporlamanın İşletmelere Sağladığı Riskler	102
2.5.2. Entegre Raporlamanın Yatırımcılar Açısından Değerlendirilmesi	105
2.5.2.1. Entegre Raporlamanın Yatırımcılara Sağladığı Faydalar	106
2.5.2.2. Entegre Raporlamanın Yatırımcılara Sağladığı Riskler	109
2.6. Entegre Raporlama İle İlgili Teze Katkı Sağlayan Ulusal ve Uluslararası Çalışmalar (Literatür Görüşleri)	109
3. ENTEGRE RAPORLAMANIN FİNANSAL PERFORMANS ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN YAPISAL EŞİTLİK MODELİ İLE ÖLÇÜLMESİ	124
3.1. Metodoloji	124
3.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	124
3.1.2. Araştırmanın Kapsamı ve Kısıtları	127
3.1.3. Araştırmanın Modeli ve Değişkenleri	128
3.1.3.1. İşletmelerin Finansal Performans Göstergeleri (Bağımlı Değişkenler)	130
3.1.3.2. İşletmelerin Ekonomik Performans Göstergeleri (Bağımsız Değişkenler)	131
3.1.3.3. İşletmelerin Sosyal ve Çevresel Performans Göstergeleri (Bağımsız Değişkenler)	132
3.1.4. Veriler ve Toplama Yöntemleri	133
3.1.5. Analiz Yöntemleri	136
3.1.5.1. İçerik Analizi	136
3.1.5.2. Korelasyon Analizi	138
3.1.5.3. Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi	139
3.1.5.3.1. Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA)	140
3.1.5.3.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)	140
3.1.5.4. Güvenirlik, Birleşik Güvenirlik, Yakınsama Geçerliliği, Ayrışma Geçerliliği ve Açıklanan Ortalama Varyans Değerleri	141
3.1.5.5. Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) ve Varsayımları	142

3.1.5.6. Araştırma Modelinin Yol Analizi (Path Analysis) ile Test Edilmesi _	144
3.1.6. Araştırmanın Modeli Kapsamında Analiz Edilecek Hipotezler_____	145
3.2. Araştırma Bulguları _____	146
3.2.1. Araştırmada Kullanılan Verilerin Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) Sonuçları _____	147
3.2.2. Araştırmada Kullanılan Verilerin Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Sonuçları _____	150
3.2.3. Güvenirlik (<i>Cronbach Alpha</i>), Birleşik Güvenirlik (CR), Yakınsama Geçerliliği için Açıklanan Ortalama <i>Varyans Değerleri</i> (AVE) ve Ayrışma Geçerliliği <i>Oranları</i> _____	152
3.2.4. Yapısal Eşitlik Modellemesi Yol Analizi Yöntemi ile Araştırma Modelinin Test Edilmesi _____	154
3.2.4.1. Entegre Rapor Yayınlamayan İşletmelerden Elde Edilen Değerlerle Uygulanan Yol Analizi _____	154
3.2.4.2. Entegre Rapor Yayınlayan ve Yayınlamayan Tüm İşletmelerden Elde Edilen Değerlerle Uygulanan Yol Analizi _____	164
3.2.4.3. Entegre Rapor Yayınlayan İşletmelerden Elde Edilen Değerlerle Uygulanan Yol Analizi _____	174
3.3. Araştırma Modeli Kapsamında Test Edilen Hipotezlerin Sonuçları __	182
3.3.1. Araştırma Modeli Kapsamında Entegre Rapor Yayınlamayan Şirketler İçin Test Edilen Hipotezlerin Sonuçları _____	186
3.3.2. Araştırma Modeli Kapsamında Entegre Rapor Yayınlayan ve Yayınlamayan Şirketler İçin Test Edilen Hipotezlerin Sonuçları _____	188
3.3.3. Araştırma Modeli Kapsamında Entegre Rapor Yayınlayan Şirketler İçin Test Edilen Hipotezlerin Sonuçları _____	190
4. SONUÇ VE ÖNERİLER _____	193
KAYNAKÇA _____	198
EK-1 _____	226
ÖZGEÇMİŞ _____	232

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Finansal Raporlar ile Sürdürülebilirlik Raporları Arasındaki Farklar	12
Tablo 2: Sürdürülebilirlik Raporlarının Faydaları	14
Tablo 3: Sürdürülebilirlikle İlgili Raporlama Çerçevesi	17
Tablo 4: GRI G4 Kılavuzu Raporlama İlkeleri	23
Tablo 5: GRI G4 Sürdürülebilirlik Raporlaması Kılavuz İçeriği	24
Tablo 6: GRI Standartları	25
Tablo 7: Entegre Raporlama Metodolojisini Geliştirme ve Büyüme Noktaları	41
Tablo 8: Kurumsal Raporlama Diyoloğu (CRD) Katılımcıları	43
Tablo 9: Entegre Raporlamanın Gelişmesine Katkı Sağlayan Araştırma ve Raporlar	45
Tablo 10: Türkiye'de Çıkarılan Enetgre Raporlar	53
Tablo 11: Entegre Raporlama Sermaye Öğeleri	72
Tablo 12: Entegre Raporlama Çerçevesi Kılavuz İlkeleri	75
Tablo 13: Entegre Raporlama Çerçevesi İçerik Öğeleri	79
Tablo 14: Entegre Raporlamanın Beklenen Faydaları	101
Tablo 15: Entegre Raporlama İle İlgili Uluslararası Literatür Araştırması	112
Tablo 16: Entegre Raporlama İle İlgili Ulusal Literatür Taraması	117
Tablo 17: Sosyal ve Çevresel Performans Göstergelerin Finansal Performansa Etkisinin Araştırılmasını İçeren Literatür Araştırması	121
Tablo 18: BİST Sürdürülebilirlik Endeksi'ne Kayıtlı İşletmelerin 2016-2017 Yılları Arasında Yayınlanan Faaliyet, Sürdürülebilirlik ve Entegre Raporları	134
Tablo 19: Cronbach's Alpha Değerleri İçin Bir Sınıflama	142
Tablo 20: Kaiser-Meyer-Olkin Ortak Varyans Derecesi Değerleri	147
Tablo 21: Sosyal ve Çevresel Değişkenler İçin Açımlayıcı Faktör Analizi	149
Tablo 22: Ekonomik Değişkenler İçin Açımlayıcı Faktör Analizi	150
Tablo 23: DFA Uyum İyiliği İndeks ve Uyum Değerleri	151
Tablo 24: Araştırmada Kullanılan Ölçüm Modeli ile İlgili Doğrulayıcı Faktör Analizi	152
Tablo 25: Araştırmada Kullanılan Parametrelerden Elde Edilen Boyutların Güvenirlik (Cronbach Alpha), Birleşik Güvenirlik (CR), Yakınsama Geçerliliği için Açıklanan Ortalama Varyans Değerleri (AVE) ve Ayrışma Geçerliliği Oranları ...	153
Tablo 26: Yol Analizi Modelinden Elde Edilen Katsayıların Özet Tablosu	162
Tablo 27: Modelde Yer Alan Kovaryans Değerleri ve Korelasyon Katsayıları	163
Tablo 28: Yol Analizi Modelinden Elde Edilen Katsayıların Özet Tablosu	172
Tablo 29: Modelde Yer Alan Kovaryans Değerleri ve Korelasyon Katsayıları	173
Tablo 30: Yol Analizi Modelinden Elde Edilen Katsayıların Özet Tablosu	181
Tablo 31: Modelde Yer Alan Kovaryans Değerleri ve Korelasyon Katsayıları	182
Tablo 32: Araştırma Bulgularının Sonuçları	185
Tablo 33: Analiz Edilen Üç Ayrı Durumun Toplam ROA ve ROE Değerlerine Etkileri (Yüzdeler)	185

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Küresel Raporlama Girişimi (GRI)'nin Gelişim Süreci	25
Şekil 2: Kurumsal Raporlamanın Gelişim Süreci	32
Şekil 3: Entegre Raporlama'nın Gelişim Sürecinde Dört Aşama	33
Şekil 4: Entegre Raporlama	56
Şekil 5: Değer Oluşturma Sürecinde İş Modeli Örneği	70
Şekil 6: Kurumsal Raporlamanın Gelişim Süreci	87
Şekil 7: Araştırmanın Teorik Modeli	129
Şekil 8: Entegre Rapor Yayınlamayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 1.Adım	155
Şekil 9: Entegre Rapor Yayınlamayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 2.Adım	156
Şekil 10: Entegre Rapor Yayınlamayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 3.Adım	157
Şekil 11: Entegre Rapor Yayınlamayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 4.Adım	158
Şekil 12: Entegre Rapor Yayınlamayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 5.Adım	159
Şekil 13: Entegre Rapor Yayınlamayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 6.Adım	160
Şekil 14: Entegre Rapor Yayınlamayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisinin Modeli.....	161
Şekil 15: Entegre Rapor Yayınlayan ve Yayınlamayan Tüm İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 1.Adım.....	165
Şekil 16: Entegre Rapor Yayınlayan ve Yayınlamayan Tüm İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 2.Adım.....	166
Şekil 17: Entegre Rapor Yayınlayan ve Yayınlamayan Tüm İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 3.Adım.....	167
Şekil 18: Entegre Rapor Yayınlayan ve Yayınlamayan Tüm İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 4.Adım.....	168
Şekil 19: Entegre Rapor Yayınlayan ve Yayınlamayan Tüm İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 5.Adım.....	169
Şekil 20: Entegre Rapor Yayınlayan ve Yayınlamayan Tüm İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 6.Adım.....	170
Şekil 21: Entegre Rapor Yayınlayan ve Yayınlamayan Tüm İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisinin Modeli	171
Şekil 22: Entegre Raporlama Yayınlayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 1. Adım	175
Şekil 23: Entegre Raporlama Yayınlayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 2. Adım	176
Şekil 24: Entegre Rapor Yayınlayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 3. Adım	177

Şekil 25: Entegre Raporlama Yayınlayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 4.Adım	178
Şekil 26: Entegre Raporlama Yayınlayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 5.Adım	179
Şekil 27: Entegre Rapor Yayınlayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 6.Adım	180

KISALTMALAR LİSTESİ

ACCA	Tescil Edilmiş Ruhsatlı Muhasebeciler Birliği
AFA	Açımlayıcı Faktör Analizi
ASSC	Muhasebe Standartları Belirleme Komitesi
CERES	Çevreye Duyarlı Ekonomiler Koalisyonu
CDP	Karbon Saydamlık Projesi
CDSB	İklim Bilgilendirme Standartları Kurulu
CRD	Kurumsal Raporlama Diyalogu
CRRA	Kurumsal Kayıt Raporlama Ödülleri
DFA	Doğrulayıcı Faktör Analizi
ERTA	Entegre Raporlama Türkiye Ağı
ESG	Çevresel, Sosyal ve Yönetişim
FASB	Finansal Muhasebe Standartları Kurulu
FEE	Avrupa Muhasebeciler Federasyonu
GRI	Küresel Raporlama Girişimi
GSSB	Küresel Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu
IASB	Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
IPSASB	Uluslararası Kamu Sektörü Muhasebe Standartları Kurulu
ISO	Uluslararası Standardizasyon Örgütü
IAASB	Uluslararası Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu
ICGN	Uluslararası Kurumsal Yönetim Ağı Yıllık Konferansı
IFAC	Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu
IIRC	Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi
IIRF	Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi
IR	Entegre Raporlama
IRC	Entegre Raporlama Komitesi
IRF	Entegre Raporlama Çerçevesi
ISAE	Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları

ISCA	Singapur Yeminli Mali Müşavirler Kurumu
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
ROA	Return on Assets (Aktif Karlılığı)
ROE	Return on Equity (Özsermaye Karlılığı)
SASB	Sürdürülebilirlik Muhasebe Standartları Kurulu
SGX	Singapur Menkul Kıymetler Borsası
SKD	Sürdürülebilir Kalkınma Derneği
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TBL	Üç Boyutlu Raporlama
TKYD	Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği
TÜSİAD	Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
UFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
WCED	Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu
YEM	Yapısal Eşitlik Modeli

GİRİŞ

Bilgilendirme ve şeffaflık kurumsal yönetişimin daima önemli ve ayrılmaz bir parçası olmuştur. Etkin, hesap verebilir ve bağımsız yönetişim ilkelerinin çoğu raporlamayı desteklemekle birlikte adil ve şeffaf finansal tabloların oluşturulmasında, raporlama uygulamalarının özünü oluşturmaktadır. Geleneksel finansal tabloların var olan sınırları, firmanın gelecekte nasıl bir performans göstereceğini değil, geçmiş performansını yansıtarak fon sağlayıcıların bilgi ihtiyaçlarını ağırlıklı olarak karşılamaktadır. Ancak bu durum, firmanın ana hedefinin hissedar değerini en üst düzeye çıkarmak olduğu görüşünü desteklese de artık şirketlerin uzun vadeli sürdürülebilirliklerini sağlayabilmeleri ve hayatta kalabilmeleri için toplum ve çevre de dâhil olmak üzere tüm paydaşların ihtiyaçlarını karşılaması gerekmektedir.

İşletmeler artık ufuklarını kısa vadeli kazançlarla sınırlamayı bırakarak, uzun vadeli değer oluşturmaya, araştırma ve geliştirme yatırımları yaparak, markalar ve sağlıklı müşteri ilişkileri gibi maddi olmayan varlıkları geliştirmeye yönelmişlerdir. Bu bakış açısı ile ortaya çıkan entegre raporlama, saf finansal rakamlardan ibaret olan raporlama alanını finansal olmayan parametreleri de içerecek şekilde genişletmektedir. İşletmeler entellektüel sermaye raporlaması, kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik raporlamalarına ilişkin açıklamaları giderek daha fazla uygulayarak günümüzde birden fazla rapor yayınlamaktadırlar.

Birden fazla raporlama döneminin başlaması ile tüm bu raporlarda yer alan işletme performanslarının değerlendirilmesi zaman alıcı olmasından dolayı güçleşmeye başlamıştır. Ayrıca bu bağımsız raporların içeriğini oluşturan öğelerin işletme performansına kattığı değer ile bu değerlerle işletmelerin nasıl etkileşime girdiği açıklanmamaktadır. Yani bu raporlar işletmelerin yalnızca faaliyetlerini ortaya koymakta ancak bu faaliyetlerin işletmeye geri dönüşü hakkında bilgi sunmamaktadır. Dahası tüm bu gelişmelere ek olarak işletmelerin, iç ve dış paydaşlarla yeterli iletişim kurmak için yayınladıkları raporların birbirinden farklılık göstermesi, ulusal ve uluslararası anlamda karşılaştırılabilirliklerinin düşük olmasına sebep olmuş ve sonucunda tüm ilgilileri entegre raporlamaya yöneltmiştir. Dolayısıyla, tüm paydaşların bilgi ihtiyacını karşılayan ve kuruluşların uzun vadeli değer oluşturma

yeteneğini gösteren entegre bir raporlama sistemi, bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. Bilgi kullanıcılarına, işletmelerin finansal ve finansal olmayan tüm bilgilerini tek bir raporda sunarak, aynı zamanda bu bilgilerin işletmeye kattığı değeri ortaya koymayı hedefleyen entegre raporlama, bu bağlamda tüm dünyanın ilgisini kısa zamanda üzerine çekmeyi başarmıştır.

İşletmelerin sosyal, çevresel ve ekonomik bilgilerinin tümünün tek bir raporda açıklanmasının (entegre raporlama), işletmelerin finansal performanslarına olan etkisinin araştırılması araştırmamızın öncelikli amacını oluşturmaktadır. Çalışmanın; birinci bölümünde, entegre raporlamanın ortaya çıkış süreci literatür taraması yapılarak kapsamlı biçimde ele alınmış ve entegre raporlamanın tüm dünyada ve ülkemizde nasıl değerlendirildiği ve adaptasyon süreci hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde entegre raporlamanın amacı, önemi ve içeriği açıklanarak, entegre raporlamanın teorik bileşenleri ile işletmelere ve yatırımcılara sağlayacağı riskler ve fırsatlar ortaya konulmuştur. Daha sonra entegre raporlama hakkında ulusal ve uluslararası yapılan çalışmalar özetlenerek, ilerleyen zamanlarda yapılacak çalışmalara katkı sağlaması amacı ile tablo haline getirilmiştir.

Üçüncü bölümde ise, entegre raporlamanın işletmelere finansal açıdan değer katıp katmayacağına cevap aranmıştır. Bu bölümde, çalışmanın amacı, önemi, kapsamı, kısıtları, modeli, analiz yöntemleri, hipotezleri ve bulgularına yer verilerek araştırmanın sonuçları açıklanmıştır.

1. ENTEGRE RAPORLAMANNIN ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ

1.1. Entegre Raporlamanın Ortaya Çıkışı

Günümüzde birçok şirket ayrı finansal ve sürdürülebilirlik raporları yayınlamaktadır. Bu, tüm paydaşlar için performanslarının daha bütünsel değerlendirilmesini sağlayan şirketler hakkında gerekli bilgileri sağlamak adına önemlidir. Raporlama uygulamalarının evrilmesinde ilk adım basitçe finansal raporların sunumudur; bunu finansal olmayan performans hakkında rapor hazırlamaya yönelik gönüllü girişimler izlemiştir (Arrubla, Grima, & Benau, 2017, s. 157).

Öncesinde işletmelerin inisiyatifinde gönüllü olarak yayınlanan bu raporlar zamanla bilgi karışıklığına yol açmış ve Küresel Raporlama Girişimi (GRI) öncülüğünde bir dizi standartlarla daha ölçülebilir ve karşılaştırılabilir hale getirilmiştir. Son yıllarda ve özellikle Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi'nin (IIRC) kurulması ile entegre rapor oluşturmak için küresel bir ilgi olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda bir şirketin performansı ve etkisi ile ilgili verileri, bir şirketin karşılaştığı risklerin ve fırsatların daha kapsamlı bir resmini oluşturacak şekilde bir araya getirecek rapor olarak, entegre raporlama önerilmiştir (Ayoola & Olanmi, 2013, s. 32).

Aşağıda zorunlu yayınlanan finansal raporlamadan gönüllü olarak yayınlanan sürdürülebilirlik raporlamasına ve bu olaylar ışığında ihtiyaç üzerine ortaya çıkan entegre raporlama sürecine kadar yaşanan gelişmeler detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

1.1.1. Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma

Son yıllarda küreselleşme ile birlikte çevresel konuların tüm alanları etkisi altına almasıyla önemi giderek artan sürdürülebilirlik kavramı, akademik dünyada da önem taşıyan ve üzerine çok sayıda araştırmanın yapıldığı bir konu haline gelmiştir.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı “sürdürülebilir” ve “kalkınma” kelimelerinden oluşan bir kavramdır (Kılıç S. , 2012, s. 203). Sırasıyla sürdürülebilirlik, Türk Dil Kurumu'ndaki Türkçe Sözlükte “*devam ettirmek, bir durumun bir şeyin sürmesini sağlamak*” olarak tanımlanmıştır. Kalkınma kavramı ise

“bir ekonomide halkın değer yargıları, dünya görüşü ile tüketim ve davranış kalıplarındaki değişimleri içerecek biçimde toplumsal ve kurumsal yapıda dönüşüme yol açan büyüme” olarak ifade edilmiştir (TDK, 2018). Bu bağlamda sürdürmekten türetilen “sürdürülebilir” kelimesi, var olan durumun devamlılığının sağlanması ve korunması anlamına gelmektedir (Kılıç S. , 2012, s. 204).

Özellikle 20. Yüzyıl’ın sonlarına doğru olağanüstü bir hıza ulaşan bilim ve teknolojik gelişmelere ek olarak sanayileşmenin artması, beraberinde getirdiği çevresel değerlerin tahribatı ve yenilenebilir kaynakların giderek azalması, 1960’lı yıllardan itibaren küresel bazda fark edilmeye başlanmıştır (Torunoğlu, 2004, s. 2). Geniş boyutlara ulaşan enerji tüketimi, doğal kaynakların azalması, küresel ısınma sonucu iklim değişikliklerinin fark edilebilir derecede artmaya başlaması, hayvanlar da ve bitki türlerindeki çeşitliliğin giderek azalması, çevre kirliliğinin ortaya çıkması gibi insanlığın geleceğini tehdit eden durumlar göz ardı edilemeyecek boyutlara ulaşmıştır. Bununla birlikte nüfusun bilinçsizce artış göstermesi, işsizlik oranlarının artması ile ortaya çıkan yoksulluk, çevresel problemlerin yanında sosyal problemleri de gün yüzüne çıkarmıştır (Kaya E. Ö., 2010, s. 77). Çevresel ve sosyal problemlerde gelişen bu değişmelerin çözümünün ihmal edilemez hale gelmesiyle sürdürülebilirlik kavramı, ekonomik kalkınmanın yanında sosyal ve çevresel anlamda da konuşulmaya başlanmıştır.

Sürdürülebilirliğin temelleri 1972 yılında Stokholm-İsveç’te düzenlenen Birleşmiş Milletler’in Stokholm Konferansı’nda atılmıştır. Konferansta küresel kalkınmanın gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler üzerindeki etkileri ele alınmış ve ortak bir yol bulma çabası sonucu sürdürülebilirlik gündeme gelmiştir (İstanbul, 2014, s. 13). Sürdürülebilir kalkınma kavramı ise ilk kez, 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nca (WCED) hazırlanan ‘Ortak Geleceğimiz’ adlı Brundtland Raporu’nda şu şekilde tanımlanmıştır (WCED, 1987, s. 16).

"Gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneğinden ödün vermeden, bugünün ihtiyaçlarını karşıladığından emin olmak için kalkınmayı sürdürülebilir hale getirme yeteneğine sahip olmaktır. "

Başka bir ifade ile bugün kaynakların doğru kullanımının sağlanması ile gelecekte ihtiyaç duyulabilecek kaynakların tüketilmemesi anlamına gelmektedir

(Ceran, 2017, s. 61). Yine Brundtland Raporu'nda Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED), yoksulluğun artık kaçınılmaz derecede yaygınlaştığının altını çizmiştir. Yoksulluk, yalnızca kendi başına bir kötülük olmaktan çıkmış küresel anlamda mevcut kaynakların doğru kullanılmadığında tüm dünyayı tehdit eden bir konu haline gelmiştir. Ancak sürdürülebilir kalkınma, herkesin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmekte ve daha iyi bir yaşam için gereksinimlerin yerine getirilebilmesine fırsat sağlayabilmektedir (WCED, 1987, s. 16). Raporunda çevre sorunlarıyla ilgili gündeme gelen en önemli kavram sürdürülebilir kalkınmadır. Sürdürülebilir kalkınma kavramı, mevcut teknoloji ve toplumsal organizasyonun çevresel kaynaklara getirdiği sınırlamaları ve insan faaliyetlerinin çevreye olan etkilerini absorbe etme kabiliyetini ifade etmektedir. Ancak sürdürülebilir kalkınma ile teknoloji ve sosyal organizasyonlar, yeni bir ekonomik büyüme dönemi için yol gösterecek şekilde yönetilebilir ve geliştirilebilir (McDonald, 2006, s. 30).

James (2013)'e göre sürdürülebilirlik, kaynakların sorumlu kullanımı ve korunması, her ölçekteki şirket tarafından benimsenen bir eğilimi temsil etmekle birlikte, sürdürülebilirlik uygulamaları, mevcut ihtiyaçları karşılarken gelecek nesiller için kaynakları korumak amacıyla birçok çabayı içermektedir (James, 2013, s. 17). Butler ve ark. (2011), sürdürülebilirlik terimini, temelde ekoloji alanına ait olan bir ekosistemin zaman içinde yok olma potansiyeline değinen ve zamanla gelişim fikri ile birleştiğinde, kavrama artık çevre bakış açısından değil toplumun ve sermaye ekonomisinin bakış açısından bakıldığının altını çizmektedir (Butler, Henderson, & Raiborn, 2011, s. 2). Pineno (2013)'e göre bu kavram, organizasyonların gelecekteki performansını potansiyel olarak etkileyen, bütçeyi ve değeri dengeleyen, çevresel, sosyal ve yönetsel konularla ilgili finansal olmayan faktörleri nasıl ele aldığını ifade etmektedir (Pineno, 2013, s. 51). Roth (2014) ise sürdürülebilirliği, farklı insanlara farklı şeyler ifade eden soyut bir kavram olarak ele almaktadır. Uygulamada, sürdürülebilir kalkınmanın, bir işletmenin faaliyetlerinin gelecek nesiller üzerindeki etkilerinin yanı sıra mevcut paydaşlar üzerinde değerlendirilmesi (ve üzerine raporlanması) gerektiğini ifade etmektedir (Roth, 2014, s. 63).

Sürdürülebilir kalkınmanın üç temel direği: ekonomik, sosyal ve çevresel gelişmelerdir (Dyllick & Hockerts, 2002, s. 131). Sürdürülebilirlik bu üç boyut altında

incelenmektedir. Birbiri ile etkileşim içinde olan bu boyutlar çevresel sürdürülebilirlik anlayışından ortaya çıkmaktadır (Ceran, 2017, s. 61).

Ekonomik sürdürülebilirlik; işletmelerin sürdürülebilir olabilmesi için, en az maliyetle kar elde etmesi ve dayanıklı bir finansal yapıya sahip olması ile mümkünken, çevresel sürdürülebilirlik; çevresel kaynakların sınırlı olmasını kabul ederek, işletmelerin çevreye minimum düzeyde zararlar faaliyetinde bulunmasını, doğal kaynakların gelecek nesillerinde göz önünde bulundurularak korunmasını ve atıkların azaltılmasını ifade etmektedir (Gençoğlu & Aytaç, 2016, s. 6). Sosyal sürdürülebilirlik ise; işletme içinde çalışanlarının çalışma şartları ile yaşam standartlarının iyileştirilmesini, işletme dışında ise, müşteriler ve yerel toplum üzerindeki olumlu etkisinin artırılmasını ifade etmektedir (Kocabasoglu, 2018, s. 16). Belli bir iş biriminin sosyal performansı için net ve spesifik bir tanım bulunmamasına rağmen, bu performans, birimin çeşitli sosyal yönleri ile ilgili endişelerine eşit olabilir; mesleki politikadaki etik uygulamaları teşvik etmek, topluluğun gelişmesine katkıda bulunmak, sürdürülebilir kalkınma gerekliliklerine uymak, sosyal altyapıya yatırım yapmak, çevreyi olabildiğince temiz tutmak vb. faaliyetlerini yürütmektedir (Cozmaighian, 2015, s. 127). Günümüzde, ekonomik, sosyal ve çevresel performansla ilgilenen iş birimlerinin sayısının giderek artması; işletmelerin bir dizi hareket ile operasyonlarının çevresel etkisini minimum seviyeye indirerek iyi bir çevresel performans elde etmeyi amaçladığını göstermektedir.

Yukarıdaki açıklamalar dâhilinde işletmelerin sürdürülebilir olması için, ekonomik kalkınmanın yanında çevresel ve sosyal kalkınma konularını da dikkate almaları gerekmektedir. Nitekim ekonomik kalkınmanın temelinde işletmelerin karlarını maksimize etmesi yatmaktadır. Ancak günümüzde işletmelerin maksimum kara ulaşmaları için sadece ekonomik kalkınma üzerine atılan adımların yeterli olmadığı aşikârdır. İşletmeler gereksinim duydukları likidite ve hissedarlara beklenen getirinin üzerinde bir getiri sağlamak için yeterli nakit akışlarını sağlamaları gerekmektedir (Kocabasoglu, 2018, s. 17). Dolayısıyla, işletme içindeki ve dışındaki taraflara karşı sorumludurlar. Bu sorumluluk aynı zamanda kaynakların doğru kullanılması ve gelecek nesillere aktarılabilmesi için de gereklidir. Sürdürülebilir

kalkınma ancak işletmelerin kalkınmalarını ekonomik, sosyal ve çevresel boyutta ele aldıklarında mümkün olabilecektir.

Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye’de sürdürülebilirliğin gelişimi değerlendirildiğinde; uluslararası düzeyde yaşanan tartışmalar, ekonomik büyümenin çevreye olan zararlarının fark edilmesi 1970’li yılların sonlarına doğru kamuoyu gündemine gelmeye başlamıştır. Türkiye’nin resmi devlet politikalarına bakıldığında, Türkiye’nin 1982 anayasasında “sağlıklı bir çevrede yaşama hakkını” tanıyan ilk ülkelerden biri olarak çevreyi koruma adına büyük bir adım atıldığı görülmektedir. Doğal güzellikleri koruma ve doğa sevgisi ile başlayan çevreyi koruma içgüdüğü özellikle 1990’lı yıllarda ekonomi ve ekoloji arasındaki çatışmanın giderek artması ile sürdürülebilirliğin sadece doğayı korumanın olmadığı, sağlıklı bir toplum ve ekonominin var olabilmesi için sağlıklı bir çevrenin şart olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda Türkiye’nin, 1992 yılı sonrasında hazırlanan beş yıllık kalkınma planlarında ve çevre eylem planlarının yanında yer almakla birlikte, sürdürülebilirlik açısından önemli uluslararası birçok sözleşmede de (Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi, Montreal Protokolü ve Kyoto Protokolü) taraf olduğu görülmektedir (SKD Türkiye, 2016, s. 7).

1.1.2. Kurumsal Sürdürülebilirlik

Ekonomik, sosyal ve çevresel konular ile inilti olan sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma, geniş yelpazesinden dolayı birçok alanda dikkat çekmiş ve araştırma konusu olmuştur. İşletmelerin sürdürülebilir kalkınmadaki rolü 1992 yılında Brezilya’nın Rio kentinde düzenlenen zirvede vurgulanmış, uluslararası çevresel ve iklimsel değişikliklerle ilgili problemlerin gündeme geldiği en önemli etkinlik olarak tarihe geçmiştir (İstanbul, 2014, s. 13). Bunun yanında 2002 yılında Güney Afrika’nın Johannesburg şehrinde gerçekleşen toplantıda, sürdürülebilirlik ilkelerinin hayata geçirilmesi ile ilgili olarak uluslararası girişimlerde istenilen başarının elde edilemediği tespit edilmiş ve çevre meseleleri, uluslararası siyasi tartışmaların içinde ilk sıralara taşınarak, işletmelerin sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir paydaşı olduğu kabul edilmiştir (Idowu & Louche, 2011, s. 26). Tüm dünyada yankı uyandıran

ve nihayet işletmelerin dikkatini çekmeyi başaran sürdürülebilir kalkınmanın kısmen kabul görmesi ile sürdürülebilir kalkınma, kurumsal sürdürülebilirlik boyutuna geçmiştir (Gürül, 2016, s. 880).

Kurumsal sürdürülebilirlik; yöneticilerin, işletmeleri ilgilendiren ekonomik, çevresel ve sosyal konuları bütünsel bir bakış açısıyla değerlendirerek işletmeleri denge içinde yönetebilmesine olanak sağlamaktadır. Başka bir ifadeyle işletmelerin hissedarlarının karlarını arttırmak ve işletmenin büyümesini sağlamanın yanında içinde bulunduğu topluma ve faaliyetlerini sürdürdüğü çevreye karşı da sorumlu olduklarını kabullenmeleri gerekmektedir (Bekmezci, 2014, s. 220). Bekmezci (2014)'ye göre kurumsal sürdürülebilirlik, ekonomik, çevresel ve sosyal kalkınma ile ortaya çıkan riskleri en aza indirip fırsatları değerlendiren, uzun vadede işletmeye değer katan bir yönetim şeklidir (Bekmezci, 2014, s. 220). Nitekim Isaksson ve Steimle (2008)'de işletmelerin kurumsal sürdürülebilirlikteki rolünü, ekonomik, sosyal ve çevresel gelişmelere olanak sağlayan maksimum seviyede değer oluşturan temel aktörler olarak ele almıştır (Isaksson & Steimle, 2008, s. 63).

Yine Butler ve ark. (2011)'a göre işletmelerin bir kısmı yalnızca içeriye odaklanmayı ve sürdürülebilir uygulamaları sadece su kullanımı ve geri dönüştürülmüş tonlarca malzeme gibi çevresel konulara odaklanarak görmeyi tercih etmektedirler. Bunun aksine diğer işletmeler kurumsal sürdürülebilirliği, hem iç hem de dışsal anlamda, ekonomik, çevresel ve sosyal olarak sorumlu olan uygulamaları kapsayan üçayaklı bir tabure olarak görmektedirler (Butler, Henderson, & Raiborn, 2011, s. 2).

Sürdürülebilirlik, pazarı yeniden şekillendirmekte, dolayısıyla ortaya yeni risk ve fırsatlar çıkarmaktadır. Amacı sadece kar elde etmek olan işletmelerin, çevresel ve sosyal gelişmeleri dikkate almadıkça, sürdürülebilirlik konusunda neler yapılabileceğini ve nasıl stratejiler geliştirmesi gerektiği konusuna eğilmedikçe belli bir süre sonra kaybeden şirketler listesinde yer alması kaçınılmaz görünmektedir (Bekmezci, 2014, s. 221). İşletmeleri zamanla tehdit edebilecek risklerin kontrol altına alınması, ancak kurumsal sürdürülebilirliğin dikkate alındığı yönetim şekli benimsendiğinde mümkün olabilecektir.

Nitekim yatırımcılar karın sadece niceliğini değil, niteliğini de değerlendirmekte ve çevre yönetimini, iyi yönetimin bir parçası olarak görmektedirler. İlgilendikleri şirketlerin çevreye olan bakış açısını önemli bir değişken olarak kabul edip seçimlerini ona göre yapmaktadırlar. Yine çevre kirliliğini önlemek kaynakların daha verimli kullanılmasını ve tüketicilerin de önemseydiği ürünlerin üretilmesini sağlamaktadır (Bekmezci, 2014, s. 221). Bunun yanında sosyal sorumluluğun kurumsal sürdürülebilirlik tanımına dâhil edilmesi, örneğin, çalışanlardan (çeşitlilik, sağlık ve güvenlik gibi) müşteri sorunlarına (ürün etiketlemesi ve tüketici gizliliği gibi) kadar çok sayıda yeni faktörün değerlendirilmesine ve gerekli önlemlerin alınmasına yol açmıştır (Butler, Henderson, & Raiborn, 2011, s. 2). Dolayısıyla işletmeler, sosyal sorumluluklarını kurumsallaştırmanın yollarını aramaya başlamışlardır.

Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS), bir işletmenin bir taraftan ekonomik hedefleri için çabalarken, bir taraftan da sosyal ve çevresel sorumluluğunu yerine getirme taahhüdüdür. KSS, şirketin tüm paydaşları ile piyasa ile ilgili paydaşlardan (müşteriler, hissedarlar, tedarikçiler), dâhili (çalışanlar, yönetim kurulu) veya sosyal paydaşlarla (hükümet, Sivil Toplum Kuruluşları (STK)) ilişkilerini içermektedir (Isaksson & Steimle, 2008, s. 63). Bununla birlikte Avrupa Komisyonu KSS'yi, 'şirketlerin sosyal ve çevresel kaygılarını iş operasyonlarında ve paydaşları ile gönüllü olarak etkileşimde buldukları' bir kavram olarak tanımlamıştır (European Commission, 2001, s. 8). KSS, işletme faaliyetlerinin çalışma standartları, çevre, ekonomik kalkınma ve insan hakları üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerinin açıklanmasını gerektirmektedir (Cozmaighian, 2015, s. 126). Bu anlamda, sosyal açıdan sorumlu davranmak yalnızca yasal düzenlemelere uymakla kalmamaktadır. Aynı zamanda uyumun ötesine geçerek insan sermayesine, çevreye ve paydaşlarla olan ilişkilere daha fazla yatırım yapmayı gerektirmektedir.

Ekonomik küreselleşme, çokuluslu şirketlerin egemenliği ve sermaye piyasasının gelişimi gibi faktörler, kuruluşların faaliyet gösterdiği ticari, sosyal ve çevresel koşulları yansıtan karmaşık bilgi talebinde artışa neden olmuştur (Cozmaighian, 2015, s. 127). Kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımının iş süreçleri ve faaliyetleri ile birleştirilmesinin sonucu olarak sürdürülebilirlik performansı ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilirlik performansı, işletmelerin 1990'lu yıllarda, hem finansal

hem de sosyal ve çevresel alanlardaki şeffaflıklarını arttırarak, bilgi kullanıcılarına karşı hesap verilebilirliklerini kurumsal sürdürülebilirlik yönetim anlayışı doğrultusunda geliştirmesiyle başlamıştır (Turhan, Özen, & Albayrak, 2018, s. 31).

Bu hareketle işletmeler, zorunlu yayınladıkları finansal performans raporlarına ek olarak, çevresel ve sosyal performanslarını içeren raporlar yayınlamaya başlamışlardır. Gönüllülük esasına dayalı yayınlanan bu raporlar sürdürülebilirlik raporları adı altında gelişmeye başlamıştır (Elmaghrabi, 2014, s. 3). Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramları zamanla gelişerek işletmelerde kurumsal sürdürülebilirlik olarak değerlendirilmiştir. Kurumsal sürdürülebilirlikle birlikte KSS kavramı işletmelerin gündemine oturmuş ve yerini sürdürülebilirlik raporlarına bırakmıştır.

1.1.3. Sürdürülebilirlik Raporları

İşletmeler şüphesiz ekonomi ve yaşam üzerinde genel olarak büyük bir etkiye sahiptir. Sürdürülebilir kalkınma, işletmelerin sürdürülebilir gelişimi olmadan mümkün değildir. Bu nedenle işletme yönetimi, şirketlerin ve ekonominin ve toplumun gelecekteki gelişimini şekillendirmede önemli bir aktördür. Yönetim faaliyetleri; kurumsal vizyonlar ve iş modelini şekillendiren stratejiler ve bir şirketin organizasyonel gelişimi gibi referans noktalarından elde edilen yönetsel kararlara dayanmaktadır (Schaltegger, Freund, & Hansen, 2012, s. 95). Bu bağlamda sürdürülebilirlik yönetimi, sadece kurumsal faaliyetlerin ekonomik, ekolojik ve sosyal etkilerini sistematik olarak yönetmek değil, aynı zamanda paydaşlara sürdürülebilirlikle ilgili konular hakkında ve işletmelerin bunlarla nasıl başa çıktığı konusunda da bilgi sunması demektir. Bu bilgi sunumu, kilit paydaşlar ile iletişim ve diyalog gereksinimlerine uygun olarak organize edilmesini, raporlanmasını gerektirmektedir (Herzig & Schaltegger, 2006, s. 302).

Bir organizasyonun ekonomik, sosyal ve çevresel vizyonu, planları, zorlukları ve başarıları hakkında sürdürülebilirlik raporlaması uygulaması, sürdürülebilir bir küresel ekonomiye ve bilinçli piyasalara doğru ilerlemenin en tarihi gelişmelerinden biridir (KPMG, UNEP, GRI, & UCGA, 2010, s. 10). Finansal raporların yanında sosyal ve çevresel raporların da üretilmesinin bilgi kullanıcıları

tarafından talep edilmesi, işletmeleri faaliyetlerini ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarını da sunmaya yöneltmiştir (Yanık & Türker, 2012, s. 298). Sürdürülebilirliği mali yönleriyle uyumlu hale getirme konusundaki bilgi birikimi etrafındaki iddialardan farklı olarak, sürdürülebilirlik raporlaması baskın finansal raporlama modeline bir destek olarak görülmektedir (Burritt, 2012, s. 377).

Bununla birlikte işletmelerin ekonomik faaliyetlerini raporlamaları, 19.yy'da, işletmelerin yatırımcıları bilgilendirme amacı ile finansal tabloların yer aldığı ve muhasebe ilkeleri dikkate alınarak hazırlanan finansal raporlar adı altında ortaya çıkmıştır. 1970'li yıllarda toplumsal gelişmelerin hız kazanması ile işletmeler finansal raporlara ek olarak sosyal raporlar da yayınlamaya başlamışlardır. 1980 1990 yıllarda ise kurumsal sürdürülebilirliğin işletmeler tarafından kabul edilmesi ile işletmeler faaliyetlerinin çevresel etkilerini açıklama gereksinimi duymuşlar ve ekonomik faaliyetlerin ekolojik etkilerinin belirtildiği, çevresel raporlar yayınlamaya başlamışlardır (Aksoy, 2013, s. 28). 1994 yılında ise, John Elkington tarafından tanımlanan raporlama ile işletmelerin (ya da devletler ve sivil toplum kuruluşları) ekonomik değerlerini, sosyal sorumluluk derecelerini ve çevresel etkilerinin aynı anda hesaplandığı, Üçlü Alt Çizgi(TBL) olarak adlandırılan yeni bir raporlama türü ortaya çıkmıştır (SKD Türkiye, 2016, s. 58). Yanık ve Türker (2012)'e göre bu raporlama türü işletmelerin, mali bilançolarının yanında sosyal ve çevresel fayda ve zararlarının da bilançolara yansıtıldığı muhasebenin raporlanması olarak tanımlanmaktadır (Yanık & Türker, 2012, s. 298). Ancak, ortak bir ölçüm birimi olmayan bu üç boyutu (ekonomik, sosyal ve çevresel) ölçmek ve karşılaştırmak işletmeler açısından zor karşılanmaktadır (SKD Türkiye, 2016, s. 58).

Mevcut raporlama biçimleri ayrı ayrı gelişmiş ve sonuç olarak günümüzde iki önemli raporlama grubuna yol açmıştır. Bunlar finansal raporlama ve sürdürülebilirlik raporlamasıdır. Genel kabul görmüş muhasebe prensiplerine dayanan finansal raporlama yüzyıllar boyunca var olmuştur, ancak sürdürülebilirlik raporlaması, sosyal ve çevresel konuların da kritik olduğunu ve paydaşlara etkili bir şekilde iletilmesi gereken, finansal raporlamaya kıyasla yeni bir olgu olarak karşımıza çıktığı görülmektedir (Eccles & Krzus, 2010, s. 29). Bu bağlamda sürdürülebilirlik

raporlarının daha iyi anlaşılabilmesi adına Tablo 1’de finansal raporlar ile sürdürülebilirlik raporları arasındaki temel farklılıklara yer verilmiştir.

Tablo 1: Finansal Raporlar ile Sürdürülebilirlik Raporları Arasındaki Farklar

	Finansal Raporlama	Sürdürülebilirlik Raporlaması
Yıl	Raporlanan yıl / Mali yıl	Gelecekteki yönelim
Vurgu	Kuruluşla ilgili doğrudan konular	Daha geniş sürdürülebilirlik etkileri
Ekonomik görünüm	Maddi	Maddi olmayan
Bilgi	Finansal veri	Finansal olmayan veri
Maddiyat	Finansal önem	Okuyucular için önemli olan herhangi bir bilgi
Kullanıcı	Hissedarlar ve yatırımcılar	Paydaşlar

Kaynak: (INTOSAI WGEA, 2013, s. 10).

Tablo 1’de de görüldüğü gibi finansal raporlama her yıl zorunlu olarak yayınlanan, hissedar ve yatırımcılar için kuruluşla ilgili doğrudan konuları kapsayan, finansal veri ve önem içeren bir raporken, sürdürülebilirlik raporları, kuruluşun sürdürülebilirlik etkilerini birçok ülkede gönüllü olarak yayınlayan, paydaşlar için kuruluşla ilgili maddi olmayan bir rapor olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kurumsal uygulamada sürdürülebilirlik raporlaması biçimi heterojendir, çünkü şirketlerin sosyal, çevresel ve finansal muhasebe bilgilerini bütünleştirme çabaları çok farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bu durum mevcut finansal raporların çeşitli farklı raporlama formatları ile genişletilmesine yol açmıştır. Finansal raporlara ek olarak sosyal raporlar, çevresel raporlar, üç boyutlu raporlama (TBL), kurumsal sosyal sorumluluk raporları, sürdürülebilirlik konularıyla ilgili genişletilmiş faaliyet raporları ve bağımsız sürdürülebilirlik raporları gibi spesifik raporlar ortaya çıkmıştır. Mevcut finansal raporların bu uzantısı, çoğunlukla finansal olmayan veriler olarak ifade edilen sürdürülebilirlik rapor konularının daha geniş bir paydaş grubunun bilgi gerekliliklerine verilen cevaplarla bütünleşerek finansal raporlamayı tamamlamaktadır (Peršić, Janković, & Krivačić, 2017, s. 10).

İşletmeler, sürdürülebilirlik alanında şeffaflık, hesap verebilirlik ve iletişim uygulamalarının iyileştirilmesine çaba sarf etmektedirler. Bazıları sağlık, güvenlik ve

çevresel raporlama alanlarında hazırladıkları raporlarla uzun raporlama geçmişlerine sahiptir. Diğerleri kısa bir süre önce ilk sürdürülebilirlik raporlarını veya üç boyutlu raporunu (TBL) oluşturmuşlar veya yakın gelecekte bir tane üretmeyi düşünmektedirler. Üçlü raporlamanın temelini oluşturduğu kurumsal sosyal sorumluluk raporları veya sürdürülebilirlik raporları da bir işletmenin çevresel (enerji ve su kullanımı, karbon emisyonu vs.), sosyal (işçi devir hızı, çalışma gücü çeşitliliği vs.) ve kurumsal (yönetim kurulunun bağımsızlığı, risk yönetimine yaklaşım vs.) performans bilgilerini içermektedir (Eccles & Saltzman, 2011, s. 58).

Sürdürülebilirlik raporlamanın amacı, kurumsal yönetim için entegre bir iş stratejisinin gelişimini bilgilendirmek ve yatırım kararlarının doğasında var olan sürdürülebilirlik risklerini ve fırsatlarını değerlendirmektir (SASB, 2013, s. 3). Sürdürülebilirlikle ilgili sorunların bir şirketin performansını önemli ölçüde etkilediği giderek daha fazla kabul edildiği ortaya çıkmaktadır. Saydamlığın artması için çeşitli paydaşların talepleri ve aynı zamanda şirketlerin sürdürülebilir kalkınma konularına uygun bir şekilde cevap vermeleri için gereken ihtiyaçlar, sürdürülebilirlik raporlarının geliştirilmesinin ana faktörleridir (Peršić, Janković, & Krivačić, 2017, s. 9).

Kurumsal şeffaflık kültürü daha sorumlu bir iş ortamına katkıda bulunmaktadır. Bu şeffaflık, güven oluşturarak, marka değerini ve iş performansını arttırıp, uzun vadeli sürdürülebilirliğe yardımcı olmaktadır. Sürdürülebilirlik raporlaması, işletmelerin uzun vadeli kâr elde etme hedefini, sosyal adalet ve çevre bakımı ile bir araya getirerek, sürdürülebilir bir büyümenin gerçekleşmesi için hayati önem taşıyan bir adımdır (GRI G4, 2013c, s. 2). Ayrıca, işletmelerin ve diğer organizasyon türlerinin sosyal, çevresel ve ekonomik performanslarını ölçmeleri, yönetmeleri ve kamuya bildirmelerini sağlamaktadır.

KPMG'nin (2017) yılında yaptığı anket sonuçları, sürdürülebilirlik raporları üreten şirketlerin sayısının son on yılda dünya çapında tartışılmaz bir şekilde arttığını ve dünya çapında yaygın bir iş uygulaması haline geldiğini göstermektedir. Yapılan çalışmada, N100 (araştırmaya konu olan 49 ülkenin her birinden gelir yoluyla ilk 100 şirketi içeren, dünya genelinde 4.900 şirketten oluşan bir örneği ifade eder) şirketlerinin %75'i ile G250 (Fortune dergisinde 2016 yılında açıklanan dünyanın en büyük 500 şirketi arasından ilk 250 sıraya giren işletmeleri kapsar) şirketlerinin %

93'ünün sürdürülebilirlik raporlaması yayınladıkları tespit edilmiştir. Bu araştırma; tüm bölgelerdeki sürdürülebilirlik raporlama bildirimleri oranının, şu anda dünya çapında standart iş uygulaması haline geldiğini göstermektedir (KPMG, 2017, s. 9). Dolayısıyla, küresel boyutta büyük işletmeler başta olmak üzere birçok işletme tarafından sürdürülebilirlik raporlamasının kabul edildiği görünmektedir.

KPMG'nin (2013) yılında yayınlanan çalışmasında, bilgisayar ve elektronik sektörleri ile madencilik ve ilaç sektörlerinde bulunan büyük şirketlerin en yüksek kalitede sürdürülebilirlik raporları ürettikleri saptanmıştır (KPMG, 2013, s. 11). Bununla birlikte, büyük şirketler için raporlama maliyetleri, diğer birçok maliyetle karşılaştırıldığında, uygun maliyetli harcamalar olarak gözlemlenmiştir (KPMG, UNEP, GRI, & UCGA, 2010, s. 32).

Yeminli Mali Müşavirler Derneği (ACCA) araştırmaları, sürdürülebilirlik raporlamasının disiplini teşvik ettiğini ve bir şirketin uzun vadeli vizyonunu düşündüğü ve tanımladığını ve tüm organizasyonda sürdürülebilir uygulamalar hakkında farkındalık oluşturduğunu tespit etmiştir (ACCA, 2013, s. 6). Bu bağlamda, sürdürülebilirlik raporlaması; iş, piyasa ve toplum yararları açısından değerlendirildiğinde, sorumlu ve sürdürülebilir iş davranışları yoluyla, işletmelere toplum üzerinde olumlu bir etki oluşturarak, sürdürülebilir bir büyümeye katkıda bulunabilir.

Sorumlu ve sürdürülebilir iş davranışları sayesinde şirketler, toplum üzerinde olumlu bir etki oluşturabilir. Raporlama ile gelen şeffaflık şirketlerin etki ve katkıları için hesap verebilirliğini artırmakta ve dolayısıyla daha uyumlu bir toplumun inşa edileceği değerlerin paylaşılmasını kolaylaştırarak güven inşa etmektedir (GRI, 2013d, s. 4). Tablo 2'de şirketler, piyasalar ve toplum için sürdürülebilirlik raporlarının faydaları sıralanmıştır.

Tablo 2: Sürdürülebilirlik Raporlarının Faydaları

Şirketler için;	Piyasalar ve toplum için;
✓ Risk yönetimi bilgilerinin yatırımcılara iletilmesine yardımcı olur.	✓ Alıcıların ve yatırımcıların, işletmenin sosyal ve çevresel kalitesi ile ilgili endişelerini giderir.
✓ Risk ve fırsat bilincini artırır.	✓ Rekabet gücünü artırır.

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Finansal ve finansal olmayan performanslar arasında ortaya çıkan bağlantıyı vurgular. ✓ Sürdürülebilirlik performansını yasalar, normlar, kodlar, performans standartları ve gönüllü girişimlerle kıyaslayarak değerlendirir. ✓ Süreçleri kolaylaştırır, maliyetleri düşürür ve verimliliği artırır. ✓ Uzun vadeli yönetim stratejisi ve iş planlarını etkileyerek performansı dâhili ve harici olarak karşılaştırır. ✓ Yönetişim, çevresel ve sosyal performansını yönetmeye ve iletmeye yardım eder. ✓ İşletmelerin Yeşil Ekonomi oluşturmaya doğrudan katkıda bulunmalarını sağlar. ✓ İtibar ve marka sadakatini artırır. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Yatırımı teşvik eder. ✓ İş sağlar (doğrudan ve dolaylı etki). ✓ Etkilenen topluluklar ve paydaşlar için kritik bilgi kaynağı sağlar. ✓ Şirketlerin topluma, yerel ekonomiye ve çevreye etkisini azaltır ve iyileştirir. ✓ Dış paydaşların şirketlere gerçek değer ve somut ve maddi olmayan varlıklar ile etkileşimde bulunmalarını ve anlamalarını sağlar.
--	---

Kaynak: (GRI, Report or Explain: A smart EU policy approach to non-financial information disclosure, 2013d, s. 3).

Yukarıda açıklanan sürdürülebilir raporlamanın faydalarının aksine; Deloitte (2011), finansal, çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) konularının ayrı raporlanmasının yöneticiler ve diğer paydaşlar tarafından izole düşüncelere yol açabileceğini kaydetmiştir. Rapor, şu sonuca varmıştır: bazı taraflar, ayrı finansal ve ESG raporlarının, bir şirketin "sürdürülebilir" olup olmadığını belirlemek için paydaşlar için yeterli bilgi sağladığını iddia edebilir. Ancak, bu tür raporlar genellikle tecrit halindedir ve bu nedenle raporlarda 'büyük resim' görüşü yoktur. Finansal sonuçlar doğrudan ESG performansı ile bağlantılı olduğunda ve ESG performansı doğrudan genel strateji ve iş modelleriyle bağlantılı olduğunda, ilişkiler daha iyi anlaşılabilir (Deloitte, 2011, s. 10).

Yine sürdürülebilirlik girişimlerinin dünyadaki genel yapısı, kapsamı ve etkinliği, endüstri ve organizasyonlar arasındaki paydaş ihtiyaçlarının çeşitliliği nedeniyle, halen belirsizdir. Kuruluşlar için asıl zor olan, tek başına sürdürülebilirlik raporlarının, giderek artan hesap verebilirlik taleplerini karşılayıp karşılamayacağıdır.

Porter ve Kramer (2006), özellikle sürdürülebilirlik raporlarının kritik öneme sahip olduğunu vurgulamış ve ‘koordine edilmemiş girişimlerin gösterilmesi için toplu anekdotlar’ olarak tanımlamıştır (Porter & Kramer, 2006, s. 81). Bu açıklamaya göre, bu raporlar arasındaki bağlantının kapsamı henüz belirlenmemiştir (Robertson & Samy, 2015, s. 191).

Küresel finansal kriz, iklim değişikliğinin artan tehdidi, biyoçeşitlilik kaybı ve yoksulluk gibi güncel ekonomik, çevresel ve sosyal tartışmalar, kurumsal raporlamanın mevcut formlarının yeterli bir biçimde sağlanmadığını ortaya koymaktadır (Brown & Forster, 2013, s. 303). Mevcut ekonomik ve sosyal iklim ışığında birçok işletme, iş ve sanayi ile ilgili çevresel, sosyal ve yönetim konularını vurgulayan gönüllü kurumsal sosyal sorumluluk veya sürdürülebilirlik raporları yayınlamışlardır. Bu tür raporlar tipik olarak şirketin yıllık mali raporlarına ek olarak hizmet etmektedir (Eccles & Krzus, 2010, s. 29).

Sürdürülebilirlik raporlaması, genellikle, bir kuruluşun kıt kaynakların kullanımı ve bunun çevre üzerindeki etkisi üzerine raporlama ile ilişkilendirilir. Bununla birlikte, birçok şirket sürdürülebilirlik raporlarında insan kaynakları yönetimi ve tedarikçiler, müşteriler ve diğer paydaşlar ile olan ilişkileri ve etkileri hakkında bilgileri içermektedir (James, 2013, s. 20). Yatırımcılar, müşteriler, tedarikçiler ve diğer menfaat sahipleri firmaların sunacakları bilgileri beklemek eğilimindeyken, çoğu şirket kendi çabalarını tanıtmakla birlikte, birçok ülkede resmi sürdürülebilirlik raporlaması büyük ölçüde gönüllüdür ve bu durum işletmelerin arasında karşılaştırılabilirlik eksikliğine neden olmaktadır (James, 2013, s. 20).

Sürdürülebilirlik raporu, sürdürülebilirlik bilgilerinin sistematik ve sunumlu bir şekilde toplanmasıdır, böylece şirketin çevresel, sosyal ve ekonomik açıdan iyileştirilmesi için geçmişle kolay bir kıyaslama ve hedefe yönelik ilerlemenin mümkün olmasını sağlamaktadır. Son otuz yılda sürdürülebilirlik için çaba gösteren farklı sivil toplum kuruluşları, sürdürülebilirlik raporları için çerçeve oluşturmakla birlikte raporlama biçimlerinin değiştirilmesine önemli katkıda bulunmuşlardır.

Sürdürülebilirlik raporlaması, artık şirketin menfaat sahipleri arasında itibarını artırdığına inanılan bir marka haline gelmiştir. Daha fazla fırsat, iş modellerini

sürdürülebilirliğe davet etmiş, üst düzey danışmanlık firmaları ve buna yönelik yüzlerce yeni şirket sürdürülebilirlik raporlaması yayınlamışlardır (Thaslim & Antony, 2016, s. 24). Küresel değişikliklerin hız kazanması ve daha fazla rekabet, artan sürdürülebilirlik raporlarının bilgi kullanıcıları açısından karşılaştırılmaz olması ile sürdürülebilirlik raporları, işletmelerin yanı sıra paydaşlarında etkisi ile zamanla değişim yaşayarak standartlaştırılmış ve tüm dünyada kabul gören Küresel Raporlama Girişimi(GRI) ve Entegre Raporlama (IR) adı altında sürdürülebilirlik raporlama çerçevelerini ortaya çıkarmıştır. Aşağıda Tablo 3’te, bu iki raporlama çerçeveleri başta olmak üzere küresel boyutta öne çıkan sürdürülebilirlikle ilgili raporlama çerçeveleri sunulmuştur.

Tablo 3: Sürdürülebilirlikle İlgili Raporlama Çerçeveleri

Yıl	Raporlama Adı	Açıklama
1997	Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative - GRI)	Küresel Raporlama Girişimi (GRI); sürdürülebilirlik raporlaması kapsamında dünya çapında en çok kabul görmüş, işletmelerin ekonomik, çevresel ve sosyal performanslarına ilişkin ilkeleri ve göstergeleri belirleyerek standartlaştırılmış raporlama türüdür.
1999	AA1000 (AccountAbility 1000)	Londra da ortaya çıkan bu standart, işletmelerin sosyal ve ahlaki açıdan hesap verebilirliği konusunda genel ilkelerini açıklamaktadır. İşletmelerin faaliyetleri kapsamında gerçekleşen planlama, uygulama, raporlama ve denetim gibi süreçlerde paydaşlar ile etkileşimin sağlanması gerektiğini vurgulamaktadır.
2000	Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (UN Global Compact - UNGC)	New York’ta ortaya çıkan bu sözleşme, şirketlerin etki alanlarını; insan hakları, çalışma standartları, çevre ve yolsuzlukla mücadele gibi değerler ile genişleten, bu ilkeleri kabul etmelerini, desteklemelerini ve uygulamaya koymaları doğrultusunda gereken ilkeleri kapsamaktadır.
2000	İlerleme Bildirimi Raporlaması (Communication on Progress - COP)	Bu raporlama; UNGC’nin insan hakları, çalışma standartları, çevre ve yolsuzluğa ilişkin 10 prensibini referans olarak almıştır.
2000	OECD Çok Uluslu Şirketler Genel İlkeleri (The OECD)	Devletler tarafından çokuluslu işletmeler için yapılan tavsiyeleri içermektedir. Türkiye’nin de

	Guidelines for Multinational Enterprises)	içinde bulunduğu 46 ülke tarafından kabul gören ve bu ülkelerdeki faaliyetleri gösteren ya da bu ülkeler menşeli çok uluslu işletmelerin faaliyetlerinin hükümet politikalarıyla uyumunu, faaliyette buldukları toplum ile kuruluşlar arasındaki karşılıklı anlayışı ve güveni sağlamlaştırarak, yabancı yatırımcılara uygun bir iş ortamı sunmayı amaçlamaktadır.
2006	IFC Performans Standartları (IFC Performance Standards)	Sosyal ve çevresel etkenlerin değerlendirilmesinde risklerin nasıl yönetileceği hakkında ilkeleri içerir.
2008	Karbon Saydamlık Projesi (Carbon Disclosure Project - CDP)	Raporlama; iklim değişikliğini, su kullanımını, çevreye ve ormanlara verilen zararı ve tedarik zincirleri kapsamında çevresel riskleri içermektedir.
2010	Entegre Raporlama (Integrated Reporting - IR)	Entegre raporlama, işletmelerin stratejisini yönetim ve ekonomik performansı ile faaliyet gösterdiği alanda, ekonomik, sosyal ve çevresel faktörler arasındaki etkileşimi bir bütün olarak göstermeyi sağlayan ilkeleri içermektedir.
2010	ISO 26000	1998'de yayınlanan SA 8000 Standardı olarak bilinmektedir. Kamu kurumlarından sivil toplum kuruluşlarına, gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere tüm kurumların yararlanabileceği, sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen sosyal sorumluluk kavramlarının tamamlayıcısı olan standartlardır.

Kaynak: (Once, Onay, & Yeşilçelebi, 2015, s. 237-238).

Sürdürülebilirlik raporları, entegre bir raporun üretilmesi için köşe taşı oluşturmaktadır. Bunun nedeni, entegre bir raporun sürdürülebilirliği, operasyonların, kararların, stratejilerin, politikaların ve günlük iş davranışının bir bölümünü nasıl oluşturduğunu göstermesi gerektiğidir. Sürdürülebilirlik kısa süreli olmamalı ve şirket raporlaması ve uygulamalardan ayrılmamalıdır (Elmaghrabi, 2014, s. 3). Bu bağlamda, sürdürülebilirlik raporlarının gereksinimlerini standartlaştırarak, bu bilgilerin karşılaştırılmasını ve devamlılığını sağlamayı öngören Küresel Raporlama Girişimi (GRI) ortaya çıkmıştır.

1.1.4. Küresel Raporlama Girişimi (GRI)

Sürdürülebilirlik çabalarını birçok organizasyon şirket web siteleri, tanıtım malzemeleri ve ürün ambalajı aracılığıyla paydaşlara iletmektedir. Buna ek olarak, şirketler giderek sürdürülebilirlik çabalarını paydaşlara resmi olarak bildirmektedir. Bununla birlikte, bildirilen raporlar genellikle gönüllüdür ve açıklamaların düzeyi ve kalitesi firmalar arasında önemli ölçüde değişmektedir. Küresel olarak büyüyen bu eğilimin desteklenmesi için, işletmelerin finansal başarıya ulaşmalarında sürdürülebilirlik çabalarını belirli bir standartta raporlayabilecekleri bir çerçeve geliştirmişlerdir. Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative -GRI) adı ile ortaya çıkan bu çerçeve, işletmelerin sürdürülebilirlik çabalarını paydaşlara bildirmek amacı ile günümüzde en sık kullanılan raporlama yönergelerini sağlayan kılavuz ilkeleri içermektedir (James, 2013, s. 17).

GRI, kar amacı gütmeyen, küresel sürdürülebilir ekonominin sağlanabilmesi için işletmelere sürdürülebilirlik raporlamasında rehber olan bir organizasyondur. GRI'nın kuruluş amacı, küresel çerçevede uygulanabilir bir sürdürülebilirlik raporlaması rehberi geliştirerek, üçlü performans raporlamasını finansal raporlama gibi rutin ve karşılaştırılabilir hale getirmek ve sürdürülebilirlik raporlamasını yaygınlaştırmaktır. Bu rehber, şirketlerin çevresel, ekonomik ve sosyal faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin sonuçlarını raporlayabilecekleri bir çerçeve sunmaktadır (Kocamış & Yıldırım, 2016, s. 44)

2002'de bağımsız bir kurum olan GRI, görevini, ilk önce küresel olarak uygulanabilir sürdürülebilirlik raporlama ilkelerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması olarak tanımlamaktadır (Pineno, 2013, s. 52). Bunun yanında GRI, insan hakları, işgücü, çevre, yolsuzlukla mücadele ve diğer kurumsal vatandaşlık konularındaki performansı raporlayan en yaygın kullanılan çerçevedir. Çerçevenin kalkınma süreci; ticaret, sivil toplum, emek, akademik ve mesleki kurumlardan alınan katılımcılardan oluşmaktadır. Süreç, çok paydaşlı ve fikir birliğine dayalı bir yaklaşımı içerdiğinden, kullanımı çoğu ülke için gönüllüdür ve başvuruları bir kuruluşun yönetimi tarafından yorumlanmalıdır. Sürdürülebilirlik Raporlama Çerçevesi; sürdürülebilirlik raporlama kuralları, sektör ekleri, rapor protokolü ve rapor içerik

ilkelerinin uygulanmasından oluşmaktadır. Çerçeve de, kuruluşların gönüllü, esnek ve aşamalı olarak yararlanabildikleri performans göstergeleri ve yönetim açıklamalarının yanı sıra temel sürdürülebilirlik alanlarındaki performansları hakkında şeffaf olmaları beklenmektedir (Verschoor, 2011, s. 14).

GRI, 1997'de kar amacı gütmeyen kurumlar olan Birleşmiş Milletler Çevre Programı'nın (UNEP) desteğiyle Çevreye Karşı Sorumlu Ekonomiler Koalisyonu (Coalition for Environmentally Responsible Economies -CERES) ve Tellus Enstitüsü tarafından Boston'da kurulmuştur. 1998 yılında, kuruluşun rehberliğini geliştirmek için çok paydaşlı bir Yürütme Komitesi kurulmuş ve çerçevenin kapsamı sosyal, ekonomik ve yönetim konularını içerecek şekilde genişletilmiştir. 2000 yılında GRI'nin ilk temsil rehberi G1 yayınlanmıştır. 2001 yılında CERES'ten ayrılarak bağımsız bir kuruluş haline getirilmiştir. 2002 yılında, sekreteryası Hollanda'nın Amsterdam kentine taşınmış ve o zamanki BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın huzurunda UNEP'le işbirliği yapan bir kuruluş olarak resmen açılmıştır. Avustralya, Brezilya, Çin, Hindistan, Güney Afrika ve ABD'de bölgesel ofisleri (Focal Points) bulunan GRI, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), BM Küresel İlkeler Sözleşmesi, UNEP ve Uluslararası Standardizasyon Örgütü (ISO) ile stratejik ortaklıklara sahiptir. (KPMG, UNEP, GRI, & UCGA, 2010, s. 4), (www.globalreporting.org, 2018).

Rehberin ikinci nesli, Johannesburg'daki Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde ele alınmış ve geliştirilmiş hali G2 adı ile kamuoyuna tanıtılmıştır. 2005 yılında GRI, G2 kılavuzlarına dayanarak, kamu kurumları için sektör ekinin pilot versiyonunu yayınlamıştır. Devlet kurumları ile ilgili sürdürülebilirlik performansının kilit yönleri hakkında rehberlik sağlayan bu kılavuz da kamu kurumlarının raporlayabileceği üç farklı türde bilgi tanımlanmıştır:

- Bunların en büyüğü, devletin yıllık raporlamanın bir parçası olarak rapor edebileceği çevre ya da toplumun durumu hakkında makro düzeydeki bilgiler,
- İkinci tür bilgi, dış kalkınma politikaları ve kurumun sürdürülebilir kalkınma ve performansıyla ilgili uygulama önlemleriyle ilgili bilgiler,

- Üçüncü tür bilgi, performans göstergeleri kullanılarak raporlanabilecek kurumsal performans hakkındaki bilgiler,

Bu üç kategoriye ayrılan bilgiler, kuruluşun iç politikalarını, tüketici ve işveren olarak rolünü göstermektedir (INTOSAI WGEA, 2013, s. 22).

Sürdürülebilirlik raporlama kılavuzuna olan taleplerin istikrarlı bir şekilde artması G2 ilkelerinin 3.000'in üzerinde uzmanın (akademisyenler, iş adamları, sivil toplum örgütleri ve hükümet temsilcileri) katılımıyla geliştirilerek üçüncü nesil kılavuz ilkeleri olan G3 'ün ortaya çıkmasını sağlamıştır. 2006 yılında Amsterdam'da düzenlenen "Sürdürülebilirliğin Bir Ölçütü" başlıklı ilk Sürdürülebilirlik ve Şeffaflık Konferansı'nda üçüncü nesil rehber olan G3, finans piyasaları, sivil toplum örgütleri, hükümet, güvence sağlayıcıları ve belediyeleri temsil eden 65 ülkeden 1150 katılımcı ile dünya çapında bir konferansla duyurulmuştur (www.globalreporting.org, 2018).

G3 Rehberinde temel olarak işletmelerin ekonomik, sosyal ve çevresel performanslarının raporlanması istenmiştir. 2011 yılında G3 kılavuz ilkeleri, cinsiyet, topluluk ve insan hakları ile ilgili performansın raporlanması konusunda genişletilerek güncellenmiş ve yeni sürümü G3.1 ismi ile yayınlanmıştır (Aksoy, 2013, s. 38). Kılavuz ilkeler, neyin rapor edilmesi gerektiği ve nasıl rapor edileceği ile ilgili konuları içermektedir. Uygulamada, rapor hazırlayıcılar için zor gibi görünen, rapora dâhil edilmesi gereken konuların dikkate alınmasıdır. Bu, organizasyon için sürdürülebilirlik performansını artırabilecek hangi konuların önemli olduğuyla ilgilidir (INTOSAI WGEA, 2013, s. 21).

G3 ve kısmen yakın zamanda yayınlanan G3.1 yönergeleri iki bölümden oluşur. İlk bölümde, önemlilik, karşılaştırılabilirlik, zamanlama, doğruluk, paydaşların katılımını ve güvenilirliğini içeren ilke ve yönetmelikleri ele almaktadır; sınırları raporlama konusunda rehberlik etmektedir. İkinci bölüm ise, şirketlerin stratejisi ve profili, yönetim yaklaşımı ve performans göstergeleri ile açıklama ve anlaşmalara yöneliktir (GRI, 2012b). Şirketler, GRI sürdürülebilirlik raporlamasını A, B ve C üç seviyeden, en yüksek seviyeyi temsil eden A ile seçebilir. Her üç raporlama seviyesi, ekonomik, sosyal ve çevresel konularla ilgili performans göstergelerinin açıklanmasını gerektirmektedir. Buna ek olarak, A ve B seviyeleri, şirketlerin işyeri uygulamalarını,

insan haklarını ve ürün sorumluluğunu etkileyen eylemlerinin ifşa edilmesini ve ek performans göstergeleri hakkında raporlamanın yapılmasını da gerektirir. Herhangi bir raporlama seviyesinde bir "+" kazanmak, GRI yönergeleri ile tutarlı bir şekilde hazırlanan sürdürülebilirlik raporlarına ilişkin dış güvence için gereklidir (James, 2013, s. 21), (Verschoor, 2011, s. 14).

G3.1 Rehberinin ilk kısmı da G3'te olduğu gibi rapor içeriği ile ilgilidir. Önemlilik ilkeleri; paydaşların kapsayıcılığı, sürdürülebilirlik bağlamı ve eksiksizliği ile sağlanırken, bildirilen bilgilerin kalitesi; denge, karşılaştırılabilirlik, doğruluk, zaman, güvenilirlik ve şeffaflık ilkeleriyle sağlanabilir. Kılavuzun ikinci kısmı, sürdürülebilirlik raporlarına dâhil edilmesi gereken standart açıklamalar ile ilgilidir. Aşağıdaki üç açıklama tipine ayrılmıştır:

- Kurumsal performans ve sürdürülebilirlik etkilerini anlamak için genel bağlamı belirleyen strateji ve profil,
- Bir kurumun nasıl çalıştığını kapsayan ve belirli bir alandaki bilgiyi anlamayı sağlayan yönetim anlayışı ve
- Kurumun sosyal, çevresel ve ekonomik performansları hakkındaki karşılaştırılabilen bilgilerle ilgilenen performans göstergeleri olarak belirlenmiştir (INTOSAI WGEA, 2013, s. 21).

Üçüncü açıklama tipindeki ekonomik performans göstergeleri, farklı paydaşlar arasında sermaye akışını ve kuruluşun toplumdaki başlıca ekonomik etkilerini göstermektedir. Çevresel göstergeler, bir kuruluşun çevre üzerindeki etkilerini, girdilerini ve çıktılarını yansıtmaktadır. Sosyal göstergeler ise dört alt gruba ayrılmıştır. Birincisi, iş gücü uygulamalarını ve iş göstergelerini, hem ekonomik büyüme hem de eşitlik bağlamında sosyal ve ekonomik hedefleri bir araya getirerek elde etmeyi amaçlayan adil küreselleşme ile ilgilidir. İkincisi, toplumu ilgilendiren performans göstergeleri; kuruluşların faaliyet gösterdikleri topluluklar üzerindeki etkilerine ve kuruluşun diğer sosyal kuruluşlarla etkileşimlerinin nasıl yönetilip yönlendirildiğine odaklanmaktadır. Üçüncüsü, insan hakları performans göstergeleri; bir kuruluşun paydaşlarının medeni, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel insan hakları üzerindeki etkilerini ve faaliyetlerini ele almaktadır. Son olarak, ürün sorumluluğu

göstergeleri, ürün ve hizmetlerin müşteriler ve kullanıcılar üzerindeki etkilerini ele almaktadır (INTOSAI WGEA, 2013, s. 21).

2013 yılı Haziran ayında G3.1 raporunun geliştirilmiş yeni versiyonu olan G4 raporlama rehberi yayınlanmış ve uygulanmaya 2015 yılında başlanmıştır (Aksoy, 2013, s. 38). GRI'nın dördüncü güncellemesi olan G4'ün raporlama ilkeleri, raporun içeriğine ve niteliğine göre ikiye ayrılmıştır. Raporun içeriğine ilişkin ilkeler; işletmelerin faaliyetlerini, etkilerini ve paydaşlarının temel beklenti ve menfaatlerine göre raporun içeriğinin nasıl olacağını belirlemede uygulanacak aşamayı tarif etmektedir. Raporun niteliğine ilişkin ilkeler, faaliyetlerin düzgün bir şekilde sunulmasını da kapsayarak, sürdürülebilirlik raporunun kaliteli bilgileri içermesini sağlamaya yönelik tercihlerinde yön göstermektedir. Rapor içeriğindeki bilginin kalitesi, paydaşların sağlam ve makul değerlendirmeler yapabilmelerine ve dolayısıyla gereken önlemleri zamanında alabilmelerine olanak sağlamak açısından önemlidir (GRI G4, 2013, s. 16). Tablo 4'te GRI G4 kılavuzunda bulunan raporlama ilkeleri, daha net değerlendirilebilmesi açısından 'G4 Sürdürülebilirlik Raporlama Kılavuzu'ndan uyarlanarak tablo haline getirilmiştir.

Tablo 4: GRI G4 Kılavuzu Raporlama İlkeleri

Raporun İçeriğine İlişkin İlkeler	Raporun Niteliğine İlişkin İlkeler
1. Paydaş Kapsayıcılığı	1. Denge
2. Sürdürülebilirlik Bağlamı	2. Karşılaştırılabilirlik
3. Önceliklendirme	3. Doğruluk
4. Eksiksizlik	4. Zamanda Tutarlılık
	5. Netlik
	6. Güvenilirlik

Kaynak: (GRI G4, G4 Sürdürülebilirlik Raporlaması Kılavuzu, 2013, s. 16-18)

GRI'nın dördüncü güncellemesi olan G4'ün sürdürülebilirlik raporlaması kılavuzunda bulunan ilkeler, Tablo 5'te gösterildiği gibi, ekonomik, sosyal ve çevresel kategoriler olarak sınıflandırılmış ve bu başlıklar altında unsurlara ayrılmıştır. Bu bağlamda G4'ün amacı, sürdürülebilirlik raporlamasını bu unsurlar ile standart uygulama haline getirerek, kuruluşun sürdürülebilirlikle ilgili en kritik konuları

hakkında anlamlı ve açıklayıcı bilgiler içeren raporlar hazırlamalarına yardımcı olmaktadır.

Tablo 5: GRI G4 Sürdürülebilirlik Raporlaması Kılavuz İçeriği

Kategori	Ekonomik	Çevresel	Sosyal
Unsurlar	*Ekonomik Performans *Piyasanın Varlığı *Dolaylı Ekonomik Etkiler *Satın Alma Uygulamaları	*Malzemeler *Enerji, Su *Biyolojik Çeşitlilik *Emisyonlar *Atıklar ve Atık Sular *Mamül ve Hizmetler *Uyum, Nakliye *Tedarikçinin Çevresel Bakımdan Değerlendirilmesi *Çevresel Şikayet Mekanizmaları	* İşgücü Uygulamaları ve İnsana Yaraşır İş * İnsan Hakları * Toplum *Ürün Sorumluluğu

Kaynak: (GRI G4, G4 Sürdürülebilirlik Raporlaması Kılavuzu, 2013, s. 9)

Ekim 2016'da ise, son güncelleme olarak GRI G4 geliştirilerek GRI Standartları ortaya çıkmıştır. Bu gelişme ile GRI, sürdürülebilirlik raporlaması için ilk küresel standartları başlatmıştır. Küresel Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu (GSSB) tarafından geliştirilen GRI Standartları, tüm kuruluşların ekonomik, çevresel ve sosyal etkileri hakkında kamuoyunu raporlamalarını sağlayarak, sürdürülebilir kalkınmaya nasıl katkıda bulduklarını göstermektedir. GRI Standartları ayrıca politika yapımcılar ve düzenleyiciler için güvenilir bir referans olarak görülmektedir. GRI Standartları, GRI G4 Kılavuzundaki tüm temel kavram ve açıklamaların daha esnek bir yapı da, daha net gereksinimleri içeren ve daha basit bir dille geliştirilmiş halidir. Yukarıdaki açıklamalar ışığında GRI'nın gelişim süreci Şekil 1'de özetlenmeye çalışılmıştır.

Şekil 1: Küresel Raporlama Girişimi (GRI)'nin Gelişim Süreci

GRI Standartları, sürdürülebilirlik raporlaması için ilk küresel standartlar olmakla birlikte, aynı zamanda işletmelerin ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerini bildirmek için, birbiriyle ilişkili bir yapıya sahip olan küresel en iyi uygulamalardan birini de temsil etmektedir (www.globalreporting.org, 2018). GRI Standartları, evrensel, ekonomik, çevresel ve sosyal standartlar olmak üzere dörde ayrılmıştır. Bu standartlar GRI'nın küresel web sitesinden uyarlanarak aşağıda Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6: GRI Standartları

1. Evrensel Standartlar	2. Ekonomik Standartlar
GRI 101: Kuruluş 2016	GRI 201: Ekonomik Performans 2016
GRI 102: Genel Açıklamalar 2016	GRI 202: Pazar Varlığı 2016
GRI 103: Yönetim Yaklaşımı 2016	GRI 203: Dolaylı Ekonomik Etkiler 2016
	GRI 204: Satın Alma Uygulamaları 2016
	GRI 205: Yolsuzlukla Mücadele 2016
	GRI 206: Rekabet Karşıtı Davranış 2016
3. Çevresel Standartlar	4. Sosyal Standartlar
GRI 301: Malzemeler 2016	GRI 401: İstihdam 2016
GRI 302: Enerji 2016	GRI 402: Çalışma / Yönetim İlişkileri 2016
GRI 303: Su ve Atıkları 2018	GRI 403: İş Sağlığı ve Güvenliği 2018
GRI 304: Biyoçeşitlilik 2016	GRI 404: Eğitim ve Öğretim 2016
GRI 305: Emisyonlar 2016	GRI 405: Çeşitlilik ve Eşit Fırsat 2016
GRI 306: Atık ve Atık 2016	GRI 406: Ayrımcılık Yasağı 2016
GRI 307: Çevresel Uyum 2016	GRI 407: Örgütlenme Özgürlüğü ve Toplu Pazarlık
GRI 308: Tedarikçi Çevresel Değerlendirme 2016	GRI 408: Çocuk Emegi 2016
	GRI 409: Zorunlu veya Zorunlu Çalışma 2016
	GRI 410: Güvenlik Uygulamaları 2016
	GRI 411: Yerli Halkların Hakları 2016

	GRI 412: İnsan Hakları Değerlendirmesi 2016
	GRI 413: Yerel Topluluklar 2016
	GRI 414: Tedarikçi Sosyal Değerlendirme 2016
	GRI 415: Kamu Politikası 2016
	GRI 416: Müşteri Sağlığı ve Güvenliği 2016
	GRI 417: Pazarlama ve Etiketleme 2016
	GRI 418: Müşteri Gizliliği 2016
	GRI 419: Sosyoekonomik Uyum 2016

Kaynak: (www.globalreporting.org, 2018)'den uyarlanmıştır.

Tablo 6'da gösterildiği gibi GRI Standartlarının 100 serisi, bir sürdürülebilirlik raporu hazırlayan her organizasyon için geçerli olan üç evrensel standart içermektedir. Bir kuruluşun konuyla ilgili bağlamsal bilgilerini bildirmede ve maddi konularının nasıl yönetildiği ile ilgili bilgi sağlamaktadır. GRI Standartları 200 serisi, bir kuruluşun ekonomik konularla ilgili maddi etkileri hakkındaki bilgilerini, GRI Standartları 300 serisi, bir kuruluşun çevresel konularla ilgili maddi etkileri hakkındaki bilgilerini, GRI Standartları 400 serisi ise, bir kuruluşun sosyal konularla ilgili maddi etkileri hakkındaki bilgilerini bildirmek için kullanılan standartları içermektedir (www.globalreporting.org, 2018). 1 Temmuz 2018'den itibaren GRI onaylı sürdürülebilirlik raporu yayınlamak isteyen işletmeler, raporlarını G4 kılavuzuna göre değil, yukarıda Tablo 6'da gösterilen GRI Standartları'na göre hazırlamaları gerekmektedir (www.globalreporting.org, 2018).

GRI, yenilik, rekabet ve işletmelerin hesap verebilirliğini artırarak, performansta sürekli iyileştirme sağlamaktadır. Raporlama sistemini destekler ve daha sürdürülebilir ve istikrarlı bir ekonomiye zemin hazırlayarak, istihdamı doğrudan gerçekleştirebilir. İyi yönetimi teşvik eder ve hesap verebilir sorumlu bir iş ortamına katkıda bulunan bir kurumsal şeffaflık kültürünün kurulması için bir teşvik görevi görmektedir (GRI, 2013d, s. 4). Bunun yanı sıra GRI, mali raporlamada olduğu gibi, işletmelerin raporlarının belirli standartlara göre hazırlanmasına olanak sağlayarak, hem işletmelere hem de raporları kullanan kişi ve kurumlara uygulama ve değerlendirmede büyük fayda ve kolaylık sağlamaktadır. Çerçevenin geliştirilmesinde çok sayıda paydaşın katkıda bulunması da işletmeleri kendilerine veya sektörlerine özel bir

raporlama sistemi kurabilmek için katlanmaları gereken maliyetten kurtarmaktadır. Sürdürülebilirlik raporlamalarını standart uygulama haline getirmeyi misyon edinen GRI, entegre raporlamanın geliştirilmesini de desteklemektedir (KPMG, UNEP, GRI, & UCGA, 2010, s. 4).

1999 yılında raporlama faaliyetlerine başlayıp kısa sürede tüm dünyada benimsenen GRI raporları, küresel boyutta birçok şirket tarafından çıkarılmıştır. Çıkarılan raporların uygunluğu, GRI topluluğu tarafından yürütülen Global Reporting web sitesinde onaylatılmakta ve isteğe bağlı olarak bu sitede yayınlanmaktadır. Dünya genelinde GRI Sürdürülebilirlik Raporlama sayısı 2019 yılında 13277 kuruluşun katılımı ile 51768 sürdürülebilirlik rapor sayısına ulaşmıştır. Çıkarılan sürdürülebilirlik raporlarından 31483'ü GRI tarafından onaylanarak GRI raporlama formatında yayınlanan raporlardır (www.globalreporting.org, 2019).

Ülkemizde ise, Global Reporting'de kayıtlı olan ilk GRI raporu 2005 yılında Aksa Akriik ve Erdemir Grubu tarafından çıkarılmıştır. Yine Global Reporting'in resmi web sitesinde, 2005-2019 yılları arasında 123 kuluşa ait toplam 406 kayıtlı rapor bulunmaktadır (www.globalreporting.org, 2019). Bu bilgilere dayanarak küresel anlamda işletmelerin, sadece finansal raporlar yayınlamanın yeterli olmadığını kabul ettiklerini ve giderek daha çok sürdürülebilirlik raporları çıkardıklarını söyleyebiliriz. Sürdürülebilirlik raporlarına yeni bir boyut kazandıran GRI raporlamada işletmeler tarafından bir kolaylık olarak değerlendirilmiş ve GRI tarafından çıkarılacak raporların uygunluğunun denetlenmesi ve onaylanması bu raporların birbiri ile karşılaştırılabilirliğini arttırmıştır. Sürdürülebilirlik ve GRI raporları ile ilgili tüm bu olumlu gelişmelerin yanısıra bilgi kullanıcıları tarafından birçok kez eleştiriye de tabi tutulmuştur.

Jensen ve Berg (2012) araştırmasında, ayrı finansal raporların yanı sıra kurumsal yönetim raporları ve sürdürülebilirlik raporlarının geleneksel bir yaklaşımla yayınlanmasının durgunluğa yol açtığını savunmaktadır. Zira gelecekteki etkileri ile işletmelerin temel hedefleri ve yönleri birbirleriyle bağlantılı olarak açıkça belirtilmemektedir (Jensen & Berg, 2012, s. 300). Ayrıca birçok işletmenin finansal raporlarının yanında sürdürülebilirlik raporları çıkarmaları birden fazla rapor yayınlamalarına ve dolayısıyla bilgi kullanıcıları açısından değerlendirilmesi güç bilgi

karmaşasına sebep olmaktadır. Bu raporlarda işletmelerin ekonomik, çevresel ve sosyal performansları hakkında verilen bilgilerin işletmeye sağladığı değerler hakkında bilgi sunmaması da yatırımcıların raporlardan yararlanmalarını engellemektedir.

GRI ve diğer sürdürülebilirlik raporları işletmelerin ekonomik, sosyal ve çevresel faaliyetlerinin paydaşlara bildirilmesinden öteye geçememiş, yatırımcıların işletmeleri değerlendirebilmeleri açısından ihtiyaç duydukları bilgileri sağlamakta yetersiz kalmıştır (Topcu & Korkmaz, 2015, s. 3). Raporlarda işletmelerin bilgileri ile bu bilgilerin işletmelere kattığı değer açıklanmaması, toplumsal ve çevresel konularda raporlama için daha önce yapılan öneriler, ayrı finansal ve sosyal raporları savunurken, odaklar bütün finansal ve mali olmayan önlemleri tek bir raporda içeren entegre bir yaklaşıma dönüşmüştür (Roth, 2014, s. 63). Entegre raporlamanın nispeten yeni bir olgu olduğu göz önüne alındığında, özellikle entegre raporlamanın bir uygulama olarak nasıl geliştirildiğine ilişkin daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. GRI raporlama araştırmasının aksine, entegre raporlama konusunda araştırmalar son zamanlarda hız kazanmıştır.

Çalışmada, entegre raporlamanın açıklanmasına geçmeden önce daha net anlaşılması amacıyla, entegre raporlama ile sürdürülebilirlik raporları arasındaki ilişkiye değinilmesinin uygun olacağı düşünülmüştür. Bu bağlamda aşağıda sürdürülebilirlik raporları ile entegre raporlama arasındaki ilişki kısaca açıklanmaya çalışılmıştır.

1.2. Entegre Raporlama ile Sürdürülebilirlik Raporları Arasındaki İlişki

Sürdürülebilirlik raporlaması kuruluşların ekonomik, çevresel, sosyal ve yönetişimsel performanslarının bilgi kullanıcılarına iletilmesi ve yine kuruluşların olumlu ve olumsuz etkilerinin, fırsat ve risklerinin nasıl tanımlandığı ve yönetildiğinin yansıtılması ile ilgilidir. Sürdürülebilirlik raporlaması uzun vadeli karlılığı, sosyal sorumluluk ve çevreye özenle birleştirerek, performans ölçümünde ve sürdürülebilir bir ekonomi için hedef belirlemede kuruluşlara yardımcı olmaktadır. Kuruluşların uzun vadeli beklentileri ve mali performanslarıyla sürdürülebilirlik eğilimlerinin çıkarabileceği risk ve fırsatları değerlendirerek, kuruluşların sürdürülebilirlikle

ilişkinini göz önüne almaktadır (GRI G4, 2013, s. 85). Özet olarak sürdürülebilirlik raporları, işletmenin hesap verebilirlik etiği çerçevesinde yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için, paydaşlara faaliyetleriyle ilgili, zamanında ve anlaşılır bilgi sunmaktadır.

Entegre raporlama ise, kurumsal raporlama da henüz büyümekte ve gelişmekte olan bir eğilim olup, sürdürülebilirlik raporlamasının temellerinden ve bildirimlerinden yola çıkarak hazırlanmaktadır. Entegre rapor, bir kuruluşun stratejisinin, yönetişiminin, performansının ve beklentilerinin zaman içinde işletmeye nasıl değer kattığına dair özet bir bilgi sunmaktadır (GRI G4, 2013, s. 85). Geleneksel şirketlerin yıllık finansal performansları, sürdürülebilirlik ve yönetim açıklamalarına ilişkin raporlarında; kuruluşun stratejisi, finansal sonuçları, çevresel, sosyal ve yönetim konularındaki performansları arasında bağlantı kurulmaması entegre raporlamanın ortaya çıkmasına zemin oluşturmuştur (Clayton, Rogerson, & Rampedi, 2015, s. 7). Mevcut raporlama modellerinin içsel eksikliklerinin kabul edilmesi, işletmelerin entegre raporlamaya doğru kaymasına neden olmuştur. Mevcut raporlama sisteminin aksine, entegre raporlama, ticari, sosyal ve çevresel konuların şirket stratejisi, yönetimi ve çözümü hakkında gerekli bilgileri menfaat sahiplerine sağlamaktadır. Finansal, yönetim, kurumsal yönetim, ücret politikası, sürdürülebilirlik vb. olmak üzere daha önce yayınlanmış farklı rapor türlerini, şirketin değer oluşturma ve koruma becerisini açıklayan tutarlı bir bütün haline dönüştürmektedir (García-Sánchez, Rodríguez-Ariza, & Frías-Aceituno, 2013, s. 838).

Entegre raporlamayı sürdürülebilirlik raporlarından ayıran en temel farklılıklardan biri de, entegre raporlama mali raporlara ek bir rapor olarak hazırlanmamaktadır. Aynı zaman da mali raporların bir özeti ya da sürdürülebilirlik raporlarının bütünleştirilmiş hali de olmadığına altı çizilmektedir (GRI G4, 2013, s. 85). Gençoğlu ve Aytaç (2016), entegre raporların; sürdürülebilirlik raporlarının yatırımcıların beklentilerini karşılamaması sonucunda ortaya çıktığını öne sürmektedir. Dahası sürdürülebilirlik raporların; işletmelerin finansal performanslarının yanında, çevresel ve sosyal yaşama nasıl uyum sağladıklarını gösteren, bu süreçte ortaya çıkan risklerin ve fırsatların nasıl yönetildiğini açıklayan bir raporlama sistemi olduğu vurgulanmıştır. Ancak zamanla yatırımcıların,

sürdürülebilirlik raporlarında yer alan bilgiler ile finansal performansları ve firma değerleri arasındaki etkileşimin tam olarak kurulamamasından dolayı, bu raporların yatırımcıların ihtiyaçlarını karşılayamadıkları öne sürülmektedir (Gençoğlu & Aytaç, 2016, s. 54). Dolayısıyla sürdürülebilirlik raporlarının aksine entegre raporlama ile yatırımcılar tek bir raporla bilgilendirilerek, işletmelerin gelecekte daha doğru kararlar almaları söz konusu olabilecektir.

Bağımsız sürdürülebilirlik raporunun aksine, entegre raporlama da, maddi olmayan hususlar, kuruluşun finansal performansı ile açık bir şekilde ilişkilendirilmektedir. Şirketlerin gelecekteki kararları, mali ve mali olmayan (toplumsal ve çevresel) stratejileri ve beraberindeki sonuçları birleştirilerek karakterize edilmektedir. Entegre rapor, kuruluşların daha sürdürülebilir kararlar vermeleri ve yatırımcıların ve diğer paydaşların bir şirketin ne kadar iyi performans gösterdiğini anlamaları için çok önemlidir (Bouten & Hooze'e, 2015, s. 375). Çünkü sürdürülebilirlik raporlarının aksine entegre raporlama; bir işletmenin faaliyetlerini gösteren fotoğrafı daha kapsamlı bir şekilde tek bir kare ile yatırımcılara sunabilmektedir. Kısaca entegre raporlama, tüm raporlara atıfta bulunarak hepsi ile iletişim içinde olan, temelde sürdürülebilirlik raporlarının özünde bulunsa da tüm bu raporların kısıtları sonucunda ortaya çıkan yeni bir raporlama sistemidir.

1.3. Entegre Raporlamanın Gelişim Süreci

Günümüzde birçok şirket, başarının sürekliliğinin, çeşitli paydaş gruplarına ve sundukları kaynaklara bağlı olduğunu savunmaktadır. Bu sadece maddi kaynakları değil, aynı zamanda çalışan yeterliliği, bilgi, ağ erişimi gibi gayri maddi varlıkları da kapsamaktadır. Şirketler için zor olan, sadece kirliliğin azaltılması gibi temel konularda değil, aynı zamanda diğer daha karmaşık konularla (işletmelerin sermaye öğeleri) ilgili de sürdürülebilirlikle nasıl çalıştıklarını gösterebilmektir. Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik raporlaması daha yaygın hale geldikçe, çeşitli raporlama çerçeveleri geliştirilmiştir. Bu çerçeveler arasında daha ayrıntılı olarak sunulan, yukarıda bahsedilen Küresel Raporlama Girişimi (GRI) ve Entegre Raporlama (IR) olmak üzere iki önemli raporlama çerçevesi dikkat çekmektedir.

Sosyal ve çevresel sorunları ihmal eden sürdürülemez yönetim kararları, tüm kurumsal organizasyonun sürdürülebilirlik açısından iyileşmesini engellemektedir. Sürdürülebilir kalkınma için kurumsal sürdürülebilirlik stratejileri büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda bir şirketin piyasa rekabet koşulları altında sürdürülebilirlikle ilgili sosyal, yasal, politik ve ekonomik gereklilikler aracılığıyla başarılı bir şekilde yönetilmesi için de önemlidir (Schaltegger, Freund, & Hansen, 2012, s. 95).

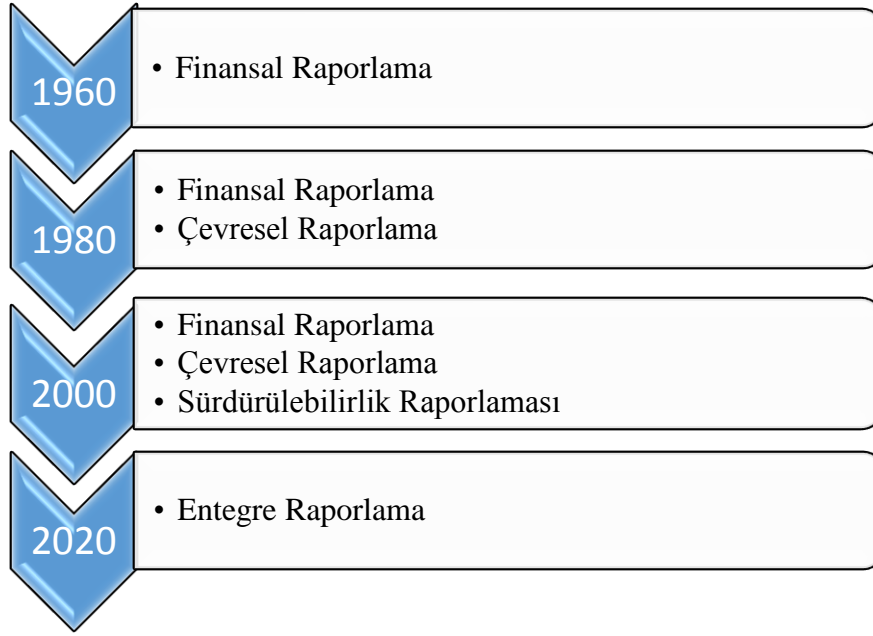
İş dünyası ve rekabet ortamının, küreselleşme, global rekabet ve yeni teknolojiler nedeniyle sürekli gelişip değişmesi farklı kurumsal problemleri de beraberinde getirmiştir. Periyodik olarak uluslararası ticaret dünyasını sarsan Enron, WorldCom ve LIBOR oranını düzelten skandallar ve tüm dünyayı tüketen finansal kriz sadece kurumsal skandallara birkaç örnektir. Bu krizlerin giderek artmasının ardından karmaşık hale gelen iş ortamı, işletme yönetiminin ve raporlamanın kendisini yenileyerek evrim geçirmeye mecbur bırakmıştır (Smith S. D., 2015, s. 1). Bu mecburiyetten doğan Entegre Raporlama (IR) ise, kurumsal raporlamanın gelişiminde bir sonraki aşama olarak görülmektedir ve şirketlerin kuruluşlarıyla ilgili daha fazla bilgi vermesine imkân sağlamanın yanında, şirketlerin yatırımcılara, analistlere, düzenleyicilere, yerel topluluklara, sivil toplum kuruluşlarına, personele, tedarik zinciri ortakları ve daha birçok kişiye anlamlı, ilgili, birbiriyle bağlantılı bilgileri ifşa etmelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır (Monterio B. J., 2012, s. 19).

ER, tamamen yeni bir yaklaşım değildir. Temelleri 1960'lı yıllarda finansal raporlama ile atılan 1970'lerde olduğu gibi, kurumsal raporlamaya daha bütünlük ve dengeli bir yaklaşım olarak önerilmiştir. 1975 yılında, Muhasebe Standartları Belirleme Komitesi (ASSC) tarafından yayınlanan ve dönüm noktası olan 'Kurumsal Raporlama'; şirketlerin performansını rapor eden ve muhasebeciler ve yöneticiler tarafından alınan kararları, sadece paydaşlara ve finansal yöneticilere değil, aynı zamanda tüm rapor kullanıcılarına karşı sorumluluklarını sorgulamıştır (Köse & Çetinel, 2017, s. 165).

Şekil 2'de de gösterildiği gibi 1960'larda finansal raporlama ile başlayan kurumsal raporlama zamanla gelişerek bugünkü halini almıştır. Finansal raporların tek başına yeterli olmaması, işletmelerin çevreye karşı gösterdikleri duyarlılıkları da

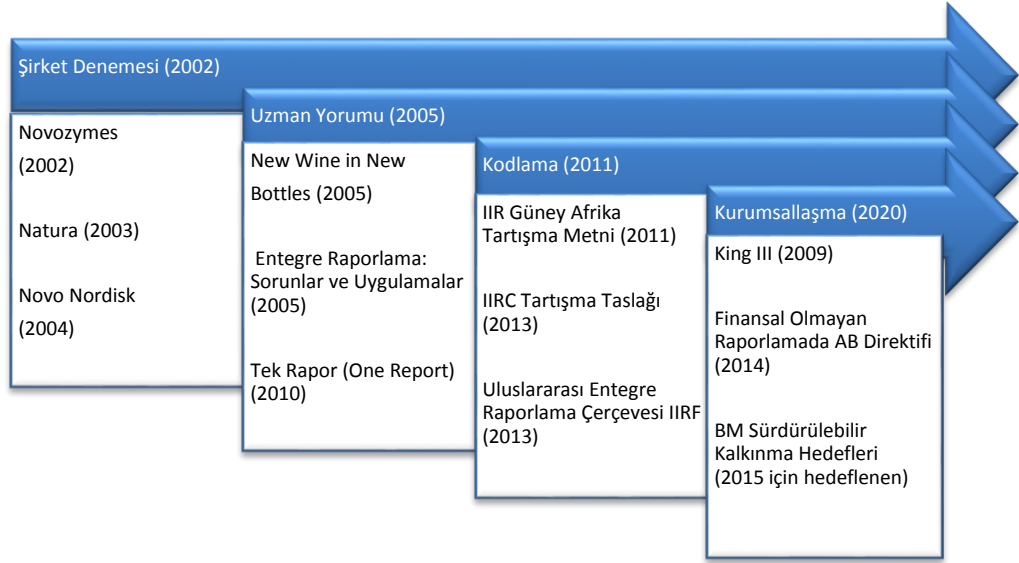
paylaşacakları ek bir raporla (çevresel raporlama) gelişmiş, 2000’li yıllarda bu gelişime sürdürülebilirlik raporları eklenmiştir. Ancak, bu bilgilerin zaman içinde yatırımcıların ihtiyaç duydukları bilgileri karşılayamadığı görülmüştür. İşletmelerin sundukları bilgilerin işletmeye kattığı değeri yatırımcılar birden fazla raporla anlayamamış, ayrıca ortaya çıkan birden çok rapor bilgi kullanıcılar açısından karışıklığa sebep olmuştur. Tüm bu gelişmelerle birlikte ortaya, tüm bilgileri entegre eden, bu bilgilerin işletmelere kattığı değer hakkında yatırımcılara bilgi sağlayan entegre raporlama çıkmıştır.

Şekil 2: Kurumsal Raporlamanın Gelişim Süreci

Kaynak: (Güngör, 2017, s. 15)’den uyarlanmıştır.

Entegre raporlama hareketi, her bir aşamanın birbirinden farklı bir anlam ve mesaj içerdiği birbirini takip eden dört aşamada değerlendirilmiştir. Aşağıda ki şekilde gösterildiği gibi ilk aşama 1999–2004 yılları arasında entegre raporlamanın henüz yeni olmasından dolayı ‘şirket denemesi’ olarak açıklanmıştır.

Şekil 3: Entegre Raporlama'nın Gelişim Sürecinde Dört Aşama

Kaynakça: (Eccles, Krzus, & Ribot, 2015, s. 9).

İkinci aşama 2005–2009 yıllarını temsil eden ‘uzman yorumu’ olarak, üçüncü aşama da 2010–2014 yılları arasında entegre raporlama çerçevesinin yayınlanmasından dolayı ‘kodlama’ olarak tanımlanmıştır. 2015–2020 yıllarında ise entegre raporlama faaliyetlerinin artması, kuruluşların entegre raporlamayı benimsemeleri sebebiyle ‘kurumsallaşma’ olarak değerlendirilmiştir.

Entegre raporlar, 1980’li yıllarda küreselleşme ile birlikte işletmelerin çevreye olan duyarlılıklarının artması ile gelişmiş ve 2000’li yıllarda sürdürülebilirlik raporların da yayınlanmaya başlaması ile giderek zenginleşmiştir. 1980’li yıllarda öncelikle KSS ve çevresel raporlamalarla başlayan bu ölçme ve kayıt altına alma faaliyetleri, günümüzde birçok yerde karşımıza çıkan ve zamanla gelişerek bir standart haline gelen sürdürülebilirlik raporlamaları ile bir üst aşamaya kavuşmuştur. Bu raporların bir bütün halinde çıkarılma gereksinimi entegre raporlamanın doğmasına sebep olmuştur. Entegre raporlamanın gelişim sürecini açıklayan Şekil 3’te gösterilen bu 4 bölüm aşağıda detaylı olarak değerlendirilmiştir.

1.3.1. Entegre Raporlama 'da İlk Dönem (1999'ların ortalarından 2004'e kadar)

Entegre raporlama hareketi, yukarıda da bahsedildiği gibi her bir aşamanın birbirinden farklı bir anlam ve mesaj içerdiği birbirini takip eden dört aşamada değerlendirilmiştir. İlk dönemde (1999'ların ortalarından 2004'e kadar olan süreçte), IR uygulamaları; kurumsal girişimlerle düşünme, karar verme ve raporlama konularını içermektedir. Eccles ve Saltzman'ın belirttiği gibi, IR uygulamaları bu dönemde akademik literatür bulunmadan ortaya çıkmıştır (Eccles & Saltzman, 2011, s. 58). 1997'de, Çevreye Duyarlı Ekonomiler Koalisyonu (CERES) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından kurulan GRI, bu süreçte, 2002 yılına kadar iki raporlama kılavuzu (G1 ve G2) yayınlamıştır (Nikolaeva & Bicho, 2011, s. 137), (Owen, 2013, s. 344).

Şekil 3'te görüldüğü gibi, ilk aşama, 2000'lerin başlarında ilk entegre raporu üretmek için bir avuç kamu şirketinin çabalarıyla özdeşleştirilmiştir. Eccles, Krzus ve Ribot (2015) tarafından 'şirket denemeleri' olarak adlandırılan bu gelişim, entegre raporlama fikrinin hayata geçirilmesini başlatmaktadır. Kurumsal uygulayıcılar tarafından finansal ve mali olmayan verilerin anlamlı bir biçimde birleştirilmesi fikri bağımsız olarak ortaya çıkmıştır. Entegre rapor üreten ilk şirketler olarak bilinen, Danimarka'daki iki şirket, enzim şirketi Novozymes (2002) ve ilaç şirketi Novo Nordisk (2004) ile Brezilyalı bir kozmetik koku şirketi olan Natura (2003), değişim için aynı nedenleri sorgulamışlar, işletmenin uzun vadeli başarısı için sürdürülebilirliğin gerekli hale geldiği ve entegre raporlamanın bu yenilikleri iletmede bir yol olduğu üzerinde durmuşlardır (Eccles, Krzus, & Ribot, 2015, s. 8), (Kocabasoglu, 2018, s. 24).

Sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin güvence bu dönemde sınırlı bir şekilde dikkat çekmiştir. Uluslararası Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (IAASB), 2004 yılının başında sürdürülebilirlik raporu standartlarının güvence sözleşmeleri için doğrudan bir standart olmadığını altını çizerek, farklı güvence sözleşmeleri için temel ilkeleri ve prosedürleri belirleyen Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları (ISAE) 3000'i yayınlamıştır (FEE, 2011). 2004'de yayınlanan güvence standardı

birçok ülke tarafından çeşitli güvence bağlantıları için kullanılmış, özellikle işletmeler, iç yönetim süreçlerinin aynen anlatıldığı gibi uygulandığını göstermek ve işletmelerin ayrıca (potansiyel) müşterilere hizmetlerinin kalitesi hakkında daha fazla güven vermek için bu bağımsız değerlendirmeye başvurmuşlardır. Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC), 2006'da, bir danışma belgesi yayınlayarak sürdürülebilirlik anlaşmalarına ilişkin güvence standardını oluşturmaya çalışmış, ISAE 3000'deki boşluğu gidermek için erken bir girişim sağlamayı denemiştir (IFAC, 2006, s. 4).

Ancak entegre raporlama o süreçte daha yeni bir uygulama olduğundan tam olarak neyi ifade ettiği veya neyi temsil ettiği konusunda genel bir anlayış gelişmediğinden raporlamanın içeriği ve yapısı hakkında başka sorular ortaya çıkmıştır. Bu dönemde yeni kurulan GRI, şirketlere ve yatırımcılara sürdürülebilirlik raporlaması konusunda rehberlik etmekle birlikte, şirketlerin entegre rapor hazırlama niyetinde olmaları için o zaman için bir sebep olsa da çalışma olmadığı görülmektedir. Kısaca ilk aşamada, 2000'li yılların başında bir avuç kamu şirketinin ilk entegre raporunu hazırlama çabaları olarak gösterilmektedir. "Şirket denemeleri" olarak adlandırdığımız bu gelişme, entegre raporlama fikrinin uygulamaya başlatılmasını temsil etmektedir (Eccles, Krzus, & Ribot, 2015, s. 8).

1.3.2. Entegre Raporlama 'da İkinci dönem (2005 yılından 2009 yılına kadar)

İkinci dönem (2005 yılından 2009 yılına kadar) içinde, IR, daha geniş bir örgütlenme gündeminde olmuştur. IR hakkındaki ilk girişim, IR terimini ilk kullananlar arasında olan Vancity tarafından 2005 yılında başlatılmıştır (Eccles & Saltzman, 2011, s. 58). Vancity, IR konusunda bir çalışma yayınlayarak raporlama uygulamalarına da değinmiştir (White A. L., 2005, s. 2). Daha sonra bu terim diğer akademik çalışmalar tarafından tanıtılmıştır (Adams & Frost, 2008, s. 288). Bununla birlikte, ampirik çalışmaların birçoğunun bundan sonraki dönemlerde ortaya çıktığı görülmektedir.

İlk entegre raporlar yayımlandıktan kısa bir süre sonra, kurumsal raporların yakın gözlemcileri (düşünce kuruluşları, danışmanlık firmaları, akademisyenler ve

muhasebeciler), öncülerin deneyimlerini yansıtmaya başlamıştır. 2005 yılında birkaç ay içinde, Vancity tarafından kar amacı gütmeyen bir araştırma ve Tellus Enstitüsü'nün Başkan Yardımcısı ve Kıdemli Araştırmacı Allen White tarafından ortaya çıkan bir makale, beş yıl sonra ise entegre raporlama ile ilgili ilk kitap yayınlanmıştır (Vancity, 2005, s. 2), (White A. , 2005, s. 2), (Eccles & Krzus, 2010). Bu çalışmalar, entegre raporlama kavramına kendi anlamlarını vermeyi, şirketlerin onu benimsemesinin getirdiği yararları ve zorlukları tanımlamayı ve bu uygulamanın büyük çapta benimsenmesini sağlamak için yapılması gerekenler konusunda önerilerde bulunmayı amaçlamıştır. Ek olarak, bu dönemde Kurumsal Kayıt, 2007 yılından itibaren "En İyi Entegre Raporlar" üzerine bir çalışma ile Kurumsal Kayıt Raporlama Ödüllerini (CRRA) başlatmıştır (Elmaghrabi, 2014, s. 18).

Sürdürülebilirlik Muhasebesi, 2007 yılında IR uygulamaları etrafında raporlar yayınlamaya başlamış ve 2009 yılında yayınlanan King III raporu, Güney Afrika'da IR yayınlamak isteyen şirketlere yönelik yol haritası olmuştur (Solomon & Maroun, 2012, s. 6), (King III, 2009). Bu gelişmeler sonucunda kurumsal entegre raporlama uygulamalarının genel olarak bir artış gösterdiği görülmektedir.

Kısaca Eccles, Krzus ve Ribot (2015) tarafından “uzman yorumu” adı verilen ikinci aşama, danışmanlar, akademisyenler ve kurumsal uygulamaların gözlemlerine dayanarak entegre raporlamanın temel ilkelerini oluşturmaya başlayan uzmanlar tarafından başlatılmıştır. Entegre raporlamanın maliyetleri, faydaları ve zorlukları hakkında çalışmalar ve bunların üstesinden nasıl geleceğiyle ilgili dersler içeren bu teori oluşturma aşaması, 2005'li yılların ortalarına denk gelmektedir (Eccles, Krzus, & Ribot, 2015, s. 8).

1.3.3. Entegre Raporlama ‘da Üçüncü dönem (2010'dan 2014'e kadar)

Üçüncü aşamanın başlangıcı olan “kodlama”, 2000'li yılların sonunda STK'ların şirket, yatırımcı ve muhasebe şirketleriyle birlikte çerçeveler ve standartlar geliştirmek için çalışmaya başladıklarında gerçekleşmektedir. Bireysel şirketlerin ya da yorumcuların kendi görüşlerini formüle etmeye ve ifade etmeye yönelik çabalarını takiben, entegre raporlamanın anlamını tanımlamadaki bir sonraki aşamada, amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla çok paydaşlı bir süreç oluşturmaya yetecek yetki

ve nüfuza sahip organlar ortaya çıkmıştır. Entegre raporlama kavramı üzerinde mutabakata varılan anlam, daha sonra uygulama ilkeleri ve yönergeleri tarafından desteklenmiştir (Eccles, Krzus, & Ribot, 2015, s. 10).

Galler Prensi tarafından 2009 yılında düzenlenen toplantıda, finans ve sürdürülebilirlik dünyasından standart belirleyiciler, düzenleyiciler, iş dünyası ve yatırımcıların raporlamada yeni, bütünleşik bir yaklaşım oluşturmak için bir araya gelmeleri gerektiği kabul edilmiştir. Bu süreçte, Sürdürülebilirlik Muhasebesi Projesi (A4S) ve Küresel Raporlama Girişimi (GRI) 'nin yakınlaşmasıyla ilgili yoğun tartışmalar iki kutuplaşmış yapıyı gündeme taşımıştır. A4S, mali raporlamada çıkarları bulunan ağırlıklı olarak muhasebe-yatırım altyapılı İngiltere merkezli bir ağıdır ve GRI, sürdürülebilirlik etkileri ve konuları raporlamaya odaklanan çok paydaşlı bir uzlaşma arayan şebekedir (Strong, 2014, s. 138). Her ikisi de kendi alanlarında lider olmakla birlikte farklı değerler ve teşviklerle yönlendirilen paydaşlardan oluşmaktadır. Bununla birlikte, iki ağ, IIRC'yi kurmak için çıkarlarını bir araya getirmiş ve 'sürdürülebilirliği muhasebeleştirme' için küresel olarak kabul gören bir çerçeve oluşturmak amacıyla ortak bir hedef aramıştır (www.accountingforsustainability.org, 2019).

2010 yılından itibaren, IIRC'yi ve bütünleşmiş raporlama gündemini kuşatan kanıtlar varlığını göstermektedir. Üçüncü dönem (2010'dan 2014'e kadar) deki süreçte entegre raporlamanın yakın gelecekte yıllık raporları geçersiz kılabileceği düşünülmüştür. Bu varsayım, Ağustos 2010'da öncelikle entegre raporlamanın gündeminin geliştirilmesine ve sürdürülebilirliği ana hatlı raporlamanın bir parçası haline getirmeye odaklanan Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (IIRC)'nin kurulması ile desteklenmektedir (Elmaghrabi, 2014, s. 15). Hem sürdürülebilirlik hem de muhasebe için GRI tarafından Ağustos 2010'da IIRC'nin oluşturulması bu aşamadaki en önemli olayı temsil etmektedir.

Entegre raporlama ve raporlama standartları için bir çerçeve oluşturmak adına gelişmede önemli bir rol oynayan iki önde gelen kuruluştan biri olan Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (IIRC), bir organizasyonun uzun vadede değer oluşturma biçimini bildiren, küresel olarak kabul edilmiş bir çerçeve oluşturmak amacıyla 2010 yılında Küresel Raporlama Girişimi (GRI) ve Uluslararası Muhasebeciler

Federasyonu (IFAC)'nın işbirliği ile A4S tarafından kurulmuştur. IIRC, ilk toplantısını Temmuz 2010'da HSBC 'nin yönetim kurulunda gerçekleştirmiş, 2011 yılının sonuna kadar A4S bünyesinde yer almaya devam etmiştir (www.accountingforsustainability.org, 2019). 2011'de IIRC, 'Entegre Raporlamaya Doğru' başlıklı bir tartışma makalesi yayınlamıştır. Makale, 21. Yüzyılda değişimin iletilmesi 'IIRC'nin amacı, kuruluşların bugün ve gelecekte değer oluşturma becerisini' ortaya koyan entegre raporlar hazırlamasına yardımcı olacak bir çerçeve geliştirmeyi içermektedir (IIRC, 2011, s. 2).

Bu dönemde kanunlaştırmada ilk girişim, 2011 yılında Güney Afrika Entegre Raporlama Komitesi tarafından üretilen "Entegre Raporlama ve Entegre Rapor-Tartışma Dokümanı" yayınlanması ile olmuştur. Güney Afrika'nın Johannesburg Menkul Kıymetler Borsası (JSE), 2011'de uyum veya açıklama temelinde 'King III' gerekliliklerine uygun olarak IR 'yi görevlendiren yine ilk ülke olmuştur (Adams & Simnett, 2011, s. 294). Güney Afrika, ayrıca ulusal IR çerçevesini geliştiren Entegre Raporlama Komitesi'ni (IRC) oluşturmaktadır (Solomon & Maroun, 2012, s. 9). Fransa'daki Grenelle II Yasası mevcut 5,000'in üzerinde çalışanı bulunan şirketlerin 2012 yılından itibaren entegre raporlar üretilmesini zorunlu kılmışlardır (Eccles & Serafeim, 2011, s. 77). Aynı şekilde, Singapur Menkul Kıymetler Borsası (SGX), Singapur Yeminli Mali Müşavirler Kurumu (ISCA) ve Ekosistem Tabanlı Yönetim (EBM) Avustralya gibi diğer aktörler de forumlar ve yayınlar yoluyla IR gündemini desteklemektedir.

Strong (2014), Şubat 2013'e gelindiğinde, IIRC Başkanı Profesör Mervyn King'in 'paydaş ilişkileri görevlileri şirketinize geliyor' diyerek, raporlama manzarasındaki değişikliklerden kaynaklanan potansiyel fırsatların bildirildiğinin altını çizmiştir. Strong(2014)'e göre King; paydaş ilişkileri yönetimi için yeni bir gelecek öngörmektedir ve şirket sekreterleri için şirketin stratejik uzun vadeli hedefleri hakkında zaten bilgilendirilmiş olduklarından, kurumsal paydaş ilişkilerinin görevlileri olarak iyi konumlandırılmış olduklarını ileri sürerek yeni bir ilgi uyandırmaktadır (Strong, 2014, s. 137). Entegre raporlamanın gündeminin oluşmasını güçlendiren bu açıklamalar, kısa zamanda tüm ilgililerin dikkatini çekmeyi başarmıştır.

İngiltere hükümeti Ağustos 2013'te, tüm şirketlerin strateji, iş modeli, çevre ile ilgili bilgileri, çalışanları ve şirket hakkındaki bilgileri de içeren ana eğilimleri ve işletmeyi etkileyen faktörleri açıklayan finansal olmayan bilgileri sunmasını gerekli kılan Stratejik Rapor yayınlamıştır. Bu eğilime paralel olarak Avrupa Birliği Konseyi, şirketlerin kuruluş politikaları, çıktıları ve riskle ilgili yönleri gibi konularda mali olmayan bilgi sunmasını isteyen bir plan hazırlamıştır. Buna ek olarak, Avustralya kıtasında IR'yi tanıtmak için devam etmekte olan politik hususlar bulunmaktadır (Haji & Anifowose, 2016, s. 918).

İkinci ana kodlaştırma gayreti ve bugüne kadarki en küresel ölçekte olan adım, Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (IIRC) tarafından yayınlanan Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi (IIRF) olmuştur. IIRC, Aralık 2013'te IIRF'yi yayınlamıştır (Jhunjunwala, 2014, s. 73), (Cheng, Green, Conradie, Konishi, & Romi, 2014, s. 90). Güney Afrika tarafından yayınlanan raporun aksine IIRC tarafından yayınlanan çerçeve de finansal ve sürdürülebilirlik raporunun birleşimi olarak entegre bir rapor sunulmaktadır (IIRC, 2013b, s. 7). Çerçeve, raporlama sürecine daha fazla uyum ve verimlilik getiren, 'entegre düşünme' ile işletmelerin departmanlarında oluşan iç siloları parçalamanın bir yolu olarak benimsemeye odaklanan ilke ve kavramları uygulamaktadır (www.accountingforsustainability.org, 2019).

IIRC, entegre raporlama vizyonunu şu şekilde açıklamaktadır: entegre raporlama, bir kuruluşun stratejisi, yönetimi, performans göstergeleri ve umutları ile ilgili maddi bilgileri, içinde faaliyette bulunduğu ekonomik, sosyal ve çevresel bağlamı yansıtan bir şekilde biraraya getirmektedir. Daha açık bir şekilde entegre raporlama (IIRC, 2011, s. 6), (IIRC, 2013b, s. 10);

- Ekonomik, sosyal ve çevresel performansların aralarındaki etkileşimi gösterir ve
- Bir organizasyonun kısa-orta-uzun vadede değer oluşturma ve bunu sürdürebilme kabiliyeti ile bunlardan nasıl etkilendiğini açıklamaktadır.

IIRC yaklaşımının bir ayırt edici özelliği, IR'lerin toplumları daha geniş ölçüde sürdürülebilir kılan şeylerden ziyade kuruluşları sürdürülebilir kılan şeyleri

raporlamaya odaklanmasıdır (Tweedie & Martinov-Bennie, 2015, s. 53). IIRC'nin amacı, entegre raporlama konusunda uluslararası genel kabul görmüş bir çerçeve oluşturmaktır (IIRC, 2010, s. 1). Entegre Raporlama Çerçevesi (IRF), ayrıca Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine (SDG'ler) cevap vermek isteyen kuruluşlara, strateji ve raporlamaya entegre olma konusunda yönetim kurulu düzeyinde dikkat çekmeleri için bir fırsat sunmaktadır (Adams C. A., 2017, s. 22). Bununla birlikte kamu ve özel sektörde norm olarak ana iş uygulamalarında entegre raporlama ve entegre düşünmeyi sağlamayı misyon edinen IIRC, finansal sermayeyi eninde sonunda etkileyen değerin önemli olduğunu belirtmiştir. Tweedie ve Martinov-Bennie (2015)'e göre IR, şirketleri maddi ve manevi değeri paylaşmaya teşvik etmekte ancak bu değer şu anda mali tablolar tarafından alınmamakta, ancak finansal performansı etkileyebileceği vurgulanmaktadır (Tweedie & Martinov-Bennie, 2015, s. 54).

Entegre raporlama, raporlamada yeni bir trend olarak ortaya çıkmış ve son birkaç yıldır büyüyen bir konsept olarak daha fazla dikkat çekmektedir (Churet & Eccles, 2014, s. 56). 2010'da IIRC'nin kurulmasından bu yana önemli bir farkındalık kazanmıştır (De Villiers, Rinaldi, & Unerman, 2014). Bununla birlikte, kuruluşlardan, şirketler ve akademisyenlerden gelen raporlamaya ilişkin bir dizi açıklama gelmiştir. Ayrıca, IIRC'nin kurucu ortağı olarak Sürdürülebilirlik Muhasebesi organizasyonu olan GRI 2020'ye kadar bir IR standardının oluşturulmasını öngörmektedir (Elmaghrabi, 2014, s. 15), (Burritt, 2012, s. 391). Ayrıca GRI, IR'ye bazı referansları içeren Mayıs 2013'te dördüncü nesil kılavuz G4'ü geliştirmiştir (GRI, 2013b, s. 5).

Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC), IIRC'ye katılmak ve entegre raporlar üretmeye yardımcı olmak için belgeler yayınlayarak IR'ye destek olmaktadır (IFAC, 2011, s. 10). Elmaghrabi (2014), yıllık entegre raporların değer oluşturma yoluyla zamanla iletişim kurmaya neden olan bir süreç olduğunu belirtmektedir (Elmaghrabi, 2014, s. 14). Yine Burritt (2012)'de GRI'nin, 2020 yılına kadar bir IR standardını yürürlüğe koymayı planladığını vurgulamıştır (Burritt, 2012, s. 391). Bu süreçte entegre raporlamanın büyüme noktaları (bu süreçte yayınlanan yayınlar, raporlar, taslaklar) aşağıdaki Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7: Entegre Raporlama Metodolojisini Geliştirme ve Büyüme Noktaları

Entegre Raporlamamın Büyüme Noktaları	Yıl	Uygulamaya Bir Örnek
IIRC Pilot Program başlattı.	Ekim 2011	
Microsoft BobLaux: CFO'lar IR'yı önemsemelidir.	Aralık 2011	
	Ocak 2012	Indra Faaliyet Raporu 2011
	Mart 2012	ARM Yıllık Rapor 2011
Bölgesel IR Amerika toplantısı yapılmıştır.	Ağustos 2012	
Yıllık yayımlar	Eylül 2012	Gelişmekte olan IR Veritabanı'nın lansmanı
	Ekim 2012	Gold Fields Yıllık İnceleme 2012
Araştırmalar IR'nin olumlu etkisini göstermektedir.	Kasım 2012	
Yatırımcı Ağı, IR için destek sağlıyor.	Aralık 2012	Ulusal Avustralya Bankası Yıllık İnceleme 2012
FREUND'un IR hakkında planladığı yaklaşım	Ocak 2013	Stockland Yıllık İnceleme 2012
- IR, ABD şirketi Clorox için niçin önemli? - DBS Bank: Girişimden faydalara IR	Mayıs 2013	Entegre Raporu 2013
Üçüncü IIRC Pilot Programı Konferansı	Eylül 2013	Yeni kitap pratik rehberlik sunmaktadır.
IIRC Pilot Programı 2013 Yıllığı	Kasım 2013	
Yeni Zelanda'nın CFO'su, IR'yi destekliyor.	Aralık 2013	Aegon'un 2013 Entegre İncelemesi İtalya Unibanco Entegre Raporu 2013 Münih Havalimanı'nın raporlama yaklaşımı Strateji Entegre Raporu 2013 NovoNordisk Yıllık Rapor 2013

CPFL Energia CEO'su, entegre bir görünümün önemi üzerine	Ocak 2014	The Crown Estate Yıllık Raporu ve Hesapları 2013 DBS Faaliyet Raporu 2013 Eskom Entegre Raporu 2014
Araştırma: IR ve kurumsal değerlendirme	Nisan 2014	Yeni Zelanda Posta Grubu Yıllık İnceleme 2014
IR Teknoloji Girişimi ilan edildi.	Eylül 2014	
Ekonomi ve İklim Küresel Komisyonu, IR'ye çağrıda bulundu.	Kasım 2014	
İngiltere Merkez Bankası Başkanı IR'yi onayladı.	Ocak 2015	Dünya Muhasebeciler Kongresi benimsenme yolunu açmıştır.

Kaynak: (Balashova, Silerova, & Melikhov, 2015, s. 23).

Strateji, risk, performans ve sürdürülebilirlik kavramlarının birbirinden ayrılmaz hale gelmesi entegre raporlama ifadesini desteklemiştir. İlerleyen süreçte, Microsoft'un, Unilever'in ve The CloroxCo.'nun da bulunduğu dünyanın en büyük şirketlerinden bazıları, konsepti benimseyerek önemli ölçüde genişletmişlerdir. Uluslararası düzeyde, IIRC'nin oluşumu Ağustos 2010'da ilan edilmiştir (Busco, Frigo, Quattrone, & Riccaboni, 2013, s. 6). IIRC, kendisini 'düzenleyicilerin, yatırımcıların, şirketlerin, standart belirleyicilerin, muhasebe mesleği ve STK'ların küresel bir koalisyonu' olarak nitelendirmektedir (IIRC, 2013b, s. 1). Entegre raporlamanın gelişmesinde ilk tartışma makalesi Eylül 2011'de yayınlanmıştır (IIRC, 2011). Kasım 2012'de (IIRC 2012) bir prototip çerçevesinin ardından Nisan 2013'te bir istişare taslağı (IIRC 2013a) ve sonrasında entegre raporlama çerçevesi Aralık 2013'te yayınlanmıştır (Wulf, Niemöller, & Rentzsch, 2014, s. 148).

1.3.4. Entegre Raporlama 'da Dördüncü dönem (2014'den 2019'e kadar)

"Kurumsallaşma" olarak adlandırılan dördüncü ve en son aşama, aynı grupların hem düzenleyici hem de piyasa çevresini entegre raporlama uygulamasına daha elverişli hale getirecek şekilde etkilemek için son birkaç yılda başlatılan çabalardan oluşmaktadır. Bu aşamadaki ana odak, gönüllü davranış kurallarının formüle edilmesi ve bazı durumlarda düzenlemelerin ve yasaların geçişine teşvik

etmek olmuştur (Eccles, Krzus, & Ribot, 2015, s. 10). 2010 yılından itibaren bakıldığında yıllara göre entegre raporlama ile ilgili akademik çalışmalar hızla artış göstermiştir (www.globalreporting.org, 2018). Bu gelişmeler, özellikle entegre raporlama ilgilileri için bir farkındalık oluşturduğu gerçeğini yansıtmaktadır.

Bu dönemde kurumsallaşmanın ilk adımı, 17 Haziran 2014 yılında Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (IIRC) tarafından Amsterdam'da düzenlenen Uluslararası Kurumsal Yönetim Ağı Yıllık Konferansı (ICGN)'nda, Kurumsal Raporlama Diyaloğu (CRD)'nun resmen başlatılması ile olmuştur. CRD, kurumsal raporlama alanında önemli uluslararası etkiye sahip kuruluşları bir araya getiren, ortak bir hedefe doğru birlikte çalışarak, katılımcılara daha iyi uyum sağlama ve kurumsal raporlamadaki yükü azaltma yönündeki pazar çağrılarına cevap vermeyi amaçlayan bir topluluktur. Entegre raporlamadan önce ortaya çıkan standartları da ifade eden CRD katılımcıları aşağıda Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8: Kurumsal Raporlama Diyaloğu (CRD) Katılımcıları

Standart Belgeler	Açıklamalar
Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (International Integrated Reporting Council-IIRC)	Finansal sermayeyi tedarik eden şirketlerin zaman içinde nasıl değer oluşturduğunu açıklamasına yardımcı olmaktadır.
Karbon Saydamlık Projesi (Carbon Disclosure Project-CDP)	Bilgi (iklim değişikliği, ormansızlaşma, su, tedarik zinciri yönetimi) ifşasının yönetim amaçlı uygulanmasına, çevre üzerindeki olumsuz etkilerin ölçülmesine, yönetilmesi ve azaltılmasına yardımcı olur ve piyasaya yüksek kalitede bilgi sunarak işletmenin sürdürülebilirliğini arttırmaktadır.
İklim Bilgilendirme Standartları Kurulu (Climate Disclosure Standards Board-CDSB)	Yatırımcılara ilgili bilgilerin tutarlı, karşılaştırılabilir ve doğru bir şekilde sunulmasını sağlamak için varlıkların hazırlanması ve çevresel bilgileri ve doğal sermayenin kompozisyonunu (tek bir rapordaki bilgiye yaklaşımı) açıklayan rapor limitleri hakkında rehberlik sağlamaktadır.
Finansal Muhasebe Standartları Kurulu	Mali muhasebenin ve raporlama standartlarının oluşturulması ve geliştirilmesi, yatırımcılara ve alacaklılara faydalı bilgiler sağlamak için sivil toplum

(International Accounting Standards Board–IASB)	kuruluşlarına yönelik finansal raporlamayı desteklemektedir.
Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative-GRI) Beşeri sermaye Sosyal iletişim ve sermaye Doğal sermaye	Sürdürülebilir kalkınma alanında bilgi sağlar; 1. İstihdam koşulları, ekipteki ilişkiler, yönetim, iş güvenliği, eğitim, öğretim, eşit fırsatlar, iş uygulamaları, insan hakları, yatırım, şikayet mekanizması, 2. Finansal performans göstergeleri, pazarın varlığı, dolaylı ekonomik etkiler ile satın alma uygulamaları, yerel topluluklar, yolsuzlukla mücadele önlemleri, kamu politikası, normlara uyum, şikayet mekanizmalarının işlenmesi, pazarlama iletişimleri, 3. Mamül, enerji, su, biyoçeşitlilik, emisyonlar, kanalizasyon suları ve atıkları, ürün ve hizmetler ile normlara uygunluk, nakliye, denetim şirketi (çevre değerlendirmesi), çevresel şikayetleri sunmaktadır.
Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board - IASB)	Yatırımcılara finansal bilgilerin yüksek kalitede, şeffaf ve karşılaştırılabilir olmasını, küresel sermaye piyasalarını ilişkilendirerek sermaye piyasasının istikrarını sağlamaktadır.
Uluslararası Kamu Sektörü Muhasebe Standartları Kurulu (International Public Sector Accounting Standards-IPSASB)	Şirketin, üretim ve satış masraflarını hesaplama, muhasebe politikalarını ve maliyet yönetim sistemlerini geliştirme ve uygulama konularında standart yaklaşımlar uygulamasına izin vermektedir.
Uluslararası Standardizasyon Örgütü (International Organization for Standardization-ISO)	Sosyal sorumluluk standartları (ISO 26000); Holding şirketlerinin toplumsal olarak sorumlu bir biçimde nasıl çalıştıklarına ilişkin talimatları vermektedir.
Sürdürülebilir Muhasebe Standartları Kurulu (Sustainability Accounting Standards Board-SASB)	SEC zorunlu belgelerindeki direnişle ilgili bilgileri açıklarken devlet kuruluşlarına yardım etmektedir.

Kaynak: (Balashova, Silerova, & Melikhov, 2015, s. 21); (KPMG, 2015, s. 31)'den uyarlanmıştır.

CRD'ye katılan kuruluşların hepsi uluslararası standartların ve çerçevelerin yayınlanmasıyla ilgilenmektedir. Entegre raporlamaya ve aynı zamanda şirketlere ve yatırımcılara daha fazla netlik sağlamak, küresel kurumsal raporlamanın kalitesini ve

tutarlılığını arttırma konusundaki ortak ilgiyi paylaşmaktadır. CRD'nin amacı, raporlama çerçevelerinin, standartların ve ilgili gerekliliklerin yönüne, içeriğine ve devam eden gelişimine uyum sağlamak için pratik yöntemler geliştirerek, katılımcıların bilgilerini paylaşacağı, karşılıklı ilgi alanları hakkında ortak bir girişim olarak zamanla daha geniş kurumsal raporlama alanına ulaşmayı hedeflemektedir (www.integratedreporting.org, 2019), (KPMG, 2015, s. 31).

'Kurumsallaşma' olarak adlandırdığımız dördüncü ve en yeni evre, son birkaç yılda aynı grupların çoğunun, hem düzenleyici hem de pazar ortamını etkileyerek bunları entegre raporlama uygulamalarına daha elverişli hale getirmek için başlattığı çabalardan oluşmaktadır. Bu aşamanın ana odağı, gönüllülük kurallarını formüle etmek ve bazı durumlarda düzenleme ve yasaların geçişini teşvik etmek olmuştur (Eccles, Krzus, & Ribot, 2015, s. 9).

Bu bağlamda, entegre raporlamanın büyümesine ve gelişmesine katkı sağlayan ortak kuruluşların yayınları (CDR), yatırımcılar ve entegre raporlama benimseyicileri tarafından ve IIRC tarafından 2015–2018 yılları arasında yayınlanan araştırmalar ve raporlar aşağıdaki Tablo 9'da özetlenmiştir.

Tablo 9: Entegre Raporlamanın Gelişmesine Katkı Sağlayan Araştırma ve Raporlar

Entegre Raporlamanın Büyüme Noktaları	Yıl	Uygulamaya Bir Örnek
Değer Oluşturmak: Yatırımcılara değer	Nisan 2015	Yatırımcıların değeri, yatırım kararları, kurumsal davranış ve raporlama arasındaki bağı gösterir.
Entegre Rapor Bankacılık Ağı: Sonuçların Entegre Raporlama Kavramlarını ve Bankacılık Sektöründeki Sosyal ve İlişki Sermayesini Uygulama	Mart 2016	Rapor, entegre raporlar hazırlarken bankaların ortaya çıkardığı sorunların bazılarının netleştirilmesine yardımcı olmakta ve bankaların sonuçlara ilişkin raporlama uygulamalarına ilişkin görüş vermektedir. Ayrıca, önde gelen raporlama uygulamalarını ana hatlarıyla belirtir ve bankalara çıktılarının raporlanmasındaki yararlarını ifade eder. Bu makale, kavramsal bir analizden ziyade endüstri için kısa bir pratik kılavuz olarak hazırlanmıştır.
Uzun Süreli Terimler - Kısa Süreli Terimler:	Nisan 2016	Bu makale, kurumsal yatırımcıların kısa vadeli düşünceyi hafifletmek için nasıl teklifte

Sarkaçların Değişme Zamanı?		bulduklarını incelemekte, kısa ve uzun vadeli tartışmaları analiz ederek uzun vadeli ölçüme geçiş için kritik adımların altını çizmektedir.
NIBR: Bütünleşik düşünmeye odaklanın Değişim yolculuğu için bir el kitabı: 'strateji, yönetim, kültür, organizasyon'	Ekim 2016	İtalyan İşletme Raporlama Ağı, entegre raporlamaya bakarak bir rapor yayınlamıştır. Raporla, bir işletmede entegre düşünmeyi kurmak için çeşitli yaklaşımlar tanımlanmaktadır. Kılavuz, işletmelerin ilgili sorunlarını ve paydaşlarını tanımlamasına, liderlerle iletişim kurmasına, yardımcı olmaktadır.
EY: Finansal olmayan performansınız, işinizin yatırımcılara olan gerçek değerini ortaya koyuyor mu?	2017	Bu yılki EY Yatırımcı Anketi ve ESG ve finansal olmayan raporlama raporu, 320'den fazla kurumsal yatırımcının halka açık şirketler tarafından finansal olmayan raporlama ve ESG analizinin yatırım kararlarında oynadığı rol hakkındaki görüşlere dair bir fikir vermektedir.
Michael P. Krzus: Uzun Süreli Bir Strateji İçin Entegre Raporlama	Mart 2017	Bu belge, IIRC'yi 'uzun vadeli bir stratejinin 10 unsuru' ile eşleştirir ve bir şirketin uzun vadeli stratejisini yatırımcılara iletmek için bir çerçeve oluşturmaktadır.
KPMG: Önümüzdeki Yol - KPMG 2017 Kurumsal Sorumluluk Raporu Araştırması	2017	KPMG üyesi firma uzmanları tarafından, 49 ülke ve bölgedeki 4.900 şirketten gelen Kurumsal Sorumluluk (CR) ve sürdürülebilirlik raporlarının gözden geçirildiği en kapsamlı çalışmadır. Ankette, CR raporlamadaki global eğilimlere ve işletme liderleri, şirket kurulları ve CR ve sürdürülebilirlik uzmanlarına yönelik öngörülere ayrıntılı bir bakış açısı sunulmaktadır. Ayrıca bu çalışma, çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) bilgilerini kurumsal performans ve risk değerlendirmelerinde dikkate alan yatırımcılara, varlık yöneticilerine ve derecelendirme kuruluşlarına rehberlik etmeyi amaçlamaktadır.
IFA: Yönetim Kurulu ve Entegre Raporlama	Haziran 2017	Fransız Yönetim Enstitüsü (IFA), avantajlarını belirlemek, devam eden deneyleri analiz etmek ve üyelerine, bu yaklaşımda yönetim ve yönetim kurulunun katılımı konusunda önerilerde bulunmak için bir çalışma grubu toplamaya karar vermiştir.
EUHLG Sürdürülebilir Finans Uzmanı:	Temmuz 2017	Finansal ve reel ekonomi yatırım kararlarında uzun dönemciliği teşvik etmek; kurumsal raporlama,

Sürdürülebilir Avrupa Ekonomisini Finanse Etmek		idare ve yönetim uygulamalarını gözden geçirmek ve entegre raporlamayı teşvik etmektedir.
IRC: Entegre Raporda Yönetişim Bilgilerinin Açıklanması	Aralık 2017	Bilgilendirme Dokümanı, kuruluşların değer oluşturma süreciyle ilgili yönetim bilgilerinin açıklanmasını geliştirmelerine yardımcı olmak için geliştirilmiştir. Yönetim kurulu üyelerine, yöneticilerine ve entegre rapor hazırlayıcılarına yardım etmeyi amaçlar ve ayrıca rapor kullanıcılarının kullanımına da yardımcı olur. Bilgilendirme Raporu, raporlardaki gözlenen zayıflıkları, IIRF'nin gerekliliklerini kapsar ve bu alandaki açıklamanın iyileştirilmesi için önemli hususlar sunar.
ESG ile Prensip ve Pragmatizmin Sürdürülebilir Değer Yaratması	Mart 2018	Bu araştırmanın amacı, ESG entegrasyonuna, riske uyarlanmış getirilerle sürdürülebilir değer oluşturma prensibi sunan pragmatik bir yaklaşım sağlamaktır.
Queensland Üniversitesi: Kurumsal Raporlamanın Geleceği	2018	Global olarak kurumsal raporlama ortamında hızlı gelişmeler yaşanmakta ve Avustralya'da iş dünyasının farkında olması gereken düzenlenmiş ve gönüllü raporlamaların sonuçları da ortaya çıkmaktadır. Entegre raporlama da dahil olmak üzere kurumsal raporlama, toplum ve çevre için anlamlı bir değişiklik yapmanın yanı sıra organizasyonlara önemli bir değer katma potansiyeline sahip olduğunun altı çizilmiştir.
ASX 200 kurumsal raporlama eğilimleri – 2018- Gelişmiş şeffaflık ve içgörü sayesinde güven yeniden inşa etmek	30 Haziran 2018	Avustralya'nın listelenen en büyük kuruluşlarının yaklaşık yarısı, yatırımcılar, müşteriler ve çalışanlar dahil olmak üzere hissedarlarına ve diğer paydaşlarına nasıl değer oluşturduklarını daha iyi iletmek için entegre raporlama ilkelerini kullanmaktadırlar. Bu yayın, Avustralya'daki değişimin itici güçlerini araştırmış ve kuruluşların izleyebileceği sonraki adımlara odaklanmıştır.
IRC SA: Bütünleşik Bir Rapor Hazırlama: Başlangıç Kılavuzu	Ağustos 2018	Güney Afrika Entegre Raporlama Komitesi, tümleşik raporlama yolculuğuna başlayan dünya çapındaki kuruluşlar için pratik bir rehber olan entegre bir rapor hazırlama kılavuzunun güncellenmiş bir versiyonunu yayınlamıştır. Bu makale, adanmış raporlama kaynakları olan daha büyük kuruluşlara ve olmayan daha küçük kuruluşlara yöneliktir. Kâr

		amacı gütmeyen kuruluşlar, devlete ait işletmeler, belediyeler ve emeklilik fonları dahil olmak üzere her türlü kuruluş için geçerlidir.
Deloitte Çalışması: Entegre Raporlara Genel Bakış	Ekim 2018	Çalışma, SBF 120 şirketleri tarafından yıllık iletişim kullanılarak gerçekleştirilen bir kriter olarak yayınlanmıştır. Amaç, bu raporun içeriğini ve ortaya çıkan uygulamaları 100'den fazla soru içeren bir analiz ızgarası kullanarak analiz etmektir. Örnek şirketlerin % 50'sinden fazlasının finansal ve finansal olmayan kilit performans göstergeleri hakkında nicel hedeflerini açıkladıkları ve örnek şirketlerin üçte birinden fazlasının raporlarında uygun bağlantı örnekleri sunduğu görülmüştür.
IRC: Bütünleşik Raporda Dengeye Ulaşmak Güney Afrika'nın Entegre Raporlama Komitesi (IRC) tarafından hazırlanmıştır.	Aralık 2018	Belge, entegre raporlar hazırlamaya yardımcı olmanın yanısıra, entegre raporları yönlendirmek ve onaylamaktan sorumlu olan idari organın yöneticileri ve üyelerine dengeli olmalarını sağlamada kritik bir rol oynamaktadır. Ayrıca, Rapor, dengeli raporlamanın ne anlama geldiği ve bunun nasıl sağlanabileceği konusundaki anlayışlarını ve beklentilerini geliştirmek için rapor kullanıcılarının kullanımına yardımcı olacaktır.

Kaynak: (Druckman, Executive, & IIRC, 2015), (Tang & Greenwald, 2016), (IIRC, 2016), (NIBR, 2016), (EY, 2017), (IFA, 2017), (IRC SA, 2017), (KPMG, 2017), (Eccles & Kastropeli, 2018), , (Meath, 2018), (KPMG, 2018), (Deloitte, 2018), (IRC SAa, 2018), (IRC SAb, 2018).

Yine Tablo 9'da özetlenen raporlara ek olarak, 1 Kasım 2016 tarihinde Güney Afrika'daki Yönetim Enstitüsü ve Güney Afrika'daki Kurumsal Yönetim Komitesi tarafından yayınlanan King IV 'ün raporunun da, IRF ile uyumlu olduğu görülmüş ve içeriğinde entegre düşünme ile değer oluşturma sürecini desteklemiştir. Entegre bir raporun hazırlanması, King IV 'ün tavsiye edilen bir uygulaması olmakla birlikte, Güney Afrika'nın Entegre Raporlama Komitesi, IIRF 'yi, entegre bir raporun nasıl hazırlanacağına dair iyi bir uygulama olarak onaylamıştır (IRC SAa, 2018, s. 8).

IIRC, entegre düşünme ve raporlama için küresel norm olma hedefi doğrultusunda IIRC'nin atılım aşamasını izleyen başarılarla dayanan (2014-2018) hızlandırılmış eylemler sunmaktadır. IIRC, benimsenmesini hızlandırmak, ölçek ve temposunu arttırmak konusunda ortaklarının desteğini bu dönemde kullanmıştır. IIRC'nin bu aşamadaki hedefi, kurumsal raporlama sistemini değiştirerek entegre raporlamanın küresel norm haline gelmesini sağlamaktır (www.integratedreporting.org, 2019).

Entegre raporlamanın farkındalığının gelişmesi, yayınlanan makaleler ve yapılan çalışmalar açısından değerlendirildiğinde 1999 ile 2009 yılları arasında makale sayısının az olduğu, 2010 yılında ise önemli bir artış olduğu görülmektedir. Bu sayı 2011 ve 2012 yıllarında iki katına çıkmıştır ve 2010 yılına kıyasla 2013 yılında üç katına çıkarak dikey bir artış olduğu yapılan araştırmalarda ve yayınlanan raporlarda görülmektedir. Farkındalığı değerlendirmenin ikinci yolu da 'entegre rapor' ve 'entegre raporlama' terimlerinin sözcük sayımları olmuştur. Akademik ve uygulayıcı dergilerde "Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi" teriminin artan sayıları, farkındalığın arttığının bir kanıtı olarak görülebilir. Bununla birlikte küresel boyutta kullanılan Google internet tarama sitesinde, IIRC'nin aranma sayısı 2010'da hemen hemen 0 iken 2011'de 4 olmuş, 2012'de 119, 2013'te 268 olarak artış göstermiş ve 2018'de 1.380.000 sonuç bulunmuş, 2019 yılının başlarında ise 63.200.000'e ulaşmıştır. IIRC'nin misyonunun yüksek kaliteli entegre raporlamanın yaygınlaştırılmasına katkıda bulunmak olduğu göz önüne alındığında, bu farkındalığın artırılması işletmeleri teşvik edicidir. IIRC'nin ve entegre raporlamanın farkındalığının büyümeye devam etmesi, harekete katılan diğer tüm aktörlerin motivasyonlarından etkilenmektedir (Eccles, Krzus, & Ribot, 2015, s. 15).

Deloitte (2018)'de yayınlanan araştırma raporunda, entegre raporun finansal ve finansal olmayan raporlama için 'önemli' olarak görülmesinin gerektiğinin altını çizmiştir. Bu bir 'tamamlayıcı rapor' değil, kurumsal raporlamada yapısal bir gelişme olarak açıklamıştır (Deloitte, 2018, s. 1). Yani entegre raporlama bu açıklama ile birlikte artık kurumsal raporlamanın günümüzde son haline ulaşmış şeklidir diyebiliriz.

1.4. Entegre Raporlamanın Küresel Bağlamda Adaptasyonu

Entegre raporlama, IIRC'nin kurulmasından önce kurumsal uygulamalar yoluyla ortaya çıkan yeni bir raporlama olgusudur ve bu nedenle idari bir yenilik olarak görülebilir. Bu gibi idari yeniliklerde, temel soru, yalnızca kuruluşların bu uygulamaları benimsemeleri değil, bunları nasıl benimseyip kabul ettikleridir. Dolayısıyla, erken benimseyenler, IR yönergelerinin olmadığı durumlarda, IR uygulamalarını kendi gereksinimlerine uyarlayamamışlardır (Elmaghrabi, 2014, s. 3). IIRC, şirketlerin raporlarını birçok başlık altında ele alarak genişleten özlü, kullanıcı odaklı bir kurumsal rapor hazırlamak için raporlama çerçevesi hazırlamıştır. Bir şirketin işletme modelinin tanımını gerektiren bu çerçeve; değer oluşturma önerisinin daha iyi bir iletişimi olarak ortaya çıkmıştır (Simnett & Huggins, 2015, s. 29).

Bununla birlikte küresel çapta IIRC 'ye destek olan gruplar arasında aşağıdakiler bulunmaktadır: düzenleyiciler ve standart belirleyiciler (Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonu, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu ve Amerikan Yeminli Mali Müşavirler Kurumu); denetim firması ağları, sürdürülebilirlikle ilgili geniş görev grupları ile lider uluslararası gruplar (GRI ve Karbon Standartları Bilgilendirme Kurulu dâhil olmak üzere); uluslararası kuruluşlar (Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi, Sürdürülebilir Kalkınma için Dünya İş Konseyi ve Sorumlu Yatırım İlkeleri dâhil); uluslararası muhasebe ve denetim organları (Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu ve İç Denetçiler Enstitüsü dâhil); yatırımcı grupları; lider kurumsal gazetecilerin temsilcileri ve kurumsal ve kapsamlı raporlamada önde gelen akademisyenler entegre raporlamanın gelişim sürecinde IIRC 'ye destek olmuşlardır (IIRC, 2013a).

Entegre raporlama küresel boyutta ilk olarak Güney Afrika ülkeleri tarafından hayata geçirilmiştir. 1994 yılında Güney Afrika'da kurumlara karşı duyulan güvensizliği yok etmek amacıyla King Komitesi'nin kurulması için bir atılımda bulunulmuştur. Mervyn King tarafından bu süreçte çıkarılan King I (1994), King II (2002) ve King III (2009) raporları, işletmeleri finansal olmayan bilgileri de raporlamalarını gerektirmiştir. 2010 yılında ise, Johannesburg Borsası, borsaya bağlı entegre rapor yayınlamayan tüm şirketlerin yayınlamama nedenini açıklamasını

zorunlu kılmıştır (ERTA, 2019). Dolayısıyla şirketler entegre rapor yayınlamalarına teşvik edilmiş ve borsaya kote şirketleri entegre raporlama yayınlamak zorunda bırakan ilk ülke olmuştur. Johannesburg Menkul Kıymetler Borsasında kote olan şirketler tarafından 2010 yılından beri entegre raporlar üretilmektedir (www.integratedraporting.org, 2019).

Avustralya Mart 2014'te, Avustralya Menkul Kıymetler Borsası, 'Kurumsal Yönetim İlkeleri ve Önerileri' nin üçüncü sayısını açıklamıştır. Önemli revizyonlar, terminolojinin finansal raporlamadan kurumsal raporlamaya kayması ve bu kuruluşların açıkladığı risk içeren raporlama konusunda gelişmiş bir yaklaşımı içermektedir. Bu yaklaşımla birlikte, işletmelerin raporlarını daha şeffaf hale getirme çabaları, entegre raporlamanın benimsenmesine doğru gelişimdeki önemli bir adım olmuştur (www.integratedraporting.org, 2019). CPA Australia (Avustralya'daki muhasebeciler ve Asya Pasifik bölgesinin diğer bölümleri için profesyonel bir üyelik organizasyonu), bu bölgede ilk entegre rapor yayınlayan kuruluş olmuştur (Black Sun, 2015, s. 17). Yeni Zelanda da ise entegre raporlama, ilk defa 2013 yılında hizmet sektöründe devlete ait bir şirket olan New Zealand Post tarafından kullanılmıştır (Black Sun, 2015, s. 37).

İngiltere'nin stratejik raporlama gerekliliklerine yakın bir şekilde uyum sağlaması, İngiltere şirketlerinin IR yolunda olmaları anlamına gelmektedir. Bununla birlikte İngiltere, kamu sektörü kuruluşlarının IR 'yi kabul etmeleri için çağrıda bulunmuştur. Avrupa Komisyonu, IR 'yi finansal olmayan raporlama direktifinin 'bir adım önünde' olarak tanımlamaktadır ve IR ağları, Fransa, Almanya, İtalya, Hollanda, Türkiye, İsviçre ve İngiltere gibi ülkelerde etkinliğini sürdürmektedir.

Bununla birlikte, Singapur Menkul Kıymetler Borsası kılavuzluğu, 'Entegre Raporlama' anlamına gelmektedir ve DBS Bank, City Developments Limited ve Denizcilik ve Liman İdaresi gibi Singapur'da önde gelen işletmeler, entegre raporlamayı benimseme yolunda ilerlemektedir. Yine Malezya hükümeti, piyasaya sunulan bilgilerin kalitesini artırmanın bir aracı olarak entegre raporlamadan bahsetmiş ve IR 'nin benimsenmesine ilişkin bir Kurumsal yönetim kodu ile IR' in benimsenmesini teşvik etmiştir. Hindistan'da ise, Hindistan Menkul Kıymetler ve Borsa Kurulu tarafından, entegre raporlamanın benimsenmesini teşvik etmek için en

büyük 500 Hint şirketi ile bir çalışma yapılmıştır (www.integratedraporting.org, 2019).

100'den fazla kuruluştan oluşan IR ağı ile Brezilya, entegre raporlar üreten 500'den fazla katılımcıya sahiptir. Bununla birlikte Brezilya Menkul Kıymetler Borsası, listelenen şirketleri 'raporlama veya açıklama' ilkesiyle entegre raporlar üretmeye teşvik etmektedir. Brezilya Kalkınma Bankası BNDES, kendi kurumunda IR ilkelerini tanıtmak ve test etmek için 2012 yılında IIRC Pilot Programına katılmış ve entegre raporlama yolculuğu 2011'de sürdürülebilirlik raporu yapmayı düşünmeye başladığında başlamıştır (www.integratedraporting.org, 2019).

Black Sun Eylül 2014'te, 11 ülkenin dâhil olduğu birçok farklı sektörden entegre raporlamaya öncülük eden 27 kuruluşun (Aegon, Eni, Generali, Gold Fields, HSBC ve Natura; Votorantim gibi ailelere ait işletmeler; Grant Thornton ve EY gibi profesyonel hizmet firmaları ve Yeni Zelanda Post, Eskom, Crown Estate ve Rosatom gibi devlete ait işletmeler) katıldığı bir araştırma yayınlamıştır. Bu çalışmada farklı sektörden finansal sermaye sağlayıcıları ile farklı ilişkileri olan ve bu nedenle farklı raporlama ihtiyaçları olan geniş bir organizasyon türünü temsil eden işletmelerin raporları incelenmiş ve IIRF 'nin birçok kuruluş için esnek ve uygun olduğu sonucuna varılmıştır (Black Sun, 2015). Bu çalışma ayrıca 11 ülke ve bu ülkelerin önde gelen işletmelerinin katılımı ile aslında entegre raporlamanın küresel boyutta kabul edildiğinin bir göstergesi olmuştur.

1.5. Entegre Raporlamanın Türkiye'ye Adaptasyonu

Türkiye de ilk olarak entegre raporlama çalışmaları farkındalık oluşturmak amacıyla, 2011 yılında Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği (TKYD) ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (SKD)'nin işbirliği ile başlamıştır. 2013 yılında entegre rapor hazırlamak amacıyla, Türkiye'de entegre raporlamanın reel sektör ayağı olan Çimsa Çimento A.Ş. (ÇİMSA) ve Garanti Bankası A.Ş. IIRC 'ye üye olan ilk şirket olmuşlardır (Gençoğlu & Aytaç, 2016, s. 56). Yine 2013 yılında tüm dünyaya itafen yayınlanan entegre raporlama çerçevesi birçok ülkede olduğu gibi Türkçeye 'de çevrilerek yayınlanmıştır (ERTA, 2019).

2015 yılında ise, entegre raporlamanın G20 liderlerine yapılan öneriler arasına alınması, ARGE Danışmanlık ile Argüden Yönetişim Akademisi'nin katkılarıyla sağlanmıştır. Bununla birlikte, entegre raporlamanın hazırlanmasında işletmelere yol göstermek ve oluşabilecek aksaklıkların giderilmesi amacıyla, 'Entegre Raporlama Türkiye Ağı (ERTA)' kurulmuş ve halen çalışmalarını devam ettirmektedir (Ercan & Kestane, 2017a, s. 74). Aynı yıl TÜSİAD tarafından, Entegre Raporlama Türkiye Ağı (ERTA)'nın kurucu üyesi olan Prof. Dr. Güler Aras ve Gaye Uğur Sarıoğlu'nun kaleme aldığı 'Kurumsal Raporlamada Yeni Dönem: Entegre Raporlama' başlıklı bir rehber yayınlanmıştır. Bu rehberde entegre raporlamanın içeriği ile küresel boyutta entegre raporlama gelişmelerine yer verilmiş, kuruluşlar için öneminden bahsedilmiştir (Aras & Sarıoğlu, 2015).

2016 yılında ise kar amacı gütmeyen bir kuruluş olan Argüden Yönetişim Akademisi (AYA) ilk entegre rapor yayınlayan şirket olmuştur. Finans sektöründe ilk entegre raporu Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB) çıkarmış, devamında halka açık şirketlerden Aslan Çimento San. ve Tic. A.Ş, Adana Çimento San. ve Tic. A.Ş. ve Çimento San.ve Tic. A.Ş (ÇİMSA) entegre raporlarını yayınlamıştır. 2013 yılından beri IIRC 'ye üye olan Garanti Bankası A.Ş. ise entegre raporunu ilk kez 2017 yılında çıkarmıştır. Türkiye'de günümüze kadar entegre rapor yayınlayan şirketler ve hangi yıllarda yayınladıkları Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10: Türkiye'de Çıkarılan Enetgre Raporlar

Sıra	Şirket Unvanı	Şirket Adı	Entegre Rapor	
			2016	2017
1.	TSKB	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası	✓	✓
2.	ÇİMSA	Çimento San. ve Tic. A.Ş	✓	✓
3.	AYA	Argüden Yönetişim Akademi	✓	
4.	ADANA	Adana Çimento San. ve Tic. A.Ş	✓	
5.	ASLAN	Aslan Çimento San. ve Tic. A.Ş	✓	
6.	GARANTİ	Garanti Bankası A.Ş.		✓

Entegre raporlamanın hazırlanması, finansal ve mali olmayan bilgiler arasındaki ara bağlantı alanlarında, işletmenin tutarlı ve tam bir resmini sunmak, ülkemiz için yenilikçi bir yöntem olarak görülmektedir. Bu bağlamda, önemli girişimler yapılmış olmakla birlikte, bu işletme raporlaması şu anda özellikle

Ülkemizde nispeten az sayıda Şirket tarafından kabul edilmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde Türkiye’de sürdürülebilirlik raporları sayısının fazla olmadığı ve işletmelerin bu raporları her yıl düzenli hazırlamadığı görülmüştür. Sürdürülebilirliğin nemi konusunda işletmelere eğitimlerin verilmesi ve konuyla ilgili yasal düzenlemelerin hızlı bir Şekilde yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

2. ENTEGRE RAPORLAMANNIN TANIMI, AMACI, İÇERİĞİ VE KAPSAMI

2.1. Entegre Raporlamanın Tanımı

Küresel iş ortamı, öngörülemez şekillerde gelişmeye devam etmesinden dolayı, kuruluşlar ve tüm sektörler bu gelişmeye kayıtsız kalamamıştır. Paydaşların giderek daha karmaşık ve birbirine bağlı talepleri karşısında yeni iş modelleri, süreçleri ve birçok yeni endüstriler ortaya çıkmıştır. Kurumsal sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilirlik raporları, küresel raporlama girişimi ve daha proaktif bir yönetim muhasebe işlevi, işletmelerin karar vermesini etkileyen en güçlü trendlerden birkaçıdır.

Pazarın gereksinimlerine ve gelişen raporlama ve bilgilendirme ihtiyacına yanıt olarak, yönetim karar organları, kapsamlı bir finansal raporlama çerçevesine ihtiyaç duymaktadır. Böyle bir çerçeve, pay sahiplerinin finansal ve finansal olmayan ihtiyaçlarını entegre etmenin yanı sıra strateji, risk yönetimi teknikleri ve üst yönetimin uzun vadeli düşünmesi hakkında bilgi sağlamalıdır (Smith S. D., 2015, s. 12). Buna bağlı olarak entegre raporlama, sürdürülebilirlik, kurumsal yönetim, stratejik planlama ve kurumsal sosyal sorumluluk alanlarındaki kritik temaları ölçümlemekte ve diğer nicel verilerle birleştirerek bu pazar ihtiyacını karşılamaktadır. Teknolojideki ilerlemeler, organizasyonların bu bilgileri daha tutarlı ve hızlı bir şekilde hazırlamasına ve dağıtmasına olanak tanımaktadır. Ayrıca entegre raporlama, kuruluşların işlerinin hikâyesini daha bütünsel bir şekilde düşünme, planlama ve raporlama yetkisini arttırmaya çalışan uluslararası bir harekettir. Bu bağlamda, öncelikle entegre raporlamanın daha net anlaşılması adına, entegre raporlamanın ne olduğu ve ne olmadığı ayrı ayrı ele alınmıştır.

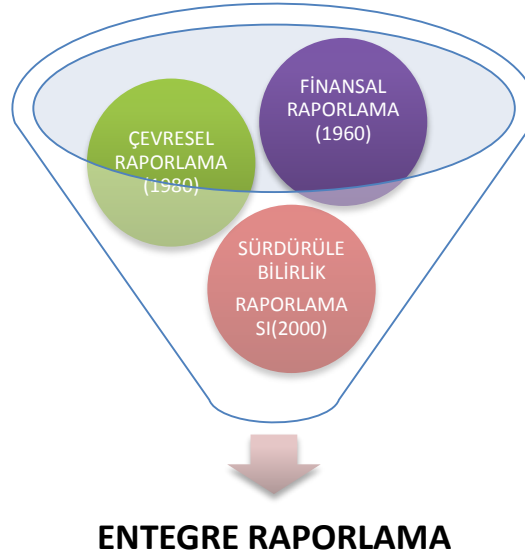
2.1.1. Entegre Raporlama Nedir?

Latince yenileme veya yenilenme anlamlarına gelen ve Fransızca'dan alınan entegrasyon kelimesi II. Dünya Savaşı'ndan sonra küreselleşme ile birlikte ülke ekonomilerini düzeltmek için atılan adımların sonucu olarak gün yüzüne çıkmıştır (Şanlı, 2004, s. 163). Dilimizde uyum ve bütünleşme manasına gelen entegrasyon

kavramı ve entegre raporlama yeni değil, hatta IIRC'den önce ortaya çıktığı görülmektedir (TDK, 2018). İlk olarak 1940'lı yıllarda şirket birleşmelerini tanımlamak için kullanılan entegrasyon kelimesine günümüzde birçok alanda rastlanmaktadır.

Genel olarak, IIRC, entegre raporlamayı, bir organizasyonun stratejisi, yönetişi, performansı ve gelecekte beklenenleri göz önünde bulundurularak işletmenin kısa, orta ve uzun vadede değer oluşturmaya nasıl yol açtığı hakkında kısa bir iletişim şekli olarak açıklamıştır (IIRC, 2013b, s. 7). Entegre raporlamayı destekleyen King III raporunda ise entegre raporlama, şirketlerin hem finansal hem de sürdürülebilirliği açısından şirket performansının bütünsel bir gösterimi olarak tanımlanmıştır (King III, 2009, s. 10).

Şekil 4: Entegre Raporlama

Kaynak: (IIRC, 2013b)'den uyarlanmıştır.

Entegre raporlama Şekil 4'de gösterildiği gibi, sürdürülebilirlik, çevresel ve finansal raporları birleştiren, işletmelerin ekonomik, sosyal ve çevresel bilgileri arasındaki ara bağlantıyı göstermeyi amaçlayan ortaya çıkan bir eğilimdir. IR, sadece kısa vadeli finansal hedefleri karşılamaktan ziyade uzun vadeli bir iş stratejisi geliştirmeye odaklanmaktadır. Toplumsal ve çevresel konularda değil, aynı zamanda sürdürülebilir bir topluluk için de geçerli bir rapor olarak ortaya çıkmıştır (Robertson

& Samy, 2015, s. 192). Dolayısıyla entegre raporlama, işletmelerin ekonomik, çevresel ve sosyal performanslarını bütünsel bir bakış açısıyla ele almakta ve bu performansların işletmeye kattığı değerle ilgilenmektedir.

Kararların ve eylemlerin daha geniş ve uzun vadeli sonuçlarına değinen entegre raporlama, mali ve mali olmayan değer arasındaki bağlantıyı açıkça ortaya koymaktadır. Avrupa Muhasebeciler Federasyonu (FEE) entegre raporlamayı, bir organizasyonun stratejisi, yönetişimi, performansı ve umutları ile ilgili maddi bilgileri, içinde faaliyette bulunduğu ticari, sosyal ve çevresel bağlamı yansıtarak bir araya getiren kurumsal raporlama olarak tanımlamış, bir kuruluşun şimdi ve gelecekte nasıl değer oluşturduğunun açık ve özlü bir temsili olarak göstermiştir (FEE, 2011, s. 4). Black Sun Plc. (2014) entegre raporlamayı, şirketlerin değerinin nasıl oluşturulduğunu kısa, orta ve uzun vadede nasıl güçlendirileceğini ilettikleri bir araç olarak değerlendirmiştir (Black Sun, 2014, s. 1).

Eccles & Saltzman (2011) entegre raporu, bir şirketin yıllık raporunda bulunan finansal ve açıklanan bilgilerini şirketin kurumsal sosyal sorumluluk ya da sürdürülebilirlik raporunda bulunan finansal olmayan ve açıklanan bilgileriyle birleştiren tek bir raporun üretilmesi şeklinde açıklamaktadır (Eccles & Saltzman, 2011, s. 5), (Haji & Hossain, 2016, s. 416). Elmaghrabi (2014) ise entegre raporlamayı, şirketin hem finans hem de sürdürülebilirliği açısından performansının bütünsel bir temsiliyeti olarak tanımlamaktadır (Elmaghrabi, 2014, s. 3). Abeysekera göre entegre bir finansal rapor, örgütsel strateji, yönetişim, performans ve gelecekteki operasyonel umutlarla ilgili bilgileri ve ayrıca kuruluşların faaliyet gösterdiği ticari, sosyal ve çevresel ortamı yansıtmaktadır (Abeysekera, 2013).

Aujirapongpan & Chanatup (2015)'a göre entegre raporlama; yatırımcılar, hissedarlar, alacaklılar, çalışanlar ve müşteriler de dâhil olmak üzere iş ve paydaşları için hayati önem taşıyan mali ve mali olmayan performansları yansıtmaktadır (Aujirapongpan & Chanatup, 2015, s. 51). Robertson & Samy (2015)'e göre IR, bir kuruluşun stratejisi, yönetişim ve iş modeli arasındaki ilişkiyi göstermeyi ve aynı zamanda, değer zincirinde maddi ve maddi olmayan fırsatların, risklerin ve performansın etkilerini ve bağlantılarını analiz etmeyi amaçlamaktadır (Robertson & Samy, 2015, s. 191). Lodhia, (2015)'a göre IR, ekonomik, sosyal ve çevresel

konuların, etik sorumlulukların ticari faaliyetin ön planda olmasını sağlayarak, işletmenin performansını daha bütünsel bir biçimde ortaya koyacak şekilde entegre edildiği yeni bir raporlama paradigmasıdır (Lodhia, 2015, s. 85). Garriga (2014)'a göre, entegre bir finansal rapor, finansal ve mali olmayan tüm paydaşlara uygulanabilir bilgi sağlayan kapsamlı bir finansal pakettir (Garriga, 2014, s. 500). Lourenço ve ark.(2014) entegre raporlamayı, sürdürülebilirlik raporları (geleneksel olmayan raporlamanın bir alt kümesi) ve belirli metriklerle ölçülen finansal performansı birbirine bağlayan raporlama şekli olarak ele almıştır (Lourenço, Callen, Branco, & Curto, 2014, s. 26).

Mali ve mali olmayan yönler arasındaki karşılıklı bağlantı ve iç yönetim kararlarının kurumsal sosyal, çevresel, yönetsel, stratejik, ekonomik, risklere ve ileriye dönük bilgilere yansımalarının da entegre bir raporda vurgulanması gerektiğinin üzerinde duran IIRC, entegre bir raporu geleneksel raporlardan ayırarak farklı bir raporlama sistemi olduğunu altını çizmektedir (IIRC, 2013b, s. 7). Nitekim geleneksel raporlar işletmelerin geçmişte var olan bilgilerinin yansımaları olarak değerlendirilmektedir. Entegre raporlamaya zemin hazırlayan sürdürülebilirlik raporları ise, işletmelerin o anda buldukları çevresel ve sosyal durumlarını ileten bir sistem olarak değerlendirilmektedir.

Ancak entegre raporlama bu raporlardan farklı olarak IIRC'nin de bahsettiği gibi, işletmenin içinde bulunduğu ekonomik, çevresel ve sosyal performans göstergelerinin uzun dönemde işletmeye sağladıkları değer ile gelecekte işletmelere yön verebilecek bir iletişim şeklidir. Yani entegre raporlama geleneksel raporlamanın aksine geleceğe odaklanmaktadır. Gökten (2016), geleneksel raporların geçmiş faaliyet sonuçları ile dar kapsamlı bilgi sunduklarının altını çizmiş, entegre raporlamanın ise geçmiş durumdan yola çıkarak, geleneksel raporlara göre daha geniş kapsamlı ve işletmenin geleceğine yönelik değer oluşumuna ilişkin görüş sunduğunu savunmaktadır. Dolayısıyla geleneksel raporlama işletmelerin geçmişte nasıl ayakta kaldığı ile ilgilenirken, IR gelecekte nasıl ayakta kalabileceği ile ilgilenmektedir (Gökten, 2016, s. 745).

Bu bağlamda entegre bir rapor, 'organizasyonun büyük resim görünümünü koruması, zaman ufuklarını birleştirmesi ve rapor içeriğini bildiren tutarlı bir

mesajlaşma stratejisi geliştirmesi' anlamına da gelmektedir (IIRC, 2013g, s. 1). Bu bağlamda entegre bir rapor IIRC'nin önerdiği aşağıdaki 3 bağlantıyı içermelidir;

1. Zaman ufku; yani geçmişteki performansı ve gelecek umutları bağlamalı,
2. Nitel ve nicel bilgiler arasındaki etkili bağlantılara ulaşmalı,
3. Kullanıcıları, paydaşların meşru ihtiyaçlarına, ilgilerine ve beklentilerine cevap verecek şekilde entegre raporlama çıkaranlarla ilişkilendirmelidir.

Yukarıda yapılan tanımlar doğrultusunda entegre raporlama kavramı, birkaç kilit konuya odaklanmaktadır. İlk olarak, entegre raporlama kavramı, iş ortamının gelişmeye devam ettiği gerçeğine ve bu gelişmeye ayak uydurabilmek için işletmelerin onunla birlikte gelişmesi üzerine kuruludur. İkincisi, entegre raporlama ile geleneksel olmayan metodolojilerin geliştirilmesi, hem bireylerin hem de kuruluşların, geleneksel olmayan bilgileri finansal tablolara entegre etmek için finans ve muhasebe personelinin niceliksel gücünden yararlanmasına olanak tanımaktadır. Ayrıca mali olmayan paydaş grupları, finansal performans ile ilgisi olduğu için daha niceliksel ve kapsamlı bilgi talep etmektedir. Üçüncüsü, hem finansal hem de finansal olmayan menfaat sahiplerine anlamlı bilgi vermek için kuruluşlar, onlardan talep edilen bilgiyi anlayabilmelidir (Smith S. , 2014, s. 61).

Entegre raporlama hakkında konunun uzmanları tarafından yapılan tanımların benzer nitelikte olduğu görülse de anlamı, ilgililer tarafından anlaşıldıkça gelişmektedir. Bununla birlikte tüm bu tanımlar kapsamında genel olarak entegre raporlama, işletmelerin ekonomik, sosyal ve çevresel performanslarının sonuçlarını bir bütün olarak ele alan, gelecekte beklenenlerinin kısa- orta-uzun vadelere işletmeye nasıl değer kazandırdığı ile ilgilenen, geleceğe odaklı kısa ve öz tek bir rapordur. Entegre bir rapor kısaca, mali ve mali olmayan bilgileri birleştirerek, bu bilgilerin iş performansı için ne anlama geldiğini sentezleyerek (değer katma), bu bilgileri paydaş gruplarına etkin bir biçimde iletmektedir.

2.1.2. Entegre Raporlama Ne Değildir?

Entegre kelimesi eski bir kavram olmasına rağmen, entegre raporlamanın yukarıda, gelişim sürecinde açıklandığı üzere günümüzde yeni yeni yer edinmesi söz konusudur. Çalışmamızda, sürdürülebilirlik kavramının tamamlayıcısı olarak ortaya çıkan entegre raporlama kavramını daha açıklayıcı olabilmesi için, diğer raporlardan ayıran özelliklerinin açıklanması gerekmektedir.

Öncelikle entegre bir rapor sürdürülebilirlik raporu değildir (IIRC, 2013e, s. 18). Bununla birlikte entegre raporlama çerçevesi, sürdürülebilirlik raporlama geleneğinin kurumsal bir ürünü olduğundan, sürdürülebilirlik eleştirisine tabi olmuştur. IIRC, GRI ve Sürdürülebilirlik İçin Tasarruf Projesi (A4S) tarafından 2010 yılında kurulmuştur. GRI gibi sürdürülebilirlik raporlarının belirtilen hedefi; kurumların doğal ve sosyal çevreleri nasıl etkilediğini belgelemek olsa da, entegre raporlamanın belirtilen hedefi; örgütlerin altı tür sermayeyi (finansal, fikri, insan, sosyal ve ilişkisel, üretilmiş ve doğal sermaye) kullanarak ortaya çıkardığı değeri açıklamasıdır. IR'nin daha tartışmalı özelliklerinden biri de, hedef kitlenin finansal sermaye sağlayıcıları olmasıdır (IIRC, 2013b, s. 7). IIRC ayrıca, IR 'nin yaygınlaştırılması ve kullanılması için iddialı hedefler belirlemiştir. Buna göre başlangıçta IR'nin, kuruluşların birincil raporlama aracı olması ve daha yakın bir tarihte 'kurumsal raporlama normu' haline gelmesi gerekmektedir (IIRC, 2011, s. 6).

Nitekim Tweedie ve Martinov-Bennie (2015), IR 'nin öncelikle sosyal ve çevresel raporlama çerçevelerinin üç kilit ilkesinden ayrıldığını öne sürmektedir. İlk olarak holding kuruluşları üzerinden hesap verebilir iletişim, ikinci açıdan sosyal sürdürülebilirlik üzerinden örgütlenme ve son olarak finansal sermaye sağlayıcılarının diğer paydaşlara göre yetki kazanması açısından entegre raporlamayı diğer sürdürülebilirlik raporlarından ayırmaktadır (Tweedie & Martinov-Bennie, 2015, s. 49). Bu öneriye göre; öncelikle holding kuruluşların paydaşlarına finansal açıdan da hesap verilebilirliği söz konusudur. Normal de sürdürülebilirlik raporlarına göre sadece çevresel ve sosyal açıdan rapor yayınlayan kuruluşlar, entegre raporlama ile kapsamlı bir rapor sunmaktadır.

Bununla birlikte, sürdürülebilirlik perspektifi, sosyal ve çevresel raporlamayı, finansal yatırım kararlarını desteklemek için raporlama kalitesini geliştirme konusunda değil, daha sürdürülebilir toplumlara yönelik bir araç olarak görmektedir. Sürdürülebilir bir toplum, paylaşılan kaynakların tekrarlanabilir ve adil kullanımı anlamına gelmektedir. Örneğin; Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun (Gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetinden ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarını karşılamalı) sürdürülebilirlik konusunda iyi bilinen tanımına göre, sürdürülebilir toplumlar gelecekte karşılaşılabilecek düşünülen olası kıtlık karşısında öncelikle maddi ve toplumsal koşulları yeniden üreterek nesiller arasındaki kaynakları daha adil bir şekilde kullanabilirler (WCED, 1987, s. 16).

Robertson ve Samy (2015), sürdürülebilirlik raporlamasını, bir kuruluşun ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflerini dengeleme girişimleri hakkında paydaşlara bilgi sağlayan bir açıklama olarak tanımlamışlardır (Robertson & Samy, 2015, s. 193). Dahası entegre bir raporun yayınlanması, nitel bilgi ve şirketlerin sosyal ve çevresel performanslarıyla ilgili ek göstergeler veya bağımsız raporlar şeklinde önemli göstergeler eklemenin ötesindedir (Arrubla, Grima, & Benau, 2017, s. 157). Entegre raporlama, finansal sermayeyi kısa vadeli ve uzun vadeli yatırım ufkuna kaydırmak için pratik bir girişimdir (Tweedie & Martinov-Bennie, 2015, s. 49).

Günümüzde, yatırım bilgilerinin tüm paydaşlara kolay bir yolla nasıl iletileceği, şirketler tarafından karşılaşılan en büyük zorluklardan biri olarak karışımıza çıkmaktadır. Finansal sorumlular genellikle yatırımcılar ile finansal iletişimden sorumluyken, bu şirketlerin halkla ilişkiler ve iletişim yönetimi uzmanları, daha geniş bir paydaş grubuna daha etkili bir şekilde iletişim kurma yolunda ilerleyebilir (Rensburga & Botha, 2014, s. 152). Bu durum günümüzde ancak entegre raporlama ile mümkündür. Entegre bir rapor, bir kuruluşun stratejik odağı hakkında fikir vererek genellikle yıllık raporda sağlanan finansal bilgilerin fazlasını içermektedir. Buna bağlı olarak, yıllık raporda verilen bilgilerin değeri ve önemi sorgulanmaktadır (Magarey, 2012, s. 198). Bu bağlamda entegre raporlama, bir organizasyonun stratejisi, yönetimi ve performansı ile ilgili maddi ve maddi olmayan bilgileri bir araya getirmektedir.

Entegre raporlamanın yıllık raporlamadan farkı; yıllık rapor çoğunlukla işletmenin mali ve ticari yönleri üzerine yoğunlaşmaktadır ve genellikle kuruluş için önemli olan sosyal ve çevresel bilgileri yansıtmamaktadır. Entegre bir rapor, bir kuruluşun stratejik odağı hakkında fikir vermektedir. Kuruluşun kısa, orta ve uzun vadede nasıl değer kazandığını ve bu değeri nasıl sürdürdüğünü açıklamaktadır (Magarey, 2012, s. 198).

Finansal bilgilerin raporlanması ve tüm menfaat sahiplerinin kullanımına sunulması işletme açısından hayati önem taşımaktadır, ancak bir kuruluşun performansı ile ilgili yatırımcıların tüm gereksinimlerine cevap veren bilgiyi içermemektedir. Dolayısıyla tek başına mali raporlar işletmelerin performanslarını iletme için yeterli değildir. Bu bağlamda entegre raporlama ne sürdürülebilirlik raporlarının devamı, ne de yıllık raporlara ek olarak çıkarılan raporlardır. Entegre raporlama kurumsal raporlamanın gelişmesiyle ortaya çıkan, işletmelerin geçmiş performansları ile gelecekteki odak noktalarını birbirine bağlayan, ekonomik, çevresel ve sosyal performansların bir bütün olarak işletmeye kattığı değeri yatırımcılara ileten tümleşik bir raporlamadır.

Tüm bu açıklamalar ışığında genel olarak ‘Entegre raporlama ne değildir?’ sorusunu özetleyecek olursak birincisi entegre raporlama finansal ya da finansal olmayan raporlara ek olarak çıkarılmış bir rapor değildir. İkincisi yıllık raporların genişletilmiş hali değildir. Üçüncüsü finansal ya da finansal olmayan raporların bir özeti de değildir. Son olarak entegre raporlama bir kuruluşun halkla ilişkiler girişimi değildir (Aras & Sarioğlu, 2015, s. 44).

2.2. Entegre Raporlamanın Amacı

Küresel işletme ortamı gelişmeye ve giderek daha da karmaşıklaşmaya devam ederken, işletmeler rekabet halinde kalabilmek için buldukları çevreye uyum sağlamalı ve gelişmelidir. Gittikçe önemli olan geleneksel olmayan paydaşların ihtiyaç duyduğu bilgileri üretmek ve raporlamak için yeni bir finansal raporlama biçimine ihtiyaç doğmuştur. Şu anda birçok organizasyon, farklı amaçlara hizmet eden ve farklı paydaşların ihtiyaçlarını karşılayan bir rapor paketi üretme eğilimindedir. Bu raporlama genellikle bilgilerin nasıl kullanıldığına bakılmaksızın parçalı, çok hacimli,

karmaşık ve zamansızdır. Entegre bir rapor, bu ezici bilgi yükünü ortadan kaldırırken, aynı zamanda bir kuruluşun raporlarını çeşitli paydaşların ihtiyaç duyduğu bilgi ile uyumlu hale getirecektir (Magarey, 2012, s. 199), (Ioana & Adriana, 2014, s. 222). Öncelikle entegre raporlama, bilgi kullanıcılarına gereksinim duydukları bilgileri tek bir raporda sunarak bu bilgi karmaşıklığını ortadan kaldırmaktadır.

Entegre raporlamanın gerekli bir koşulu, sosyal, çevresel ve finansal eylemler ile etkileri arasındaki bağlantıyı ve birbirine bağımlılıkları dikkate alan entegre düşünme yöntemidir. Dolayısıyla, entegre bir rapor hem mali hem de mali olmayan performans hakkında bilgi sağlamalı, aynı zamanda mali ve mali olmayan performans arasındaki ilişkiyi ve bu birbiriyle ilişkili boyutların hissedarlara ve diğer paydaşlara nasıl değer kazandırdığını veya kaybettiğini göstermelidir (Owen, 2013, s. 341). Başka bir ifadeyle entegre raporlama, işletme stratejisi, yönetim ve finansal performans ile faaliyet gösterdiği sosyal, çevresel ve ekonomik bağlam arasındaki bağları göstermeyi hedeflemektedir.

İşletmelerin mali performansı ile bunların çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) performansları arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamak ve raporlamak işletmelerin temel argümanı olduğunu öne süren Eccles ve ark. (2015), bu bilgilerin bağlanabilirliğini, entegre raporlamanın özü olarak açıklamaktadır. ESG performansı sık sık 'mali olmayan performans' olarak adlandırılrsa da, bir dizi ESG faktörü işletmelerin finansal performansını ve dolayısıyla uzun vadede hissedarlarına değer oluşturma yeteneklerini giderek etkilemektedir. Ortaklar ve diğer paydaşlar, işletmelerin önemli ESG meseleleri olduklarını ve bunları yönetmek için ne yaptıklarını bilmek isterler (Eccles, Krzus, & Ribot, 2015, s. 8). IIRC bu bağlantıları güçlendirerek, entegre raporlamanın iş dünyasında daha sürdürülebilir kararlar alınmasına ve yatırımcıların ve diğer menfaat sahiplerinin gerçekte nasıl performans gösterildiğini anlamasına yardımcı olabileceğini söylemektedir. Bu nedenle, bu raporun amacı, bir işletmenin nasıl değer oluşturduğunu ve nasıl sürdürdüğünü açık ve öz bir şekilde göstermektir (Welford, 2012, s. 151).

KPMG (2011), entegre raporlamaya duyulan gereksinimin temel nedenini işletmelerin raporlarında yer alan bilgi ile yatırımcıların işletme hakkında karar vermek için ihtiyaç duydukları bilgi arasındaki fark olarak açıklamıştır. Entegre

raporlar ile işletmeler, değer oluşturma sürecini piyasalara daha iyi anlatabilme olanağı bularak bu farkı kapatabilme potansiyeline sahiptir (KPMG, 2011, s. 10). Finansal raporlama söz konusu olduğunda, böyle bir ölçme ve raporlama altyapısı yıllardır uygulanmakta ve elbette devlet tarafından güçlü bir destek sağlanmaktadır. Böyle bir raporlama altyapısı olmadan, bugün sahip olduğumuz derin sermaye piyasalarının varlığı mümkün değildir (Eccles, Krzus, & Ribot, 2015, s. 8). Fakat mali olmayan performans için eşdeğer altyapıya sahip olmadığımız gibi finansal performans ile nasıl ilişkili olduğunun anlaşılması için, bugün ve gelecekte istediğimiz altyapının oluşması ancak entegre raporlamanın varlığı ile mümkün görünmektedir. Entegre bir raporun bir diğer amacı, bir organizasyonun zaman içinde hem finansal hem de diğer bilgilerle ortaya çıkarttığı değeri finansal sermaye sağlayıcılarına açıklamaktır (IIRC, 2013b, s. 7).

Entegre raporlamanın başka bir amacı, bir şirketin sürdürülebilirliği, performansı, değeri ve etkileri ile geleceğe yönelik beklentileri hakkında fikir vermektir. Bu rapor, kısa, orta ve uzun vadede sadece tarihi sonuçları incelemekle kalmaz, işletmenin gelecekteki değerini oluşturmaya önem verir. Aynı zamanda bir şirketin zaman içinde değer oluşturmak için ne gibi fırsatlar bulduğuna odaklanan ileri görüşlü bir tartışma olarak da değerlendirilebilir. Entegre raporlama, işletmelerin iş ve ekonomi modellerinin yanı sıra sosyal ve çevresel bilgilerine bakan dengeli bir görünüm sunmakla da alakalıdır (Monterio B. , 2013, s. 62). Entegre raporlama, kurumsal sürdürülebilirlik performansının yalnızca bir şirketin kurumsal sosyal sorumluluk (CSR) bölümünde ayrı bir konu olmamasını sağlayarak aynı zamanda üst düzey yönetimin ve yönetim kurulunun da ilgisini çekmektedir. Şirketin sürdürülebilirlik performansı ile şirketin uzun vadeli değeri arasındaki ilişkiyi daha net bir şekilde ifade etmektedir (Kanzer, 2010, s. 45-57).

Entegre bir finansal rapor, bir organizasyonun misyon ve amacını açıklayabilmeli, bu misyona uyum sağlamak için kullanılan yönetim ve izleme yöntemlerini belirleyebilmeli ve bir organizasyonun önlemlerinin mali performansı üzerindeki etkisini ölçebilme yeteneğini göstermelidir (Smith S. , 2014, s. 61). Bu bağlamda entegre raporlama, kuruluşun uzun vadeli beklentilerini yatırımcılara ve diğer paydaşlara sunmanın yanı sıra vizyonu, motivasyonu, kuruluş stratejileri ve

sonuçları hakkında açıklama sunma fırsatı anlamına gelmektedir ve böylece kaynak dağılımı konusunda karar vermeye katkıda bulunmaktadır. Özellikle sınırlı ve yenilenemeyen kaynaklar için uzun vadede değer oluşturmayı amaçlamaktadır (Cozmaighian, 2015, s. 130). Raporlama yapısının merkezinde şirket stratejisi, iş modeli ve temel konular hakkında farkındalığı ortaya koymak olduğu için, entegre raporlama bu odak noktayı desteklemektedir. Dünyanın dört bir yanındaki şirketler, paydaşlarına, şimdi ve gelecekte değer oluşturmak için mevcut olan sermayelerini nasıl kullandıklarını iletmek adına entegre raporlama kullanma yolunda ilerlemektedir (Druckman, 2014, s. 10).

IR 'nin bir diğer amacı, sürdürülebilirliği ele almak yerine, raporlamanın odak noktasını strateji, değer oluşturma yolları hakkında bütüncül düşünceye kaydırmak ve IR modelini, potansiyelini gördüğü iş modeli öğelerine kaydırmaktır. (Adams C. A., 2014, s. 26). Entegre bir rapor, bir organizasyonun zaman içinde nasıl değer oluşturduğunu açıklamaktadır. Ancak işletmelere değer katan yalnızca işletmenin kendisi değildir. İşletmelerin paydaşlarla ilişkileri ve çeşitli kaynaklara bağlı olarak dış çevre tarafından da etkilenir. Bu nedenle, entegre bir raporun hedefi, bir organizasyonu etkileyen dış çevre ile ilgili, insan, sosyal ve ilişkisel sermaye ile doğal sermaye olarak sınıflandırılan ve organizasyon tarafından kullanılan ve etkilenen kaynaklar ve ilişkiler ile ilgili ve kuruluşun kısa, orta ve uzun vadede değer oluşturmak için dış çevre ve sermayelerle nasıl etkileşime girdiği hakkında bilgi sunmaktadır (Cozmaighian, 2015, s. 130).

Bu bağlamda yukarıda saydığımız bilgileri özetlemek gerekirse, entegre raporlamanın amacı ; (IIRC, 2013b, s. 2), (Druckman, Integrated Reporting: A New Governance Tool, 2014, s. 8), (Strong, 2014, s. 139);

1. Sermayenin daha verimli ve üretken bir şekilde tahsis edilmesini sağlamak amacıyla finansal sermaye sağlayıcıları için mevcut bilginin kalitesini geliştirmek,
2. Farklı raporlama alanlarını kullanan ve kurumun zaman içinde değer oluşturma yeteneğini maddi olarak etkileyen tüm faktörleri bildiren kurumsal raporlamaya daha uyumlu ve etkili bir yaklaşım geliştirmek,

3. Kısa, orta ve uzun vadede değer oluşturmaya odaklanan entegre düşünme, karar verme ve eylemleri desteklemek,
4. Sermayelerin (finansal, imal edilmiş, entelektüel, insan, sosyal / ilişki ve doğal) geniş tabanına hesap verebilirlik ve sorumluluk konularını geliştirerek, karşılıklı bağımlılıklarının anlaşılmasını teşvik etmeyi hedeflemektir.

2.3. Entegre Raporlama Çerçevesi ve Amaçları

Entegre Raporlamanın nispeten yeni bir konsept olduğu gerçeği göz önüne alındığında, yayınların, rapor ve araştırma materyallerinin çoğunun (çevrimiçi akademik veri tabanlarından ve uygulamacılar tarafından hazırlanan çevrimiçi platformlardan toplanmıştır) yakın tarihli olduğu görülmektedir. Entegre raporlama yapısı kurumsal raporlamanın geleceği olarak algılansa da mimarisinin gerekçeleri henüz tam olarak birleştirilmemiştir (Oprisor, 2015, s. 487). Bu bağlamda, ilk adım, raporlama sisteminin düzgün çalışması için düzenleyici bir çerçeve oluşturmak olmuştur. Başka bir deyişle, rapor hazırlayıcıların yanı sıra kullanıcılar ve diğer paydaşların entegre raporu oluşturan parçaların niteliklerinin neler olduğunu bilmesi gerekmektedir.

Tek başına finansal raporlama, karar verme için gerekli tüm bilgileri sağlayamayacağına göre, finansal ve finansal olmayan bilgiler arasında en iyi şekilde bağlantıyı sağlamak adına birkaç uluslararası kuruluş, entegre raporlama ile uluslararası bir çerçeve oluşturmak için birlikte çalışmışlardır. Aralık 2013'te tamamlanan IIRC tarafından hazırlanmış ve uygulanan küresel düzeyde kabul edilmiş entegre raporlama için genel çerçeve, kurumsal raporlama için yenilikçi bir dürtüdür. Bu çerçevenin amacı entegre bir raporlama sisteminin genel içeriğini düzenleyen yol gösterici ilkeler ve unsurları oluşturmak ve sistemin dayandığı temel kavramları açıklamak üzere entegre bir kavramlaştırma oluşturmaktır (Cozmaighian, 2015, s. 129).

Entegre raporlama, literatürde, pay sahipleri için olduğu kadar topluma da uzun vadeli avantajlar getiren sürdürülebilir bir strateji üzerinde iletişim kurmak ve uygulamak için bir yol olarak görünmektedir. Bu raporlama sisteminin düzgün bir

şekilde uygulanabilmesi için entegre raporlamanın zorunlu hale getirilmesi ve bir takım standartlar yoluyla uygulanması gerektiği savunulmaktadır (Oprisor, 2015, s. 485). IIRC, raporlar, araştırma çalışmaları ve uygulama yoluyla, sektörün entegre raporlama tanımını oluşturmaya çalışmıştır (Abeysekera, 2013, s. 229).

IIRC çerçevesinde, entegre raporlamanın, daha verimli ve üretken bir sermaye tahsisini mümkün kılmak için finansal sermayenin sağlayıcılarına sunulan bilgi kalitesini artırmak ve 'genel sermaye için hesap verebilirlik ve sorumluluk' ilkesini benimsemeyi amaçladığının altını çizmektedir (IIRC, 2013b, s. 2). Bu bağlamda çerçevenin iki geniş hedefi aşağıda sıralanmıştır (Krzus, 2017, s. 3);

1. Bir kuruluşun stratejik ve uzun vadeli hedeflerine ulaşabilmesi için gereken eylemleri hakkında kurumsal bir yatırımcı diyalogu oluşturmak amacıyla pratik rehberlik sağlamak,
2. Entegre raporlamayı, kısa süreli terimlerin zorluklarının üstesinden gelmek için daha geniş bir gündem parçası olarak konumlandırmayı hedeflemektedir.

Rapor çıkaran şirketler kendilerini, kodların, çerçevelerin ve göstergelerin renkli bir manzarasında bulmuşlardır. Bu şirketlerin birçoğu, bu karmaşıklıkla endişe ve aşırı yük altına girmiştir. Çoğu tartışma, üzerinde en fazla görüş birliğiyle özetlenirse: ilkeleri veya göstergeleri öne süren farklı çerçevelerin veya yaklaşımların 'uyum' gereksinimini karşılamalıdır (Balashova, Silerova, & Melikhov, 2015, s. 22). IIRC tarafından 'bir organizasyonun stratejisi, yönetişimi ve finansal performansı ile faaliyet gösterdiği sosyal, çevresel ve ekonomik bağlam arasındaki bağlantıları gösteren kurumsal raporlamaya yeni bir yaklaşım' olarak tanımlanan entegre raporlama, IIRC pilot programında çalışan şirketler ve yatırımcılar tarafından kanıtlandığı gibi işletmeler açısından güçlü bir uyumu gösteren bir dayanak noktası olma yolundadır (Monterio B. J., 2012, s. 19).

2013 yılında yayınlanan ve günümüze kadar geliştirilen entegre raporlama çerçevesi, birçok dile çevrildiği gibi Türkçe olarak da yayınlanmıştır. Çerçevenin bir diğer amacı, özellikle, entegre bir raporun genel içeriğini yöneten temel kavramları, rehberlik ilkelerini ve içerik öğelerini oluşturmaktır. Bu, kuruluşların benzersiz değer

oluşturma öyküsünü en iyi şekilde anlamlı ve şeffaf olarak ifade etmelerine yardımcı olmaktadır (Busco, Frigo, Quattrone, & Riccaboni, 2013, s. 35). İki bölüme ayrılan çerçeve, ilk bölümde entegre raporun tanımı, amacı, uygulanışı, bir entegre raporun sorumluluğunu, kuruluşların kendileri ve diğerleri için değer oluşturma sürecini ve sermaye öğelerini açıklamış, ikinci bölümünde ise, bir entegre raporun kılavuz ilkeleri ile içerik öğelerinin hangi başlık altında toplanması gerektiğinin üzerinde durmuştur. Çerçeve incelendiğinde genel olarak entegre raporlamanın teorik bileşenleri üç temel başlık altında toplanmıştır. Bunlardan birincisi kuruluşların değer oluşturma sürecini açıklayan sermaye öğeleridir. İkincisi kılavuz ilkeleri ve son olarak da içerik öğelerini içermektedir. Aşağıda bu başlıklara ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

2.3.1. Entegre Raporlama Çerçevesi Sermaye Öğeleri

İR çerçevesi öncelikle, bir şirketin misyonu, stratejisi, yönetişimi ve işletme modeli ile ilgili sermaye büyüklüklerini ve değer oluşturmayı temel almaktadır (Fried, Holtzman, & Mest, 2014, s. 29). Entegre raporlamanın temelinde işletmelerin ortaya çıkardıkları değer göstermeleri yatmaktadır (Aras & Sarioğlu, 2015). Geleceğe odaklanan entegre raporlama, kendisinden önce çıkarılan raporlardan bu özelliği ile keskin bir şekilde ayrılmaktadır. Bilindiği gibi finansal raporlar, kuruluşların geçmiş bilgilerini ifşa etmektedir. Yine sürdürülebilirlik ve GRI raporlarının da yukarıda açıkladığımız bilgiler ışığında kuruluşların geçmiş bilgilerini ifşa ettikleri görölmektedir. Entegre raporlama ise kuruluşların geçmiş bilgileri ile geleceğine ışık tutmaktadır.

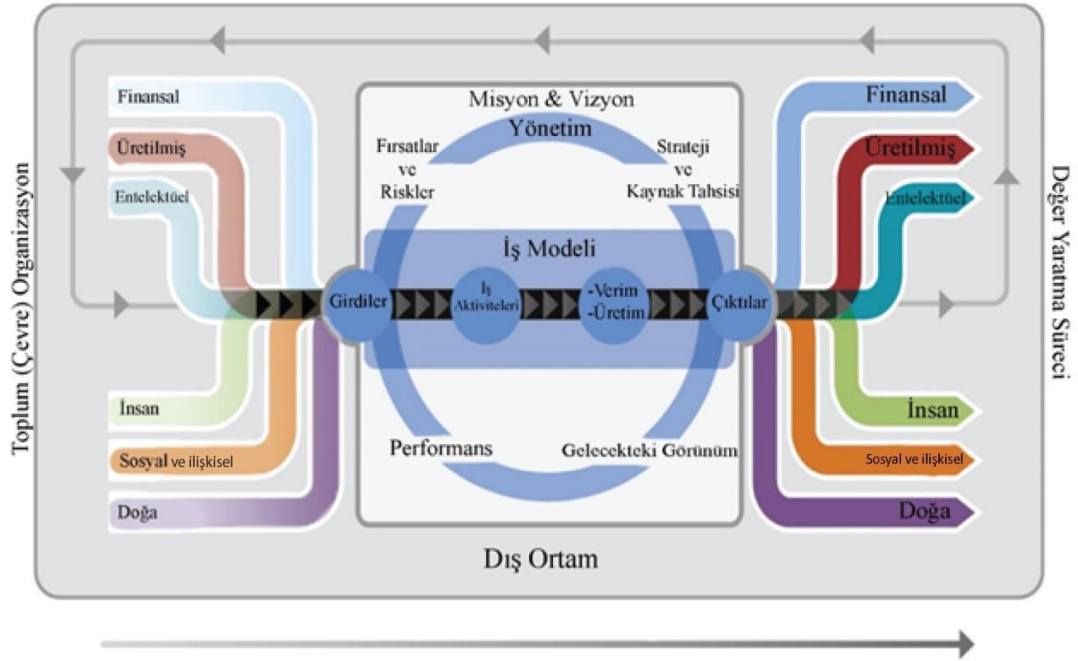
Entegre raporlama çerçevesi bu süreci değer kavramı, değer oluşturma süreci ve bu değerin ölçülmesi ile açıklamaktadır. IRF, değer kavramını iki unsurla ele almaktadır. Kuruluşların kendisi için, finansal sermaye sağlayan taraflara finansal açıdan geri dönüş sunabilmek amacıyla oluşturduğu değer ile kendisi dışında kalan paydaş ve toplum için oluşturduğu değerdir (IIRC, 2013b, s. 11). Bu bağlamda bir entegre rapor, kuruluşun kısa, orta ve uzun vadede değer oluşturmak amacıyla dış çevreyle ve kuruluşun sermaye öğeleri ile nasıl etkileşim içerisinde olduğunu açıklamalıdır.

Tüm kuruluşların başarı yüzdelerinin sermaye ögeleri ile olabileceğini savunan IR çerçevesi, sermaye ögelerini, kuruluşun faaliyetleri ve sonuçları doğrultusunda artabilen, azalabilen veya dönüştürülen değerlerin toplamı olarak açıklamaktadır (IIRC, 2013b, s. 4). Bununla birlikte, sermaye ögelerini finansal, üretilmiş, entelektüel, insan, sosyal ve ilişkisel ve doğal sermaye olmak üzere altı kategori de tanımlamaktadır. İlk üç sermaye, şu anda varlık olarak kaydedilen sermayeye benzerken, son üçü tipik olarak geleneksel bilançoda yer almamaktadır (Fried, Holtzman, & Mest, 2014, s. 28).

Bununla birlikte özellikle altını çizmek istediğimiz nokta, bu sermaye ögeleri IIRC tarafından örnek olarak geliştirilmiştir ve sektörel farklılıklardan dolayı şirketler sermayelerini farklı şekilde sınıflandırabileceğinden aynı faktörleri dikkate alma zorunlulukları yoktur. Yani işletmeler raporlarını hazırlarken bu sınıflandırmayı kullanmak ya da raporlarını bu altı sermayeye göre düzenlemeleri gerekmemektedir. Ancak değer oluşturma süreci, bir kuruluşun dış çevre ile kurduğu etkileşim sonucundaki dış faktörlerden sağlanan geri dönüşümle ölçülebildiği için, eğer bu sermaye ögeleri kuruluşun kendisine değer oluşturma kabiliyeti açısından önem taşıyorsa, işletmeler bu bilgileri entegre raporuna dâhil etmelidir (IIRC, 2013b, s. 4).

Bir şirketin kaynaklarını ve ilişkilerini Tablo 11’de gösterildiği gibi altı farklı perspektiften (çerçevede ‘sermaye’ olarak tanımlanmaktadır) rapor etmeyi savunan çerçeve, şirketlerin bu belirli sermayeleri kullanmasını gerektirmese de, IIRC, sermayelerin şirketin tüm önemli kaynaklarını içerdiğinden bir kıyaslama olarak kullanılmalrı gerektiğine inanmaktadır (Roth, 2014, s. 64).

Entegre raporlamada değer oluşturma süreci ise kuruluşun sermaye ögeleri ile kurduğu iş modeli ile mümkündür. 2013 yılında yayınlanan pilot çerçeveye göre, kuruluşların temelinde iş modelinin olduğu savunulmaktadır. Şekil 5’te gösterildiği gibi iş modeli; girdi olarak tanımlanan sermaye ögelerinin, işletme faaliyetleri (misyon ve vizyon, stratejik kaynak aktarımı, risk ve fırsatları, genel görünüş, performans ve dış çevre) ile etkileşimi sonucu bu sermaye ögelerini çıktıya dönüştürme sürecini açıklamaktadır.

Şekil 5: Değer Oluşturma Sürecinde İş Modeli Örneği

Kaynak: (IIRC, 2013b, s. 13), (Elmacı & Sevim, 2017, s. 27).

Şekil 5’de görüldüğü gibi kuruluşün değer oluşturma sürecinde, sermaye öğelerinin etkileşimde bulunduğu bileşenlere aşağıda kısaca değinilmiştir (Ercan & Kestane, 2017a, s. 19-20);

- **Miyon ve Vizyon:** Kuruluşun kurulma amacının ve gelecekteki hedeflerinin, anlaşılır biçimde kısa ve öz olarak açıklanmasıdır.
- **Strateji ve Kaynak Tahsisi:** Kuruluşun kısa, orta ve uzun vadedeki stratejik hedeflerine ulaşabilmek için gerekli olan kaynak aktarım planını gösterir.
- **Riskler ve Fırsatlar:** Bir kuruluşun kısa, orta ve uzun vadede değer kazanma yeteneğini etkileyen risk ve fırsatların belirlenmesi ve kuruluşün bu risk ve fırsatları nasıl değerlendireceği ile ilgilidir.
- **Genel görünüm:** Kuruluşun belirledikleri stratejilerini uygulamada karşılaşılabileceği olabilecek zorlukları ve belirsizlikleri ile tüm bunların, potansiyel etkileşimini iş modeli ile gelecekteki performansı açısından değerlendirir.

- Dış Çevre: Kuruluşun kısa, orta ve uzun vadede değer kazanma becerisini etkileyen, kuruluşun dışında kalan, toplumsal, çevresel, teknolojik, yasal, siyasi ve ticari, etkileri kapsamaktadır.
- Yönetim: Bir kuruluşun yönetim yapısının kısa, orta ve uzun vadede kuruluşun değer kazanma kabiliyetini nasıl desteklediği ile ilgilidir.
- İş Modeli: : Organizasyonun faaliyetleri sonucunda girdilerini kısa, orta ve uzun vadede değer oluşturan, bunları çıktı ve sonuçlara dönüştürmesini sağlayan sistemdir.
- Performans: Bir kuruluşun belirli bir zaman içinde belirlediği stratejik amaçlarına ulaşip ulaşmadığı ve ortaya çıkan sonuçların sermaye öğeleri ile nasıl etkileşimde olduğunu gösterir.

Bu perspektiflere ek olarak, IIRC taslağı, entegre bir raporun, üretilen sermaye, entelektüel sermaye ve insan sermayesi hakkında bilgi sağlamasını önermektedir. Üretilen sermayenin içinde binalar, teçhizatlar ve altyapı bulunmaktadır. Prosedürleri, sistemleri ve kuruluşun itibarını içeren organizasyonel bilgi, entelektüel sermayedir. İnsanın yetkinlikleri ve yetenekleri, insan sermayesi olarak açıklanmaktadır. IIRC'nin entegre bir raporun vizyonunda bir organizasyon her sermaye türünün giriş ve çıkışlarını, risklerini ve fırsatlarını rapor etmesini ve diğer sermayeleri nasıl etkilediğini açıklamasını istemektedir (IIRC, 2013b, s. 13).

Roth (2014)'a göre; bir kuruluşun istihdam uygulamaları birçok sermayeyi etkilemektedir. Çalışanların maliyeti bir işverene yapılan bir çıkış (masraf) olmakla birlikte, ödemeler çalışanlara ve topluma girişi sağlamaktadır. Çalışanlar, çevreyi etkilemekte ve topluma birçok açıdan katkıda bulunmaktadır. Eğitim yatırımları, organizasyonun beşeri sermayesini arttırmakta ve eğer eğitim ortak normlara ve değerlere götürürse, kuruluşun sosyal ve ilişki sermayesinde bir artışa neden olabilmektedir. Bununla birlikte çalışanlara yönelik riskler de mevcuttur. Müşteriler, çalışanlar tarafından sağlanan bir ürün ya da hizmet kalitesinden memnun değilse, sosyal, finansal ve entelektüel (itibar) sermayelerinde azalma olacaktır. Çalışanlar ayrıca, bu alanların her birinde sermayenin artırılması için fırsatlar sunmaktadır (Roth, 2014, s. 64). Bu bağlamda işletmeler oluşturdukları iş modeli ile sermaye öğelerinde oluşan artma, koruma ve azalmayı görebilecek ve dolayısıyla sermaye

öğelerinin işletmede oluşturdukları değeri de ölçebileceklerdir. Buna bağlı olarak entegre raporda, her bir sermaye için girişler, çıkışlar, riskler ve fırsatların belirtilmesi ve sermayeler arasındaki karşılıklı ilişkilerin açıklanması önerilmektedir. Çerçeve de açıklanan sermaye öğeleri aşağıda Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11: Entegre Raporlama Sermaye Öğeleri

	Sermaye Öğeleri	Açıklama
1.	Finansal Sermaye	Mal üretiminde veya hizmet sunumunda kullanılmak üzere bir kuruluşun kullanımına sunulan fonları içerir.
2.	Üretilmiş Sermaye	Mal üretiminde veya hizmet sunumunda kullanılmak üzere bir kuruluş için mevcut olan üretilmiş fiziksel nesnelere (doğal fiziksel nesnelere farklı) içerir.
3.	Fikri Sermaye	Örgütsel, bilgiye dayalı maddi olmayan duran varlıklardır.
4.	İnsan Sermayesi	İnsanların yetenekleri, yetkinlikleri ve deneyimleri ile yenilikçilik motivasyonlarıdır.
5.	Sosyal ve İlişkisel Sermaye	Kurumlar ve topluluklar arasındaki ve içindeki paydaşlar, paydaş grupları ve diğer ağlar arasındaki ilişkileri ve bireysel ve kollektif refahı arttırmak için bilgi paylaşma yeteneğini, marka ve itibar içerir.
6.	Doğal Sermaye	Bir kuruluşun geçmişini, bugününü veya gelecekteki refahını destekleyen mal veya hizmet sağlayan tüm yenilenebilir ve yenilenemez çevresel kaynaklar ve işlemleri içerir.

Kaynak: (IRC SAa, 2018, s. 4)’den uyarlanmıştır.

Kuruluşun faaliyetleri, ürünleri ve hizmetlerinin sermayeler üzerinde olumlu, olumsuz veya nötr etkileri vardır. Her sermaye, kuruluş için faydalar, riskler ve fırsatlar sağlayabilir. Sermaye öğeleri birbirine bağımlıdır; örneğin bir fabrika kurmak, üretilen sermaye için finansal sermaye ticareti yapmakta ve sosyal ve ilişkisel sermaye ile doğal sermayeyi olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Dolayısıyla sermaye öğeleri şimdi ve gelecekte organizasyonu etkilemektedirler. Kuruluşun zaman içinde nasıl değer oluşturduğunu açıklamada entegre rapor, kuruluşun sermayeleri nasıl kullandığını ve etkilediğini belirleyerek, iş modelini ve stratejik hedeflerini takip etmedeki önemli bağımlılıkları ve takasları konusunda bilgi sahibi olabilecektir (IRC SAa, 2018, s. 4). İşletmeye değer oluşturma sürecinde önemli bir yere sahip olan sermaye öğeleri aşağıda daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Finansal Sermaye: Kuruluşun faaliyetlerini yürüten ve kuruluşa finansal veya dâhili işlemlerle sağlanan eşitlik ya da operasyonlardan elde edilen fonlar da dâhil olmak üzere, malların ve hizmetlerin üretiminde kullanılacak fonları içermektedir (Roth, 2014, s. 64). Fried ve ark. (2014) finansal sermayeyi, operasyonlardan ve finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akımları olarak ele almaktadır (Fried, Holtzman, & Mest, 2014, s. 28).

Üretilmiş Sermaye: Kuruluşun sahip olduğu bina, ekipman ve altyapı gibi öğeler de dâhil olmak üzere, malların ve hizmetlerin üretiminde kullanılmak üzere üretilmiş fiziksel nesnelere içermektedir (IIRC, 2013b, s. 11). Bu sermayeler için performans ölçütlerine örnek olarak, sermaye harcamaları, bakım ve onarım harcamaları, ertelenmiş bakım ve üretilen atık sular bulunmaktadır (Fried, Holtzman, & Mest, 2014, s. 28). Gökten (2016)'e göre üretilmiş sermaye, kuruluşun iş modelinde tanımlanan faaliyetlerinin yerine getirilmesinde kullanılan fabrika, makine vb. iç çevreye ait üretilmiş sermaye unsurları iken, kuruluşun bu faaliyetleri gerçekleştirmek için faydalandığı yollar, köprüler ve tesislerin dış çevreye ait üretilmiş sermaye unsurlarıdır (Gökten, 2016, s. 748).

Fikri Sermaye: Kuruluşun bilgi, sistem ve değerlerine katkıda bulunan fikri mülkiyet, sistemler, prosedürler, patent, lisanslar ve itibar da dâhil olmak üzere kurumsal bilgi temelli maddi olmayan bilgileri içermektedir (IIRC, 2013b, s. 12). Kuruluşun rekabet edebilmesinde önemli bir rolü olan bu sermaye gelecekte de kuruluşun kar elde edebilme potansiyelini belirlemektedir (Aras & Sarıoğlu, 2015, s. 55).

İnsan Sermayesi: Kuruluşun çalışanlarının yetkinliklerini, yeteneklerini ve deneyimlerini içermektedir. Beşeri sermayenin performans ölçütleri arasında çalışanların sayısı, çalışanların cirosu, eğitim masrafları, kazanılan kimlik bilgileri ve dış kaynak faaliyetlerinin miktarı ve etkisi sayılabilir (IIRC, 2013b, s. 12).

Sosyal ve İlişkiler Sermaye: Kuruluş tarafından geliştirilen marka itibarına odaklanmakla birlikte, kurumlar ve paylaşılan normlar, ortak değerler, davranışlar, paydaşlar arasındaki ilişkiler, güven ve işletmenin bir kuruluşun sosyal lisansını içermektedir (IIRC, 2013b, s. 12). Birçok yönetici, şirketin uzun vadeli başarısı için

sosyal ve ilişkisel sermayesinin en önemli sermaye olduğuna inanmakla birlikte, en zor ölçülen sermaye olarak değerlendirmektedir. Bu kategori, kilit paydaşlar arasındaki ilişkileri de içerir. Örneğin; uzun vadeli bankacılık ve yatırımcı ilişkileri ile tedarikçilerle müşteriler arasındaki ilişkilerdir (Fried, Holtzman, & Mest, 2014, s. 28).

Doğal Sermaye: Yenilenebilir ve yenilenemez çevre kaynakları, geçmiş, şimdiki ve gelecekteki refahı (Örn; hava, su, arazi, mineraller, ormanlar, biyolojik çeşitlilik ve ekosistemler) destekleyen mal veya hizmetler sağlayan kaynakları içermektedir (IIRC, 2013b, s. 12). GRI, bir şirketin doğal kaynaklar üzerindeki etkisi hakkında raporlama yönergeleri geliştirmeye öncülük etse de GRI ile işbirliği içinde çalışan IRF, çevresel faaliyet ölçümlerini toplumun değer oluşturma sürecine entegre etmektedir (Fried, Holtzman, & Mest, 2014, s. 29).

İşletmelerin IRF 'nde sınıflandırılan sermayeleri benimsemekle yükümlü olmadıkları ve kendi kategorilerini belirlemede özgür oldukları dikkate alındığında, maddi olarak kullanılmayan veya etkilenmeyen ve organizasyonu maddi olarak etkilemeyen sermayeleri, işletmeler iş modeli haricinde bırakılabilirler. Çoğu kuruluşlar, tüm sermayelerle bir dereceye kadar etkileşime girse de, bu etkileşimler nispeten küçük veya dolaylı olarak entegre rapora dâhil edilmeleri için yeterince önemli olmadıklarında iş modeli dışında kalabilmektedir (IRC SAa, 2018, s. 4).

Kısaca entegre raporu oluşturan ilkelerin temelinde; iş modeli kapsamında oluşturulan '*değer oluşturma*', kuruluşun herhangi bir ürün veya hizmet elde etmek amacıyla kullandığı değerleri ifade eden '*sermaye ögeleri*' ve söz konusu kuruluşun değer oluşturmak adına iç ve dış çevresi, iş modeli ve çeşitli sermaye ögeleri ile etkileşim kurması olarak tanımlanan '*değer oluşturma süreci*' dir (Ercan & Kestane, 2017a, s. 20).

2.3.2. Entegre Raporlama Çerçevesi Kılavuz İlkeleri

Bir kuruluşun kısa, orta ve uzun vadede değer oluşturma becerisinin değerlendirilmesi, iş modeli ile çok çeşitli iç ve dış faktör arasındaki bağlantının anlaşılmasına bağlıdır. Bu faktörler, entegre raporda açıklanan unsurları temsil etmektedir (Busco, Frigo, Quattrone, & Riccaboni, 2013, s. 36). Kılavuz ilkeler

entegre raporun sınırlarının neler olacağını belirleyerek, raporda geçen bilgilerin neler olacağı ve nasıl aktarılacağı hakkında kuruluşlara yön göstermektedir (Aras & Sarıoğlu, 2015, s. 56).

Raporun ne şekilde raporlanacağına ve oluşturulacağına karar vermeye rehberlik eden raporlama çerçevesi, ‘stratejik odaklanma ve geleceğe yönelim’, ‘bilginin bağlantısı’, ‘paydaş ilişkileri’, ‘önemlilik’, ‘özlü olma’, ‘güvenilirlik’ ve ‘eksiksizlik’, ‘tutarlılık ve karşılaştırılabilirlik’ olmak üzere yedi kılavuz ilke ile açıklamıştır. Bir entegre raporlamanın içeriğinin nasıl olması gerektiğini açıklayan bu ilkeler, çalışmanın nitel analiz verilerine taslak oluşturması açısından önem taşımaktadır. Bu ilkeler Tablo 12’de kısaca gösterilmiştir.

Tablo 12: Entegre Raporlama Çerçevesi Kılavuz İlkeleri

	Kılavuz İlkeler	Açıklama
1.	Stratejik Odak ve Geleceğe Yönelim	Bir entegre rapor, kuruluşun stratejisini ve kısa, orta ve uzun vadede oluşturacağı değerlerin sermaye öğeleri ile bağını ve nasıl etkileşim halinde olduğunu açıklamalıdır.
2.	Bilgiler Arası Bağlantı	Bir entegre rapor, kuruluşun değer oluşturma yeteneğini etkileyen faktörlerin neler olduğunu ve bunların birbirleriyle olan bağımlılıklarını, ilişkilerini bütünsel olarak açıklamalıdır.
3.	Paydaşlarla İlişkiler	Bir entegre rapor, kuruluşun paydaşları ile girdiği etkileşimin doğasını ve kalitesini açıklayarak paydaşların istek ve ihtiyaçlarına ne ölçüde karşıladığı ve anladığı hakkında bilgi sağlamalıdır.
4.	Önemlilik	Bir entegre rapor, kuruluşun kısa, orta ve uzun vadede değer oluşturma yeteneğini etkileyen konuları açıklamalıdır.
5.	Kısa ve Öz Olma	Bir entegre raporun, tekrarlardan ve kuruluşun yapısı dışında kalan açıklamalardan uzak, kısa ve öz olması gerekmektedir.
6.	Güvenilirlik ve Eksiksizlik	Bir entegre rapor, maddi hususlarda (olumlu ya da olumsuz) hata içermeyecek şekilde dengeli olmalıdır.
7.	Tutarlılık ve Karşılaştırılabilirlik	Bir entegre raporun içeriği, zaman bakımından tutarlı bir temele dayanmalı ve değer oluşturma süreci kendisi ve diğer kuruluşlarla karşılaştırılabilir olmalıdır.

Kaynak: (IIRC, 2013b, s. 16-23)’den uyarlanmıştır.

Stratejik Odaklanma ve Geleceğe Yönelim: Organizasyonun stratejileri ve sermayenin kullanımı ve sermayeye olan etkisi de dâhil olmak üzere kısa, orta ve uzun vadede değer oluşturma becerisi ile nasıl ilişkili olduğu konusunda sunulan fikirleri açıklamaktadır. Rapor, şirketin işletme modeli, pazar konumu, fırsatları ve riskleri vurgulanmalıdır. Rapor, geçmiş performans ve bunları etkilemesi muhtemel faktörlere dayanan yönetim kurulunun gelecekteki stratejik yönünü açıklamalı ve şirketin, bu stratejiyi başarmak için gerekli sermayeye sahip olup olmadığını anlatmalıdır (IIRC, 2013a, s. 6).

Bilgiler Arası Bağlantı: Kuruluşun gelecekte değer oluşturma becerisini etkileyen faktörler arasındaki entegrasyonu ve bağımlılıklarının bütünsel bir resmini göstermeyi ifade etmektedir (Magarey, 2012, s. 199). Farklı sermayelerin varlığı, kalitesi ya da yokluğunun değer oluşturmaya nasıl etkilediği arasındaki etkileşim rapora dâhil edilmelidir. Finansal ve finansal olmayan bilgiler (Örn; müşteri ilişkileri ve gelir artışı gibi), niceliksel ve nitelikli bilgiler ile yönetim, yönetim kurulu ve dış paydaşlar arasındaki bağlantı, firmanın değer oluşturma yeteneğini anlamakta yararlı olabileceğinden bu konuda açıkça bilgi sunulmalıdır. Ayrıca rapor, çerçevede açıklanan ilkeler doğrultusunda, bilginin bağlantısının kolayca anlaşılabilmesi için iyi yapılandırılmış ve basit bir dilde olmalıdır (IIRC, 2011, s. 13). Bilgiler arası bağlantının açıklanması, entegre raporlamanın başarısı için çok önemlidir. Ancak, bunu doğru yapmak bir mücadeledir. Raporları entegre bir temelde hazırlamaya çalışan kurumlar çoğunlukla bilgiler arası bağlantının ifşa edilmesini, karşılaştıkları en büyük meydan okuma olarak görmektedirler (Magarey, 2012, s. 199).

Paydaş İlişkisi (Paydaşlara karşı duyarlılık): Entegre bir rapor, organizasyonun ana paydaşlarıyla olan ilişkilerinin doğasını ve kalitesini, kurumun meşru ihtiyaç ve menfaatlerini nasıl ve ne kadar anladığını, hesaba kattığını ve buna ne derece tepki verdiğini de içerecek şekilde sağlamalıdır. Daha önce de belirtildiği gibi, kuruluş için değer oluşturan bu ilişkilerin çıkarları firmanın ticari faaliyetlerine dâhil edilmelidir. Şeffaf bir iletişim, farklı paydaşların güvenini kazanmak anlamına gelmektedir (Monterio B. , 2013, s. 63). Bu bağlamda entegre bir rapor, şirketin kilit paydaşları ile olan ilişkilerini ve şirketin ihtiyaçlarını ne ölçüde anladığının, onayladığının ve yanıtladığının derecesi hakkında bilgi vermelidir.

Önemlilik (Özlülük): Entegre bir rapor, kuruluşun kısa, orta ve uzun vadede değer oluşturma becerisini etkileyen bilgileri ifşa eden rapordur. Bilginin önemliliğini belirlemek için kuruluşlar değer kazanmada konunun rolü ve etkisini göz önünde bulundurmalıdır. Önemlilik; kuruluşun stratejisi, yönetişimi, performansı veya umutları üzerindeki etkileri göz önünde bulundurularak belirlenmektedir. Üst düzeyde tartışılan, önemli paydaşları etkileyen veya uzun vadeli etkilere sahip olan konular önem taşıdığından, başa çıkılması zor olan konular, dışlanmamalıdır (Monterio B. J., 2012, s. 20). Bu bağlamda entegre bir rapor, şirketin kısa, orta ve uzun vadede değer kazandırma ve sürdürme kabiliyetini değerlendiren önemli, özlü, güvenilir bilgiler sağlamalıdır.

Kısa ve Öz Olma: Özlü olması gereken entegre rapordur. İşletmenin, bağlı ortaklıklar, iştirakler ve müşterek yönetime tabi teşebbüslerinin hangi oranda ve ne ölçüde dâhil edileceği açık bir şekilde raporda tanımlanmalıdır. Tanımlanan menfaat sahipleri, değer oluşturmada önemli olan sonuçları, fırsatları ve riskleri görebileceklerdir. Bilgilerin açık ve anlaşılır biçimde karmaşıklığa yol açmayacak şekilde ifade edilmesi ile paydaşlara raporu daha kolay değerlendirme imkânı sunabilmelidir (IIRC, 2013b, s. 21).

Güvenirlilik ve Eksiksizlik: Bütünleştirilmiş bir raporda hem olumlu hem de olumsuz tüm maddi konular dengeli bir şekilde ve maddi hata içermeyecek şekilde olmalıdır (IIRC, 2013b, s. 21). Güvenirlilik, iç ve dış bağımsız denetim tarafından desteklenen, güçlü bir iç kontrol ve raporlama sistemi tarafından sağlanan bilgilerin hatasız, güvenilir bir şekilde sunulması anlamına gelmektedir. Güvenilir bir rapor hazırlamak, etkili liderlik, gözetim ve karar vermeyi gerektirir. Güvenilir bilgi bulunmaması halinde, rapor, eksik olan bilgilerin niteliğini ve bunun nedenlerini belirtmelidir (Aujirapongpan & Chanatup, 2015, s. 56).

Tutarlılık ve Karşılaştırılabilirlik: Entegre rapor da yer alan bilgiler, geleceğe uygun bilgi temelinde sunulması gereken bilgileri içermelidir. Bunlar, şirketin zaman içinde değer oluşturma becerisi açısından önemli olduğu ölçüde diğer şirketlerle karşılaştırmayı mümkün kılacak tutarlılıkta sunulmalıdır (Fried, Holtzman, & Mest, 2014, s. 31). Başka bir ifadeyle, kuruluşun gelecekte değer oluşturma yeteneği hakkında diğer kuruluşlarla karşılaştırma yapmalarına izin

verebilecek ölçüde tutarlı ve karşılaştırılabilir düzeyde olması gerekmektedir (IIRC, 2013b, s. 23).

Entegre raporlama, IIRC'nin ve diğer kuruluşların çabalarıyla, modern iş dünyasının finansal istikrarına ve ekonomik sürdürülebilirliğine katkıda bulunan verimli bir araç olmayı hedeflemektedir (Oprisor, 2015, s. 486). Bu bağlamda dünya çapındaki paydaşlara, daha iyi örgütsel stratejiler geliştirmekte, dâhili süreçleri iyileştirerek, açıklanmayı artırmakta ve daha iyi bir sermaye tahsisini (avantajları en üst düzeye çıkarmak için) mümkün hale getirmektedir. Dolayısıyla çerçeveye uygun rapor oluşturmak ve geliştirmek, kullanıcılara ve hazırlayıcılara daha yüksek bilgi değeri içeriğiyle daha verimli raporlar üretmeye teşvik etmektedir. Ayrıca bu ilkeler doğrultusunda rapor hazırlayan işletmelerin raporlarının daha doğru, faydalı ve günümüze ve geleceğe ışık tutan bir rapor olacağı savunulmaktadır. (Jhunjunwala, 2014, s. 76).

IIRC, bu ilkelerin dikkate alınmasının kuruluşlara belirli faydalar sağlayacağını önermektedir. Birincisi, şirketin kurumsal raporlamaya daha uyumlu ve etkin bir yaklaşımı olacak, böylece kuruluşun zaman içinde değer kazanma kabiliyetini maddi olarak etkileyen tüm faktörlerin rapor dâhil edilmesi sağlanacaktır. İkincisi, entegre düşünceyi ve karar vermeyi, kısa ve uzun vadede değer oluşturmaya odaklanacak şekilde destekleyecektir. Bununla birlikte, işletmeler raporda açıkladıkları bilgilerin hesap verebilme sorumluluklarını da üzerine almış olacaklardır (IIRC, 2013a, s. 8).

2.3.3. Entegre Raporlama Çerçevesi İçerik Öğeleri

Entegre bir rapor, yukarıda saydığımız yedi kılavuz ilkeye ek olarak, entegre raporlamaya ihtiyaç duyan işletmelerin sorularına cevap veren, IIRC tarafından 2013 yılın yayınlanan kılavuzda da açıklandığı gibi ilgililerine entegre bir raporda ele alınması gereken sekiz içerik öğesini tanımlamaktadır. Çerçeveye göre, içerik öğeleri temelde kuruluşun rapora hangi bilgileri dâhil edeceğini, sorularla ve öğelerin her birinin birbirine olan bağımlılığını dikkate alarak açıklamaktadır. İçerik öğeleri birbirlerinden bağımsız düşünülemez ve çerçevede gösterilen sıraya bağlı kalmaksızın açıklanabilir. Başka bir ifade ile içerik öğeleri, neyin rapor edileceğine de işaret etmektedir (Monterio B. , 2013, s. 64).

‘Kurumsal genel görünüm ve dış çevre’, ‘kurumsal yönetim’, ‘iş modeli’, ‘riskler ve fırsatlar’, ‘strateji ve kaynak aktarımı’, ‘performans’, ‘genel görünüş’, ‘hazırlık ve sunumun temeli’ başlıkları altında toplanan sekiz içerik ögesine ek olarak tabloda gösterilen ‘genel raporlama ilkeleri’, bu sekiz unsurun nasıl hazırlanacağı hakkında bilgi vermektedir. Bu açıdan ‘genel raporlama ilkeleri’ çalışmamızda dokuzuncu bir öge olarak değerlendirilmiştir. Tablo 13’de içerik ögeleri kısaca özetlenmiş olup aşağıda ayrıntılı olarak yer verilecektir.

Tablo 13: Entegre Raporlama Çerçevesi İçerik Ögeleri

	İçerik Ögeleri	Açıklama
1.	Kurumsal Genel Görünüm ve Dış Çevre	Kuruluşun ne iş yaptığı ve hangi koşullarda faaliyet gösterdiği sorusunu cevaplamaktadır.
2.	Kurumsal Yönetim	Kuruluşun kurumsal yönetim yapısı kısa, orta ve uzun vadede değer oluşturma yeteneğini nasıl desteklediği sorusuna yanıt aramaktadır.
3.	İş modeli	Kuruluşun iş modelinin ne olduğu sorusuna yanıt aramaktadır.
4.	Riskler ve Fırsatlar	Kuruluşun kısa, orta ve uzun vadede değer oluşturmamasını etkileyen spesifik risk ve fırsatların neler olduğu ve kuruluşun bunları nasıl değerlendirdiğini cevaplamaktadır.
5.	Strateji ve Kaynak Aktarımı	Kuruluşun hedefinin ne olduğunu ve bu hedefe nasıl ulaşacağı sorusunu yanıtlamaktadır.
6.	Performans	Kuruluşun, dönem için belirlenen stratejik hedeflerine ne ölçüde ulaştığı ve bu sonuçların sermaye ögelerini nasıl etkilediğini yanıtlamaktadır.
7.	Genel Görünüş	Kuruluşun stratejisini uygularken karşılaşılabileceği olası belirsizlik ve zorluklar ile bunların iş modeli ve kuruluşun gelecekteki performansına etkilerinin neler olduğunu yanıtlamaktadır.
8.	Hazırlık ve Sunumun Temeli	Kuruluşun entegre rapora dâhil edebileceği konuları nasıl belirlediği ile bunları nasıl nicelleştirdiği sorusunu yanıtlamaktadır.
9.	Genel Raporlama İlkeleri	Yukarıda sayılan sekiz içerik ögesinin nasıl hazırlanacağı ile ilgili ilkeleri göstermektedir.

Kaynak: (IIRC, 2013b, s. 24-32)’den uyarlanmıştır.

Kurumsal Genel Görünüm ve Dış Çevre: Organizasyonun herhangi bir koşul altında yaptığı ve çalıştığı içeriği sunmaktadır (Aujirapongpan & Chanatup,

2015, s. 57). ‘Kuruluş ne yapar ve faaliyet gösterdiği koşullar nelerdir?’ sorusuna cevap aramaktadır. Entegre bir rapor, örgütün misyon ve vizyonunu, kültürünü, etik ve değerlerini, mülkiyet ve işletme yapısını, temel faaliyetlerini ve piyasaları, rekabet ortamını, pazar konumunu ve değer zinciri içindeki konumunu yansıtmalıdır. Çalışan sayısı, geliri ve kuruluşun faaliyet gösterdiği ülke sayısı gibi nicel bilgiler rapora dâhil edilmelidir (IIRC, 2013a, s. 7). Kurumun değer oluşturma yeteneğini etkileyen yasal, sosyal, çevresel, politik ve diğer dış faktörlere raporda yer verilmelidir (Jhunjhunwala, 2014, s. 77).

Kurumsal Yönetim: ‘Kurumun yönetim yapısı kısa, orta ve uzun vadede değer oluşturma kabiliyetini nasıl destekliyor?’ sorusuna cevap vermektedir (IIRC, 2013b, s. 25). Rapor, liderlik yapısını, cinsiyete göre çeşitliliğini, beceri ve tecrübesini ve sorumluluğunu yerine getirme yetkinliğini tanımlamalıdır. Kuruluşun stratejik karar verme süreçlerini ve stratejik yönünü belirlemelidir (Jhunjhunwala, 2014, s. 77). Örgütü yenilikçiliğe teşvik etmek ve etkinleştirmek adına yönetimden sorumlu olan yöneticilerin, yeterli sorumluluğu üstlenmesini sağlamalıdır (Aujirapongpan & Chanatup, 2015, s. 57),

İş Modeli: Bu içerik ögesi, ‘Kuruluşun işletme modeli nedir?’ sorusuna cevap vermektedir. İş modelinin temel öğelerini girdiler, iş faaliyetleri, çıktılar ve sonuçlar oluşturmaktadır (Ercan & Kestane, 2017a, s. 20). Entegre rapor, girdileri çıktılara dönüştürmek için kuruluş tarafından gerçekleştirilen süreçleri ve faaliyetleri tanımlayan ve örgüt için değer oluşturan bir iş modelini içermelidir. Bu iş modeli, aynı zamanda örgütün hedeflerine ulaşmasını kolaylaştırmaktadır. Girdi kaynakları, üstlenilen önemli iş faaliyetleri ve ortaya çıkan ürün ve hizmetler (malzeme yan ürünleri ve atıklar ve bunlarla nasıl ele alınmışlar) için sermayenin kaynağını açıklamalıdır (IIRC, 2013b, s. 25). Rapor, her girdiyi değil, örgüte değer katan iş modeli için önemli olan girdileri içermeyi amaçlamalıdır. Ayrıca süreç iyileştirmeleri veya çalışan eğitimi gibi girişimlerin, uzun vadeli bir değer ortaya çıkarabileceği unutulmamalıdır. Çalışan memnuniyeti ve nakit akışları gibi iç sonuçlar ve müşteri sadakati ve çevresel etkiler gibi dış sonuçlar rapor edilmelidir. Örgütün içinde ve dışında oluşan pozitif ve negatif dışsallıkların sonuçları raporu kapsamalıdır (Jhunjhunwala, 2014, s. 78).

Riskler ve Fırsatlar: ‘Kuruluşun kısa, orta ve uzun vadede değer oluşturma yeteneğini etkileyen belirli riskler ve fırsatlar neler ve organizasyon bunlarla nasıl başa çıkmaktadır?’ sorusuna cevap vermektedir (IIRC, 2013b, s. 27). Entegre bir rapor firmanın temel risk ve fırsatlarını, ilgili sermayelerin kısa, orta ve uzun vadedeki mevcudiyetini, kalitesini ve karşılanabilirliğini belirtmelidir. Kuruluş, risklerin ve fırsatların kaynağını ve riskleri nasıl değerlendirip planladığını veya fırsatlardan değer oluşturmak için nasıl stratejiler izleyeceğini açıklamalıdır (Jhunhunwala, 2014, s. 78). Kuruluş ayrıca, uzun vadeli satın alma düzenlemeleri ve türev finansal riskten korunma gibi anahtar riskleri yönetmeye yardımcı olan ticari faaliyetleri açıklamalıdır.

Strateji ve Kaynak Ayırma: Kuruluşların belirledikleri hedeflere nasıl gideceği ve oraya nasıl ulaşacağına odaklanmaktadır (Aujirapongpan & Chanatup, 2015, s. 57). Entegre bir rapor, kuruluşun kısa, orta ve uzun vadeli hedeflerini, bu hedefleri gerçekleştirmek amacıyla, mevcut ve planlanan stratejileri uygulamak için kaynak ayırma planlarını belirtmelidir. Stratejinin uygulanması modelde değişiklikler gerektirebilmektedir. İşletmenin bu değişimlerle başa çıkma yeteneği açıklanmalıdır. Ayrıca stratejinin sermaye üzerindeki etkileri bilinir ve anlaşılır hale getirilmelidir (IIRC, 2013b, s. 27).

Performans: ‘İşletme, dönem içindeki stratejik hedeflerini ne ölçüde yerine getirmiştir ve bu etkilerin sonuçları nelerdir?’ sorusuna cevap aramaktadır. (IIRC, 2013b, s. 28). Rapor, şirketin mevcut stratejik hedeflerini ne kadar iyi yerine getirdiğine ilişkin niteliksel ve niceliksel ölçütler belirlemelidir. Performans ölçütleri, raporun iş modeli bölümünde tanımlanan kilit çıktıların her biri için geliştirilmelidir. Raporda, fiili sonuçların mevcut stratejik hedeflerle ne derece uyumlu olduğu da tartışılmalıdır (Fried, Holtzman, & Mest, 2014, s. 30). Sermaye üzerindeki hem olumlu hem de olumsuz etkiler rapor edilmelidir (Jhunhunwala, 2014, s. 78). Şirketler, kullanıcıların geçmişi ve mevcut performansı karşılaştırmalarına ve gelecekteki kurumsal performansı değerlendirmek için tutarlı bir temelde sağladıkları performanslar arasındaki bağlantıları göstermelidir.

Görünüm: Kuruluşun gelecekte, faaliyetlerini ve faaliyet sonuçlarını etkileme potansiyelinin ne olduğu sorusuna cevap aramaktadır (Aujirapongpan & Chanatup, 2015, s. 57). Rapor, kısa, orta ve uzun vadede oluşması muhtemel dış

değişiklikleri, bu değişikliklerin kuruluşu nasıl etkileyeceğini ve bu zorlukların üstesinden gelmek için kuruluşun hazır olup olmadığı konusunda ışık tutmalıdır (IIRC, 2013b, s. 28). Firmaların rekabet ortamının gerçek durumu, pazar konumu, fırsatları dönüştürme ve riskleri yönetme becerisi çizilmelidir. Gelecekteki görünüm makul varsayımlara dayanmalı ve bu görüşü etkileyebilecek uzun vadeli risk faktörleri açıklanmalıdır (Fried, Holtzman, & Mest, 2014, s. 30). Tahminler sunulurken, varsayımlar açıkça belirtilmelidir (Jhunjhunwala, 2014, s. 79).

Hazırlama ve Sunum Esasları: Kurumların içeriğinin entegre rapora nasıl dâhil edileceğini ve maddenin nasıl ölçüleceğini veya nasıl tahmin edilebileceğini açıklamaktadır (Aujirapongpan & Chanatup, 2015, s. 57). Başka bir ifadeyle rapor, şirketin entegre rapora hangi konuları dâhil etmesi gerektiğini, nasıl bulunduğunu ve bu konuların nasıl nicelleştirdiğini ve değerlendirdiğini açıklamak zorundadır (Fried, Holtzman, & Mest, 2014, s. 30).

Genel Raporlama İlkeleri: Yukarıda sıralanan sekiz içerik ögesi, belirli ilkeler doğrultusunda hazırlanmaktadır. Genel raporlama ilkeleri bu ögelerin sınırlarını içermektedir. Maddi konular, sermaye ögeleri ile kuruluşun kısa, orta ve uzun vadede zaman aralıklarının nasıl belirleneceği ile birleştirme ve ayırmaya ilişkin ek açıklamaları sunmaktadır (Aras & Sarioğlu, 2015, s. 65).

İşletmeler, çalışanların ve kuruluşların katkılarını ulusal stratejilere yaymak ve oluşan maliyetleri stratejik hedefleriyle ilişkilendiren stratejik çerçeveler kullanmak suretiyle, entegre rapor çerçevesine uygun rapor hazırlayarak, kıt kaynaklara çözüm üretebilmek konusunda daha iyi kararlar alabileceklerdir (Macnab, 2016, s. 399-400).

2.4. Entegre Raporlamanın Teorik Bileşenleri

Kurumsal yönetim, sürdürülebilirlik ve artan paydaş katılımı gibi eğilimleri bir araya getirmek ve bunları birbirine bağlamak, entegre raporlama metodolojisinin ayrılmaz bileşenleri arasındadır (Fernandez-Feijoo, Romero, & Ruiz, 2014, s. 55). Muhasebe ve finans uzmanları genel olarak, yönetsel karar verme için gerekli nicel bilgileri üretmeye ve bunlarla etkileşim içinde olmaya çalışmışlardır. Entegre raporlamanın en kritik bileşenleri ve büyük fırsat alanları oluşturan konular arasında, entegre düşünme, sürdürülebilirlik, kurumsallaşma, kurumsal yönetim, muhasebe,

denetim ve KOBİ'ler gibi entegre raporlamanın etkileşimde bulunduğu alanlar bulunmaktadır. Aşağıda entegre raporlamanın bu bileşenlerle olan bağlantılarına değinilmiştir.

2.4.1. Entegre Raporlama ve Entegre Düşünme

Entegre raporlamayı desteklemek ve entegre raporlama için gerekli altyapının oluşmasına yardımcı olan bazı gelişmeler yaşanmıştır. Yukarıda daha detaylı yer verdiğimiz bu gelişmelere kısaca değinirsek, IIRC, kamu ve özel sektörde iş dünyası uygulamalarını entegre raporlamanın bir parçası haline getirilmesi hedefiyle 2010 yılında kurulmuştur. 2012'de İklim Bilgi Standartları Kurulu (CDSB) ile 2010 İklim Değişikliği Raporlama Çerçevesi güncellenmiştir ve 2013 yılında GRI, kuruluşların sürdürülebilirlik raporlarını hazırlamasına yardımcı olmak için G4 yönergelerini, 2016'da ise GRI Standartları'nı yayımlamıştır. Bu gelişmeler sayesinde entegre raporlama 'entegre' düşünmeyi ve stratejik planlamayı destekleyen güçlü bir yönetim süreci haline gelmiştir. Bu tür planlamanın amacı, şirketlerin çevresel, sosyal ve yönetim konularına baskı yapmalarını, uzun vadede hem hissedarlarının hem de genel toplumun yararına olacak gelişmelere yardımcı olmaktır (Eccles, Krzus, & Ribot, 2015, s. 8), (Beattie & Smith, 2013, s. 248).

Entegre raporlama, entegre düşünme üzerine kurulan bir süreç olarak tanımlandığından, entegre düşünme IR 'nin merkezi konseptini oluşturmaktadır. Buna ek olarak, IIRC, entegre düşünceyi çeşitli işletme birimleri ile kuruluşun kullandığı veya etkileşim içinde olduğu birimleri arasındaki ilişkilerin aktif olarak dikkate alınması olarak tanımlamaktadır (IIRC, 2013b, s. 2). Bu bağlamda, entegre düşünme iki boyuta sahiptir. Birincisi, bir kuruluşun işletme birimleri arasında uzanan anlayış ve diyalog anlamına gelmektedir. Örneğin, doğal sermaye raporlaması, muhasebe ekibinin operasyonel bölümlerdeki bilimsel uzmanlarla işbirliği yapmasını istemek suretiyle entegre düşünmeyi kolaylaştırabilir. İkincisi, entegre düşünme, bir kuruluşun dış paydaşlarla olan etkileşimlerinin daha bütünsel bir şekilde anlaşılmasını ifade etmektedir. Buna bağlı olarak entegre düşüncenin paydaşların meşru ihtiyaç ve menfaatlerini daha kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesine teşvik ettiği iddia edilmektedir (IIRC, 2013b, s. 18). Dolayısıyla IR, örgütsel paydaşlara değer

kazandırma konusunda gerekli bilgiler sağlayan entegre bir düşünmenin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Veltri & Silvestri, 2015, s. 457).

IIRC'nin entegre düşünmeye verdiği önem, holding şirketler üzerinden hesap verme konusundaki iletişim odağıyla tutarlı olmakla birlikte, bir taraftan da, entegre düşünmenin her iki boyutu da kuruluşlar arasında veya kuruluşlar ile dış paydaşlar arasındaki iletişimde bir artış olduğunu açıklamaktadır. Bununla birlikte entegre düşünmenin oluşma derecesi doğrudan açıklanamayacağı, ölçülemeyeceği veya denetlenemeyeceği dikkate alındığında entegre düşünmenin, göreceli olarak zayıf bir hesap verme mekanizması olduğunun da altını çizmekte yarar vardır (Tweedie & Martinov-Bennie, 2015, s. 55). Ayrıca, entegre düşünme, orta ve uzun vadeli performans ile ilgiliyken mevcut finansal muhasebe, net gelir, finansal pozisyon ve nakit akışları ile tüm kısa dönem performans ölçümleri hakkında tarihi bilgilere odaklanmaktadır (Fried, Holtzman, & Mest, 2014, s. 26).

IFAC 'ın (2017) raporunda, entegre raporlamanın; işletmelerin değerlerini oluşturma ve koruma konusunda düşünme biçiminde bir değişikliğe yol açtığını ve bunun entegre düşünceye dayandığı savunulmaktadır. Bu belgeye göre; entegre düşünme, değer oluşturma kavramının çok daha geniş ve uzun vadede katkısını arttırmasını gerektiren örgütsel değişimi ifade etmektedir. Bu örgütsel değişim, finansal piyasada ortaya çıkabilecek sistematik risklere karşı yanıt arayan entegre raporların, daha hızlı ve sağlıklı kararlar alınmasını kolaylaştıracaktır (IFAC, 2017, s. 6).

Entegre düşünce, 'silo düşünme' olarak bilinen tanımın aksine, kuruluşun zaman içinde değer oluşturma becerisini etkileyen faktörlerin arasındaki bağlantıyı ve bağımlılıkları hesaba katmaktadır (Druckman, 2014, s. 9). Bu bağlantılar;

- Kilit paydaşların meşru istek ve ihtiyaçlarına cevap verebilme kapasitesi,
- Kuruluşun, dış çevreye ve karşı karşıya bulunduğu risklere ve fırsatlara yanıt vermek için kendi iş modelini ve stratejisini nasıl şekillendireceği,
- Geçmiş, günümüz ve gelecekteki sermayelerin faaliyetleri, performans (finansal ve diğer) ve sonuçları olarak açıklanmaktadır.

Entegre düşünce, bu bağımlılıkları ve bunların etkileşimini hesaba katarak entegre raporlamanın bir parçasını oluşturmaktadır. Entegre raporlama, bir kuruluşun stratejisi, yönetişimi, performansı ve umutları hakkında maddi bilgileri, içinde bulunduğu ticari, sosyal ve çevresel bağlamı yansıtarak bir araya getirmektedir. Entegre bir raporun, sadece farklı raporların birleşimi olmadığı, bir organizasyonda entegre düşünceyi yerleştirmede kritik bir araç olduğu görülmektedir (IIRC, 2011, s. 6).

Kısaca entegre düşünme, yalnızca raporlamada değil, zamanla değer oluşturmayı şeffaf hale getirmek gibi entegre raporlama çerçevesinin yukarıda belirtilen spesifik özelliklerini de göz önüne alırsak, şirketin genel yönetiminde güçlü bir etki oluşturacağı açıkça görülmektedir (Wulf, Niemöller, & Rentzsch, 2014, s. 155), (Beattie & Smith, 2013, s. 248). Entegre raporlama entegre düşünce üzerine kurulmuş ve ardından entegre karar vermeye götüren bir raporlama şekli olarak günümüzdeki halini almıştır. Yöneticilere uzun vadede, bilginin ölçülmesi ve yönetilmesinin yeni yollarını sunmaktadır (Druckman, 2014, s. 6).

Entegre düşünme ve IR iç içe geçmiş durumdadır. Entegre düşünme yoluyla, kurumlar entegre iç ve dış raporlamayı destekleyen bilgi sistemlerini daha iyi organize etmektedir. Dolayısıyla entegre düşünme, bir kurumun faaliyetlerine ne kadar fazla katılırsa, yönetim biriminin bilgi akışını raporlamasını kolaylaştırarak, kuruluşun analiz ve karar verme sürecinde daha hızlı ve doğru kararlar alınmasına yardımcı olacaktır (IRC SAa, 2018, s. 3).

2.4.2. Entegre Raporlama ve Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik, kuruluşlar ve finans ve muhasebe fonksiyonu açısından çok geniş kapsamlı etkilere sahiptir. Yalnızca çevresel girişimler üzerine odaklanmış daha geleneksel bir sürdürülebilirlik görüşü veya sürdürülebilir yapılar, hem performans hem de pazar farklılaşmasının kilit bir faktörüdür. Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirliğe yönelik girişimlere ayrılmış mali kaynakların büyüklüğü, sürdürülebilirlik girişimlerine ve hedeflerine yönelik örgütsel odaklanmanın açık bir göstergesidir (Lourenço, Callen, Branco, & Curto, 2014, s. 23). Sürdürülebilirlik ve çevre dostu faaliyetler hem yönetsel karar verme hem de paydaş katılım kararlarında

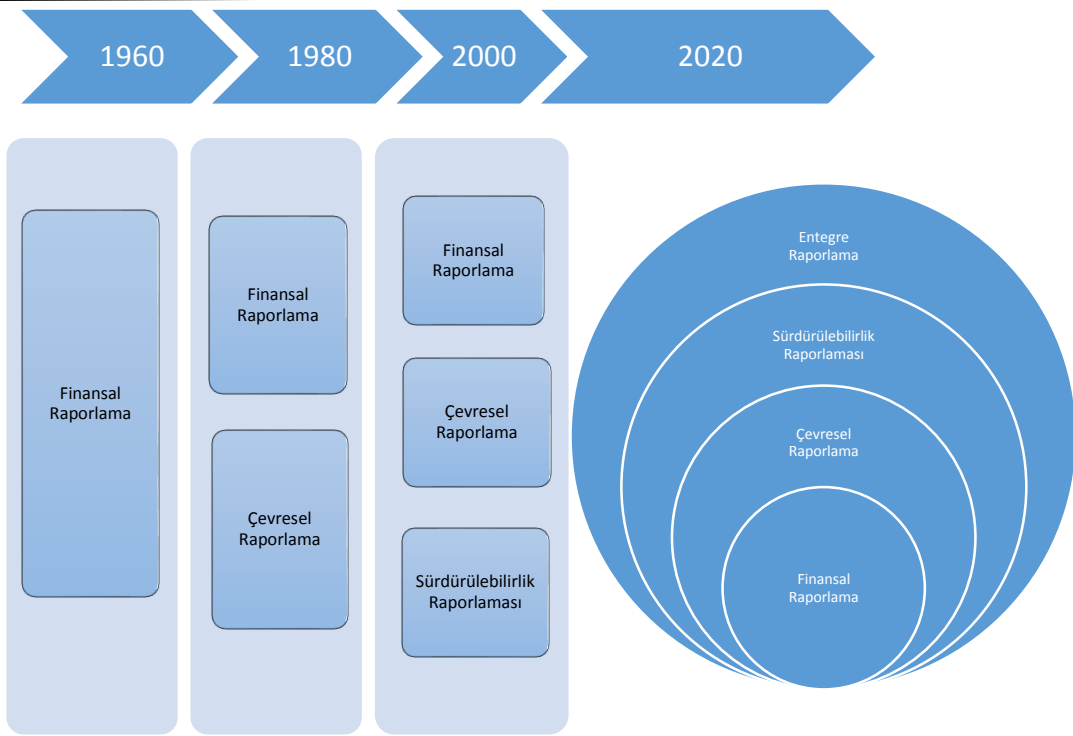
giderek daha önemli bir rol oynamaktadır. Sürdürülebilirlik hem finansal hem de finansal olmayan paydaşları tatmin edecek şekilde yönetilmeli ve değerlendirilmelidir (Smith S. , 2015, s. 12).

Entegre raporlama, sürdürülebilirlik raporlamasını, paydaşların ihtiyaçlarını açıkça yerine getiren finansal raporlama süreci ile bütünleştirir (Crifo & Forget, 2013, s. 27). Sürdürülebilirlik raporları, ABD'deki en büyük 100 şirketin % 86'sı tarafından kullanılmaktadır ve alternatif finansal raporlama için piyasa talebini açıkça belirtmektedir (Lynch, Lynch, & Casten, 2014, s. 20). Firmalar entegre raporlama çerçevesi ilkeleri açısından incelendiğinde, sürdürülebilirliğin kurumsal desteği artırdığı ve sonuçların sürdürülebilirlik programlarını uygulayan firmaların pazarda daha değerli olduklarını göstermektedir (Brendt, Bilolo, & Müller, 2014, s. 202). Bu bağlamda entegre raporlama, ekonomik, sosyal, çevresel ve kamu hesap verilebilirliği açısından daha kapsamlı bir konseptin parçası olarak sürdürülebilirliğe odaklanan bir finansal raporlama modelidir.

2.4.3. Entegre Raporlama ve Kurumsallaşma

Kurumsallaşma, siyasal bilimler, ekonomi ve sosyoloji literatüründe uzun soluklu bir tarihe sahiptir (Elmaghrabi, 2014, s. 19). Kurumsallaşma kavramı genellikle faaliyetlerinin sosyal, ekonomik ve çevresel etkileri ile ilgili konularla ilişkilerinde en iyi uygulama ve standartları kullanarak sürdürülebilir sonuçlar elde etmeyi amaçlayan bir kuruluş tarafından alınan önlemler olarak tanımlanmaktadır. Temelde rol ve sorumluluklar her zaman şirket, toplum ve çevre bağlamında ele alınmaktadır (Dragu & Tudor, 2014, s. 27).

Entegre rapor, paydaşlarla güncel ve dostça bir iletişim kanalı sağlamak için kurumsal raporlamanın yeni bir yolu olarak değerlendirilmektedir (Arrubla, Grima, & Benau, 2017, s. 168). Entegre raporlama, küresel finansal kriz, iklim değişikliği ve ekolojik gelişmeler nedeniyle bir gereklilik olan kurumsal raporlamanın bir evrimidir (Abeysekera, 2013, s. 228).

Şekil 6: Kurumsal Raporlamanın Gelişim Süreci

Kaynak: (Aras & Sarıoğlu, 2015, s. 38)

Entegre raporlama, geleneksel yıllık raporlar ve daha yakın tarihli sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sorumluluk raporları da dâhil olmak üzere, işletmelerin girişimlerini rapor etmekten oluşan uzun bir çizgide en son gelişmeyi temsil etmektedir (Ayoola & Olanı, 2013, s. 34). Şekil 6’da görüldüğü gibi entegre raporlama, kurumsal raporlamanın gelişmesi sonucu ortaya çıkan bir raporlama şeklidir. 1960’lı yıllarda tek başına yayınlanan finansal raporlar, kurumsallaşmanın zamanla gelişmesine bağlı olarak, günümüzde son adım olan entegre raporlamaya kadar ulaşmıştır. Dolayısıyla IR uygulamalarının, geliştirilmesinin ve yaygınlaştırılmasının kurumsal bir sürecin sonucu olarak ortaya çıktığı iddia edilmektedir (Elmaghrabi, 2014, s. 2). Entegre raporlama, şirket verilerini ve sonuçlarını, uzun vadeli beklentileri ayrıntılandıran stratejik bir yol haritası ile harmanlamaktadır. Bu açıdan IR, kurumsal sürdürülebilirliği ölçmek adına yatırımcılar için bir araç olarak dikkat çekmektedir.

Kurumsal raporlama ortamında entegre raporlama, kurumsal raporlamada dünyadaki ulusal yargı alanlarında yaşanan sayısız gelişme ile tutarlılık

göstermektedir. IR, küresel ölçekte kurumsal raporlamada daha fazla yenilik getirme gücünü sağlayarak, özlük, stratejik odaklanma, geleceğe yönelim, bilginin bağlantısı ve bunların birbirine bağımlılıkları üzerinde birleşik bir vurgu yapmaktadır (Druckman, 2014, s. 8). Genel olarak baktığımızda entegre raporlamadan önce ortaya çıkan bir dizi raporlar ve ölçümler, her ne kadar işletmenin nereden geldiğini gösterse de, işletmelerin karar vericilerine, yatırımcılara ve analistlere işletmenin nereye gittiği konusunda yol gösterecek, birbirleriyle tutarlılık gösteren bilgiler sunmadığı ortadadır. Bu bağlamda entegre raporlama kurumsal raporların açığını kapatarak, kurumsal raporlara yeni bir yol çizmektedir.

2.4.4. Entegre Raporlama ve Paydaş Teorisi

Paydaş terimi, yaygın olarak ‘bir organizasyonun faaliyetlerini büyük ölçüde etkileyebilecek veya etkilenebilecek tüm bireyler veya gruplar’ şeklinde tanımlanmıştır (Mohammed, 2013, s. 246). Kökenine baktığımızda İngilizce olarak ‘stake’ kelimesinden türeyen paydaş kelimesi, Türkçe anlamda TDK ’da ‘hissedar’, ‘müşterek’ anlamlarına gelmektedir (TDK, 2018). Anlamından da anlaşılacağı üzere işletmelerin herhangi bir sebeple ilişki içerisinde olduğu topluluğu işaret eden bu terim, bilgi kullanıcıları açısından değerlendirildiğinde çalışanlar, müşteriler, topluluklar ve hükümetleri de kapsadığı görülmektedir. Bu bağlamda işletmelerin, ortak hedeflerini gerçekleştirebilmek amacıyla iletişim içerisinde bulunduğu bu taraflar ile kurduğu ilişkinin gücü paydaş teorisinin temelini oluşturmaktadır (Aktan & Börü, 2007, s. 14).

Ching ve Gerab (2017), kuruluşun hedeflerine ulaşması için desteği gereken gruplardan kuruluş kararları için onay almanın paydaş teorisinin odak noktası olduğunu belirtmektedir (Ching & Gerab, 2017). Bu bağlamda, işletmelerin belirli hesap verebilirlik önlemleri dışında kuruluşlara içerik sağlamada paydaş teorisini uygularken organizasyonların beklediği etkinin sağlanması pek mümkün görünmüyordu. Sürdürülebilirliğin gelişmesi ile ortaya çıkan yeni gereksinimler paydaş perspektifinin ‘uzun vadeli performans sürücülerinin aksine hesap verebilirliğe odaklanarak iş faaliyetlerinin olumlu ve olumsuz etkileri konusunda farkındalık

sağlayan bir raporlama çerçevesi' ihtiyacını kabul ettiğini göstermektedir (Rowbottom & Locke, 2016, s. 101).

Bir şirketin misyonu, hissedar servetini en üst düzeye çıkarmak olduğundan, daha uzun vadeli bir yönelim bu amaca ulaşmak için daha elverişlidir. Paydaş teorisi ve entegre raporlama, hem bilimsel araştırma hem de endüstri bilgileri ile bu artan eğilimi ve bu kuramlar ile finansal performans arasındaki ilişkiyi değerlendirmektedir. Paydaş faaliyetinin daha kapsayıcı ve entegre bir görünümü, kuruluşların tedarik zincirlerini düzene sokmasına, dış paydaşlara (iş ortakları, tedarikçiler ve STK'lar dâhil) girmesine ve tedarik zinciri boyunca ve hissedarlar için daha fazla değer oluşturmasına olanak tanımaktadır (Garriga, 2014, s. 506).

2.4.5. Entegre Raporlama ve Muhasebe

Yukarıda sunulan geleneksel olmayan raporlama konularındaki araştırmalar ve tartışmalardan genel olarak, finansal raporlamanın değişim geçirdiği ortaya çıkmaktadır. Bilgi sağlayıcılar da dâhil olmak üzere paydaşlar işletmelerden gerçek zamanlı ve uygulanabilir bilgi talep ettiği için kuruluşlar evrim geçirmekte ve bu yeni gereksinimleri karşılamaya adapte olmaya çalışmaktadırlar. Entegre raporlama, finansal performansın kapsamlı bir görünümü ve entegre bir finansal raporun gerekli bileşenlerini; sürdürülebilirlik, kurumsallaşma ve paydaş teorisi dâhil olmak üzere birçok alanı stratejik bir muhasebe fonksiyonuyla birleştirmektedir. Smith (2015) bu eğilimlerin, kurumların üzerindeki hem iç hem de dış etkilerin, kurumsal muhasebe ve finans alanını köklü bir biçimde yeniden şekillendireceğinin kaçınılmaz olduğunu savunmaktadır (Smith S. , 2014, s. 61).

Entegre raporlama, finansal ve finansal olmayan bilgileri bir araya getirerek ve dâhili ve harici raporlamayı birleştirerek şirketin vizyonuna daha derin bir bakış açısı arayan yatırımcıların gittikçe artan şeffaflık ve tutarlılık taleplerine bir cevap olarak ortaya çıkmıştır. Entegre bir çerçevenin kapsamlı gelişimi, finansal raporlama sürecinde değer oluşturmanın, raporlamanın ve değer nasıl sürdürüleceği konusunda yeni bir zihniyet gerektirmektedir. Bu bağlamda, gelecekteki raporlama sisteminde önemli bir rolün muhasebe uzmanlarına ve denetçilere verileceğini öne süren Cozmaighian (2015), entegre raporlamanın giderek gelişmesinin ve küresel anlamda

yayınlanan raporların kabul edilmesinin muhasebe müfredatlarında da değişikliğe gidilmesine yol açacağını belirtmiş ve bu nedenle muhasebe mesleğinin bu yeni konseptin gerektirdiği ilerlemeden geçmesi gerektiğinin altını çizmiştir (Cozmaighian, 2015, s. 132).

Geleneksel olarak nicel ve diğer mali bilgilerin gözlemcisi olarak görülen finans ve muhasebe alanları, meslek olarak daha dinamik ve liderlik odaklı bir role dönüşmektedir. Muhasebe ile ilgili bir diğer araştırma eğilimi, hem operasyonel kararların hem de stratejik planlamanın tarihsel bir rolü olan geleneksel finansal raporlamadan stratejik bir role geçişidir (Ratnatunga & Alam, 2011, s. 366). Bu evrim, entegre bir raporlama çerçevesinin yükselmesi ile birleşince, daha ölçülebilir, gerçek zamanlı bilgi isteyen bir iş ortamının doğal sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Roth, 2014, s. 66). Nitekim FEE (2011), karar alma süreçlerinde çevresel, sosyal, yönetim ile finansal faktörler arasındaki bağlantıları yansıtmamanın, sürdürülebilirlik ile ekonomik değer arasındaki bağlantıyı açıklığa kavuşturmanın ve çevreyi sistematik olarak hesaba katmak için gerekli çerçevenin sağlanmasının önemini vurgulamaktadır (FEE, 2011, s. 22). Bununla birlikte, maddi olmayan duran varlıkların bir organizasyonun işletme değerinin önemli bir bölümünü oluşturduğu ve finansal tablolara yansımadağı giderek daha fazla kabul edilmektedir (Graham, Harvey, & Rajgopal, 2005, s. 59).

Değer oluşturma sürecinin vazgeçilmez bir konsepti, şirketlerin raporlamalarını, işletme faaliyetlerine girdi olarak kullandığı tüm kaynakları içermesi için genişletmeleri gerektiği fikridir. Maddi olmayan varlıkların ölçümü öznel yargıyı içerdiğinden ve gerçek dışı anlatılanların ötesinde ölçülmesi zor olabileceği için, özellikle IIRC'nin çok az rehberlik ettiği bu süreçte nasıl başarılabacağı cevapsız bir soru işareti olarak durmaktadır. IIRC'nin yayınladığı entegre raporlama çerçevesinde işletmelerden sermayelerinin açıklamaları belirtilse de, sektörel farklılıklardan dolayı öznel bir değerlendirme olarak işletmelere bırakılmıştır. Bu bağlamda aslında hâlihazırdaki entegre raporlamanın muhasebecilerin işletmeleri sürdürülebilirlik açısından değerlendirmesine izin vermediği görülmektedir (Correa Ruiz, 2013, s. 361).

Ancak süreç özellikle sosyal, ilişki ve doğal sermayeyle ilgili bir değer katma veya bunlara ilişkin açıklamalar yapma zorluğunu vurgulamaktadır ve muhasebe

akademisyenlerinin yeni muhasebe ölçümleri geliştirmeye yardımcı olması için kuruluşlarla etkileşime girmesi gerektiğini göstermektedir (Robertson & Samy, 2015, s. 195). Ek olarak, kurumsal düşüncenin sürdürülebilirlik açısından, özellikle kurumsal üst yönetim arasında iyileştirmeler getireceği düşünülmektedir. Bunun nedeni, IR başvurusu, raporun geliştirilmesinde sürdürülebilirlik, risk, strateji, yönetim ve mali yönler arasındaki ilişkilerin belirlenmesini gerektirmekte ve bu da muhasebe ve yönetim süreçlerinde bir değişikliğe neden olmaktadır (Adams C. A., 2014, s. 23).

Entegre rapor, entegre raporlama ile ilişkili pek çok sonucun sadece biridir. Finansal raporlama standartlarındaki değişiklikler, yeni teknik bilgi ve uyum tekniklerinin eklenmesini gerektirerek muhasebe müfredatına baskı yapmaktadır. Geçmişte bu uyumlulukla ilgili değişiklikler genellikle öğrencileri organizasyonel performansın daha bütünsel görüşlerini anlama ve bunları nasıl temsil edecekleri konusunda eğitime pahasına olmuştur. Finansal olmayan performans, süregelen finansal performans olarak giderek artmaktadır (Kamp-Roelands, 2013, s. 357). Dolayısıyla, muhasebe mesleği ve muhasebe eğitimi programları finansal konular ve finansal raporlamayla sabit kalmamalıdır ve işletmelerin maddi olmayan bilgilerinin nicelleştirilmesi yolunda organizasyonlar maddi olmayan değerleri de göz önünde bulundurarak yeniden planlama yapmaları gerekmektedir.

2.4.6. Entegre Raporlama ve Denetim

Paydaşların zaman içinde giderek artan bilgi gereksinimlerinin karşılanması için işletmeler tarafından çeşitli zorunlu finansal raporlar sunulmaktadır. Entegre raporlama temel olarak, paydaşlara kuruluşların zaman içerisinde nasıl değer kazandıracaklarını açıklamaktadır. Entegre raporlamanın içeriği, yukarıda ayrıntılı olarak bahsedildiği gibi sermaye öğeleri, kılavuz ilkeler ve içerik öğeleri bileşenlerinden oluşmaktadır. Entegre raporlama kılavuz ilkelerinden ‘güvenilirlik ve eksiksizlik’ ilkesi; bilgilerin güvenilirliğini artırmak için paydaş katılımını, iç denetim ya da bağımsız dış denetim gibi mekanizmaların kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır (Aras & Sarıoğlu, 2015, s. 59). Dolayısıyla entegre raporlama daha oluşum çerçevesinde bile denetimi desteklemektedir.

Denetimin görevi kısaca, kuruluşların finansal bilgilerinin, kanunların öngördüğü yasal düzenlemeler ışığında denetlenmesi olarak bilinmektedir. Bu bağlamdan finansal bilgilere ek olarak finansal olmayan, çevresel ve sosyal performans göstergelerinde tek bir raporda sunan ve bu bilgilerin işletmeye sağladığı değerleri belirli ilkeler doğrultusunda açıklayan entegre raporlama, aynı zamanda denetim açısından da şeffaf ve güvenilir bilgi olarak değerlendirilmektedir. Ağdeniz (2018)'e göre entegre raporlama özellikle iç denetim açısından değerlendirildiğinde, kurumsal yönetim, risk yönetimi ve iç kontrol gibi entegre raporlamanın temel konuları dikkate alındığında, iç denetime önemli katkılar sağlayacağını altını çizmiş ve entegre raporlamada sunulan bilgilerin iç denetimin önemli bir güvence kaynağı olarak görülebileceği sonucuna varmıştır (Ağdeniz, 2018, s. 121).

Entegre raporlama daha fazla kuruluş tarafından benimsedikçe, iç denetimin rolünün de buna bağlı olarak gelişeceği öngörülmektedir. Bir entegre raporda, iç denetim, diğer stratejik, operasyonel ve raporlama hedefleri açısından güvenilirliği artırıp güvence sağlayabileceği gibi etkili risk yönetimi ve değer oluşturma konusunda da benzersiz bir bakış açısı sağlayabilmektedir. Kuruluşlar, entegre raporlama uygulamalarını ilk kez benimsemelerinden gerçek entegre düşünceye geçtikçe, iç denetim, değeri korumak ve genişletmek için stratejik destek ve rehberlik sağlayabilir. İç denetim, entegre raporlama uygulamalarını bir kuruluşa tanıtmının çeşitli yolları için ideal bir yol olarak görülmektedir ve öncelikle entegre rapordaki ölçümlerin güvenilirliğini arttırmak için güvence sağlamaktadır. İşletmeye, benzersiz bir bakış açısı ile oluşabilecek riskler konusunda fikir sunarak, iş birimleri arasında iletişimin tutarlılığını da etkileyen iç denetimin, entegre raporlamanın daha sağlıklı hazırlanmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Chambers, 2015, s. 72). Bu bağlamda, iç denetimin entegre raporlamanın ayrılmaz bir parçası olduğu görülmektedir.

2.4.7. Entegre Raporlama ve KOBİ'ler

İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (SKD Türkiye)'i başkanı olan Günsel, artan sosyal sorunlar ve doğal kaynakların azalmakta olduğuna dair bilincin yükselmesi, insanları bireysel ve toplu olarak harekete geçmeye yönelttiğinin altını

çizmektedir. İşletme içinde ve dışındaki bilgi kullanıcıları daha fazla şeffaflık, açıklanabilirlik ve hesap verebilirlik talep etmektedir. Kurumların sürdürülebilirlik raporlaması yapmaya başlamasının altında yatan temel sebeplerden biri olan şeffaflık ve hesap verebilirlik, bugün iş dünyasında büyük küçük tüm işletmelerin sürdürülebilirliği temel strateji olarak kabul etmelerini sağlamıştır. Bugün her boyutta şirketin sürdürülebilirlik raporlamasını çıkarması, onlara, hem rekabet avantajı sağlamakta hem de kendi iş faaliyetlerini geliştirme fırsatı ortaya çıkarmaktadır (Günsel, 2016).

Günümüzde, küçük ve orta ölçekli işletmelerin raporlanması alanında iki temel süreç bulunmaktadır. Birincisi; IIRC, entegre raporlama çerçevesinin tüm işletmeler tarafından uyum sağlayabilmesi için gelişimini desteklemektedir. İkincisi; Avrupa Komisyonu, özellikle KOBİ'ler için yönetim yükünü azaltmak adına finansal bilgi yükümlülükleri ile ilgili olarak muhasebe direktiflerini basitleştirmeyi talep etmektedir (Yonkova, 2013, s. 115). Entegre raporlamanın temel önceliği, mevcut finansal muhasebe standartlarının ve uygulamalarının, işletmelerin etkin bir şekilde yönetilebilmesi için gerekli olan tüm bilgileri toplamakta başarısız olmasını engellemektir. İşletmeler, entegre raporlama ile yönetim ve diğer departmanlarda ihtiyaç duyacakları tüm bilgilere kolay şekilde erişim sağlayabilmektedirler. Gereksinim duyulan tüm bilgilerin bir arada olması günümüzde entegre raporlama ile sağlanabilmektedir. Bu bağlamda KOBİ'lerde büyümekte olan işletmeler olarak, entegre raporlama ile hem yönetsel hem de işletmenin sürekliliği için gerek çalışanların gerekse yatırımcıların gereksinim duydukları bilgileri içerecek raporlar çıkarabileceklerdir.

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ'ler), büyük işletmelere oranla sınırlı imkânlarla sahip olmalarından dolayı raporlama sürecine girmeleri zorlaşmaktadır. Bununla birlikte, sürdürülebilirlik raporları yayınlayan ilk şirketlerin daha çok gelişmiş ülkelere ihracat yapan firmalar olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda KOBİ'lerin sürdürülebilirlik yoluna girmeleri ancak büyük işletmelerin teşvik etmesi ile mümkün olabilecektir. Büyümek isteyen KOBİ'ler küresel rekabetin gerisinde kalmamak için stratejilerinde de kıyaslamaya gitmelidirler. Esnek yapılarından dolayı üretim, teknoloji ve stratejilere daha kolay uyum ve uygulama yeteneklerine sahip

olduğundan, zaman maliyet etkinliği açısından büyük işletmelere göre daha avantajlıdır (Alkış & Temizkan, 2013). Entegre raporun KOBİ'ler için önemi nedir? sorusuna aşağıda cevap aranmıştır.

1. KOBİ'ler için entegre rapor, sadece girişimin sahipleri açısından değil, tüm paydaşları için önemli olan bilgileri açıklamalıdır. Dolayısıyla entegre raporlama, raporlama silolarının parçalanmasını ve entegre düşüncüyü tanıtmayı kolaylaştırmalıdır,
2. Entegre raporlama, yalnızca endüstriler tarafından değil, aynı zamanda her bir girişimin karşılaştığı zorlukları ve fırsatları da yansıtacaktır. KOBİ'ler için entegre rapor, finansal muhasebe, ekonomi ve sosyal muhasebeyi birleştiren bir rapor olmalıdır. Yöneticiler, bir veya daha fazla öncelikli konuyu (paydaşların ilgisini çeken konular) seçmeli ve tüm rapor boyunca takip etmelidir (Yonkova, 2013, s. 124-125).

Entegre raporlama, hem dâhili hem de harici olarak küçük ve orta ölçekli işletmeler için yararlı olacaktır. Raporlamayı entegre etmek, iç ve dış paydaşların şirketin eylemlerinin finansal, ekonomik, çevresel, ekolojik ve sosyal çevre üzerindeki kapsamlı etkisi üzerine odaklanmasına yardımcı olacaktır. Dâhili olarak, sahipleri, yöneticileri ve diğer çalışanların kısa ve uzun vadede kaynakların etkin kullanımı ve korunması, artan çalışan memnuniyeti, geliştirilmiş ve sürdürülebilir ürün ve hizmetler için stratejiler geliştirmesi ve desteklemesi konusunda yardımcı olacaktır. Entegre raporlama harici olarak iç paydaşlara, bütçeleme, planlama ve bu stratejileri destekleyen eylemleri uygulama ve sonuçları kontrol etme ve raporlama konusunda yardımcı olacaktır. Ayrıca, sürdürülebilirlik projeleri için maddi teşvikler sunan kuruluşlara (hükümet kuruluşları dâhil) rapor vermek için gerekli bilgileri sağlayabilecektir (James, 2013, s. 24).

2.5. Entegre Raporlamanın İşletmeler ve Yatırımcılar Açısından Değerlendirilmesi

Bugün iş ortamında iklim değişikliği, kaynak sıkıntısı, nüfustaki artış ve küresel ekonominin gelişimi gibi faktörler bulunmaktadır (Lynch, Lynch, & Casten, 2014, s. 18). Her büyüklükteki şirketlerin sürdürülebilirliklerini sağlamak ve gelecek

nesiller için kaynakları koruma çabalarını arttırmaya devam ettikleri görülmektedir. Bu çabaların birçoğu, bir şirketin çevresel ayak izini azaltmak, kaynakları verimli bir şekilde kullanıp korumak ve paydaşlarla sorumlu bir şekilde etkileşimde bulunmak içindir. Örneğin, birçok organizasyon geri dönüşüm uygulamakta ve teşvik etmekte, ambalajı gönüllü olarak azaltmakta, yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapmaktadır. Yeşil teknolojiye yatırım yaparak çalışanlarını, tedarikçilerini ve müşterilerini sorumlu uygulamaları benimsemeye teşvik etmekte ve sürdürülebilirlik odaklı topluluk projelerini desteklemektedir (James, 2013, s. 18).

Çoğu şirket, sürdürülebilirlik çabaları hakkında reklamlar, ürün ambalajı, halkla ilişkiler duyuruları ve şirket web sitelerinde tanıtımın bir parçası olarak paydaşlara bilgi vermektedir (Garriga, 2014, s. 492). Firmaların esnek, uyarlanabilir ve yeni talepleri karşılamaya istekli olmaları, beraberinde birçok raporlama şeklinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. İşletmelerin yukarıda bahsedilen gereksinimlerine yanıt olarak ortaya çıkardıkları raporlar gelişerek yalnızca büyük şirketler için değil, özellikle de küçük ve orta ölçekli şirketler için uzun vadeli avantajlara yol açabilecek, bir şirketin finansal, sosyal ve çevresel performansı hakkında bilgi içeren yeni bir entegre raporlama eğilimini ortaya çıkarmıştır.

Gittikçe daha fazla sayıda kuruluş, kurumun geleneksel kâr maksimizasyonundan daha geniş bir tanıma doğru ilerledikçe, entegre raporlamanın önemi de artmıştır (Hiller, 2013, s. 295). İşletmeler genel olarak değişmekte ve giderek artan paydaş gruplarının taleplerine göre daha esnek ve uyarlanabilir olmaktadır (Garriga, 2014, s. 506), (James, 2013, s. 20). Bu bağlamda, işletmelerin artık yok sayamayacağı entegre raporlamanın işletmeler ve yatırımcılar açısından önemi ve faydaları, ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

2.5.1. Entegre Raporlamanın İşletmeler Açısından Değerlendirilmesi

Mevcut işletme raporlaması, işletmenin çalışma biçimini, değerini nasıl oluşturulduğunu ve işletmenin hangi bağlamda faaliyet gösterdiğini ele almaktadır. Hem ekonomik boyut hem de sosyal ve çevresel hususlar üzerine eş zamanlı olarak ve sürdürülebilir odaklı rapor veren şirketler, entegre raporların ihraççıları sayılmaktadır. Entegre raporlama, şirketin farklı kaynaklarına, ilişkilerine ve bunlara etkisini

tanımlayan geleneksel yaklaşımdan daha geniş bir açıklama sunmaktadır. Entegre raporlamayı kuruluşlar, iş modellerini, değer zinciri üzerindeki çapraz etkileri ve geçmiş ile gelecekteki ilişkileri gibi uzun vadeli etkileri hesaba katan bir bütün sistem olarak anlamalıdır (Bushman & Smith, 2001, s. 257).

Ayrıca kuruluşlar IR 'yi, bir organizasyonun finansal ve finansal olmayan bilgilerini raporlayan bir araç değil, bir organizasyonun nasıl değer oluşturacağını göstermeye yardımcı olabilecek bir araç olarak ele almalıdırlar (IIRC, 2013b, s. 1), (Jensen & Berg, 2012, s. 299). Çünkü IR stratejisi, ancak şirketlerin zaman içinde değer oluşturmaya ve sürdürmeye çalıştıklarında başarıya ulaşacağını savunmaktadır. Menfaat sahipleri entegre rapor ile bir şirketin veya kuruluşun kısa, orta ve uzun vadede nasıl değer oluşturduğunu görebilecek ve mevcut finansal tabloların çok ötesine geçecek bilgiler ile kısa vadeli finansal sonuçlardan uzun vadeli değer değişikliklerine odaklanabileceklerdir (Fried, Holtzman, & Mest, 2014, s. 25).

Daha fazla büyüme fırsatına sahip şirketler, bilgi asimetrisi ve işletme maliyetlerini azaltmak ve böylece dış finansman maliyetini düşürerek yatırımlarının verimliliğini arttırmak için bilgi ifşa etmektedir (Bushman & Smith, 2001, s. 257). Prado-Lorenzo ve ark. (2009), büyüme fırsatları ile bilginin gönüllü açıklanması arasındaki ilişkinin çoğunlukla olumlu bir ilişki olduğunu öne sürmektedir. Yani şirketler, bilgi asimetrisi problemlerini azaltmak için gelecekte daha büyük miktarlarda bilgi açıklama gereksinimi duyacaklardır (Prado-Lorenzo, Gallego-Alvarez, & Garcia-Sanchez, 2009, s. 96). Öte yandan, bu açıklama, şirketlerin gelecekteki projelerde rekabet avantajı veya pazarlık gücünü kaybetmesine neden olabilecek bilgileri rakiplere veya diğer stratejik gruplara açıklayarak firmalar için bir maliyet oluşturabilmektedir (Aceituno, Ariza, & Sanchez, 2014, s. 62).

Bu bağlamda, küresel boyutlarda desteklenen ve kabul gören entegre raporlamanın işletmeler üzerinde olumlu etkilerinin yanında olumsuz etkilerinin de olabileceği görülmektedir. Ülkemizde bu raporlamaya geçişin dünya ile kıyaslandığında çok zayıf kaldığı görülmektedir. Bu boşluğu doldurabilmek ve entegre raporlamanın işletmeler açısından değerlendirildiğinde fayda ve risklerin görülmesi ve gelecekte entegre raporlamaya geçmek isteyen işletmelere katkı sağlayabilmek,

çalışmamızın temel amaçları arasındadır. Bu açıdan entegre raporlamanın işletmelere sağladığı faydalar ve riskler aşağıda ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

2.5.1.1. Entegre Raporlamanın İşletmelere Sağladığı Faydalar

İşletmeler, sadece mal veya hizmet satmakla kalmaz, hem iç hem de dış paydaşlar üzerinde güçlü etkilere sahiptir. Hiller (2013), paydaşların kapsamlı performans bilgi ihtiyacını karşılamaya yardımcı olmak için yenilikçi işletme ve yönetim biçimleri için taleplerin artmakta olduğunu öne sürmektedir (Hiller, 2013, s. 287). Hesap verme sorumluluğu, yönetsel araçlar ve işletmelerin daha fazla esneklik talepleri arttıkça, iş dünyası uzmanları devam etmekte olan bu zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. İş dünyası ‘paydaşları nasıl tatmin edebilir?’, ‘menfaat sahiplerine ihtiyaç duydukları finansal olmayan bilgileri nasıl sunabilir?’ ve ‘bunların hepsini piyasaya sürdürebilir mi?’ (Starbuck, 2014, s. 18). Bu sorulara ek olarak, entegre raporlamanın şirketlerde sürdürülebilir olmayan uygulamalarındaki riski en aza indirebileceği ve yatırımcılara kurumsal itibarını nasıl arttırabileceği tartışılmaktadır (Thomson, 2015, s. 20). Tüm bu sorular karşısında entegre raporlama, karmaşık bir ortama hitap eden yöntemler karşısında böyle bir çerçeve ile işletmelerin gereksinimlerine cevap vermeye çalışmaktadır.

Jhunjunwala (2014)’e göre, kurumsal yönetişimin gelişmesi ve işletmelerin bu doğrultuda iş kararları alması, sonrasında alınan kararların finansal raporlamaya bağlanması, stratejik bir karar mekanizmasını gerektirmektedir ve entegre raporlama çerçevesi bu mekanizmanın ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Entegre raporlama kuruluşların, finansal ve finansal olmayan performanslarını tek bir raporda birleştirerek, sadece finans sağlayıcılara değil, müşteriler, tedarikçiler, çalışanlar, hükümet ve yerel topluluklar gibi tüm paydaşların çıkarına hizmet ederek firmanın değerini nasıl en üst düzeye çıkardığını göstermektedir (Jhunjunwala, 2014, s. 73).

IIRC, entegre bir raporun, çalışanlar, müşteriler, tedarikçiler, iş ortakları, yerel topluluklar, kanun koyucular, düzenleyiciler ve politika yapıcılar dâhil olmak üzere zaman içinde değer oluşturma yeteneği ile ilgilenen tüm paydaşlara fayda sağladığını savunmaktadır (IIRC, 2013b, s. 7), (Balashova, Silerova, & Melikhov, 2015, s. 26). Busco ve ark. entegre raporlamanın, finansal raporlamanın yanı sıra

finansal olmayan performansı dönüştürme potansiyeline de sahip olduğunu iddia etmektedir (Busco, Frigo, Quattrone, & Riccaboni, 2013, s. 34). Parrot ve Tierney (2012), özellikle hem düzenleyici kuruluşların hem de çevresel grupların katılımıyla ilgili olarak entegre raporlama çerçevesinin kullanılmasının, organizasyon için performansın iyileşmesine yol açtığını iddia etmektedir (Parrot & Tierney, 2012, s. 30). Öte yandan, Adams ve Simnett (2011), entegre raporlamanın, kar amacı gütmeyen sektörün performansı üzerinde piyasa baskılarının olmamasından dolayı, ayrıntılı ve etkili raporlamaya başlamaları için eşsiz bir fırsat sunduğunu savunmaktadır (Adams & Simnett, 2011).

Roth (2014)'a göre, bir kuruluşa entegre raporlamanın temel yararı, bir şirketin uzun vadeli sürdürülebilirliğini değerlendirmede entegre düşünceye yol açması olabileceğidir. Çevresel, sosyal ve yönetsel verileri finansal verilerle bütünleştirmek, şirketleri, kısa vadeli sonuçlara odaklanmak yerine kararların çeşitli sermayeler üzerindeki uzun vadeli etkisini göz önüne almaya zorlamaktadır (Roth, 2014, s. 64). Öte yandan Aceituno, Ariza ve Sanchez (2014), şirket büyüklüğünün ve kârlılığın, bu tür raporların üretilme olasılığı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu savunmuştur (Aceituno, Ariza, & Sanchez, 2014, s. 68). Entegre raporlamanın bir faydası da, sürdürülebilirliği iş uygulamalarına dâhil etmeyi vurgulayarak bir organizasyonun paydaşlarının desteğini kazanmasını sağlamaktadır. Ayrıca raporlama kendi çerçevesi içinde basitleştirebilir, sektöre göre daha anlaşılabilir şeffaf hale getirilebilir (Lodhia, 2015, s. 587).

Avrupa'daki ve IIRC 'nın lider stratejik danışmanı Black Sun, entegre raporun, dünyada kabul edilmesinden sonra, rapor yayınlayanların elde ettiği faydaları incelemiş ve entegre raporlamanın işletme ve menfaat sahipleri için beş nedenden dolayı hayati önem taşıdığı sonucuna varmıştır. Bunlar, işletmenin değerinin anlaşılması, bilginin yönetilmesi, karar verme mekanizmasının geliştirilmesi, paydaşlarla ilişkiler kurulabilmesi ve organizasyonda raporlama ekibi ve diğerleri ile işbirliği içinde kurumsal yeteneğin arttırılmasını kapsamaktadır (Black Sun, 2014, s. 24).

Her şirketin arkasında tek bir strateji belirten benzersiz hikâyeleri mevcuttur. Bu hikâyeyi etkili bir şekilde anlatabilmek için, yönetimin stratejisini bilinçli bir

şekilde geliştirmesi gerekmektedir ve yönetim kurulu bunu anlaşılabilir ve net bir şekilde ifade edebilmelidir. Bu durum, şirketin stratejisinin ve iş modelinin zaman içindeki değerini nasıl oluşturduğunu açıklamak açısından çok önemlidir. IR, işletmeler için yalnızca bu stratejiyi anlamanın ve ifade etmenin yanı sıra, dâhili olarak performansı artırmaya ve yatırım için finansal sermaye oluşturmaya yardımcı olan bir raporlama ortamı oluşturmaktadır (Druckman, 2014, s. 6), (Garriga, 2014, s. 503).

Etkili bir bütünleşik raporlama; yöneticiler ve üst düzeyin yönetime katılması, soruşturmanın stratejik süreçleri, rapor ekibinin düzenlenmesi, yeni veya mevcut bir yönetim sisteminin bir parçası olarak raporlamanın sağlanması ve bunların kullanımı ile raporun sonuçlarını daha etkin bir şekilde iletmek olarak sıralanabilir. Bununla birlikte, bölge veya ülke, politika ve düzenlemede daha önemli bir rol oynamaktadır (Aujirapongpan & Chanatup, 2015, s. 59). Bu uygulama, çeşitli dış ve iç faydalar sunmaktadır. Yönetim açısından bakıldığında, IR, kaynak tahsisi kararlarını kolaylaştırmaya, fırsatların tanımlanmasını geliştirmeye, risk yönetimini iyileştirmeye ve bir organizasyon içindeki farklı işlevlerle ilgili olarak işbirliğini artırmaya yardımcı olmaktadır (IIRC, 2011, s. 21). Entegre raporlama, işletmelerin sadece karar verme aşamasında değil, tüm menfaat sahipleri için bilginin önemini artırmaktadır ve finansal ve diğer kaynakların tahsisinde kamuya yarar sağlamaktadır. Aynı zamanda halka açık bilgi ile tüm paydaşların daha fazla etkin olmasına izin vermektedir (Owen, 2013, s. 355). Entegre bir raporlama formatında geleneksel olmayan finansal raporlamayı etkin bir şekilde entegre etmek ve iletişim kurmak, hem piyasa duyarlılığını hem de finansal performansı artıracak açıklamanın ayrılmaz bir parçasıdır (Monterio B. J., 2014, s. 55).

Steyn (2014) çalışmasında, yöneticilerin entegre bir raporu hazırlama nedenleri ve bunun gelecekteki yönergeleri nasıl etkileyeceği konusunda yaptığı araştırmada; zorunlu IR 'nin esasını, organizasyonel düzeyde yürütülecek önemli kaynaklara ihtiyaç duyan uyumluluk odaklı bir girişim olarak, IR 'nin sahip olduğu faydaları kuruluşların bakış açısından değerlendirmek ve bu süreçle ilgili temel uygulama zorluklarını tanımlamak olarak açıklamaktadır (Steyn, 2014, s. 479).

Lee ve Yeo (2015)'e göre ise, IR 'nin iddia edilen potansiyel faydalarından bazıları şunlardır: (1) organizasyon stratejisinin daha iyi ifade edilmesini ve iş

modelinin dış çevre ve rekabet ortamındaki değişikliklere nasıl tepki vereceğinin bilinmesini ve (2) Organizasyonun kısa, orta ve uzun vadede değer oluşturma kabiliyetini etkileyen belirli risk ve fırsatların daha iyi ifade edilmesini sağlamaktadır. (3) Organizasyonun temel riskleri nasıl yönettiğini, önemli fırsatlardan değer oluşturan ve değer oluşturmaya desteklemek için gereken yönetim yapısının ne olduğunu ve (4) sadece finansal performans üzerinde değil, aynı zamanda finansal olmayan performansa odaklanan kilit paydaşlar için ihtiyaç ve menfaatlerin daha iyi açıklanmasını sağlamaktadır. (5) Bilginin bağlantısına odaklanarak (kuruluşun strateji ve kaynak tahsis planlarını dış çevresel güçlere, paydaş katılımına ve tanımlanan riskler ve fırsatlara nasıl bağladığı gibi); (6) kuruluşun daha bağlı birimleri olmasını ve örgütsel siloların iyi bir entegre rapor üretmek üzere parçalanmasına; (7) entegre departmanların sonucu olarak dâhili süreçlerde gelişmeye (muhtemelen etkinliğe ve maliyet tasarrufuna neden olur); ve (8) daha düşük bir sermaye maliyetine yardımcı olmaktadır (Lee & Yeo, 2015, s. 6). Dolayısıyla IR, değer oluşturma ile bağlantılı, entegre bir şekilde maddi bilgi sunarak, hissedarlar ve borçlular gibi dış sermayeli tedarikçilerin bilgi edinmesini kolaylaştırmakta ve buna bağlı olarak işletmenin bilgi maliyetini düşürmektedir.

Entegre raporlama yayınlayan kuruluşların tecrübeleri üzerine yapılan araştırmada Magarey (2012), bu kuruluşların elde ettiği bir takım avantajlar tespit etmiştir. Bu araştırmaya göre entegre raporlama (Magarey, 2012, s. 200);

- Rapor edilen bilgilerin kalitesinin artırmakta ve bu bilgilerin yatırımcıların ihtiyaçlarına daha iyi uyum sağlamaktadır.
- Raporlama döngülerini düzenlemektedir. Bazı kuruluşlar, organizasyonun farklı alanlarında farklı zaman dilimlerinde rapor çıkarmaktadır. Entegre raporlama, finansal ve sürdürülebilirlik raporları gibi çeşitli raporların raporlama döngülerini düzenleyerek maliyet tasarrufu sağlamaktadır.
- İtibar riski de dâhil olmak üzere daha iyi risk yönetimine ve fırsatların daha iyi tanımlanmasına ve çalışanlar ve yatırımcılar da dâhil olmak üzere kilit paydaşlarla daha iyi iletişim kurulmasına olanak tanımaktadır.

James (2013)'e göre; entegre raporlama, şirket yöneticileri için kaynakların verimli ve etkili bir şekilde kullanılmasına ve maliyetlerin kontrol altına alınmasına veya azaltılmasına yardımcı olacak stratejilerin planlanması, bütçelenmesi ve uygulanması için yararlı bilgiler sağlayacaktır. Entegre raporlama, şirketlerin sürdürülebilir ve genel olarak sorumlu eylemler gerçekleştirmesini ve geliştirmesini beklediği dış paydaşlarla (özellikle müşteriler, yatırımcılar, borç verenler ve satıcılar) etkili bir şekilde iletişim kurma becerisini de geliştirecek, müşteri ve çalışan bağlılığını artıracak ve potansiyel olarak ek finansman fırsatlarına yol açmaktadır. Dahası, entegre raporlama, şirketin gerekli raporlama desteğini sağlayarak hibeler ve vergi teşvikleri gibi sürdürülebilirliğe yönelik teşviklerden yararlanma becerisini geliştirmektedir (James, 2013, s. 18).

Yukarıda açıklanan bilgiler doğrultusunda IR 'yi uygulayan kuruluşlar için beklenen faydalar aşağıdaki Tablo 14'te özetlenmiştir.

Tablo 14: Entegre Raporlamanın Beklenen Faydaları

İşletme İçi Faydalar	İşletme Dışı Faydalar
*İş hakkında eleştirel düşünme ile ortaya olumlu ve olumsuz değerlerin çıkartılmasını sağlar.	*Stratejinin açıklanması, performans ve görünüm için bağlantı sağlar.
*İyi bir yönetim aracıdır.	*İş modelinin açıkça gösterilmesi, değer oluşturma sürecinin anlaşılmasını artırır.
*Gelişmiş veri kalitesi de dâhil olmak üzere organizasyon ve geleceği için temel olan çevresel, sosyal ve yönetim konularına odaklanır.	*Özlü ve birbirine bağlı bilgileri raporlamanın yorumlanması ve analiz edilmesi daha kolaydır.
*Geliştirilmiş risk yönetimine olanak tanır.	*Geleceğe yönelik daha fazla bilgi sağlar.
*Gelişmiş bilgi yönetimi süreçleri ve karar alma için bilgi sağlar.	*Bilgi asimetrisini azaltır.
*Tüm maddi sermayelerin değerlendirilmesinden sonra belirlenen ana performans göstergelerinin, risklerin ve stratejik hedeflerin entegrasyonunu sağlar.	*Aşağıdakiler aracılığıyla dengeli raporlama ve şeffaflıkta iyileştirme, — tüm maddi sermayeler hakkında bilgi sağlama; — olumlu ve olumsuz performans, çıktılar ve — hem tarihi performansla hem de gelecekteki bakış açısına değinir.

*İç ve dış raporlamanın daha fazla uyumlaştırılmasına imkân sunar.	*Kuruluş ve paydaşlar arasında güven ve meşruiyet için zemin hazırlayabilecek iletişim kalitesini arttırır.
*Dâhili siloları yıkar ve organizasyonda bilgi paylaşımını teşvik eder.	*Paydaşlarla daha yüksek düzeyde güven sunar.
*Ortak bir dilin geliştirilmesi ve organizasyonun farklı işlevleri arasında daha fazla işbirliği yapılmasını sağlar.	*Raporlama bilgilerinin yatırımcı ihtiyaçlarıyla daha iyi uyumlaştırılmasını sağlar.

Kaynak: (IRC SAa, 2018, s. 4), (IIRC, 2011) 'den uyarlanmıştır.

Entegre bir rapor, bir kuruluşun stratejisi, yönetişi, performansı ve potansiyel müşterileri, dış ortamı bağlamında kısa, orta ve uzun vadede değer oluşturmaya neden olan kısa bir iletişimdir. Entegre bir rapor, bir çalışanın, müşterilerin, tedarikçilerin, iş ortaklarının, yerel toplulukların, düzenleyicilerin ve politika üreticilerinin, bir kuruluşun üzerinde değer oluşturma yeteneği ile ilgilenen tüm paydaşların yararına olacak şekilde tasarlanmalıdır. IR nin temel amacı altı çeşit sermayenin veya sermayelerin (finansal, üretilmiş, fikri, insan, sosyal ve ilişki ve doğal) geniş tabana göre hesap verebilirlik ve sorumluluk düzeyini artırmak ve karşılıklı bağımlılıklarının anlaşılmasını teşvik etmektir. Bunu yaparken kurumsal yönetimin amacı, paydaşlar için sürdürülebilir değer oluşturmaya odaklanan entegre düşünce, karar verme ve eylemleri desteklemektir (Busco, Frigo, Quattrone, & Riccaboni, 2013, s. 35). IR, şirketler tarafından uygulamaya geçirildiğinde ve yatırımcı kitleleri ile diğer önemli kurumsal menfaat sahipleri tarafından kullanıldığında, atılacak adımlarda ve kararlarda şirketlerin dünyadaki ve piyasadaki biçimini değiştirme potansiyeline sahiptir. Kısaca entegre raporlama, işletmelerin sosyal ve çevresel yönlerini paydaşlara iletmede ve kendilerini daha iyi açıklama da, yayınlayan işletmeler için bir farkındalık oluşturmaktadır.

2.5.1.2. Entegre Raporlamanın İşletmelere Sağladığı Riskler

IIRC tarafından geliştirilen ve dünya çapında uygulama alanı bulan entegre raporlama, işletmelerin son zamanlardaki rapor karışıklığına kapsamlı bir çözüm olarak düşünülse de, finansal raporlama sürecinde entegre raporlamanın benimsenmesi, geliştirilmesi ve hem maliyeti hem de faydaları için iletişimsel süreçlerin oluşturulması, işletmeler açısından bir sonraki adım olarak karşımıza

çıkılmaktadır (Monterio B. J., 2014, s. 55). Yönetim uzmanlarının, çeşitli paydaşların raporlama taleplerini en iyi şekilde nasıl yöneteceğinden emin olmamaları temel de iş sorunlarını ortaya çıkarmaktadır. Dahası kuruluşların finansal performansı artırıp artırmadığını bilmeden entegre raporlama araştırma ve uygulamasına yatırım yapmaları ayrıca başka bir sorun olarak görülmektedir (Roth, 2014, s. 62).

Ioana ve Adriana (2013), geleneksel olmayan raporlamanın etkisinin anlaşılmasının günümüzde hala gelişmekte olduğunun altını çizmektedir (Ioana & Adriana, 2013, s. 1224). İşletmelerin entegre raporlamayı bir zorunluluk olarak kabul edip belirlenen çerçeve dâhilinde bir rapor yayınlamayı amaç edinmek yerine, öncelikle, işletmeler için neden faydalı olduğu değerlendirmeli ve gerekli altyapı oluşturulmalıdır. Nitekim kuruluşların, entegre bir raporlama yapısını kullanmanın tüm avantajlarından yararlanabilmeleri için, kuruluşun mevcut muhasebecilerini ve finans fonksiyonunu kullanmaları gerekmektedir (Hughen, Lulseged, & Upton, 2014, s. 57).

Maniora (2015)'e göre, yeni bir yönetim ve raporlama aracının kurulmasından önceki uzun süre göz önüne alındığında, IR, hemen görülmek istenen bir etkiye sahip olmayabilir. Şirketin temel iş modelinin yeniden tanımlanmasına neden olabilecek kapsamlı bir öğrenme sürecini gerektirdiğinden, IR 'nin iş modeline yanlış veya eksik uygulanması tek başına diğer raporlara kıyasla olumsuz etkilerini ortaya çıkarabilir (Maniora, 2015, s. 28). Lodhia (2013), ekonomik konuların sosyal, etik ve çevresel konularla nasıl bütünleştirileceği ve ekonomik, sosyal, etik ve çevresel konular arasındaki çelişkili gerekliliklerin nasıl ele alınacağı konusunda net bir eksiklik olduğunu öne sürmektedir. Buna ek olarak, personelin ve mevcut sistemlerin ve süreçlerin entegre raporlamayı mümkün kılma yeteneği başka bir zorluktur. IIRC, ileriye dönük bilgilerin entegre raporlama uygulamalarında iletilmesini gerektirse de spekülasyon ve ticari duyarlılık riskleri ortaya çıkabileceği için sonrasında sorunlu olabilmektedir (Lodhia, 2015, s. 587).

Roth (2014), entegre raporlamanın uygulanmasının zor ve masraflı olabileceğini vurgulamış ve şirketlerin, her bir stratejik hedef için önemli olan bilgileri tanımlamaları gerektiğinin altını çizmiştir. Entegre raporlamanın uygulanması konusunda çalışanlara, eğitim ve öğretim ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Entegre

raporlama verileri, insan kaynakları, operasyonlar, risk yönetimi ve muhasebe de dâhil birçok kaynaktan gelebileceğinden bu departmanlarda çalışanlar raporlama sürecini anlamalıdır. Buna ek olarak entegre rapor çıkarmak isteyen kuruluşlar, yeni sistemin ihtiyacına yanıt verebilecek verileri toplayan ve özetleyen bir bilgi sistemine ihtiyaç duyacaklardır. Kuruluşun daha önceden sürdürülebilirlik raporları için bir çalışması yoksa veya entegre raporlamayı desteklemek için standart bilgi sistemleri geliştirilemiyorsa, başlangıç maliyeti kuruluş için muhtemelen önemli olacaktır (Roth, 2014, s. 66).

Rensburga ve Botha (2014) ise, finansal bilgilerin yeni finansal raporlama standartları çerçevesinde nasıl tüketildiğini konu edindikleri çalışmalarında; çok az paydaşın entegre raporları ana finansal ve yatırım bilgi kaynağı olarak kullandıklarını ve bu raporların kuruluş açısından ek bilgi olarak görüldüğü sonucuna varmış, şirketlerin yıllık ve dönemsel finansal raporlarının, şirket finansal bilgileri için hala temel dayanak olarak görüldüğünün altını çizmiştir (Rensburga & Botha, 2014, s. 144).

Aujirapongpan ve Chanatup (2015)'e göre, finansal ve finansal olmayan konuların entegre bir rapora entegrasyonu, şirketin uzun vadeli beklentilerini daha iyi anlayan ve hazırlayan şirket için değerli olmasına rağmen, formun benimsenmemesinin pek çok nedeni mevcuttur. Birincisi, temel neden, bazı yatırımcıların entegrasyonun değerini hâlâ görememektir. Çok karmaşık olduğu düşünülmekte ve kuruluşun hedeflerine ulaşmak için bir araç olduğuna inanılmamaktadır (Aujirapongpan & Chanatup, 2015, s. 58). İkincisi, entegre raporlamanın yönü, kurumun raporun benimsemesinden, raporlamanın kalitesinden ve yatırımcıların içerik entegrasyonundaki memnuniyeti gibi birçok faktöre bağlı olarak etkilenmektedir.

Flower (2015) ise, iki nedenden dolayı entegre raporlamanın işletmelerin maliyetlerini olumsuz etkilediğini ve hiçbir açıdan değer vermediğini savunmaktadır. Birincisi entegre raporlama, işletmelerin faaliyetlerinin topluma ve çevreye olan etkileri hakkında bilgi toplamak için işletmeye ek bir yük yüklemiştir. İkincisi, IR 'nin işletmenin gelecekteki karlılığına bir etkisinin olmadığı düşünülmektedir (Flower, 2015, s. 16). Ayrıca Flower (2015)'in IRF 'ye ilişkin yaptığı analize göre; IRF,

firmaların faaliyetlerinin paydaşlar, toplum ve çevre üzerindeki tam etkileri hakkında rapor sunmalarını sağlamamakla birlikte çerçeve, firmanın yönetimine çok fazla takdir yetkisi bırakmaktadır (Flower, 2015, s. 10). Dolayısıyla şirketler çerçeveyi, raporlarını hazırlarken sadakatle uygulasalar da, raporların üzerinde yöneticinin etkisinin olmasından dolayı taraflı olma ihtimali dikkate alındığında rapor yetersiz kalabilmektedir.

Dolayısıyla entegre raporlama kuruluşları bütünlüğe karar vermeye götüren, siloları silen ve kuruluşların, bilgi toplamak, ölçmek ve yönetmek için yeni yollar benimsemesini gerektiren ve buna bağlı olarak şirket davranışlarında ve düşüncelerinde köklü değişikliklere neden olabilecek bir süreçtir. Bu bağlamda işletmeler iki sonuçla karşı karşıya kalmaktadır. Ya entegre raporlamayı benimseyerek kuruluşta köklü bir değişikliğe gidecekler ya da entegre raporlamanın dışında kalarak güncel gelişmeleri göz ardı ederek gelecekte karşılaşılabilecekleri riskleri gözde alacaklardır.

2.5.2. Entegre Raporlamanın Yatırımcılar Açısından Değerlendirilmesi

Geleneksel olarak, yıllık mali tablolar, şirketlerin iş performansını çeşitli paydaşlarına raporlamasının temel dayanağı olmuştur. Bununla birlikte, mevcut yıllık raporların ağırlıklı olarak geçmiş finansal bilgiler üzerinde yoğunlaştığı ve yatırımcıların karar verme süreçleri için yeterli olmayan kısa vadeli stratejik perspektifler sunduğu yaygın bir şekilde kabul görmektedir. Menfaat sahipleri artık sadece finansal bilgilere güvenmemekte ve daha iyi yatırım kararları almalarına yardımcı olmak için daha bütüncül bilgiler beklemektedir (Reverte, 2015, s. 285).

Finansal olmayan raporlama, artık yatırımcıların şirketleri anlamalarına ve daha iyi yatırım kararları vermelerine yardımcı olan şeffaf bilgi paylaşımını sağlayan, temel bir yönetim sütunu olarak kabul edilmiştir (IIRC, 2017, s. 8). Etkin bir entegre raporlamanın yolu farklı sürdürülebilirlik konularının önem derecesinin anlaşılmasıyla ve paydaş katılımı ile yatırımcılara cevap verme taahhüdünün gerçekleşmesi ile mümkündür (Knauer & Serafeim, 2014, s. 59). Bu bağlamda, entegre raporlar, günümüz yatırımcıların talep ettiği finansal ve finansal olmayan bilgileri sistematik bir şekilde düzenleyerek bir araya getiren, yatırımcılara açıklama amacıyla temel

oluşturan ve gerekli maddi bilgileri sunmak için mükemmel bir araç olarak görülmektedir. Bu açıdan entegre raporlamanın yatırımcılara sağladığı faydalar ve riskler aşağıda ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

2.5.2.1. Entegre Raporlamanın Yatırımcılara Sağladığı Faydalar

Yatırımcıların gözünden bakıldığında, sadece finansal sonuçlar belirli bir işletmeye genel bir bakış açısı sunmak için yeterli değildir. Bir işletmenin faaliyetleri hakkında genel bir bakış açısına sahip olabilmek için raporlar, sürdürülebilir kalkınma, işletme faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkisi ve sosyal sorumluluk gibi konularda da bilgi sağlamalıdır. Yatırımcıların giderek daha çok çevresel, sosyal ve yönetim bilgilerine önem verdiğinin ortaya çıkmasıyla, finansal olmayan verilere yönelik piyasa ilgisinin, daha fazla şirketin finansal olmayan bilgileri açıklamasıyla katlanarak artmıştır (Eccles R. , Serafeim, Krzus, & Consulting, 2011, s. 127).

Çoğu yatırımcı ve paydaş, sürekli olarak, diğer piyasa katılımcılarına karşı rekabet avantajı sağlayabilecek değerli bilgi arayışı içine girmişlerdir. Dolayısıyla, şirketlerin ve kuruluşların raporlarında daha fazla bilgiyi açıklama düzeyi gerekliliği, entegre raporlamayı uygulamak için bir gereksinim haline gelmiştir (Oprisor, 2015, s. 483). Daha geniş yatırım havuzunda, çevresel, sosyal ve yönetim bilgilerine daha fazla dikkat eden ve çevresel, sosyal ve yönetim performansını iyileştirmek için kurumsal çabaları daha çok destekleyen, uzun vadeli ufuklara sahip yatırımcılar ortaya çıkmıştır (Serafeim, 2014, s. 19)

Dahası yatırımcılar ve şirketler sermayeyi düşünürken artık finansal varlıkları kastetmemektedir. Bir şirketin değer oluşturmak için kullandığı her şeyi göz önünde bulundurmaktadırlar (Reverte, 2015, s. 286). Bu bağlamda, IIRF özünde yatırımcı gereksinimlerine sahip olmakla birlikte şirketleri, bilgilerin, iş modeline ve şirketin sermaye sağlayıcılar için nasıl değer oluşturduğuna daha net odaklanarak raporlarını geliştirmeye teşvik etmektedir (IIRC, 2017, s. 6). IR, işletme performansının (geçmiş, şimdiki ve gelecekteki) bağlı olduğu tüm ilgili sermayelerini, kuruluşun bu sermayeleri nasıl kullandığını ve onlarla olan etkisini görünür kılmak için çalışmaktadır.

Balashova ve ark. (2015), uzun vadede şirketin güvenilirliğinin artırılması gerekiyorsa bu işletmelerin entegre raporlamayı tercih etmesine bağlı olduğunu savunmaktadır (Balashova, Silerova, & Melikhov, 2015, s. 21). Çünkü entegre raporlama diğer raporların aksine işletmelerin performansını ve zaman içinde değer oluşturma kabiliyetini açıklamak için daha geniş bir yelpazede finansal, finansal olmayan ve niteliksel bilgi sağlanmasına imkân tanımaktadır. Bu bağlamda entegre raporlama içerisinde yatırımcıların gereksinim duydukları aşağıdaki bilgiler yer almaktadır. Bir entegre rapor (IIRC, 2017, s. 6);

- Maliyet ve risk gibi ölçülebilir faktörlere odaklanır veya iş modelinin nasıl çalıştığını açıklar,
- Kurumun çevresel, sosyal faaliyetleri ve benzeri maddi olmayan yatırımları ile gelecekteki performans veya risk beklentileri arasındaki bağlantıları açıkça ortaya koyar,
- Aynı sektördeki şirketler arasında karşılaştırma yapılmasını sağlar ve
- Sürdürülebilir rekabet avantajları ortaya koymaktadır.

Entegre raporlamanın amaçlarını da açıklayan bu bilgiler aynı zamanda yatırımcıların ihtiyaçları ile net bir uyum içerisindedir (IIRC, 2017, s. 11). Entegre raporlama, hissedarları desteklemekte ve şirketlerin rekabet avantajı kaynağı haline gelen güçlü, uzun vadeli ilişkiler şeklinde maddi olmayan varlık geliştirme imkânı sunarak, üstün hissedar serveti oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Malezya'da 300'den fazla entegre rapor hazırlayan ve kullanan şirket üzerine yapılan ve 2017 yılında IIRC tarafından yayınlanan raporda, şirketler, yayınladıkları entegre raporların, işlerini yatırımcılar için daha cazip hale getirdiğine inandıklarını açıklamışlardır (IIRC, 2017, s. 10).

Entegre raporlamanın kullanılması, bir kuruluşun faaliyeti üzerinde, meydana getirdiği değer ve iş modeli hakkında daha geniş bir bakış açısı sağlamaktan daha derin sonuçlar doğurmaktadır. Entegre raporlama, aynı zamanda yönetimin genel kalitesinin (maddi olmayan varlıklara odaklanmanın ve çevre ve toplum üzerindeki dışsallıkların vurgulanması) temsilcisi olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla, entegre raporlama, kalitesi yüksek işletmeleri diğerlerinden ayırabilen güvenilir bir yol olarak

görülmektedir (Churet & Eccles, 2014, s. 56). Bu bağlamda, entegre raporlama genel olarak yatırımcılara çeşitli avantajlar sağlamaktadır (Aceituno, Ariza, & Sanchez, 2014, s. 58), (Cozmaighian, 2015, s. 131);

- Yatırımcıların ihtiyaçlarına daha uyumlu olan bilgiler sunar,
- Kilit kullanıcılar için daha yüksek güven seviyeleri oluşturur,
- Maliyet düşürme veya iyileştirilmiş risk yönetimi de dâhil olmak üzere, kaynak tahsisiyle ilgili daha iyi kararlar alınmasını sağlar,
- Fırsatların daha iyi tanımlanması yapar,
- Mevcut ve gelecekteki çalışanlar da dâhil olmak üzere yatırımcılara ve diğer menfaat sahiplerine olan bağlılığı artırır,
- Daha düşük sermaye maliyeti ve daha iyi erişilebilirlik sağlar,
- Hissedarların ve diğer yatırımcıların yönetsel eylemleri denetleyebilme mekanizması sunar,
- Entegre raporlama ile yapılan bilginin açıklanmasına ilişkin diğer avantajlar içinde, şirket imajını güçlendirerek, hisse senetlerinin likiditesini ve yatırımcı güvenini artırır,
- Yine yatırımcılara sağlanan bilgi ile kurum ve analistlerin ilgisini daha fazla çekmektedir ve sermayenin maliyetini azaltarak, işletmelere daha fazla fon sağlamaktadır,
- Faaliyetinin eksiksiz ve şeffaf bir şekilde raporlanmasını sağlayan sürdürülebilir şirket imajının gerektirdiği rekabet avantajı sağlar,
- Hem fırsatları hem de riskleri daha iyi yönetebilme becerisi sunar,
- Yatırımcılarla ilişkileri geliştirmeye çalışmaktadır.

Bütün bu faydalar, halka daha fazla açıklama yapılması, bilgi ifşası ile ortak bir dilin geliştirilmesi ve kuruluşun farklı işlevsel alanları arasında daha fazla işbirliği sağlanmasından kaynaklanmaktadır (Aceituno, Ariza, & Sanchez, 2014, s. 58). Entegre raporlama, yatırımcılar için kuruluşun daha olumlu bir imaj oluşturmaya olanak sağlamakla birlikte, yatırımcıların ihtiyaçlarına uygun bilginin onlara kolay iletilmesini sağlamakta ve risk yönetiminin daha kolay sağlanmasına olanak tanımaktadır.

2.5.2.2. Entegre Raporlamanın Yatırımcılara Sağladığı Riskler

Entegre raporlama, işletmelerin performanslarını dâhili olarak kullanmalarına ve yatırım için finansal sermayeye katkıda bulunmalarına yardımcı olan stratejilerini anlama ve ifade etme için elverişli bir raporlama sistemidir (Dumay, 2016, s. 177). Bununla birlikte, işletmelerin değer oluşturma yeteneğinde önemli bir etkiye sahip olan ya da olmayan sermayeleri hakkında rapor vermelidir. Fakat daha önce de ifade edildiği gibi, 'değer' 'yatırımcılara değer' olarak yorumlanmaktadır. Entegre raporlama çerçevesine göre, bir firmanın uzun vadeli kârlılığı üzerinde önemli bir etkisi olmayan faaliyetlerin doğal sermaye üzerindeki etkisinin (örneğin çevreyi kirletirken) rapor edilmesine gerek yoktur. Genel olarak firma, üretim sürecine girdi olan sermayeleri rapor etmekle yükümlüdür. Çünkü firmanın kârlılığı genel olarak bu sermayelerin durumundan etkilenmektedir. Bu sonuç, 'değer' in "yatırımcılara değer" olarak yorumlanmasına dayanmaktadır. IIRC "topluma değer" gibi daha geniş bir değer kavramını benimsemiş olsaydı, firmanın kendi kârlılığı üzerindeki etkisine bakılmaksızın faaliyetlerinin tüm sermayeler üzerindeki etkisini rapor etmesi gerekecekti (Flower, 2015, s. 7). Genel olarak özetleyecek olursak işletmeler, entegre raporlama çerçevesine göre raporlarını yayımlasalarda, açıkladıkları bilgilerde özellikle ortaya koydukları değerlerin olumsuz yanlarının da raporda yer almaması yatırımcılar için bir dezavantaj oluşturacaktır.

2.6. Entegre Raporlama İle İlgili Teze Katkı Sağlayan Ulusal ve Uluslararası Çalışmalar (Literatür Görüşleri)

Bu başlıkta, teze katkı sağlayan ulusal ve uluslararası çalışmalar ile analize katkı sağlayan çalışmalar değerlendirilmiş ve gelecekte yapılacak çalışmalara katkı sağlaması amacıyla tablolandırılmıştır. Yapılan uluslararası çalışmalara sırasıyla bakıldığında; Owen (2013), entegre raporlamada gelişmelerin bir değerlendirmesi ve muhasebe müfredatı üzerindeki etkilerini araştırmış, işletmelerin ve muhasebecilerin ilerde bu gelişmelerden nasıl etkileneceğine cevap aramıştır. Entegre raporlamanın, sürdürülebilirlikle ilgili muhasebe girişiminde önemli bir gelişme olduğunu savunmuş ve yaygın olarak kabul gördüğünde muhasebe müfredatlarında önemli değişikliklere ihtiyaç duyulacağına dikkat çekmiştir (Owen, 2013, s. 340). Ayoola ve Olanmi'nin

2013 yılında yayınlanan çalışmasında, Nijer petrol ve gaz sektöründeki şirketlerin yayınladıkları entegre raporlamaları incelenerek değerlendirilmiştir (Ayoola & Olanami, 2013, s. 30). Abeysekera'nın 2013 yılında 'Entegre raporlama için bir şablon' başlıklı çalışmasındaki amacı, entegre raporlama kavramını özetlemek ve kuruluşlara entegre raporlama için bir şablon önermek olmuştur. Çalışma yazar tarafından özgünlük açısından değerlendirildiğinde önerilen şablonun, entegre raporlamada tutarlı bir çerçeve sağlayan ilk akademik yazı olduğu savunulmaktadır (Abeysekera, 2013, s. 227).

Serafeim (2014), entegre raporlama ile firmanın yatırımcı tabanı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çevresel ve sosyal konularda veya bir şirketin çevresel veya sosyal etkileri hakkında ortaya çıkan birçok kaygının firmaları entegre bir raporlama yapmasına yönlendirdiğine ve entegre raporlamanın bir firmanın yatırımcısını olumlu yönde etkilediğine dikkat çekmiştir (Serafeim, 2014, s. 30). Wulf ve ark. (2014)'e göre entegre raporlama ile ilgili gelişmeler; finansal raporlamanın, yöneticiler ve kilit paydaşlar arasındaki bilgi asimetrisinin azaltılmasında önemini ortaya koymakta ve kurumsal yönetimi kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışmada, entegre raporlamanın kurumsal yönetime destek verme süreci, bir yönetim yorumu içinde sunulan zorunlu bilgilere kıyasla değerlendirilmiştir. Entegre bir raporun gereklilikleri Alman Yönetiminin gereklilikleri ile karşılaştırılmıştır (Wulf, Niemöller, & Rentzsch, 2014, s. 135-155). Aceituno, Ariza, & Sanchez(2014), politik maliyetleri ve bu yeni işletme belgesi olan entegre raporlamayı gönüllü olarak geliştirmede sahiplerine yüklediği politikaları analiz etmiştir (Aceituno, Ariza, & Sanchez, 2014, s. 56). Elmaghrabi ise, 2014 yılında İngiltere'de Stirling Üniversitesi'nde yayınlanan doktora tezinde, entegre raporlamanın kurumsallaştırılması üzerinde durmuştur. 2001'de Avrupa ve Güney Amerika'daki birkaç şirket arasında ortaya çıkan entegre raporlamanın 2010 yılına kadar tüm kıtalarda nasıl yaygınlaştığı üzerine bir araştırma yapmış ve araştırmada genel olarak KSS'nin ve entegre raporlamanın benimsenmesi ve özellikle uygulamalarına ilişkin literatür bünyesine katkıda bulunmuştur (Elmaghrabi, 2014, s. 2).

Entegre raporlama çerçevesinin geliştirilmesinde göze çarpan konuları ve gelecekteki araştırmalar için fırsatları belirlemek amacıyla yapılan çalışmada

raporlamanın uygulanmasında ortaya çıkan sorunları açıklamayı amaçlayan Simnett ve Huggins (2015), IIRC'nin kamu istişare aşamalarında verebileceği yanıtları bir arşiv analizi biçiminde ele alarak, çerçevenin belirgin yönlerini ve karşıtı argümanları tartışmıştır (Simnett & Huggins, 2015, s. 29). Aujirapongpan ve Chanatup'un 2015 yılında yayınladığı çalışmasında, entegre raporlamanın firma performansına etkisini araştırılmış, entegre raporlama ile ilgili gelişen konseptler ve bulgular üzerine odaklanılmıştır (Aujirapongpan & Chanatup, 2015, s. 51). Oprisor (2015) ise, entegre raporlamanın temel ilkelerine ve içerik öğelerine uyum sağlayarak bir kuruluşun vizyonuna ulaşma yolculuğunu açıklayan entegre bir raporun ana hatlarını çizmeye çalışmıştır (Oprisor, 2015, s. 483). Balashova ve ark. 2015 yılında Rusya'daki tarımsal işletmeler için entegre raporlamanın oluşturulması ve doğruluğunun metodolojisini geliştirmeye yardım eden bir araç geliştirmişlerdir. Bu bağlamda çalışmada, kendileri tarafından geliştirilen, entegre raporları oluşturan organizasyon süreciyle ilgili 'yol haritası' önerilmiş ve orta vadeli dönem için entegre raporlamanın hazırlanmasında ve kalitesinin geliştirilmesinde gereken yönergeler tanımlanmıştır (Balashova, Silerova, & Melikhov, 2015, s. 19-20). Tweedie ve Martinov-Bennie (2015), IIRC'nin gündemini açıklığa kavuşturmayı ve sürdürülebilirlik üzerindeki etkilerini değerlendirmiştir (Tweedie & Martinov-Bennie, 2015, s. 50). Lodhia (2015), bir bankanın entegre raporlamaya geçişini araştırmış ve bu geçişin sürücülerini tanımlamıştır. Ayrıca bu tür raporlamaya girmek isteyen diğer işletmeler için fikirler sunmuştur (Lodhia, 2015, s. 585). Lee ve Yeo(2015), entegre raporlama ile firma değerlemesi arasındaki ilişkiyi incelemiş ve entegre raporlamanın uygulanmasından sonraki dönemde entegre raporlamanın faydalarının maliyetlerini aştığını vurgulamıştır (Lee & Yeo, 2015, s. 1).

Haji ve Anifowose (2016), entegre raporlama uygulamasında denetim komitesi işlevinin genel etkinliğinin rolü ve spesifik yönlerini ele alınmıştır (Haji & Anifowose, 2016, s. 915-948). Haji ve Houssain (2016), entegre raporlamanın benimsenmesini araştırmış ve IR araştırmasının küresel boyutlarda henüz 'embriyonik' aşamada olduğu sonucuna varmıştır (Haji & Hossain, 2016, s. 418). Ruiz-Lozano & Tirado-Valencia (2016) ise; endüstrideki entegre raporlama prensiplerinin, sürdürülebilir bir çevrenin elde edilmesine ilişkin iletişimini

benimsemiş olan şirketlerin dikkat düzeyindeki durumunu incelemiştir. Araştırmada analiz edilen şirketlerin yol gösterici ilkeleri ele alma çabalarına rağmen, bu tür raporlamanın dâhil edilmesine verilen dikkat seviyesine bakıldığında, çevreden etkilenmediği de kanıtlanmıştır (Ruiz-Lozano & Tirado-Valencia, 2016, s. 252). Tablo 15’de uluslararası çalışmalar, sonuçları ve yöntemleri ile tablolaştırılmıştır.

Tablo 15: Entegre Raporlama İle İlgili Uluslararası Literatür Araştırması

Araştırmacılar Yayın Yılı	Metodoloji	Sonuç
Owen (2013)	Kavramsal İnceleme	ACCA 'nın entegre raporlamaya destek vermesinin yanısıra, özellikle 21. yüzyıl muhasebecisinin bu yeni entegre raporlama ilkelerini yansıtmak için muhasebecilerin eğitimi ve öğrenimi üzerinde zorlayıcı bir rol oynayabileceği sonucuna varmıştır (Owen, 2013, s. 340).
Ayoola ve Olasanmi, (2013)	Anket Çalışması	Çalışma, entegre raporlamanın başlatılmasının ve işletmeler tarafından kabul edilmesinin, sektördeki uluslararası en iyi uygulamayla uyumlu performans raporlamasını (IR) düzene sokacağı ve işletmelerin uluslararası düzeyde karşılaştırılabilir olacağı sonucuna varmıştır (Ayoola & Olasanmi, 2013, s. 30).
Abeysekera, (2013)	Kavramsal İnceleme	Entegre bir rapor, yönetim tarafından izlenen ve finansal, entellektüel, sosyal ve çevresel sermayeyle ilgili kaynakların yönlerini kullanarak kurumlarının vizyonuna ulaşan, değerlerine dayanan hikâyesini anlatmalıdır (Abeysekera, 2013, s. 227).
Serafeim, (2014)	Regresyon Analizi	Farklı sermayeler hakkında daha fazla bilgi veren ya da IIRC'nin entegre raporlama çerçevesinde açıklanan kılavuz ilkelerini daha yakından takip eden şirketlerin, daha uzun vadeli bir yatırımcı tabanına sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır (Serafeim, 2014, s. 30).
Wulf, Niemöller ve Rentzsch, (2014)	Kavramsal İnceleme	Sonuç olarak, entegre raporlamanın, ‘sürdürülebilir değer oluşturma hedefi’ gibi hayati yönetim görevlerini ve sorumlulukları kolaylaştırmada kurumsal yönetişimi başarıyla desteklemesi ve iyileştirmesi için bir şans olabileceği vurgulanmaktadır (Wulf, Niemöller, & Rentzsch, 2014, s. 135-155).

Druckman, (2014)	Kavramsal İnceleme	Finansal raporlamanın daha hacimli hale geldiği, ancak kullanıcılar için daha az önem arzettiği sonucuna varılmıştır. Yine çalışma da entegre raporlama için, tarihsel bilgilere çok fazla odaklanmış olduğunun ve gelecekteki strateji ve performans konusuna yeterince odaklanmadığının altı çizilmiştir (Druckman, 2014, s. 7).
Brown ve Dillard, (2014)	Kavramsal İnceleme	IIRC tarafından tasarlanan entegre raporlamanın, sürdürülebilirlik konularını değerlendirmek ve raporlamak için çok sınırlı ve tek taraflı bir yaklaşım sağladığını ileri sürmektedir (Brown & Dillard, 2014, s. 1120).
Aceituno, Ariza ve Sanchez, (2014)	Panel Veri Analizi	Şirketin büyüklüğü ile entegre bir şirket raporu üretimi arasında olumlu bir ilişkinin olduğunu öne sürmektedir. Bunun yanı sıra şirketin kârlılığı ile entegre bir şirket raporu üretimi arasında da pozitif bir ilişki olduğu öne sürülmüştür (Aceituno, Ariza, & Sanchez, 2014, s. 56).
Elmaghrabi, (2014)	Çoklu bir OLS regresyon	Kurumsal teorinin entegre raporlamaya etkisinin yanısıra katkı sağladığı sonucuna varılmıştır (Elmaghrabi, 2014, s. 2).
Eccles, Krzus ve Ribot, (2015)	Kavramsal İnceleme	Entegre raporlamanın küresel olarak adaptasyonunun üç kaba göstergesi bulunmuştur. İlk olarak kurumsal sürdürülebilirlik raporlarının sayısının artması, ikincisi entegre raporların sayılarının giderek artmaya başlaması ve son olarak entegre raporlamanın ruhu ile açıkça tutarlı kurumsal yıllık raporların varlığını göstermesidir (Eccles, Krzus, & Ribot, 2015, s. 11).
Huggins, (2015)	Kavramsal İnceleme	IR Çerçevesi uyarınca raporlama yapan şirketlerin, fayda sağlamasının yanında maliyet yükünde olacağı sonucuna varmıştır (Simnett & Huggins, 2015, s. 29).
Aujirapongpan ve Chanatup, (2015)	Kavramsal İnceleme	Entegre raporlamanın işletmelere, paydaşların daha etkin olabilmesi ve yatırımcıların taleplerinin daha iyi karşılanması açısından önemli olduğu sonucuna varılmıştır (Aujirapongpan & Chanatup, 2015, s. 51).
Oprisor, (2015)	İçerik Analizi	Entegre raporlama çerçevesine katkı sağlanmaya çalışılmıştır (Oprisor, 2015, s. 504).
Balashova, Silerova ve Melikhov, (2015)	Kavramsal İnceleme	Çalışmada; entegre raporların hazırlanmasında en iyi uluslararası uygulamaları analiz ettikten sonra, tüm yöntemlerin nitel ve etkili olmadığı

		sonucuna varılmıştır (Balashova, Silerova, & Melikhov, 2015, s. 19-20).
Tweedie ve Martinov-Bennie, (2015)	İçerik Analizi	IR, uzun vadeli yatırımlara öncelik vermek için sermaye piyasalarının daha geniş bir biçimde yeniden düzenlenmesinin bir parçasını oluşturursa sürdürülebilirliğe katkıda bulunma potansiyeline sahip olabileceği sonucuna varmıştır (Tweedie & Martinov-Bennie, 2015, s. 50).
Lodhia, (2015)	Kavramsal İnceleme	Bir bankanın entegre raporlamaya geçmesini sağlayarak, kendini rakiplerinden ve diğer organizasyonlardan ayırt etmeyi başardığı savunulmuştur (Lodhia, 2015, s. 585).
Robertson ve Samy, (2015)	İçerik Analizi	Sonuç olarak, görüşülen üst düzey yöneticilerin IR'ye destek verdiklerini ve bu araştırmanın birçok şirketin IR yönergelerini raporlamalarına entegre etmeye başladıklarını ortaya koymuştur (Robertson & Samy, 2015, s. 190).
Lee ve Yeo, (2015)	Kavramsal İnceleme	Bu çalışma sonunda iki rakip görüş ortaya çıkmıştır. Birinci görüşe göre, eğer IR, hissedarlara fayda sağlıyorsa, firma değerlemesinin, yatırım ortamı ile pozitif ilişkili olduğu görülmektedir. İkinci görüşe göre; IR'nin sermayenin daha verimli ve üretken bir şekilde tahsis edilmesini sağlamak için finansal sermayenin sağlayıcılarına sunulan bilginin kalitesini geliştirdiği savunulmaktadır (Lee & Yeo, 2015, s. 1).
Reimsbach, Hahn ve Gürtürk, (2016)	Deneysel bir analiz	Entegrasyonun, mesleki yatırımcıların sürdürülebilirlik bilgilerine olan potansiyel erişimini artırdığı görülmüştür (Reimsbach, Hahn, & Gürtürk, 2016, s. 17).
Haji ve Anifowose, (2016)	1. Data Analiz Tekniği ile İçerik Analizi, 2. SPSS ile ANOVA, Korelasyon ve Regresyon analizleri yapılmıştır.	Denetim komitesi işlevinin genel etkinliğinin entegre raporlama uygulamasının kapsamı ve kalitesi ile güçlü bir pozitif ilişkiye sahip olduğu saptanmıştır (Haji & Anifowose, 2016, s. 915-948).
Haji ve Hossain, (2016)	Kavramsal İnceleme	Sonuç olarak mevcut IR uygulamasının özünden yoksun olduğunu ve IR yorumcularının açıkladığı özet bilgileri yansıtacak kadar kısa olmadığı düşünülmektedir (Haji & Hossain, 2016, s. 439).
Ruiz-Lozano ve Tirado-Valencia, (2016)	İçerik Analizi	Bilgi için stratejik yaklaşım ve değer biçme sürecindeki sermayeler arasındaki ilişki gibi bazı konular yüksek düzeyde bir izlemeye

		sahip gibi gözükse de, raporların daha fazla güvenilirlik ve şeffaflığa sahip olması isteniyorsa, diğer hususlara daha fazla vurgu yapılmasının gerektiği sonucuna varılmıştır (Ruiz-Lozano & Tirado-Valencia, 2016, s. 258).
Arrubla, Grima ve Benau, (2017)	IIRC 'nin pilot programına göre 91 şirket tarafından yayınlanan yıllık raporların, ER açıklama düzeylerine bakılmıştır. (İçerik Analizi)	Entegre bir raporun açıklama düzeyinin, organizasyonun ortamıyla güçlü bir şekilde ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır (Arrubla, Grima, & Benau, 2017, s. 155).

Entegre raporlama kavramı Türkiye’de ilk olarak Yanık ve Türker tarafından 2012 yılında ‘tümleşik raporlama’ olarak ele alınmış, ardından Karğın ve ark. (2013), entegre raporlamanın içeriğini ve dünyadaki kanununu değerlendirmiştir. Gelecekte özellikle ülkemizde entegre raporlama hazırlayacak işletmelere rehber niteliğinde olan çalışmalarında Aras ve Sarıoğlu(2015), entegre raporlamayı işletmeler ve yatırımcılar açısından ele almış, entegre raporlamanın önemini, gelişme sürecini ve içeriğini detaylı bir şekilde incelemiştir. Aydın (2015) kitabında, BİST 100’de yer alan işletmelerin 2012–2013 yılları arası faaliyet raporlarının entegre raporlama ilkeleri ile uyum düzeylerini içerik analizi ile yorumlamıştır. Kaya (2015), entegre raporun işletmelere ve ilgili taraflara sağladığı faydaları açıklamıştır.

Gökten (2016) ise; entegre raporlamayı potansiyel uygulamacılar gözünden ele alarak, entegre raporlamanın temel bileşenleri üzerinde durmuş ve diğer raporlardan farkı açıklanmıştır. Dünyada entegre rapor yayınlayan 13 farklı ülkeden 13 farklı şirkete ait entegre rapor, içerik ve kapsam açısından birbirleri ile karşılaştırılmıştır. Bu çalışmaya göre; entegre raporlama, kurumsal diğer raporların tümünü kapsamakta ve diğer kurumsal raporlar entegre raporlamanın eki konumundadır. Altınay (2016), sürdürülebilirlik muhasebesini entegre raporlama açısından ele almıştır. Entegre raporlamayı yatırımcılar açısından ele alan Yılmaz (2016), mevcut entegre raporların genel olarak aynı konuları içerse de karşılaştırılmasının mümkün görünmediğinin altını çizmiştir (Yılmaz N. , 2016, s. 6).

Köse ve Çetinel (2017), Argüden Yönetişim Akademisi tarafından 2015 yılında yayınlanan ve aynı zamanda Türkiye’de yayınlanan ilk entegre raporlardan biri olan entegre raporun içeriğini ve kapsamını, genel entegre raporlama çerçevesine uygunluğu bakımından incelemiştir. Yüksel ve Aracı (2017a), IIRC veri tabanında yer alan hizmet işletmeleri tarafından yayınlanan entegre raporların, IIRF ’de açıklanan entegre raporlama ilkelerine uygunluğunu incelemiştir. Bu bağlamda raporlar, öncelikle içerik analizi yöntemi ile sayısallaştırılmış, sonrasında çıkan sonuç regresyon ve korelasyon yöntemleri ile analiz edilmiştir. Yüksel ve Aracı (2017b), dünyada ve ülkemizde entegre raporlamanın mevcut durumunu incelemiştir. BİST Kurumsal Yönetim Endeksi’nde işlem gören 50 işletmenin Aralık 2015 yılı itibariyle faaliyet raporlarının entegre raporlamaya uygunluğu ve bu uygunluğun derecesi IIRF de yer alan ilke ve öğelere göre belirlenmeye çalışılmış ve örnekleme bulunan işletmelerin raporlarının %48 oranında entegre raporlama ile uyumlu oldukları sonucuna varılmıştır (Yüksel & Aracı, 2017b). Elmacı ve Sevim (2017), Türkiye’de faaliyette bulunan işletmelere yol haritası olması açısından, dünyada entegre raporlamada başarılı dört şirketin raporlarını, içerik ve kapsam açısından incelemiştir. Ercan ve Kestane (2017a), Türkiye’de 2016 yılında entegre raporlama hazırlayan işletmelerin raporlarının entegre raporlara uygunluğunu, IIRF kriterlerini baz alarak içerik analizi yöntemi ile test etmiştir. Ercan ve Kestane (2017b), finans sektöründeki ilk entegre rapor olan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB) tarafından yayınlanan raporun, yine IIRF ’nin kriterlerini baz alarak, ilkeler ve içerik öğeleri açısından uygunluğunu incelemiştir.

Yüksel (2018), BİST Kurumsal Yönetim Endeksi’nde yer alan işletmelerin 2016 yılına ait yıllık faaliyet raporlarını, IIRF ’de yer alan içerik öğeleri kriterlerine göre içerik analizi yöntemi ile analiz ederek, raporların entegre raporlara uygunluğuna bakmıştır. Sonrasında entegre raporlama skorları ile kurumsal yönetim derecelendirme skorları arasındaki ilişki, regresyon analizi yöntemi ile karşılaştırılmıştır. Kılıç (2018), BİST Sürdürülebilirlik Endeksi’nde kayıtlı işletmelerin 2016 yılına ait yayınlanan faaliyet raporlarının, entegre raporlara olan uygunluğunu, çerçevede açıklanan içerik öğeleri kriterleri kapsamında içerik analiz yöntemine göre analiz etmiştir. Raporlarda niteliksel ve niceliksel tüm açıklamaları arayan bu analize göre, her ne kadar bu

işletmelerin faaliyet raporlarının içeriğinde sürdürülebilirlik kriterleri yer alsa da, analize tabi olan işletmelerin faaliyet raporlarının entegre raporlamada yer alan ölçütleri tam olarak karşılamadığı sonucuna varılmıştır (Kılıç B. , 2018, s. 63). Çalışmamızda yer alan içerik analizi bölümü bu makaleden farklı olarak, entegre raporlama çerçevesinde yer alan içerik öğelerine ek olarak kılavuz ilkelerini de kapsamaktadır. Berksoy (2018), sürdürülebilirlik raporları ile entegre raporları sektörel bazda karşılaştırmış ve sürdürülebilirliğin belgelenmesinin günümüz işletmeleri açısından bir başarı belgesi olarak değerlendirildiği sonucuna varmıştır (Berksoy, 2018, s. 104). Öztürk (2019) ise, Garanti Bankasının 2017 yılında çıkardığı ilk entegre raporun, IIRF kapsamında entegre raporlamaya uygunluğunu tes etmiştir. Tablo 16’de ulusal çalışmalar, sonuçları ve yöntemleri ile tablolatırılmıştır.

Tablo 16: Entegre Raporlama İle İlgili Ulusal Literatür Taraması

Araştırmacılar Yayın Yılı	Metodoloji	Sonuç
Yanık ve Türker, (2012)	Kavramsal İnceleme	Entegre raporlamanın, kurumsallaşmanın doğal bir sonucu olarak ortaya çıktığı sonucuna varılmıştır (Yanık & Türker, 2012, s. 303).
Karğın ve Aracı ve Aktaş, (2013)	Kavramsal İnceleme	Entegre raporlamanın, kapsam olarak ilerleyen zamanlarda finansal raporlamanın önüne geçeceği sonucuna varılmıştır (Karğın, Aracı, & Aktaş, 2013, s. 41).
Aras ve Sarioğlu, (2015)	Kavramsal İnceleme	Yapılan araştırmalar sonucunda entegre raporun, hazırlayanlara ve okuyanlara olumlu tecrübeler sunduğu sonucuna varılmıştır (Aras & Sarioğlu, 2015, s. 91).
Aydın, (2015)	İçerik Analizi	BİST 100 işletmelerinin 2012–2013 yılları arasındaki faaliyet raporlarının, entegre raporlama ilkeleri ile uyum düzeylerinin yıllara göre farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır (Aydın, 2015, s. 57).
Topçu ve Korkmaz, (2015)	Kavramsal İnceleme	Paydaşlarla güçlü ve stratejik iletişimin ancak entegre raporlama ile sağlanacağı sonucuna varılmıştır (Topcu & Korkmaz, 2015).
Kaya, (2015)	Kavramsal İnceleme	Entegre raporlamanın, gönüllülük esasından zamanla zorunlu hale geçeceği sonucuna varılmıştır (Kaya P. , 2015, s. 128)
Gençoğlu ve Aytaç, (2016)	Kavramsal İnceleme	Entegre raporlamanın değerlendirme sürecinde ve iyileştirmeye teşvik edici konumda olmasına rağmen henüz

		Türkiye’de çıkarılan raporların bu bilinç seviyesinde olmadığı sonucuna varılmıştır (Gençoğlu & Aytaç, 2016, s. 64).
Gökten, (2016)	Kavramsal İnceleme	Entegre raporlamanın kurumsal raporlamada ana unsur olduğunu, diğer raporlamaların ise entegre raporun eki konumunda olduğu sonucuna varılmıştır (Gökten, 2016, s. 759).
Kaya, Aygün ve Yazan, (2016)	Örnek entegre raporların karşılaştırılması(13 farklı ülkeden 13 farklı şirketin yayınladıkları entegre raporlar)	Entegre raporlama ile işletmeler aynı zamanda kurumsal yönetim, KSS ve sürdürülebilirlik raporlarını da içeren daha kapsamlı ve işlevsel bir rapor yayınlamış olacaktırlar (Kaya, Aygün, & Yazan, 2016, s. 99)
Altınay, (2016)	Kavramsal İnceleme	Sürdürülebilirlik muhasebesi, entegre raporlar açısından gerekli bilgi akışını sağlayacak muhasebe bilgi sistemine farklı bir bakıştır (Altınay, 2016, s. 63).
Yılmaz, (2016)	Kavramsal İnceleme	İşletmelerin sektörel açıdan farklılık göstermesi sermaye ögelerinin ve buna bağlı olarak iş modelinin ve ortaya çıkan değerlerin de farklı olduğu sonucuna varılmıştır (Yılmaz N. , 2016, s. 6).
Köse ve Çetinel, (2017)	Örnek entegre raporun incelenmesi (Argüden Yönetişim Akademisi 2015 yılı entegre rapor)	Raporun entegre rapor çerçevesi kapsamında hazırlandığı sonucuna varılmıştır (Köse & Çetinel, 2017, s. 179).
Yüksel ve Aracı, (2017a)	İçerik analizi, korelasyon ve regresyon analiz yöntemleri ile analiz edilmiştir.	İncelenen raporların büyük çoğunluğunun (%95) IIRF ’nde açıklanan içerik öğelerine uygun olduğu sonucuna varılmıştır (Yüksel & Aracı, 2017a, s. 741).
Yüksel ve Aracı, (2017b)	İçerik Analizi	BİST Kurumsal Yönetim Endeksi’nde işlem gören işletmelerin %48’inin yıllık faaliyet raporlarının entegre raporlamaya uygun olduğu sonucuna varılmıştır (Yüksel & Aracı, 2017b, s. 751).
Elmacı ve Sevim, (2017)	Kavramsal İnceleme	Entegre raporun bilgi kullanıcıları tarafından anlaşılabilir olması için açıklayıcı bir kılavuza ihtiyaç olduğu sonucuna varılmıştır (Elmacı & Sevim, 2017, s. 32).
Ercan ve Kestane, (2017a)	Kavramsal İnceleme	Değer oluşturma süreci açısından aynı sektörde faaliyet gösteren işletmelerde dahi farklılıklar olduğu sonucuna varılmıştır (Ercan & Kestane, 2017a, s. 73).
Ercan ve Kestane, (2017b)	Örnek entegre raporun incelenmesi (TSKB Entegre Raporu)	İncelenen raporun IIRC düzenlemelerine uygun olduğu sonucuna varılmıştır (Ercan & Kestane, 2017b, s. 13)

Yılmaz, Atik ve Okyay, (2017)	Kavramsal İnceleme	Sonuç olarak entegre raporlama Türkiye açısından önerilmektedir (Yılmaz, Atik, & Okyay, 2017, s. 95).
Yüksel, (2018)	Regresyon Analizi	Entegre raporlama skoru ile kurumsal yönetim derecelendirme skoru ve diğer karşılaştırmaların sonucu pozitif çıkmıştır (Yüksel, 2018, s. 188).
Önder, (2018)	Türkiye’deki işletmelerin entegre raporlama süreçleri incelenmiş (Soru-cevap)	Türkiye’de ilk defa entegre raporlama hazırlayan işletmelerin karşılaştıkları zorlukları, faydaları ve fırsatları açıklamaları sağlanmıştır (Önder, 2018, s. 81).
Ağdeniz, (2018)	Kavramsal İnceleme	Entegre raporlamada yer alan bilgilerin iç denetim için güvence kaynağı olacağı sonucuna varılmıştır (Ağdeniz, 2018, s. 121)
Kılıç, (2018)	İçerik Analizi	Faaliyet raporlarının entegre raporlama çerçevesi içerik öğelerini tam anlamıyla karşılamadığı sonucuna varılmıştır (Kılıç B. , 2018, s. 63).
Berksoy, (2018)	Kavramsal İnceleme	Entegre raporların içeriğinin analize uygun olduğu görüldüğü IIRC tarafından geliştirilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir (Berksoy, 2018, s. 105).
Çelebier, (2018)	SPSS 24 (Anket: BİST Sürdürülebilirlik Endeksi)	İşletmelerin sosyal ve çevresel performans göstergelerinin genel olarak sektörlere göre farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır (Çelebier, 2018, s. 111).
Şimşek, (2018)	İçerik Analizi	Araştırmada incelenen entegre raporların IIRF ilkelerine uygun olduğu ancak entegre şekilde sunulmadığı sonucuna varılmıştır (Şimşek, 2018, s. 4).
Öztürk, (2019)	Örnek entegre raporun incelenmesi (Garanti Bankası 2017 Yılı Entegre Raporu)	Örnekleme konu olan raporun, IIRF’ne uygun olduğu sonucuna varılmıştır (Öztürk, 2019, s. 16).

Sürdürülebilirlik performansının değerlendirilmesi açısından çalışmada ölçek önerisinde bulunan Aksoy (2013), Türkiye’deki KSS ve sürdürülebilirlik raporu yayınlayan şirketlere Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi’ne dâhil olan işletmelerin belirlenmesinde kullanıldığı ‘Kurumsal Sürdürülebilirlik Değerlendirmesi’ anketini uygulamıştır. Ortaya çıkan ölçek ile işletmelerin kaynak kullanım verimliliğinin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarına ilişkin sürdürülebilirlik performansları karşılaştırılmış ve işletme yönetiminin karar sürecinde bilgi ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır (Aksoy, 2013, s. 96). Fettahoğlu (2014), işletmelerde sosyal sorumluluğun (çalışanlarla, çevre, toplum ve ürün sorumluluğu) işletmelerin finansal performansına

olan etkisini araştırmış ve çalışmasında sürdürülebilirlik raporu yayınlayan BİST'e kayıtlı on altı işletmenin 2009–2011 yılları arasındaki raporlarını analiz etmiştir (Fettahoğlu, 2014, s. 11-18).

ABD'de Capella niversitesi'nde yayınlanan doktora tezinde Smith (2015), entegre raporlamanın finansal performans üzerine etkisini araştırmıştır. Çalışmamıza rnek oluşturan bu tezde amaç, entegre finansal raporlama kullanan firmaların finansal performansları karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemektir. Bu bağlamda, entegre finansal raporları kullanan kuruluşlar ile bunu yapmayan kuruluşlar arasındaki kazanç artışını, geliri ve hisse başına karı karşılaştırmak için bağımsız bir T testi yapılmıştır. Bu araştırma ile entegre raporlamanın üstün bir mali performans sergilediği doğrulanmıştır (Smith S. , 2015, s. 130). elik ve ark.(2016), KSS ile finansal performans arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir (elik, Zeytinoğlu, & Akarım, 2016, s. 439). Lu ve Taylor (2016), kurumsal sürdürülebilirlik performansı ile kurumsal finansal performans arasındaki ilişkiyi incelemiş ve sürdürülebilirlik performansının, özellikle uzun vadede bir firmanın finansal performansını artırdığının altını çizmiştir. Ayrıca sosyal sürdürülebilirlikle karşılaştırıldığında çevresel sürdürülebilirliğin finansal performans üzerinde daha büyük lde olumlu etkisinin olduğu saptanmıştır (Lu & Taylor, 2016, s. 1).

Kkgergerli (2017)'nin, Türkiye'de entegre raporlamanın finansal performans üzerindeki etkisinin lldğ ilk çalışmalardan biri olan 'entegre raporlama endeksi' başlıklı çalışmasında, entegre raporlamanın bir bütün olarak işletmelerin hisse senedi değerisi üzerinde anlamlı etkilerinin olduğu sonucuna varılmıştır. (Kkgergerli, 2017, s. 113). Düzer ve önce (2017), BİST'te işlem gören aynı sektördeki işletmeler arasından sürdürülebilirlik raporu yayınlayan 30 şirket ile sürdürülebilirlik raporu yayınlamayan 26 şirketin 2008–2014 dönemine ait raporlarını GRI ilkelerine göre değerlendirip karşılaştırmıştır. Araştırmanın sonucunda, işletmelerin sürdürülebilirlik raporlama yayınlamalarının aktif karlılığına olan pozitif etkisinden dolayı teşvik edici olduğunu saptamıştır (Düzer & önce, 2017, s. 637-647). Taşdemir (2017) ise, BİST Sürdürülebilirlik Endeksi'ne tabi olan 35 işletmenin 2011–2016 yılları arasındaki KSS açıklamalarının, işletmelerin finansal performansı

üzerindeki etkisini incelemiştir (Taşdemir, 2017, s. 70). Topdemir (2017), Güney Afrika Johannesburg Borsası'nda işlem gören 30 işletmenin hisse senedi fiyatları ve hisse başına kazançları ile işletmelerin finansal rasyoları arasındaki ilişkiyi incelemiştir (Topdemir, 2017, s. 4)

Turhan ve ark.(2018) sürdürülebilirlik raporları üzerinden ölçülen sürdürülebilirlik performans göstergelerini kavramsal açıdan incelemiştir. Mozeikçi (2018), imalat sektöründe yer alan işletmelerin entegre raporlarında yer alan çevresel ve ekonomik kaynak tüketimleri ile bunların sonucunda ortaya çıkan ekonomik ve sürdürülebilir değerleri karşılaştırmıştır (Mozeikçi, 2018, s. 68). Tablo 17'de sosyal ve çevresel performans göstergelerinin işletmelerin finansal performanslarına olan etkilerinin araştırıldığı çalışmalar, sonuçları ve yöntemleri ile tablolaştırılmıştır.

Tablo 17: Sosyal ve Çevresel Performans Göstergelerinin Finansal Performansa Etkisinin Araştırılmasını İçeren Literatür Araştırması

Araştırmacılar Yayın Yılı	Metodoloji	Sonuç
Simpson ve Kohers, (2002)	SPSS T Testi (ROA ve toplam kredilerdeki toplam zararlar)	Banka sektöründe yer alan işletmelerin, sosyal performansları ile finansal performansları arasında pozitif ilişki bulunmuştur (Simpson & Kohers, 2002, s. 103)
Wagner ve Schaltegger, (2003)	Kavramsal İnceleme	Sosyal ve çevresel performans ile işletmelerin finansal başarısı arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna varılmıştır (Wagner & Schaltegger, 2003, s. 12)
Artiach, Lee ve Walker, (2010)	SPSS T Testi (ROA, ROE ve büyüme oranları)	Kurumsal sürdürülebilirlik performansı ile finansal performans arasında pozitif ilişki bulunmuştur (Artiach, Lee, & Walker, 2010, s. 49).
Aksoy, (2013)	SPSS (Anket)	Analize tabi olan işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarının yeterli seviyede olmadığı görülmüş ve sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarının entegre biçimde ele alınmadığı sonucuna varılmıştır (Aksoy, 2013, s. 127).
Fettahoğlu, (2014)	SPSS Çoklu Regresyon (Kaldıraç oranı ve varlık devir hızı)	İşletmelerde sosyal sorumluluk ile finansal performans arasındaki ilişkinin ölçüldüğü çalışmanın sonucunda tamamı olmasa da anlamlı sonuçlar elde edilmiştir (Fettahoğlu, 2014, s. 18).
Smith, (2015)	SPSS T Testi	IIRC tarafından yürütülen araştırmalara dayalı olarak, S & P 500 şirketlerine karşı,

	(Hisse başına kazanç, karlılık ve yıllık büyüme oranı)	bir alt grubun hisse başına kazanç, kârlılık ve yıllık büyüme oranı ile ölçülen finansal performans sonuçlarına göre; entegre bir finansal raporun, iyi bir finansal performans sağladığı sonucuna varılmıştır (Smith S. , 2015, s. 12).
Lu ve Taylor, (2016)	SPSS Regresyon ve Korelasyon Analizi (ROA, ROE, ROS, EPS)	Kurumsal sürdürülebilirlik performans ile kurumsal finansal performans arasında pozitif ilişki bulunmuştur (Lu & Taylor, 2016, s. 13)
Çelik, Zeytinoğlu ve Akarım, (2016)	SPSS Regresyon Analizi (ROA ve PD/DD)	Kurumsal Sosyal Sorumluluk raporlarının işletmelerin finansal performans üzerinde etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır (Çelik, Zeytinoğlu, & Akarım, 2016, s. 439).
Düzer ve Önce, (2017)	T testi ve Mann Whitney U testi (ROA, ROE F/K ve PD/DD)	Sürdürülebilirlik raporu yayınlayan ve yayınlamayan işletmelerin finansal performanslarına etkisinin ölçüldüğü çalışmada aktif karlılığın ve öz kaynak karlılığın, sürdürülebilirlik raporu yayınlayan işletmelere oranla daha yüksek çıktığı görülmüştür. F/K oranında ise tam tersi söz konusu olmuştur. PD/DD oranlarında ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (Düzer & Önce, 2017, s. 637).
Taşdemir, (2017)	İçerik Analizi ve Panel Veri Analizi	İşletmelerin sürdürülebilirlik raporlarındaki kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları (bağımsız değişken) ile finansal oranları (bağımlı değişken) arasında pozitif yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir (Taşdemir, 2017, s. 97).
Topdemir, (2017)	Panel Veri Analizi (HSBK ve Hisse senedi fiyatı)	Araştırmada, entegre raporlar ile işletmelerin hisse senedi fiyatı ve hisse başına karı arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna varılmıştır (Topdemir, 2017, s. 68)
Küçükgergerli, 2017	Panel Veri Analizi (PD/DD ve Tobin q)	BİST 'de işlem gören ve bankalar ve özel finans kurumları ile imalat firmaları üzerinde yapılan araştırmaya göre; sektör ayrımı olsun olmasın, finansal ve sosyal performansın tek başına hisse senedi değerine etkisi olmadığı ancak bir bütün olarak hisse senedi değerini etkilediği sonucuna varılmıştır (Küçükgergerli, 2017, s. 164).
Turhan, Özen ve Albayrak, (2018)	Kavramsal İnceleme	Raporların, işletmenin sürdürülebilirlik uygulamasına ait bilgilerin nesnel açık ve net bir şekilde sunulması, paydaşlar açısından önem taşıdığından, raporlama konusundaki standartların geliştirilme çabası son derece önemli olduğu sonucuna

		varılmıştır (Turhan, Özen, & Albayrak, 2018, s. 31).
Mozeikçi, (2018)	DuPont Analizi (CO2 Emisyon, Aktif Toplamı, Net Satışlar ve Faaliyet Kârı)	Eko-verimlilik analizleri sonucuna göre; entegre raporlama da yer alan ekonomik sermaye ve çevresel kaynakların kullanımının yöneticilerin doğru kararlar almalarına yardımcı olduğu görülmektedir (Mozeikçi, 2018, s. 96).

Genel olarak ulusal bazda yayınlanan çalışmalar değerlendirildiğinde, çalışmaların kavramsal açıklamalardan ve nitel analiz yöntemi olan içerik analiz yönteminden öteye geçmediği görülmektedir. Çalışmamızda kavramsal incelemenin dışına çıkmış ve hem nitel hem de nicel analiz yöntemi ile araştırma konusu test edilmiştir. Ayrıca gelecekte entegre raporlama hakkında yapılacak olası çalışmalara katkı sağlamak için ihtiyaç duyulacağı bilgilerin sunulması tezin temel amacını oluşturmaktadır. Bu bağlamda, entegre raporlama hakkında yapılan detaylı araştırma ile tezin bu amacının bu bölümde yerine getirildiği düşünülmektedir.

3. ENTEGRE RAPORLAMANIN FİNANSAL PERFORMANS ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN YAPISAL EŞİTLİK MODELİ İLE ÖLÇÜLMESİ

3.1. Metodoloji

Bu araştırma, daha stratejik bir işletme fonksiyonu için temsili olarak entegre bir raporu hazırlayıp yayınlayan firmaların üstün finansal sonuçlar elde edebildiğini göstermeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda çalışmamızın hedefleri aşağıda üç madde de sıralanmıştır;

1. Kurumlar arasında entegre raporun kabulünün ortaya çıkışını sergilemek,
2. Ampirik olarak entegre raporun benimsenmesini etkileyen kurumsal faktörleri keşfetmek ve entegre raporlamanın kullanıcılara sağladığı fayda ve riskleri ortaya koymak ve
3. Entegre raporlamanın işletmelerin performansına olan etkisini ölçmektir.

Bir ve ikinci hedeflerin önceki bölümlerde gerçekleştirildiğini düşünerek bu bölümde entegre raporlamanın işletmelerin finansal performansına olan etkisinin ölçülmesi ve sonuçlarının yorumlanması hedeflenmektedir. Bu bölümde araştırmanın kapsamlı olarak amacı, önemi, kısıtları, örnekleme süreci, hipotezleri, araştırma yöntemi, veriler ve araştırma bulguları ile ilgili bilgilere yer verilmektedir.

3.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Günümüzde ortaya çıkan krizler, küreselleşme ile birlikte dünyanın birçok yerinde aynı anda hissedilmeye başlamıştır. Dünyanın bir ucunda bir bankanın iflası dünyanın diğer tarafında birçok yatırımcıyı etkilemiş, hammaddenin zamanla tükenme tehdidi taşınması, çevreye karşı duyarsızlıkların artması, şirketlerin finansal raporlarında yer verilmeyen bu ve benzeri risklerin işletmelerin finansal performanslarını etkilediği görülmüştür. İşletmelerin performansını ölçmede temel bir kaynak olan finansal tablolar zamanla zayıf kalmış, sadece finansal tablolar göz önünde bulundurularak işletmelerin performanslarının değerlendirilmesinin yeterli olmadığı ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilirlikle birlikte işletmelerin taşıdığı bu gibi

risklerin bilinmesi yatırımcılar için bir tercihten çok ihtiyaç haline gelmiştir. Ayrıca finansal tablolar sadece geçmişe yönelik bilgi sağlamakta, işletmelerin geleceğe ilişkin hedeflerine ve risklerine karşı bilgilere yer vermemektedir. Dolayısıyla finansal tablolar, işletmelerin kendilerini ifade edebilmeleri ve performanslarını gösterebilmeleri açısından tek başına zamanla yetersiz kalmış, şirket sürdürülebilirliğini gösteren çevresel ve sosyal risklerin de bilgi kullanıcılar tarafından bilinmek istenmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu gelişmeler son zamanlarda yeni bir yaklaşım olarak entegre raporlamayı ortaya çıkarmıştır. İşletmeleri çevresel, sosyal ve ekonomik açıdan bir bütün olarak ele alan entegre raporlama, finansal ve finansal olmayan raporları bir araya getirerek, bu bağlamda işletmelere değer katmayı hedeflemektedir.

Akademisyenler, IIRC 'nin IR alanında ilk araştırma olmadığını ve kurumsal uygulamaların IIRC 'den önce ortaya çıktığını kabul etmektedir ve yapılan mevcut araştırmalarda IR öncüllerini araştırmaya ihtiyaç olduğu iddia edilmektedir (De Villiers, Rinaldi, & Unerman, 2014, s. 1059). Bununla birlikte, günümüzdeki güncel akademik araştırmaların çoğu, IIRC oluşumundan önce IR 'nin tasvirini araştırmazken, IIRC sonrası raporlama örneklerine odaklanmaktadır (Solomon & Maroun, 2012, s. 52). Dolayısıyla ilk bölümde, IR uygulamasının ortaya çıkışı ve yayılımı hakkında bilgi vererek mevcut literatürde ki bu boşluğun doldurulması ilk amaçlarımızdan birisidir.

İkincisi, dünya çapında IR uygulamaları ortaya çıkarken, ortaya çıkışı ile ilgili çeşitli kurumsal faktörlerin araştırılması, literatürde ele alınması gereken araştırmaya yönelik çok sayıda çağrı alan Türkiye'de henüz az araştırılmış bir konu olduğu görülmektedir. Bu bağlamda bu çalışma, entegre raporlar ile ilgili dâhili sistemlerin ve süreçlerin, entegre raporlamaya geçişte, iç ve dış paydaşların katılımı ile bu süreçteki zorluklarını ve entegre raporlamanın işletmeleri başarıya ulaştırmak için nasıl kullanıldığı konusunda anahtar bir anlayış sağlamaktadır. Başka bir ifadeyle bu çalışma, diğer kuruluşlar için entegre raporlama ile ilişkili olarak bilginin yaygınlaştırılması açısından stratejik bilgilendirme potansiyeline sahiptir.

Üçüncüsü, tek bir rapor, bir şirketin finansal ve finansal olmayan enformasyonlarını tek bir belgeyle birleştirmektedir. Bununla birlikte, mali ve mali

olmayan raporlamanın entegrasyonu, yalnızca bir kâğıt belge yayınlamaktan çok daha fazlasını içermektedir. Yani, tek bir rapor, finansal ve finansal olmayan bilgileri, birbirleri üzerindeki etkilerini ortaya koyacak bir şekilde raporlama aracı olarak hizmet etmekte ve temel bir soruyu yanıtlamaktadır: finansal olmayan performans (sosyal, çevresel), finansal performansa (ekonomik) nasıl katkı sağlamaktadır? Entegre rapor, işletmelerin çalışmasını ve yatırımcıların düşüncelerini; önemli ölçüde değiştirme potansiyeline sahip olmakla birlikte, odaklanmayı, kısa vadeli mali haberlerle tanışma konusundan yalnızca kurumsal sosyal sorumluluk taahhüdünü değil aynı zamanda sürdürülebilir bir topluma dönüştüren uzun vadeli bir iş stratejisi geliştirmektedir (Eccles & Krzus, 2010, s. 30).

Bu bağlamda, işletmelerin performans ölçütleri arasında sadece finansal performansın ölçülmesi günümüzde yetersiz kalmaktadır. İşletmelerin sosyal, çevresel ve ekonomik faaliyetlerinin bir bütün olarak ele alınması, performans kriterlerinin de bir bütün olarak değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu bakımdan bu çalışma, entegre raporlamanın işletmelerin finansal performansına etkilerini, örnekleme dâhil olan işletmelerin sosyal, çevresel ve ekonomik performanslarının etkilerinin tamamını analize dâhil ederek, bu soruya yanıt aramaktadır. Araştırma bulguları, entegre raporlamaya katılan veya bu raporları üstlenmeyi amaçlayan kuruluşlara (yerel ve uluslararası düzeyde), işletmelerin performanslarını bir bütün olarak değerlendirebilmeleri açısından faydalı olacaktır. Dolayısıyla bu tezin akademik araştırma ve uygulama sonuçları vardır.

Çalışmanın amacı ilk olarak, 2018 yılı itibari ile BİST Sürdürülebilirlik Endeksinde işlem gören 44 işletmenin, 2016 ve 2017 yıllarında yayınladıkları sürdürülebilirlik raporları, faaliyet raporları ve entegre raporlarında yer alan sosyal, çevresel ve ekonomik açıklamalarının (içerik analizi ile entegre raporlama kriterlerine uyarlanmış hali), işletmelerin finansal performansını etkileyip etkilemediğini test etmektir. Bu bağlamda, ortaya çıkan bulgular sonucunda işletmelerin sosyal, çevresel ve ekonomik faaliyetlerinin işletmelerin finansal performanslarına etkisi dikkate alınarak; yatırımcıların ve işletmelerin çevresindeki bilgi kullanıcılarının bu açıklamalardan ne yönde etkilendiği açıklanmaya çalışılacaktır. İkinci olarak bu çalışmanın amacı, örnekleme dâhil olan 44 işletme arasında entegre rapor yayınlayan

veya entegre rapora uygun rapor yayınlayan işletmeler ile entegre rapor yayınlamayan işletmelerin finansal performansları karşılaştırılarak, entegre raporlamanın işletmelerin finansal performansına olumlu ya da olumsuz etkilerini açıklamaktır. Dolayısıyla bu çalışma, entegre raporlamaya katılmak isteyen işletmeler açısından değerlendirildiğinde, Türkiye’de yeni olan entegre raporlamanın henüz entegre raporlamaya katılmayan diğer işletmeler açısından bir farkındalık oluşturabileceği düşünülmektedir.

3.1.2. Araştırmanın Kapsamı ve Kısıtları

Türkiye’de entegre raporlama çok yeni olmasından dolayı, Tablo 16’da da görüldüğü gibi bu konu ile ilgili yapılan akademik çalışmaların daha çok kavramsal incelemeler olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Türkiye’de ilk entegre raporun 2016 yılında yayınlanması ve buna bağlı olarak analize yalnızca 2016 ve 2017 yıllarında yayınlanan raporların dâhil edilmesi araştırmamız için önemli bir kısıt oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini oluşturan BİST Sürdürülebilirlik Endeksi’nde yer alan 44 işletmenin arasından sadece üç işletmenin (Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB), Çimsa Çimento A.Ş (ÇİMSA) ve Garanti Bankası A.Ş.) entegre rapor yayınlamış olması araştırmamızın bir diğer önemli kısıtını oluşturmaktadır. Analizde entegre rapor yayınlayan sadece 3 şirketin olmasından dolayı, bu 3 şirketin verileri Bootstrap metodu ile çoğaltılarak, analiz için gereksinim duyulan veri sayısına ulaşılmıştır. Bootstrap metodu; istatistiksel verilerin, varsayımlarının ya da metodların yetersiz kaldığı durumlarda, verileri çoğaltarak (örn; 150 200 şirket entegre rapor yayınlamış gibi kabul ederek verileri çoğaltıyor) analize uygun hale getirmektedir.

Bu üç işletmeden TSKB ve ÇİMSA ’nın 2016 ve 2017 yıllarına ait entegre raporları mevcut olmakla birlikte, Garanti Bankası A.Ş. ’nin yalnızca 2017 yılı entegre raporu mevcuttur. Ancak içerik analizi sonucunda Garanti Bankası A.Ş.’nin 2016 yılı sürdürülebilirlik raporu incelenmiş ve işletmenin 2016 yılı sürdürülebilirlik raporu skorlarının 2017 yılında yayınlanan entegre raporu skorları ile aynı sonucu sağladığı ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, Garanti Bankası A.Ş.’nin 2016 yılı sürdürülebilirlik raporu entegre rapor gibi düşünülerek analize dâhil edilmiştir.

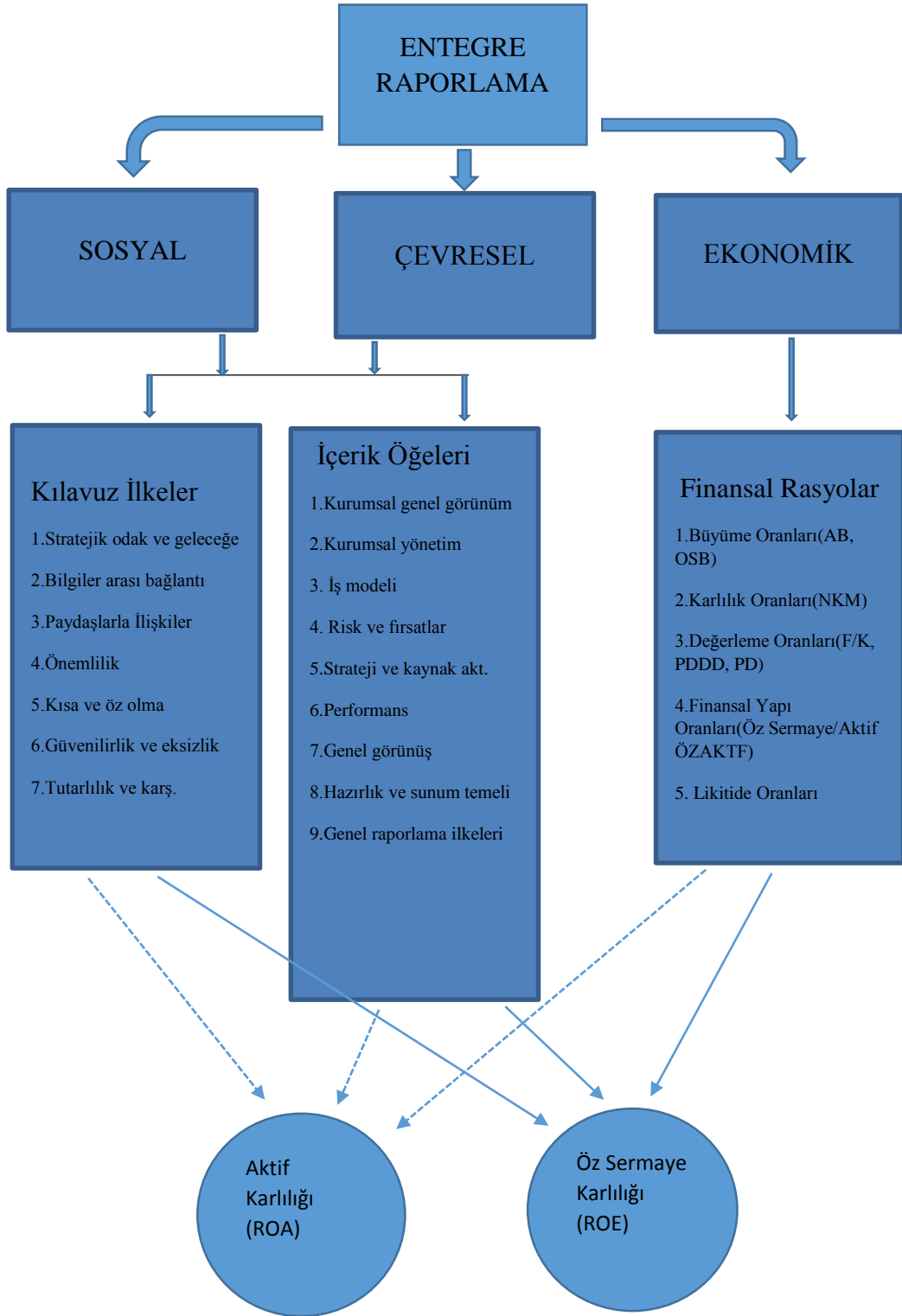

Bununla birlikte örnekleme oluşturan 44 şirketin farklı sektörlerden olması, araştırmamızın, gelecek yıllarda her sektöre uygulanabileceğinden bir endeks niteliğini taşısa da, bu şirketlerin 7 tanesinin bankacılık sektöründe olması araştırmamızın başka bir kısıdını oluşturmaktadır. Bankacılık sektöründeki işletmelerin dönem sonu finansal tablolarının diğer sektörlerle göre farklılık göstermesinden dolayı bazı finansal rasyolar (örn; likidite oranları gibi) bu sebeple analize dâhil edilememiştir.

Dolayısıyla araştırmamızda öncelikle örnekleme dâhil olan 44 işletmenin, sosyal, çevresel ve ekonomik performans göstergelerinin işletmelerin finansal performanslarına etkisi analiz edilmiştir. Daha sonra entegre rapor yayınlayan 3 işletme ile yayınlamayan 41 işletmenin içerik analizi skorlarının finansal performansa etkisi karşılaştırılarak entegre raporun işletmelere finansal anlamda ne ölçüde değer kattığı açıklanmaya çalışılmıştır.

3.1.3. Araştırmanın Modeli ve Değişkenleri

Entegre raporlama, işletmelerin çevresel, sosyal ve ekonomik performanslarını bir bütün halinde ele alarak işletmeye değer katmayı amaçlamaktadır. Araştırmamızda entegre raporlamanın işletmelerin performanslarına olan etkisi bu çerçevede değerlendirilerek, ekonomik performans göstergesi olarak; işletmelerin zorunlu yayınlanan finansal tablolarından alınan bilgiler analize dâhil edilmiştir. Sosyal ve çevresel performans göstergesi için ise; işletmelerin yayınladıkları faaliyet, sürdürülebilirlik ve entegre raporlama açıklamaları önce Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi kapsamında EK-1’de yer alan kriterler baz alınarak içerik analizi aracılığı ile sayısallaştırılmış ve elde edilen bilgiler analize dâhil edilmiştir. Uygulamanın daha açık anlaşılması adına çalışmanın teorik modeli Şekil 7’de gösterilmektedir.

Şekil 7: Araştırmanın Teorik Modeli

Şekil 7’de gösterildiği gibi işletmenin çevresel, sosyal ve ekonomik performanslarının işletmenin performansına olan etkisi ayrı ayrı analiz edilecektir. BİST Sürdürülebilirlik Endeksinde bulunan işletmelerin 2016–2017 yılları arasında yayınladıkları faaliyet, sürdürülebilirlik ve entegre raporlarından elde edilen bilgiler, entegre raporlama çerçevesinde belirtilen sosyal, çevresel ve ekonomik performans kriterlerine göre analiz edilerek işletmenin sosyal, çevresel ve ekonomik performans sonuçları karşılaştırılarak entegre raporlamanın işletmenin performansı üzerinde ne derece etkili olduğu test edilecektir.

Araştırmada, bağımlı ve bağımsız değişkenlerin belirlenebilmesi amacıyla literatürde en sık kullanılan değişkenlerden yararlanılmıştır. Bunun için işletmelerin başarı performanslarını belirleyen değişkenler bağımlı değişkenler olurken, işletmenin ekonomik sosyal, çevresel ve ekonomik performansını gösteren değişkenler bağımsız değişkenler olarak değerlendirilmiştir.

3.1.3.1. İşletmelerin Finansal Performans Göstergeleri (Bağımlı Değişkenler)

Literatürde işletmelerin finansal performans ölçüsü olarak değerlendirdiği muhasebe temelli performans kriterlerinden en çok kullanılan kriterler seçilmiş olup analize dâhil edilmiştir. Bağımlı değişkenler olarak işletmelerin finansal başarı performansını ve yatırımın karlılığını gösteren, net kârın toplam aktiflere bölünmesiyle elde edilen aktif karlılığı (ROA) ile net kârın toplam öz sermayeye bölünmesiyle elde edilen öz sermaye karlılığı (ROE) olmak üzere iki değişken kullanılmıştır (Şahin, 2011, s. 187).

$ROA = \text{Net Kar} / \text{Toplam Varlıklar (Aktifler)}$
$ROE = \text{Net Kar} / \text{Toplam Öz Sermaye}$

Literatür incelendiğinde bu değişkenler (ROA ve ROE) ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında işletmelerin finansal performans ölçümlerinin çok yaygın bir

şekilde çalışıldığı görülmektedir. Bu açıdan bu değişkenler ile ilgili detaylı finansal açıklamalara çalışmamızda ayrıca yer verilmeye gerek duyulmamıştır.

3.1.3.2. İşletmelerin Ekonomik Performans Göstergeleri (Bağımsız Değişkenler)

Bağımsız değişkenler olarak yine işletmelerin bilanço ve gelir tabloları kalemlerinden elde edilen finansal rasyolar (oranlar) kullanılmıştır. Finansal rasyolar muhasebe ve piyasa temelli olmak üzere toplamda beş gruba ayrılmaktadır. İşletmenin ekonomik ve mali yapısı hakkında bilgi veren muhasebe temelli rasyolar (oranlar); büyüme oranları, karlılık oranları, finansal yapı oranları, likidite oranları ve piyasa temelli olarak; değerlendirme oranları olarak ele alınmıştır (Aydemir, Ögel, & Demirtaş, 2012, s. 278). Büyüme oranlarından; işletmelerin varlıklarındaki büyüme oranını ve işletmelerin ekonomik değerini ifade eden aktif büyüme (AB) ile öz sermaye büyümesi (OSB) analize dâhil edilmiştir (Civan, 2009, s. 15).

$$AB = [(Dönem Sonu Aktif Değeri - Dönem Başı Aktif Değeri) / (Dönem Başı Aktif Değeri)] * 100$$

$$OSB = [(Dönem Sonu Özsermaye Tutarı - Dönem Başı Özsermaye Tutarı) / (Dönem Başı Özsermaye Tutarı)] * 100$$

Karlılık oranlarından; satılan her bir liralık malın yüzde kaçının vergiden sonraki net kâr olduğunu açıklayan, net karın net satışlara oranlaması ile elde edilen net kar marjı (NKM) analize dâhil edilmiştir (Okka, 2010, s. 122).

$$NKM = Dönem Net Kâr / Net Satışlar$$

Değerleme oranlarından; işletmelerin hisse senetlerinin gerçek fiyat ile işlem görüp görmediğini gösteren F/K oranı, işletmelerin hisse senetlerinin borsa değerini de ifade eden piyasa değeri (PD) ile hisse senetlerinin defter değerleri arasındaki

ilişkiyi gösteren PD/DD oranları analize dâhil edilmiştir (Çabuk & Lazol, 2010, s. 238).

$F/K = \text{Hisse Başına Piyasa (Borsa) Fiyatı} / (\text{Dağıtılacak Kâr Payı} / \text{Hisse Senedi Sayısı})$
$PD/DD = \text{Hisse Senedi Piyasa (Borsa) Fiyatı} / \text{Hisse Senedi Defter Değeri}$
$PD = \text{Hisse Senedi Fiyatı} \times \text{Toplam Hisse Senedi Sayısı}$

Finansal yapı oranlarından; işletmelerin sermaye yeterliliğini gösteren öz sermayenin aktiflere bölünmesi ile elde edilen öz sermaye / aktif toplamı (OZAKTF) oranı analize dâhil edilmiştir (Taşkın, 2011, s. 294).

$OZAKTF = \text{Öz Sermaye} / \text{Toplam Aktifler}$

Araştırmada örnekleme oluşturan işletmelerin farklı sektörlerde olması sebebiyle analiz aşamasında verilerin eksiksiz olması gerektiğinden likitide oranları analize dâhil edilmemiştir.

3.1.3.3. İşletmelerin Sosyal ve Çevresel Performans Göstergeleri (Bağımsız Değişkenler)

Sürdürülebilirliğin çevresel boyutu, bir kurumun ekosistemler, toprak, hava ve su da dâhil olmak üzere, canlı ve cansız doğal sistemler üzerinde oluşturduğu etkileri ile ilgilidir. Çevresel göstergeler girdilerle (ör. Malzeme, enerji, su) ve çıktılarla (ör. Emisyon, katı ve sıvı atıklar) ilgili performansı kapsamaktadır. Ayrıca, biyoçeşitlilik ve çevresel uyumun yanı sıra, çevresel harcama ve kurumun sunduğu ürün ve hizmetlerin ortaya çıkardığı etkiler gibi diğer ilgili bilgileri de kapsamaktadır. Söz konusu göstergeler malzemeler, enerji, su, biyoçeşitlilik, emisyonlar, sıvı ve katı

atıklar, ürün ve hizmetler, ulaştırma gibi unsurlardan oluşmaktadır (Başar, 2014, s. 66-67).

Bu bağlamda, Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesinde yer alan içerik öğeleri ve kılavuz ilkeler dikkate alınarak, çerçevede belirtilen açıklamalardan birbirini tekrar eden maddeler çıkarılmış ve EK 1’de gösterildiği gibi işletmelerin sosyal ve çevresel performans göstergeleri olarak raporda olması gereken maddeler düzenlenerek yeniden oluşturulmuştur.

3.1.4. Veriler ve Toplama Yöntemleri

Çalışmada iki temel kategoride veri hazırlanmış olup, ilk kategoride finansal performans göstergeleri olarak işletmelerin muhasebe ve piyasa temelli performans kriterleri olarak finansal rasyolar analize dahil edilmiştir. Veriler, işletmelerin dönem sonunda zorunlu olarak yayınladıkları finansal tablolardan elde edilmiştir. İşletmelerin finansal tablolarından elde edilen finansal rasyolar, FINNET web sitesinden alınmıştır (FINNET, 2018).

Entegre raporlar ülkemizde 2016 yılından itibaren yayınlanmakla birlikte küresel olarak karşılaştırıldığında henüz çok yeni gelişmeye başladığı görülmektedir. Bu açıdan örneklemin ana evrenini oluşturan işletmelerin arasından entegre raporlama yayınlayan işletmelerin çok az sayıda olmasından dolayı, 2016–2017 yıllarında yayınlanan entegre raporlara ek olarak sürdürülebilirlik ve faaliyet raporları da analize tabi tutulmuştur. Entegre rapor kesinlikle faaliyet raporlarının kısaltılmışı ya da bir sürdürülebilirlik raporu olmamakla birlikte, entegre raporların içeriğini oluşturan bilgilerin birçoğu bu raporlarda da yer aldığından, mevcut raporların entegre raporlama içeriklerini ne ölçüde kapsadığı içerik analiz yöntemi ile incelenmiştir. Örneklemini oluşturan işletmelerin faaliyet, sürdürülebilirlik ve entegre raporları Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18: BİST Sürdürülebilirlik Endeksi'ne Kayıtlı İşletmelerin 2016-2017 Yılları Arasında Yayınlanan Faaliyet, Sürdürülebilirlik ve Entegre Raporları

No.	Şirket Unvanı	Şirket Adı	Sürdürülebilirlik Raporu		Faaliyet Raporu		Entegre Raporu	
			2016	2017	2016	2017	2016	2017
1.	AKENR	AK ENERJİ	✓	✓				
2.	AKBNK	AKBANK	✓	✓				
3.	AKSEN	AKSA ENERJİ	✓	✓				
4.	AEFES	ANADOLU EFES	✓			✓		
5.	ARCLK	ARCELİK	✓	✓				
6.	ASELS	ASELSAN	✓	✓				
7.	BRISA	BRISA	✓			✓		
8.	CIMSA	CIMSA					✓	✓
9.	CCOLA	COCA COLA İÇECEK	✓			✓		
10.	DOHOL	DOĞAN HOLDİNG			✓	✓		
11.	DOAS	DOĞUS OTOMOTİV	✓	✓				
12.	EREGL	EREĞLİ DEMİR ÇELİK	✓	✓				
13.	FROTO	FORD OTOSAN	✓	✓				
14.	GARAN	GARANTİ BANKASI	✓					✓
15.	ISCTR	İS BANKASI	✓	✓				
16.	KCHOL	KOC HOLDİNG	✓	✓				
17.	KORDS	KORDSA GLOBAL	✓			✓		
18.	LOGO	LOGO YAZILIM		✓	✓			
19.	MGROS	MİGROS TİCARET	✓	✓				
20.	NETAS	NETAS TELEKOM.			✓	✓		
21.	OTKAR	OTOKAR	✓	✓				
22.	PGSUS	PEGASUS			✓	✓		
23.	PETKM	PETKİM			✓	✓		
24.	POLHO	POLİSAN HOLDİNG	✓	✓				

25.	SAHOL	SABANCI HOLDING	✓	✓				
26.	SISE	SISE CAM	✓	✓				
27.	SODA	SODA SANAYII	✓	✓				
28.	HALKB	T. HALK BANKASI	✓	✓				
29.	TSKB	T.S.K.B.					✓	✓
30.	TATGD	TAT GIDA			✓	✓		
31.	TAVHL	TAV HAVALIMANLARI	✓	✓				
32.	TKFEN	TEKFEN HOLDING			✓	✓		
33.	TOASO	TOFAS OTO. FAB.	✓	✓				
34.	TUPRS	TUPRAS			✓	✓		
35.	THYAO	TURK HAVA YOLLARI	✓	✓				
36.	TTKOM	TURK TELEKOM			✓	✓		
37.	TTRAK	TURK TRAKTOR			✓	✓		
38.	TCELL	TURKCELL	✓			✓		
39.	ULKER	ULKER BISKUVI	✓	✓				
40.	VAKBN	VAKIFLAR BANKASI	✓	✓				
41.	VESTL	VESTEL			✓	✓		
42.	VESBE	VESTEL BEYAZ ESYA			✓	✓		
43.	YKBNK	YAPI VE KREDI BANK.	✓	✓				
44.	ZOREN	ZORLU ENERJI	✓	✓				

Kaynak: İşletmelerin resmi web sitelerinden alınarak uyarlanmıştır.

İkinci veriler olarak örnekleme dâhil olan işletmelerin sosyal ve çevresel performans kriterleri için entegre raporlama çerçevesinde belirtilen içerik öğeleri ve kılavuz ilkeler, çevresel ve sosyal performans göstergeleri olarak kabul edilmiş ve içerik analizi yöntemi ile işletmelerin 2016–2017 yıllarında yayınladıkları faaliyet raporları, sürdürülebilirlik ve entegre raporlarının içeriği incelenerek, metin içerisinde bulunan kavramlar, EK-1’de gösterilen entegre raporlama içerik öğeleri ve kılavuz ilkeler dikkate alınarak sayısallaştırılmıştır. Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi

kapsamında yer alan içerik öğeleri ve kılavuz ilkelerin açıklama ölçüleri dikkate alınarak birbirini tekrar eden kriterler çıkartılmış ve BİST Sürdürülebilirlik endeksinde yer alan işletmelerin 2016–2017 yıllarında yayınladıkları sürdürülebilirlik, faaliyet ve entegre raporlarında, Ek–1 de yer alan açıklama ölçütlerinin sürdürülebilirlik ve entegre raporlarda ne ölçüde yer aldığı incelenmiştir. İşletmelerin faaliyet, sürdürülebilirlik ve entegre raporları işletmelerin kendi web sitelerinden alınarak analize dâhil edilmiştir.

3.1.5. Analiz Yöntemleri

Araştırmada öncelikli olarak sosyal ve çevresel verilerin sayısallaştırıldığı içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. Daha sonra elde edilen içerik analizi skorları ile işletmelerin finansal tablolarından elde edilen veriler SPSS 22.00 ile AMOS 22.0 programı yardımıyla analiz edilerek değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmada kullanılan değişkenlere, sosyal ve çevresel değişkenler için ve ekonomik parametreler için olmak üzere iki farklı açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Açımlayıcı faktör analizi ile ayrıca modelin yapısal geçerliliği de yorumlanmıştır. Daha sonra, Cronbach's Alfa değerleri hesaplanarak güvenilirliği test edilmiştir. Sonraki adımda, Birleşik Güvenirlik (CR), Yakınsama Geçerliliği için Açıklanan Ortalama Varyans Değeri (AVE) ve Ayrışma Geçerliliği Değerleri ile araştırma modelinin Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) ile analiz edilebilmesi açısından uygun olup olmadığına bakılmış ve gereken şartları sağladığı görülmüştür. Son adımda Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) yöntemlerinden biri olan Yol İzleme (Path Analizi) Yöntemi ile hipotezler test edilmiştir. Aşağıda bulgulara geçmeden önce öncelikli olarak bu analiz yöntemleri kısaca açıklanmıştır.

3.1.5.1. İçerik Analizi

İçerik analizi genel olarak sözel ve yazılı metin içerisinde tanımlanan mesaj ve anlamların, karakterlerini sınıflandırma, sayısallaştırma ve çıkarımda bulunarak sistematik ve tarafsız sonuçlar elde etmek için sosyal gerçeği araştıran nitel analiz tekniğidir (Stone, Dunphy, Smith, & Ogilvie, 1966, s. 213), (Tavşancıl & Aslan, 2001, s. 22). Bu bağlamda, IIRC tarafından 2013 yılında yayınlanan rehberine dayanarak, işletmelerin 2016-2017 yıllarında yayınladıkları faaliyet, sürdürülebilirlik ve entegre

raporlarının IIR Çerçevesi kriterlerine uygunluğu içerik analizi yöntemine göre analiz edilmiştir.

Öncelikle yayınlanan kılavuz rehberde yer alan tüm kriterler incelenmiş ve birbirini tekrar eden maddeler çıkarılarak toplamda entegre raporlama kılavuz ilkeleri ve içerik öğelerini temsil eden 63 madde tanımlanmıştır (Ek 1). Daha sonra bu 63 maddenin izleme seviyelerini değerlendirmek için Ruiz-Lozano ve Tirado-Valencia (2016) 'nın çalışması ışığında bir metodoloji uygulanmıştır. Örneklemedeki şirketlerin raporlarının içeriğinin açıklama dereceleri, bu metodolojiye uygun olarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu metodoloji, daha önce benzer nitelikteki diğer çalışmalarda da kullanılmış olup, 63 maddeden her biri örnekleme dâhil olan şirketlerin raporlarında incelenmiştir (Dragu & Tudor, 2014), (Ruiz-Lozano & Tirado-Valencia, 2016), (Yüksel & Aracı, 2017a).

Tanımlanan maddelerin incelenen raporlardaki açıklama dereceleri, 0, 1 veya 2 değerine sahip sayısal değişkenler ile değerlendirilmiştir (Ruiz-Lozano & Tirado-Valencia, 2016, s. 255). İşletmelerin faaliyet, sürdürülebilirlik ve entegre raporları EK-1'de tanımlanan 63 maddenin açıklama ölçütlerine göre değerlendirilirken analiz edilen madde rapora yansıtılmadığı takdirde 0 puan (bilgi yok), raporda verilen bilgi yetersiz ise 1 puan (genel açıklama ve niteliksel detayda bilgi), yeterince açık görünüyorsa 2 puan (Hem niteliksel hem de niceliksel detaylı bilgi) şeklinde kodlanmıştır (Kılıç B. , 2018, s. 44).

Çalışmamızda tanımlanan maddelerden 'Kısa ve Özlülük İlkesi 'ne ilişkin değerlendirme yapabilmek için araştırma kapsamında incelenen raporların uzunluğu esas alınarak raporların sayfa sayıları incelenmiştir (Yüksel & Aracı, 2017a, s. 736). İncelenen raporun sayfa sayısı 200'den fazla ise 0, 100 ile 200 arasında ise 1 ve 100'den az ise incelenen rapor 2 puan ile derecelendirilmiştir (Ruiz-Lozano & Tirado-Valencia, 2016, s. 256).

Örnekleme dâhil olan işletmelerin 2016–2017 yıllarında yayınladıkları her bir rapor yukarıda açıklanan yöntemle göre sayısallaştırılarak, her bir raporun entegre raporlama açıklama skoru, işletmelerin raporlarının entegre raporlama içeriğine uygunluğu olarak değerlendirilmiştir. Aynı zamanda bu skorlar, işletmelerin sosyal ve

çevresel performans göstergeleri olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda, işletmelerin ekonomik performans göstergeleri olarak değerlendirilen, analize dâhil edilen finansal rasyolar ile sosyal ve çevresel performans göstergeleri olarak görülen içerik analizi skorlarının işletmelerin ROA ve ROE değerleri ile ilişkisi Yapısal Eşitlik Modeli yardımı ile nicel analize tabi tutulmuştur.

3.1.5.2. Korelasyon Analizi

İki veya daha çok değişkenler arasındaki doğrusal ilişkinin incelenmesi, değişkenlerin ölçme yapısı, dağılımın özellikleri, değişken sayısı ve değişkenlerin kontrol durumuna bağlı olarak farklı istatistiksel teknikler kullanılarak analiz edilmektedir. İki değişken arasındaki ilişkinin derecesi, ikili ya da basit korelasyon olarak adlandırılan korelasyon teknikleriyle bulunmaktadır. Korelasyon analizi, iki değişken arasındaki ilişkiyi inceleyen ve varsa bu ilişkinin yönünü ve derecesini açıklayan bir yöntemdir. Değişkenin sayısına göre çoklu korelasyon ve kısmi korelasyon olarak ayrılan bu teknikte; tek bir değişkenin iki ya da daha fazla değişken ile olan ilişkisi çoklu korelasyonun konusunu oluştururken, bu değişkenlerden birinin kontrol edilerek (sabitlenerek) diğer değişkenlerle olan ilişkisinin incelenmesi kısmi korelasyon tekniklerinin konusunu oluşturmaktadır (Büyüköztürk, 2018, s. 31).

İki değişken arasındaki doğrusal ilişkinin derecesi korelasyon katsayısı ile ölçülmektedir. “r” simgesi ile gösterilen korelasyon katsayısı, iki değişkenin arasındaki ilişkinin derecesini ve yönünü göstermekle birlikte hiçbir şekilde neden sonuç ilişkisi kurmamaktadır. Aslında birçok durumda, modelin değişkenlerinden hangisinin bağımsız değişken, hangisinin bağımlı değişken olduğu bilinmemektedir. Dolayısıyla bu gibi durumlarda ilişkinin derecesinin belirlenmesinde oransal bir ölçü olan, “korelasyon katsayısından” yararlanılmaktadır. Korelasyon katsayısının alabileceği en küçük değer -1 iken, en büyük değer +1 olarak alınmaktadır. Korelasyon katsayısının işareti pozitifse, değişkenlerden birinin değeri artarken (azalırken) diğerinin de arttığını (azaldığını) gösterir. Korelasyon katsayısının işareti negatifse, değişkenlerden birinin değeri artarken (azalırken) diğerinin değerinin azaldığını (arttığını) gösterir. Yani ters yönlü bir ilişki söz konusudur. $r=0$ olduğundaysa değişkenler arasında doğrusal bir ilişkinin bulunmadığı söylenebilir. r'nin +1'e eşit

olması, değişkenler arasında pozitif ve tam doğrusal bir ilişkinin varlığını ortaya koymaktadır. r 'nin değeri -1 'e eşit olmasıysa, değişkenler arasında negatif ve tam doğrusal bir ilişkiyi belirlemektedir. Değişkenler arasındaki ilişki kuvvetlendikçe $+/-1$ 'e, zayıfladıkça da sifıra yaklaşan bir korelasyon katsayısı elde edilmektedir (Yüzer, 2009, s. 269).

3.1.5.3. Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi

Faktör analizi, 1900'lerin başlarında İngiliz psikolog Charles Spearman'ın insan yeteneği ve davranışlarının psikolojik teorilerle açıklanmasını matematiksel olarak desteklemek istemesi üzerine Çift Faktör Teorisini geliştirmesiyle başlamıştır. Bunu detaylandırmak gerekirse, Charles Spearman'ın 1904'te Amerikan Psikoloji Dergisi'nde yayımlanan "General Intelligence, Objectively Determined and Measured /Objektif olarak Kararlaştırılmış ve Ölçülmüş Genel Zekâ" isimli tekil genel faktörler ve birçok sayıdaki spesifik faktörleri içinde barındıran psikolojik bir teoriyi içeren çalışması bir başlangıç olarak kabul edilmektedir. Çift Faktör Teorisini ise daha sonradan geliştirmiştir. Onun yaşamının 40 yılını faktör analizini geliştirmeye adanması bu konunun babası olarak anılmasına sebebiyet vermiştir. Bu gelişmeler zamanla faktör analizinin teori ve matematiksel prensipleri üzerine çalışmaların gelişmesine sebep olmuştur (Harman, 1976).

Bir araştırmacının faktör analizi yapmasının birçok nedeni olabilir. Bunlardan bazıları, sırası ile şu şekildedir. (a) Bir değişkenler dizisi üzerinde ölçümleri olabilir ve bu değişkenler arasındaki karşılıklı ilişkileri açıklamak için hangi yapıların kullanılabileceği hakkında bir fikre sahip olmak isteyebilir. (b) Çalışılan değişkenler arasındaki karşılıklı ilişkileri hesaba katmak için gerekli olan faktör yapılarının sayısı ve doğası hakkındaki bazı teorileri test etme ihtiyacı olabilir. (c) Ölçülen değişkenlerde ve ölçümlerin alındığı koşullarda meydana gelen değişimlerden kaynaklanan faktör yapıları üzerindeki etkinin belirlenmesi talebi olabilir. (d) Aynı popülasyondan yeni bir örnekleme veya farklı bir popülasyondan bir örnekleme kullanarak araştırmacıların ya da diğerlerinin önceki bulgularını doğrulamak için bir istekleri olabilir. Son olarak, faktör analitik prosedürlerinde kullanılmış olan bir varyasyon ile üretilen sonuçlar

üzerindeki etkiyi test etme ihtiyacından ötürü olabilmektedir (Comrey & Lee, 2013, s. 4-5).

Faktör analizi, çok sayıda birbirleriyle ilişkili değişkenleri gruplandırarak kavramsal bakımdan anlamlı daha az sayıdaki yeni değişkenleri (faktörleri) keşfeden, açıklayıcı ve doğrulayıcı iki temel yöntemi bulunan, çok değişkenli bir istatistiksel analiz olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, 2002, s. 472). Bu çalışmada sırasıyla açıklayıcı faktör analizi ve sonrasında doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır.

3.1.5.3.1. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)

Açıklayıcı faktör analizi (AFA) yapılarak, yapıların sayısı ve altta yatan faktör yapısı tanımlanmaktadır. AFA, bir değişken kümesinin altında yatan faktör yapısını ve örtük yapıların sayısını tanımlayan bir değişken azaltma tekniğidir. Altta yatan bir yapı, doğrudan ölçülemeyen bir değişken hipotezidir ve gözlemlenen değişkenler üzerindeki tepkileri etkileyen faktörleri tahmin ederek, örtük yapıların (faktörlerin) sayılarının tanımlanmasına ve tasvir edilmesine izin vermektedir. Ek olarak ölçümdeki güvenilmezlikten kaynaklanan hata ve özgün faktörleri içermektedir (Suhr, 2006, s. 2). Aynı zamanda AFA, geleneksel olarak, sonuç üzerinde herhangi bir önyargılı yapı oluşturmadan ölçülen değişken kümesinin altta yatan olası faktör yapısını araştırmak için kullanılmaktadır (Child, 1990).

Açıklayıcı faktör analizinde araştırmacı faktörlerin ya da yapıların altta yatan niteliği ya da sayıları ile ilgili herhangi bir spesifik beklentiye sahip olmayabilir. Araştırmacı böyle bir beklentiye sahip olsa bile, AFA, araştırmacının bu beklentilerini beyan etmesini gerektirmemekte ve analiz bu beklentilerden etkilenmemektedir (Thompson, 2004, s. 5-6). Kısaca AFA, faktörlerin sayısını belirlemede ve analize dâhil edilen verilerin faktörlerinin araştırılan hipoteze uygunluğunu ölçmektedir (Stevens, 2002).

3.1.5.3.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Karl Jöreskog tarafından 1960 yılında geliştirilen Doğrulayıcı faktör analizi (DFA), AFA'nın devamı olarak ortaya çıkmıştır (Yılmaz & Çelik, 2009). AFA, analize dâhil edilen verilerden hipotez kurmak amacıyla bilgi elde edilmesini sağlarken, DFA,

elde edilen bu faktörlerin arasında geçerli bir ilişkinin olup olmadığını, faktörlerin bağımsız olup olmadığı ile bu faktörlerin hangi değişkenler ile ilişkili olduğunu açıklamaktadır (Özdamar, 2004).

DFA, hipotezi üretmekten çok ölçmeye yarayan, ortaya çıkan modelin açıklanmasında faktörlerin yeterli seviyede olup olmadığını belirleyen bir analiz yöntemidir. Genellikle ölçek geliştirmede ve geçerlilik analizleri için kullanılmakla birlikte önceden belirlenen yapının doğrulanması ile ilgilenmektedir (Bayram, 2013). DFA ile analiz öncesinde kurulan hipotez veya modelde, hangi değişkenlerle hangi boyutların birbirleriyle ilişkili olduğu görülmektedir (Stevens, 2002). Kısaca AFA ile belirlenen faktörlerin kurumsal açıdan belirlenen faktörler ile uyumlu olup olmadığı DFA ile test edilmektedir (Özdamar, 2010). Çalışmamızda, AFA ile elde ettiğimiz faktörlerin yapı geçerliliğinin değerlendirilmesi DFA ile yapılmıştır.

3.1.5.4. Güvenirlilik, Birleşik Güvenirlilik, Yakınsama Geçerliliği, Ayrışma Geçerliliği ve Açıklanan Ortalama Varyans Değerleri

Araştırma sonuçları açısından değerlendirildiğinde, bir ölçeğin geçerli ve güvenilir olması gerekmektedir. Bu bağlamda kullanılacak olan ölçek, öncesinde güvenilirlik ve geçerlilik bakımından test edilmelidir. Ölçeğin geçerli olması, ölçülmek istenilenin gerçek anlamda ölçülüp ölçülemeyeceği ile ilgilidir. Bir ölçeğin güvenilir olması ise, ölçeğin, aynı örnekleme farklı zamanlar içerisinde uygulandığında yine aynı sonuçları ortaya çıkarma derecesini ifade etmektedir. Yani bir değişkeni ölçebilmek için sorulan soruların ne kadar bilinçli cevaplandığını açıklamaktadır (Özdoğan & Tüzün, 2007, s. 644).

Bu çalışmada, ölçeğin güvenirliliği öncelikle Cronbach's Alpha yöntemi ile sorgulanmıştır. Daha sonra Yapısal Eşitlik Modeli (YEM)'in uygulanabilmesi için araştırmaya dâhil olan faktörlerde sırasıyla Yakınsama Geçerliliğini Açıklayan Ortalama Varyans (AVE), Birleşik Güvenirlilik (CR) ve Ayrışma Geçerliliği değerlerini sağlamış olma şartı aranmıştır.

Cronbach's Alpha, veriler arasındaki korelasyona bağlı olarak ne derece uyumlu olduğunu gösteren değerdir. Ayrıca ölçeğin Cronbach's Alpha değeri faktörlerin altındaki anlamların toplam güvenirlilik düzeyini ortaya çıkarmaktadır. Eğer

Cronbach's Alpha değeri 0,70 ve üstünde ise, kullanılacak ölçeğin güvenilir olduğu kabul edilmektedir. Ancak ölçekteki soruların ya da değerlerin sayısı az ise güvenilir olabilmesi için, bu değer 0,60 ve üstünde olması gerekmektedir (Kalaycı, 2006).

Tablo 19: Cronbach's Alpha Değerleri İçin Bir Sınıflama

Cronbach's Alpha	Yorumu
0,80–1.00 arasında	Yüksek seviyede güvenilirlik
0,60–0,80 arasında	Oldukça güvenilir seviyede
0,40–0,60 arasında	Güvenilirliği düşük
0,40'dan aşağısı	Güvenilir değil

Kaynak: (Kalaycı, 2006)

Yakınsama geçerliliğinin göstergesi açıklanan ortalama varyans (AVE) değeridir. Yakınsama geçerliliğinin teyit edilebilmesi için açıklanan ortalama varyansın ($AVE \geq 0.50$) olması gerekmektedir (Fornell & Larcker, 1981). Boyutların cevaplarından ziyade boyut oluşturabilmesi ile ilgilenen birleşik güvenilirlik (CR) değerleri, doğrulayıcı faktör analizinden hesaplanan faktör yüklerinden hesaplanmaktadır. Birleşik güvenilirlik değeri ($CR \geq 0.70$) olduğunda birleşik güvenilirlik şartının sağlandığı söylenebilir (Raykov T. , 1997). Boyutların birbirinden farklılığını ortaya koyan ayrışma geçerliliği için ise, AVE değerlerinin karekökünün boyutunun, diğer boyutlarla arasındaki korelasyon değerinden fazla olması gerekmektedir (Fornell & Larcker, 1981).

3.1.5.5. Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) ve Varsayımları

1923 yılında Wright tarafından ortaya çıkarılan Yapısal eşitlik modeli (YEM), gözlenebilen ve gözlemlenemeyen (gizil) değişkenlerin arasındaki nedensellik ilişkilerini inceleyen bir yöntemdir. Diğer nedensellik ilişkisini test eden istatistiksel yöntemlerden ayırt edilen özelliği, ölçüm hatalarının dikkate alınarak, birçok değişkenin arasındaki ilişkinin alternatif modeller ile incelenebilmesidir (Çerezci, 2010, s. 1). Yapısal eşitlik modeli, ilki çok değişkenli normallik, ikincisi doğrusallık, üçüncüsü örneklem büyüklüğü ve ölçek türü olmak üzere dört varsayımdan oluşmaktadır. Bu dört varsayım arasından çok değişkenli normallik önemli bir varsayım olmakla birlikte, bunun sağlanamaması ki-kare değerinin yüksek çıkmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla sonuç anlamlı olmasa da anlamlı

görülmektedir. Bu varsayım ihlal edildiğinde ise, dağılımdan bağımsız ya da diğer ağırlıklı yöntemler tercih edilmelidir (Raykov & Marcoulides, 2006).

YEM, gözlenemeyen gizil (gizli) değişkenler arasında ve gözlenen ile gözlenemeyen gizil (gizli) değişkenlerin arasında doğrusal ilişkilerin olduğunu varsaymaktadır (Tabachnick & Fidell, 2007). Bu yöntemde, örneklem hacminin büyük olmasına gereksinim duyulmakla birlikte, ideal ölçüdeki örneklem büyüklüğünün ve parametre oranının 20:1 olması istenirken, daha az oranda ideal bir örneklem büyüklüğünün ve parametre oranının 10:1 olması gerekmektedir. Örneğin modelde parametrelere bakıldığında toplamda $q=10$ tane istatistiksel anlamda tahmine ihtiyaç duyuluyorsa, ideal ölçüdeki minimum örneklem sayısı 20 ile 10'un çarpılması sonucu $N=200$ olmaktadır. Örneklem büyüklüğü daha az ideal olduğunda ise $q=10$ için 10 ile 10'un çarpılması sonucu minimum örneklem büyüklüğü $N=100$ olmaktadır (Kline R. B., 2011).

YEM, verilerin sürekli ölçekle ölçülmüş olduğunu varsaymaktadır. Araştırmada kullanılan ölçekte yer alan maddelerin tamamında, Skewness ve Kurtosis değerleri eğer ± 1.5 aralığında olursa verilerin normal dağıldığı söylenebilir (Doğan & Başokçu, 2010). Araştırmada veri sayısının az olması nedeniyle çoklu normallik varsayımı sağlanamamıştır. Bu nedenle çoklu normallik varsayımı gerektirmeyen bootstarp yöntemi ile model parametreleri elde edilmiştir. Bootstrap yöntemi dağılımla ilgili varsayım gerektirmediği için modelleme çalışmalarında varsayımların yetersiz kaldığı durumlarda güvenilir sonuçlar vermektedir (Çerezci, 2010, s. 71).

Günümüzde birçok alanda yaygın olarak kullanılan yapısal eşitlik modelinin tercih edilme sebeplerinden birisi, ölçülen her maddeyi analize dâhil ederek her birinin hatalarını hesaplayabildiğinden üst seviyede bir analiz yöntemidir. İkincisi, regresyon analizinde olduğu gibi ölçülen maddelerin her biri için tek tek ölçüm yapmaya ihtiyaç duymadan karmaşık bir araştırma problemini tek bir model üzerinde sistematik ve kapsamlı olarak analiz yapılabilmektedir. Ayrıca analizin daha kolay anlaşılabilmesi için modeli görsel olarak da gösterebilmektedir (Bayram, 2013, s. 5). Dolayısıyla daha az zamanda ve daha az emek harcayarak sonuç sağlanmaktadır.

Yapısal eşitlik modeli ile dört farklı yöntemle analiz yapılabilmektedir. Birincisi doğrulayıcı faktör analizi, ikincisi yol analizi (path analizi), üçüncüsü yapısal eşitlik modellemesi ve son olarak gizil değişken modellemesidir (Raykov & Marcoulides, 2006). Bu çalışmada, faktörler arasında iki ya da daha fazla değişken arasındaki nedensellik ilişkisinin arandığı yol analizi modeli (Path Analyze) kullanılmıştır.

3.1.5.6. Araştırma Modelinin Yol Analizi (Path Analysis) ile Test Edilmesi

Yol analizi modelleri genellikle sadece gözlenen değişkene dayalı olarak ele alınmaktadır. Bu nedenle, bazı araştırmacılar hesaplanan değişkenlerle yapılan modelleri tipik yapısal eşitlik modelleri arasında saymamaktadırlar. Bu tip yol analizi modelleri sadece hesaplanan değişkenlere dayalı olmasına rağmen, model uyumunun değerlendirilmesi ve test edilmesi açısından diğer yapısal eşitlik modelleri ile aynı kabul edilmektedir. Ayrıca hesaplanan değişkenlere göre yapılan yol analizi modelleri yapısal eşitlik modellerinin tarihsel gelişiminde önemli bir yere sahiptir (Bayram, 2013, s. 5).

Yol analizi yöntemi, iki ya da daha fazla değişken arasındaki nedensellik ilişkileri ile doğrudan ya da dolaylı ilişkilerin bulunmasında kullanılmaktadır. Gözlenen değişkenlere yol analizi ve gözlenemeyen değişkenlere yol analizi olarak iki şekilde uygulanabilmektedir. Gözlenen değişkenlerle yol analizi YEM 'in en eski yöntemi olmakla birlikte, YEM 'in amacı, modelin gizil değişken kısmını yol analizi yöntemi ile analiz etmektir (Bayram, 2013, s. 27). Çoklu regresyon modeli ile yakından ilişkisinin bulunmasının yanında, yol analizinin bu yöntemden üstün kılan bazı durumlar söz konusudur. Çoklu regresyonda tek bir bağımlı değişkenle ölçüm yapılırken, YEM 'de birden fazla bağımlı değişkenle ölçüm yapılabilmektedir. Diğer bir farklılık ise; çoklu regresyon yönteminde bağımlı değişkenler yer değiştirmezken, YEM 'de bağımlı ve bağımsız değişkenler yer değiştirebilmektedir. Bununla birlikte, bir değişken bazı değişkenlere göre bağımlıyken, bazı değişkenlere göre bağımsız olabilmektedir (Schumacker & Lomax, 2004). Dolayısıyla böyle bir durumda çoklu regresyon modeli kullanılsa da, karmaşık bir süreç doğacağından çok fazla sayıda

analiz yapılmasını gerektirecektir. Böyle bir durumda, bu karmaşıklığı engellemek ve daha sistematik ve kapsamlı ve aynı zamanda görsel olarak anlaşılması daha kolay bir metot olan YEM yol analizi yöntemi kullanılmaktadır. Bu yöntemle, ortaya çıkarılan teorik model, adım adım analiz edilerek, her adımda anlamlı olmayan faktörler anlamlı bir modele ulaşıncaya kadar elenmekte ve sonuca ulaşılmaktadır.

YEM yol analizi yönteminin uygulanabilmesi için, ölçeğin bazı uyum indekslerini sağlaması gerekmektedir. Bu uyum indeksleri ve dereceleri aşağıda Tablo 23’de gösterildiğinden bu başlıkta bu konuya değinilmemiştir. Araştırmamızda, sosyal-çevresel faktörleri açıklayan 16 madde ve ekonomik faktörleri açıklayan 7 madde vardır. Toplamda 23 madde ve iki bağımlı değişkenin birbirleri arasındaki ilişkilerin analiz edilmesi söz konusudur. Bu maddelerin her birinin tek tek bağımlı değişkenlerle ilişkisinin incelenmesinin diğer analiz yöntemleri ile çok zor ve karmaşık olacağından, çalışmamızda YEM gözlemlenen değişkenlerle yol analizi metodu kullanılmıştır. Böylelikle sadece 23 maddenin iki bağımlı değişken arasındaki ilişkisinin analiz edilmesinin yanında, bu 23 maddenin de kendi aralarındaki ilişkisi incelenmiştir.

3.1.6. Araştırmanın Modeli Kapsamında Analiz Edilecek Hipotezler

Araştırma modeli dâhilinde analize tabi tutulacak hipotezler aşağıda sıralanmıştır.

H₁: Sosyal ve çevresel faktörler ROA değerini pozitif yönde etkiler

H_{1a}: Değer oluşturma Yeteneği (İş modeli, Genel Raporlama İlkeleri, Performans, Hazırlık ve Sunumun Temeli, Bilgiler Arası Bağlantı, Genel Görünüş, Kurumsal Yönetim) ROA değerini pozitif yönde etkiler

H_{1b}: Kurumsal Genel Görünüm (Önemlilik, Kurumsal Genel Görünüm) ROA değerini pozitif yönde etkiler

H_{1c}: Paydaşlarla Etkileşim (Paydaşlarla İlişkiler, Kısa ve Öz Olma) ROA değerini pozitif yönde etkiler

H_{1d}: Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri (Risk ve Fırsatlar, Strateji ve Kaynak Aktarımı) ROA değerini pozitif yönde etkiler

H₂: Sosyal ve çevresel faktörler ROE değerini pozitif yönde etkiler

H_{2a}: Değer oluşturma Yeteneği (İş modeli, Genel Raporlama İlkeleri, Performans, Hazırlık ve Sunumun Temeli, Bilgiler Arası Bağlantı, Genel Görünüş, Kurumsal Yönetim) ROE değerini pozitif yönde etkiler

H_{2b}: Kurumsal Genel Görünüm (Önemlilik, Kurumsal Genel Görünüm) ROE değerini pozitif yönde etkiler

H_{2c}: Paydaşlarla Etkileşim (Paydaşlarla İlişkiler, Kısa ve Öz Olma) ROE değerini pozitif yönde etkiler

H_{2d}: Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri (Risk ve Fırsatlar, Strateji ve Kaynak aktarımı) ROE değerini pozitif yönde etkiler

H₃: Ekonomik faktörler ROA değerini pozitif yönde etkiler

H_{3a}: Büyüme Oranları (OSB, AB) ROA değerini pozitif yönde etkiler

H_{3a}: Finansal Yapı ve Karlılık Oranları (ÖZSAKTF ve NKM) ROA değerini pozitif yönde etkiler

H_{3a}: Değerleme Oranları (PDDD, FK) ROA değerini pozitif yönde etkiler

H₄: Ekonomik faktörler ROE değerini pozitif yönde etkiler

H_{4a}: Büyüme Oranları (OSB, AB) ROE değerini pozitif yönde etkiler

H_{4a}: Finansal Yapı ve Karlılık Oranları (ÖZSAKTF ve NKM) ROE değerini pozitif yönde etkiler

H_{4a}: Değerleme Oranları (PDDD, FK) ROE değerini pozitif yönde etkiler

3.2. Araştırma Bulguları

Araştırmada yapılan analizlerin bulguları; (i) Araştırmada kullanılan verilerin açıklayıcı faktör analizi (AFA) sonuçları, (ii) Araştırmada kullanılan ölçeklerin doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonuçları, (iii) Sosyal ve çevresel faktörler ile ekonomik parametreler için doğrulayıcı faktör analizi, (iv) Güvenirlik, birleşik güvenirlik, yakınsama geçerliliği için açıklanan ortalama varyans değerleri ve ayrışma

geçerliliği (v) Yapısal Eşitlik Modellemesi Yol Analizi Yöntemi ile Araştırma Modelinin Test Edilmesi, başlıkları altında aşağıda verilmiştir.

(v) Hesaplanan değişkenlerle yol analizi ile araştırma modelinin test edilmesi; (1) Rapor yayınlayan ve yayınlamayan firmalardan elde edilen değerlerle uygulanan yol analizi, (2) Rapor yayınlamayan firmalardan elde edilen değerlerle uygulanan yol analizi (3) Rapor yayınlayan firmalardan elde edilen değerlerle uygulanan yol analizi ve (4) Araştırma modeli kapsamında test edilen hipotezlerin sonuçları başlıkları altında gösterilmiştir.

3.2.1. Araştırmada Kullanılan Verilerin Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) Sonuçları

Faktör analizi uygulanırken ilk aşamada, araştırılacak problem tanınır faktör analizi için uygunluğuna karar verilmektedir. Önce değişkenler arasında herhangi bir ilişkinin olup olmadığı korelasyon matrisi ile incelenmektedir. Değişkenlerin arasında korelasyon çıkıyorsa, ikinci adımda, verilerin faktör analizi açısından uygunluğuna bakılmaktadır. Bunun için ilk olarak Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı, ikinci olarak da Barlett Küresellik Testi olmak üzere iki farklı yol takip edilmektedir. Verilerin faktör analizi açısından uygunluğunu test eden KMO katsayısının faktör elde edebilmesi için değerinin en az 0.50 olması gerekmektedir. Değişkenler arasında ilişkinin olup olmamasını ölçen Barlett testi ise, korelasyon matrisindeki köşegenin terimlerini 1, diğerlerini 0 olması ile test edilerek ölçmektedir. Buna göre, P değeri 0.05'ten küçük olduğunda değişkenlerin faktör analizi için uygun olduğu anlamına gelmektedir (Padem, Göksu, & Konaklı, 2012). KMO için belirlenen değer aralıkları Tablo 20'de gösterilmiştir (Beavers, ve diğerleri, 2013).

Tablo 20: Kaiser-Meyer-Olkin Ortak Varyans Derecesi Değerleri

KMO Değerleri	Yorumu
0.90 ile 1.00 arasında	Mükemmel
0.80 ile 0.89 arasında	Çok iyi
0.70 ile 0.79 arasında	İyi
0.60 ile 0.69 arasında	Orta
0.50 ile 0.59 arasında	Çok kötü

Kaynak: (Beavers, ve diğerleri, 2013).

Faktör analizi için verilerin ve değişkenlerin uygunluğunun test edilmesinden sonra faktör sayısı belirlenmektedir. Faktör sayısını belirlemek için 3 yöntem kullanılabilir. Birincisi, yaygın olan öz değere (eigen value) göre, ikincisi varyans oranına, üçüncüsü ise, serpilme diyagramına göre belirlenmektedir. En yaygın olan yöntem öz değere göre belirleme yapılmasıdır. Öz değeri 1 ve öz değeri 1'den fazla olan faktörler alınmaktadır. İkincisinde, varyans oranının büyüklüğüne bakılarak en büyük orana sahip olanlar seçilmektedir. Serpilme diyagramı yönteminde ise, grafikte eğilimin kaybolduğu noktaya kadarki olan faktör sayısı esas alınmaktadır (Padem, Göksu, & Konaklı, 2012).

Faktör analizinin son basamağında faktör yükleri hesaplanmaktadır. Faktör yük değeri katsayısı, maddelerin faktörler ile arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır. Değişken için faktörün yükü, değişkenin faktöre ne kadar katkıda bulunduğunun bir ölçüsüdür. Bu nedenle, yüksek faktör yükü puanları, faktörlerin boyutlarının değişkenler tarafından daha iyi hesaplandığını göstermektedir (Yong & Pearce, 2013). Ayrıca korelasyon r , .30 veya daha büyük olmalıdır. Çünkü daha düşük bir değer, değişkenler arasında gerçekten zayıf bir ilişki olduğunu göstermektedir (Tabachnick & Fidell, 2007). Faktör yükü 0.3 olduğunda düşük, 0.5 olduğunda orta ve 0.7 olduğunda o boyutu açıklaması yüksek kabul edilebilir (Shevlin & Miles, 1998). Faktör yüklerinin değerleri ile diğer faktörlerden alınan yük değerlerinin arasında en az 0,10 değerinde bir farkın olması gerekmektedir. Aksi takdirde birden çok faktöre girebilmektedir (Yavuz, 2005). İki faktör arasındaki yük değerlerinin farkı 0,1'den düşük ise, bu maddeler binişik maddeler olarak açıklanmaktadır (Bütüner & Gür, 2007). Son olarak homojen örneklemelerin daha düşük varyans ve faktör yüklerine sahip olmalarından ötürü homojen örneklem yerine heterojen örneklemelerin kullanılması önerilmektedir (Kline P. , 1994).

Bununla birlikte, bilimsel çalışmalarda güvenilir sonuçlar elde etmek ve dolayısıyla ortak bir sonuca ulaşabilmek amacıyla yapı geçerliliğinin test edilmesi gerekmektedir. Faktör analizi ile elde edilen yapı geçerliliği, modelden elde edilen sonuç ile bu sonucun bağlantılı olduğu boyutların açıklanmasını sağlamakla birlikte ölçeğin maddelerinin belirlenen özelliklerini ne derece doğru ölçtüğü ile ilgilenmektedir (Akyüz, 2018, s. 186). Ayrıca yapı geçerliliğinin sağlanması için bu

oranın en az 0.30'un üzerinde olması gerekmektedir. Bu anlamda Tablo 21 ve Tablo 22'de açıklanan faktör açıklamalarının toplamına bakıldığında, sosyal ve çevresel değişkenlerde bu oran %67,215 iken, ekonomik değişkenlerde %70,632 oranda olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öncelikle modelde bulunan faktörlerin yapı geçerliliği şartını sağladığı görülmüştür.

Tablo 21: Sosyal ve Çevresel Değişkenler İçin Açımlayıcı Faktör Analizi

Faktörün adı	Değişkenler	FY	FA
Değer oluşturma Yeteneği	İş modeli	,897	%31,346
	Genel Raporlama İlkeleri	,885	
	Performans	,818	
	Hazırlık ve Sunumun Temeli	,760	
	Bilgiler Arası Bağlantı	,586	
	Genel Görünüş	,581	
	Kurumsal Yönetim	,548	
Kurumsal Genel Görünüm	Kurumsal Genel Görünüm	,835	%11,894
	Önemlilik	,747	
Paydaşlarla etkileşim	Paydaşlarla İlişkiler	,811	%13,407
	Kısa ve Öz Olma	,676	
Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri	Risk ve Fırsatlar	,746	%10,568
	Strateji ve kaynak aktarımı	,729	
Toplam		-	%67,215

KMO: 0.812 Bartlett's test p value (p<0.05) FY: Faktör Yükleri (loading) FA: Faktör Açıklayıcılığı

Sosyal ve çevresel değişkenler için açıklayıcı faktör analizi için yapılan testlerde Bartlett's testi için olasılık değeri ($p < 0.05$) ve KMO değeri 0.80 üstü olması gerekirken ölçekte Tablo 21'de gösterildiği gibi 0.812 olduğundan veri seti faktör analizinde 'mükemmel' seviyede çıkmıştır.

Ölçekte bulunan 16 maddeden 'güvenilir' isimli maddede varyans değeri '0' sıfır olduğundan açımlayıcı faktör analizi dışında bırakılmıştır. Ayrıca 'tutarlılık' ve 'stratejik odak ve geleceğe yönelim' isimli maddelerde ise madde faktör yükü düşük olduğundan ($FY < 0.50$) analizden elenmişlerdir. Kalan 13 madde 4 boyut olarak bir araya gelmiştir. Sosyal ve çevresel içerikli parametrelerin oluşturduğu ölçeğin total açıklayıcılık oranı %67,215 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 22: Ekonomik Değişkenler İçin Açımlayıcı Faktör Analizi

Faktörün adı	Değişkenler	FY	FA
Büyüme Oranları	OSB	,872	%26,21
	AB	,860	
Karlılık ve Finansal Yapı Oranı	ÖZSAKTF	,855	%23,98
	NKM	,828	
Değerlendirme Oranları	PDDD	,821	%20,428
	FK	,724	
Toplam		-	%70,632

KMO: 0.832 Bartlett's test p value (p<0.05) FY: Faktör Yükleri (loading) FA: Faktör Açıklayıcılığı

Finansal gösterge parametrelerinden oluşan grupta yapılan açımlayıcı faktör analizi için Bartlett's testlerde olasılık değeri ($p < 0.05$) ve KMO değeri 0.832 olduğundan veri seti faktör analizinde 'mükemmel' seviyede çıkmıştır. Ölçekte bulunan 7 maddeden 1 adet madde (PD) faktör yükleri düşük olduğundan ($FY < 0.50$) analizden elenmişlerdir. Kalan 6 madde 3 boyut olarak bir araya gelmiştir. Finansal gösterge oranlarından oluşan ölçeğin açıklayıcılık oranı toplam olarak %70,632 olarak hesaplanmıştır.

3.2.2. Araştırmada Kullanılan Verilerin Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Sonuçları

Araştırmamızda her ölçek, AMOS 22.0 paket programı kullanılarak ölçüm modellerinin anlamlı olup olmadığı Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile ayrı ayrı araştırılmıştır. Analizin sonuçları doğrultusunda ölçüm modellerinin kabul edilebilir nitelikte olduğu ortaya çıkmıştır. Sonrasında modelin tamamının uygun olup olmadığı, iyi uyum ölçütleri aracılığıyla incelenmiştir.

Örnek büyüklüğünün 200'den fazla olması Ki-Kare (x^2) değerini yükseltirken Ki-Kare (x^2) testinin anlamlılık düzeyini istatistiksel olarak düşürmektedir (Bagozzi, Gopinath, & Nyer, 1999). Araştırma için kullanılan ölçeklerin doğrulayıcı faktör analizi değerlendirmesinde ve genel test edilen modellerin uygunluğuna bakıldığında, serbestlik derecesi ile iyileştirilen Ki- Kare (x^2) değerinin (Ki-Kare değeri / Serbestlik derecesi), standartlaştırılmış artık (residual) kovaryans matrisindeki değerler ve diğer uyum iyiliği indeksleri incelenerek karar verilmiştir (Bayram, 2013, s. 71). Tablo 23'te DFA uyum indeksleri gösterilmiştir.

Tablo 23: DFA Uyum İyiliği İndeks ve Uyum Değerleri

İndeksler	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum
χ^2 / df	$0 \leq \chi^2/df \leq 2$	$2 < \chi^2/df \leq 5$
GFI	$\geq 0,90$	0,85–0,89
CFI	$\geq 0,95$	$\geq 0,90$
SRMR	$\leq 0,05$	$,06 \leq SRMR \leq ,08$
RMSEA	$\leq 0,05$	$,06 \leq RMSEA \leq ,08$

Kaynak: (Meydan & Şeşen, 2011).

YEM yol analizinin uygulanabilmesi için gerekli olan uyum indekslerinin ve uyum değerlerinin sağlanması gerekmektedir. Tablo 23' bu uyum indekslerinin kabul edilebilir sınırları gösterilmiştir. Bu bağlamda, verilerle modelin uyumunu test eden Ki-kare değerinin $2 < \chi^2/df \leq 5$ aralığında olması gerekmektedir. İyilik uyum indeksi olarak bilinen ve model ile açıklanabilen kovaryans ve varyansın nispi değeri ile ilgilenen GFI indeksinin, 0,85–0,89 aralığında olması istenilmektedir. Uyum iyiliğini açıklayan CFI indeksinin $\geq 0,95$ değerinden büyük olması iyi uyum olarak kabul edilmektedir. Uyum iyiliğini açıklayan RMR'nin standardize edilmiş hali olan SRMR indeksinin, $06 \leq SRMR \leq ,08$ değeri aralığında olması ve RMSEA indeksinin de yine $06 \leq RMSEA \leq ,08$ aralığında olması istenilmektedir (Bayram, 2013, s. 32-35). Bu uyum indeksleri, teorik modelin YEM yol analizi yöntemi ile analiz edilmesi sonucunda ortaya çıkan modellerin her birinde tek tek aranmıştır.

Sosyal ve çevresel faktörler ile ekonomik parametreler için doğrulayıcı faktör analizi uygulanmış ve Tablo 24 de gösterilmiştir. Buna göre; 13 madde ve 4 boyuttan oluşan sosyal ve çevresel konular içerikli maddeler ve 6 adet ve 3 boyuttan oluşan ekonomik parametreleri içeren ekonomik rasyolar ile toplam 19 maddelik ölçüm modeli için uygulanan doğrulayıcı faktör analizinin sonucunda, madde faktör ağırlık değerleri (0.585; 0.894) aralığında bulunmaktadır.

Tablo 24: Araştırmada Kullanılan Ölçüm Modeli ile İlgili Doğrulayıcı Faktör Analizi

	Boyut		Değişken	FY	SFY	C.R.	P
Çevresel ve Sosyal Parametreler	DOY	→	GenelgörüŖ	,991	,619	9,161	***
	DOY	→	Bilgi_baglanti	,888	,628	9,188	***
	DOY	→	Hazırlık	1,204	,798	13,101	***
	DOY	→	Performans	,832	,861	15,093	***
	DOY	→	İlkeler	1,574	,894	16,167	***
	DOY	→	Kyon	,680	,585	7,888	***
	DOY	→	İsmodeli	1,000	,863		
	KGG	→	Onemlilik	1,000	,844		
	KGG	→	Kurumsal	,828	,620	9,571	***
	PE	→	Kisaoz	1,000	,737		
	PE	→	Paydaslar	,999	,821	12,389	**
	SHUD	→	Strateji	1,000	,731		
	SHUD	→	Risk	,943	,760	11,467	***
	Ekonomik Parametreler	BO	→	AB	,744	,714	11,703
BO		→	OSB	1,000	,791		
FYKO		→	OZAKTF	,771	,699	9,263	**
FYKO		→	NKM	1,000	,829		
DO		→	FK	1,000	,759		
DO		→	PDDD	,801	,799	12,674	***

FY: Faktör Yüğü, SFY: Standart Faktör Yüğü CR: Kritik Tablo Değeri P: probablity *p<0.05 **p<0.01 ***p<0.001

Doğrulayıcı faktör analizi incelendiğinde, model test değerleri χ^2 (396,03), χ^2/df (2,870) bulunduğundan DFA'nın anlamlı olduğu görölmüŖtür. Modelin uyum indekslerinin değerleri **GFI** (,911), **CFI** (,962), **SRMR** (,0624), **RMSEA** (,073) kabul edilebilen sınırların içinde olduğundan araştırmada kullanılan ölçüm modelinde Doğrulayıcı Faktör Analizinin geçerli olduğu anlaşılmaktadır.

3.2.3. Güvenirlik (Cronbach Alpha), BirleŖik Güvenirlik (CR), Yakınsama Geçerliliği için Açıklanan Ortalama Varyans Değerleri (AVE) ve Ayrışma Geçerliliği Oranları

Araştırmada kullanılan parametrelerin oluŖturduęu boyutlardan olan 'Değer OluŖturma Yeteneği (DOY), Kurumsal Genel Görünüm (KGG), PaydaŖlarla

Etkileşim (PE), Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri (SHUD), Büyüme Oranları (BO), Karlılık Oranları (KO), Değerleme Oranları (DO) için hesaplanan Güvenirlilik, Birleşik Güvenirlilik (CR), Yakınsama Geçerliliği için Açıklanan Ortalama Varyans Değeri (AVE) ve Ayrışma Geçerliliği korelasyon değerleri Tablo 25’te gösterilmiştir.

Tablo 25: Araştırmada Kullanılan Parametrelerden Elde Edilen Boyutların Güvenirlilik (Cronbach Alpha), Birleşik Güvenirlilik (CR), Yakınsama Geçerliliği için Açıklanan Ortalama Varyans Değerleri (AVE) ve Ayrışma Geçerliliği Oranları

Ölçek	DOY	KGG	PE	SHUD	BO	FYKO	DO
<i>Değer Oluşturma Yeteneği (DOY)</i>	(,759)						
<i>Kurumsal Genel Görünüm (KGG)</i>	,486**	(,740)					
<i>Paydaşlarla Etkileşim (PE)</i>	-,043	,232**	(,780)				
<i>Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri (SHUD)</i>	,468**	,410**	,092	(,745)			
<i>Büyüme Oranları (BO)</i>	,001	,039	,178*	-,047	(,753)		
<i>Finansal Yapı ve Karlılık Oranları (FYKO)</i>	,181*	,061	,163*	-,010	,221**	(,766)	
<i>Değerleme Oranları (DO)</i>	263**	,009	-,057	-,035	,035	,290**	(,779)
Güvenirlilik Katsayısı Cronbach’s Alpha	.912	.840	.809	.813	.817	.832	.839
Birleşik Güvenirlilik (CR)	.903	.704	.756	.715	.724	.739	.756
Açıklanan Ortalama Varyans Değeri (AVE)	.577	.548	.609	.556	.568	.588	.607

Bu bağlamda Tablo 25 incelendiğinde; açılımlayıcı faktör analizi (AFA) sonucunda ortaya çıkan bu 7 boyut için hesaplanan güvenirlilik katsayıları (Alpha>0.80) olduğundan yüksek güvenirlilik düzeyindedir. Birleşik güvenirlilik değerlerinde ise tüm CR değerleri (CR>0.70) bulunduğu birleşik güvenirlilik şartının sağlandığı ifade edilebilir. Tüm değişkenler için ortalama açıklanan varyans değerleri (AVE>0.50) bulunduğu yakınsama geçerliliği içinde gerekli şart sağlanmıştır. Ayrışma geçerliliğine bakılabilmesi için hesaplanan AVE değerlerinin karekök değerleri tabloda parantez içinde verilmiştir. Bu değerler o sütunda yer alan tüm korelasyon

değerlerinden yüksek olduğundan tüm boyutlarımızda bu şartın sağlandığı görülmektedir.

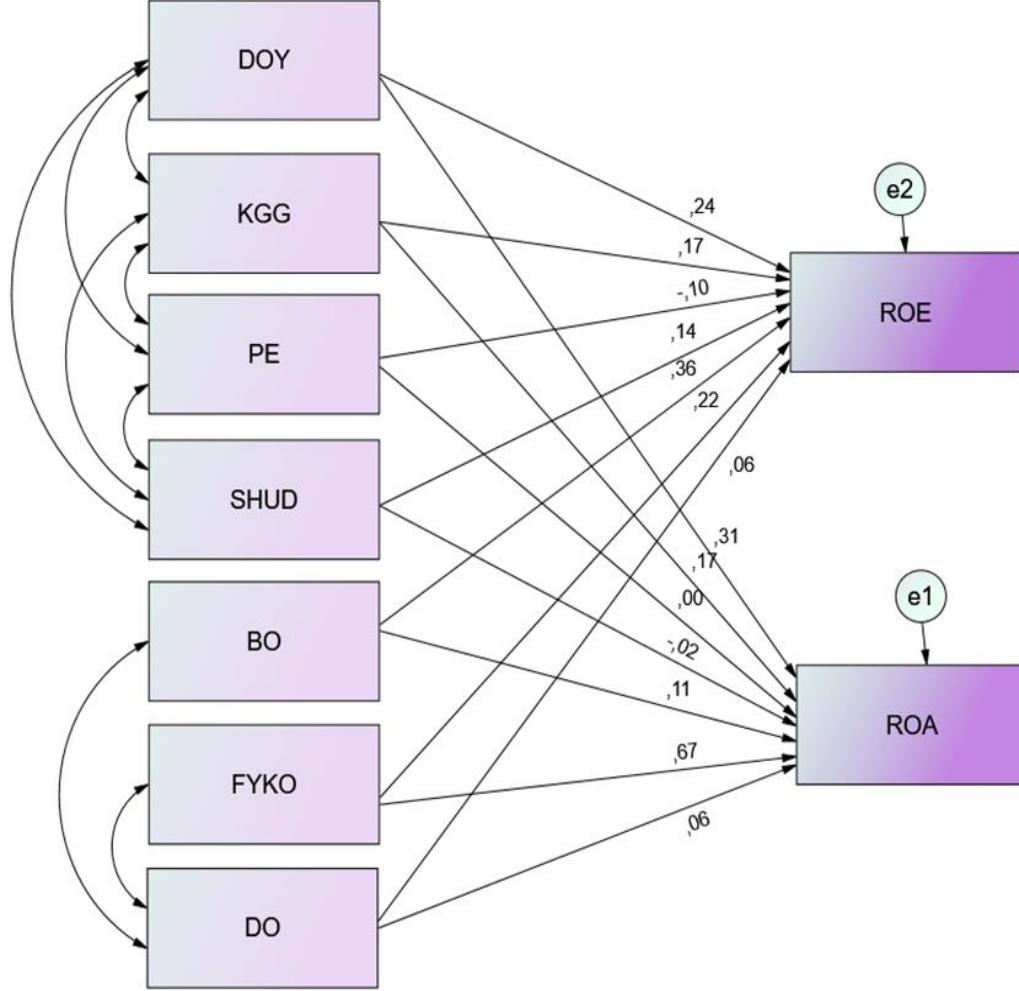
3.2.4. Yapısal Eşitlik Modellemesi Yol Analizi Yöntemi ile Araştırma Modelinin Test Edilmesi

Araştırma modelinde belirtildiği üzere içerik analizi ile elde edilen sosyal ve çevresel faktörlerin ve finansal parametrelerin ROA ve ROE değişkenlerine etkilerinin araştırılmasında gözlemlenen değişkenlere yol analizi metodu uygulanmıştır. Bu bağlamda öncelikle tüm faktörlerin bağımlı değişkenler ile ilişkisine bakılmış ve anlamlı bir model elde edilene kadar, modelde anlamsız olan yol değerleri her adımda tek tek elenerek anlamlı bir model elde edilmiştir. Bu işlem, araştırmaya dâhil olan tüm işletmeler ile sadece IR yayınlamayan işletmelere ve sadece IR yayınlayan işletmelere olmak üzere 3 defa tekrarlanmıştır. Her üç durumda da ortaya çıkan model aşağıda tablolaştırılmış ve yorumlanmıştır.

3.2.4.1. Entegre Rapor Yayınlamayan İşletmelerden Elde Edilen Değerlerle Uygulanan Yol Analizi

Öncelikle entegre rapor yayınlamayan (BİST Sürdürülebilirlik Endeksi'ne kayıtlı) 41 işletmeden elde edilen değerler, YEM Yol Analizi Yöntemi 'ne göre anlamlı bir model elde edilene kadar tek tek elenerek analiz edilmiştir. Birinci adımda Paydaşlarla Etkileşim (PE) değişkeninin ROA ile ilişkisinin anlamlı olmadığı görülmüş ve elenmiştir. İkinci adımda, Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri (SHUD) değişkeninin ROA ile ilişkisinin anlamlı olmadığı görülmüş ve elenmiştir. Üçüncü adımda, Değerleme Oranları (DO) değişkeninin ROE ile ilişkisinin anlamlı olmadığı görülmüş ve elenmiştir. Dördüncü adımda, Değerleme Oranları (DO) değişkeninin ROA ile ilişkisinin anlamlı olmadığı görülmüş ve elenmiştir. Beşinci adımda, Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri (SHUD) değişkeninin ROE ile ilişkisinin anlamlı olmadığı görülmüş ve elenmiştir. Altıncı adımda ise, Kurumsal Genel Görünüm (KGG) değişkeninin ROA ile ilişkisinin anlamlı olmadığı görülmüş ve elenmiştir. Bu bağlamda, entegre rapor yayınlamayan 41 işletmeden elde edilen değerlere uygulanan yol analizi sonucu ortaya çıkan anlamlı model Şekil 14'de yedinci adımda gösterilmiştir. Elde edilen model sonucunda ROA ve ROE 'yi etkileyen

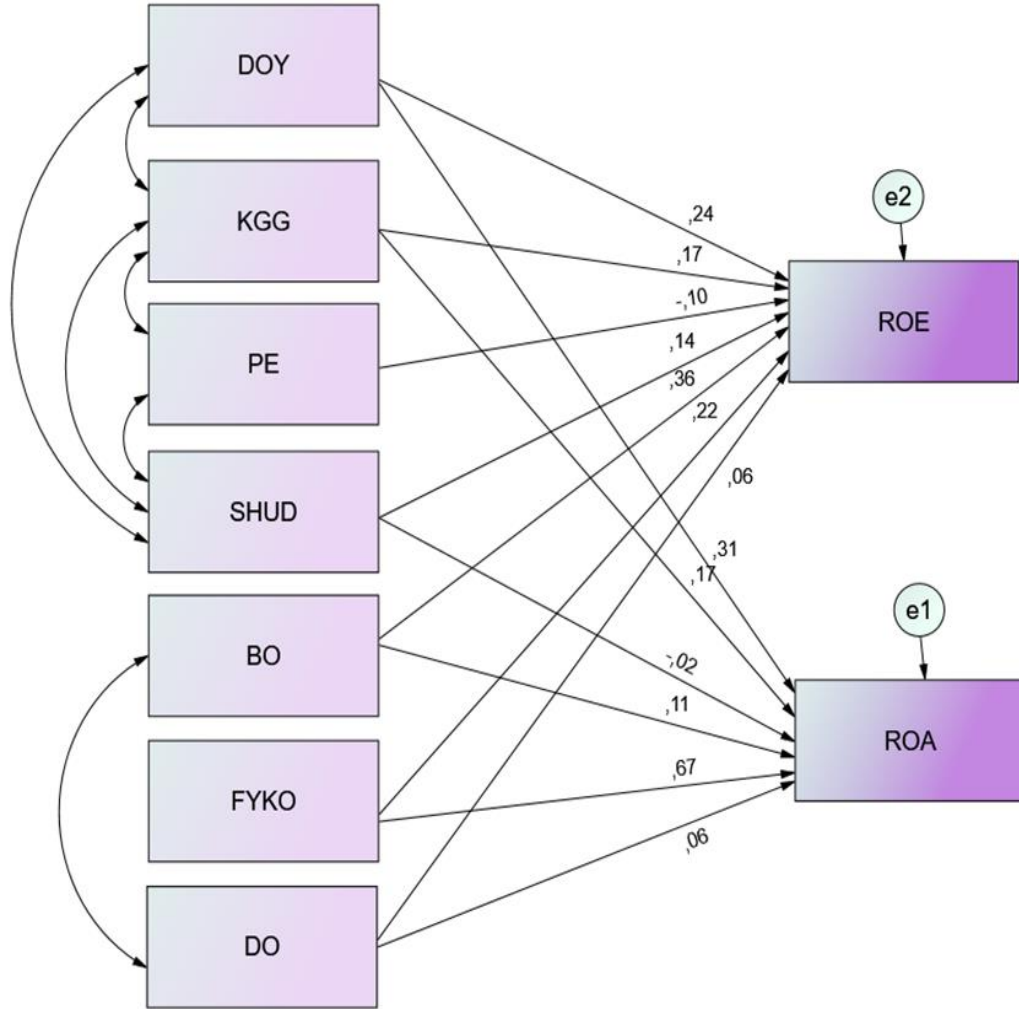
değişkenler Tablo 26’da gösterilmiş ve yorumlanmıştır. Ayrıca Tablo 27’de birbirini etkileyen bağımsız değişkenler gösterilerek anlamlı olanlar yorumlanmıştır.

Şekil 8: Entegre Rapor Yayınlamayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 1.Adım

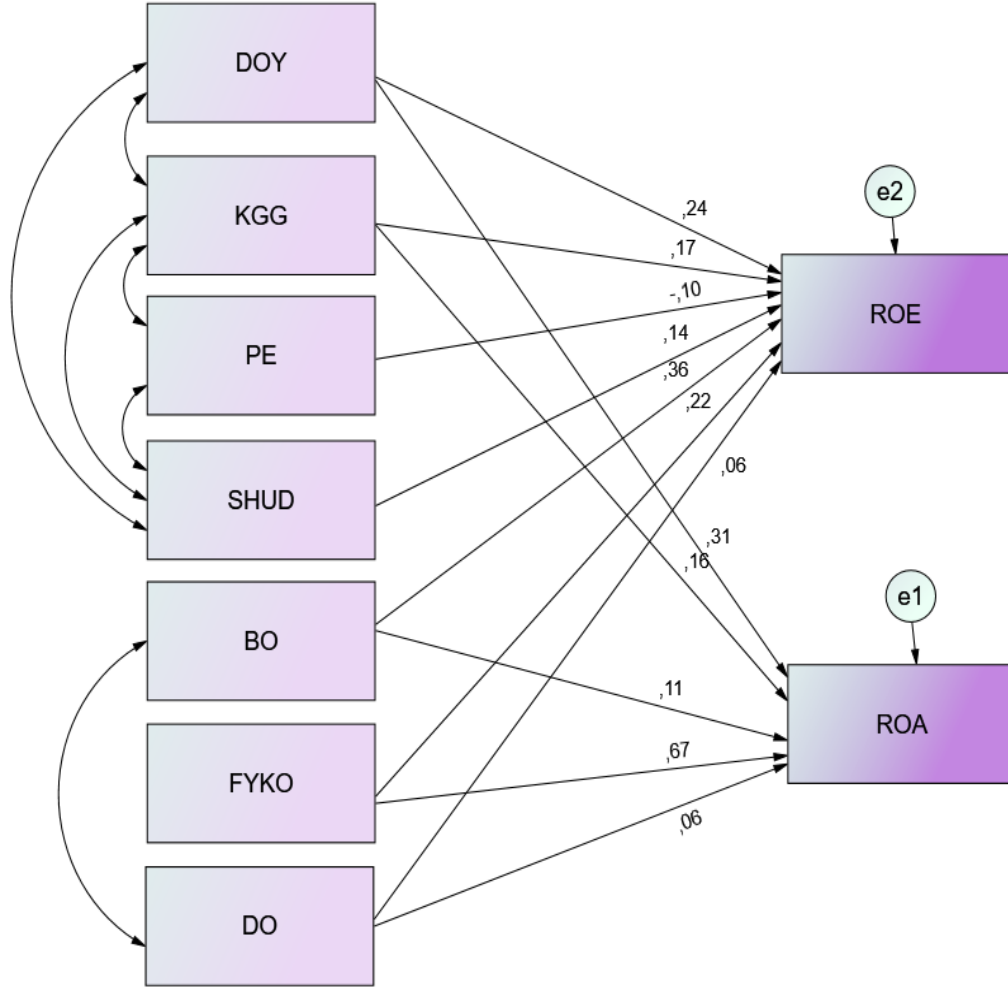
Birinci adımda, model sonucu bulunan parametreler $\chi^2 (84,512)$, $\chi^2/df (6,03)$ bulunmuş ve kabul edilebilir uyum değerlerini ($2 < \chi^2/df \leq 5$) sağlamadığından modelin anlamlı olmadığı anlaşılmaktadır. Modelin uyum indeksi değerlerinin **GFI** ($,843$), **CFI** ($,812$), **SRMR** ($,09114$), **RMSEA** ($,096$) kabul edilebilen sınırlara yakın değerlerde olduğu görülmektedir. Modelden anlamsız olan yol değerleri teker teker elenerek, modelde kalan tüm yolların anlamlı yollar olması sağlanacaktır. Ayrıca bağımsız değişkenler arasında anlamsız olan kovaryans değerleri de elemeye tabi tutulacaktır. İlk olarak PE değişkeninin ROA değişkenine olan etkisini gösterir yol (std

$\beta = 0,00$; $p = 0,812$; $p > 0,05$) elenecektir. Bu yol elendiğinde aşağıdaki model elde edilmiştir.

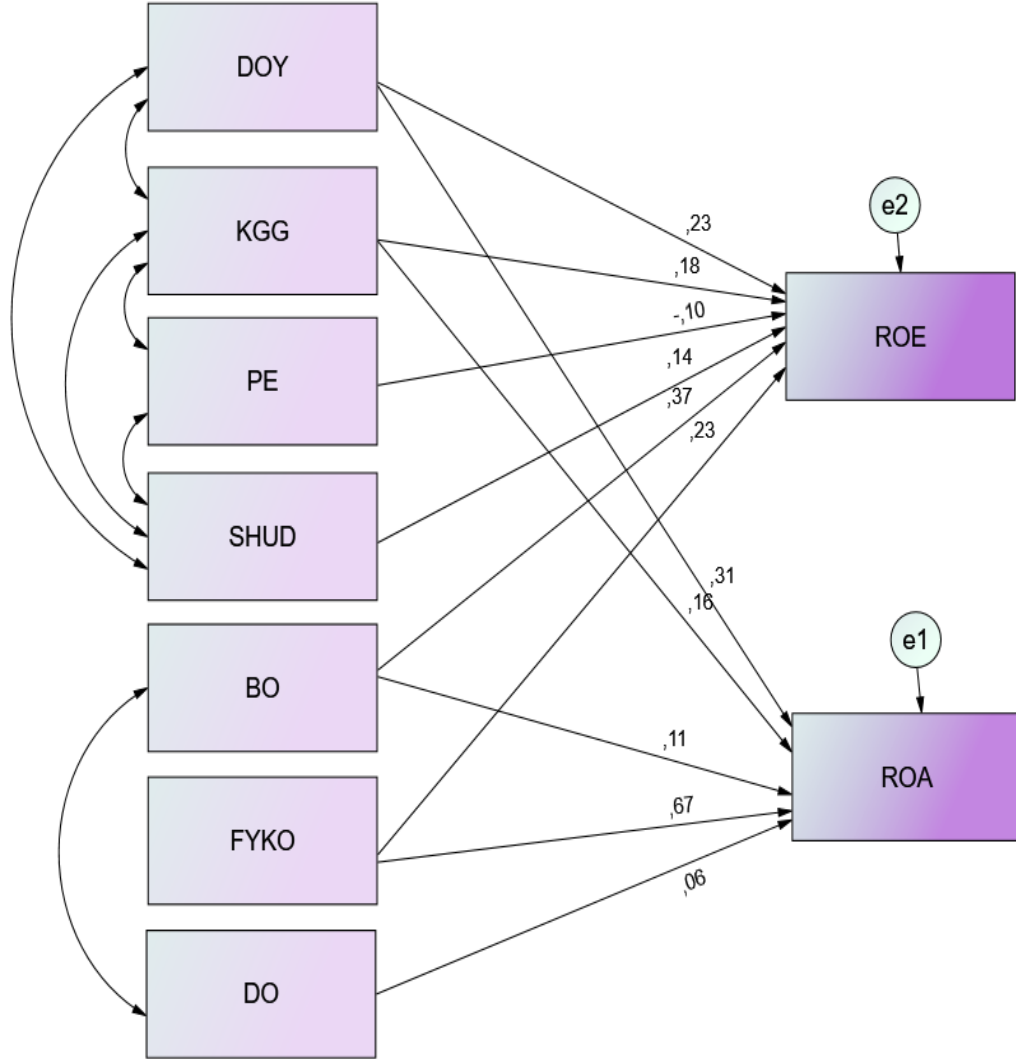
Şekil 9: Entegre Rapor Yayınlamayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 2.Adım

İkinci adımda, model sonucu bulunan parametreler $\chi^2 (84,90)$, $\chi^2/df (4,97)$ bulunmuş ve kabul edilebilir uyum değerlerini ($2 < \chi^2/df \leq 5$) sağladığından modelin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Modelin uyum indeksi değerlerinin **GFI** (,851), **CFI** (,899), **SRMR** (,0910), **RMSEA** (,0910) kabul edilebilen sınırlara yakın değerlerde olduğu görülmektedir. Modelden anlamsız olan yol SHUD değişkeninin ROA değişkenine olan etkisini gösterir yol (std $\beta = -0,02$; $p = 0,798$; $p > 0,05$) elenecektir. Bu yol elendiğinde aşağıdaki model elde edilmiştir.

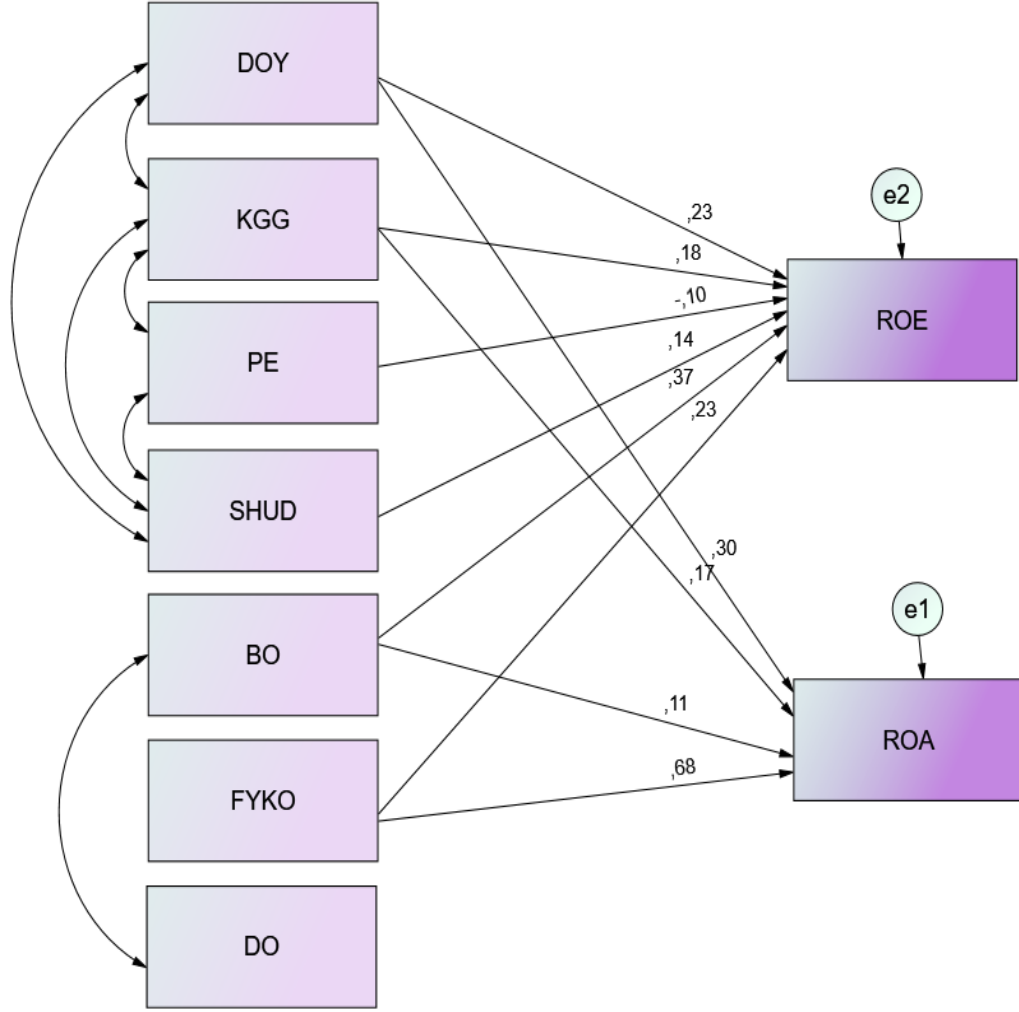
Şekil 10: Entegre Rapor Yayınlamayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 3.Adım

Üçüncü adımda, model sonucu bulunan parametreler $\chi^2 (85,1)$, $\chi^2/df (4,72)$ bulunmuş ve kabul edilebilir uyum değerlerini ($2 < \chi^2/df \leq 5$) sağladığından modelin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Modelin uyum indeksi değerlerinin **GFI** (*,854*), **CFI** (*,912*), **SRMR** (*,0881*), **RMSEA** (*,0810*) kabul edilebilen sınırlara yakın değerlerde olduğu görülmektedir. Modelden anlamsız olan yol DO değişkeninin ROE değişkenine olan etkisini gösterir yol (std $\beta = ,06$; $p = 0.648$; $p > 0.05$) elenecektir. Bu yol elendiğinde aşağıdaki model elde edilmiştir.

Şekil 11: Entegre Rapor Yayınlamayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 4.Adım

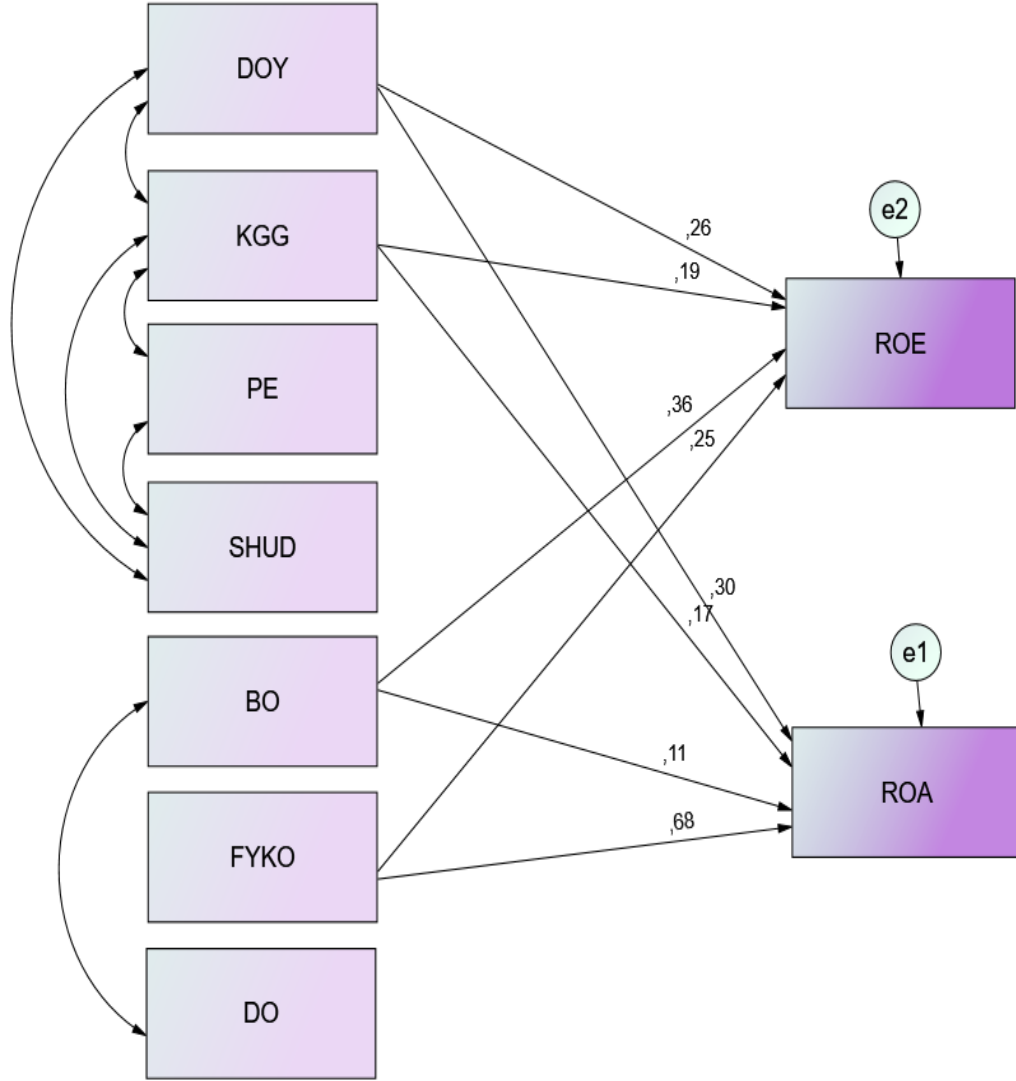
Dördüncü adımda, model sonucu bulunan parametreler $\chi^2 (85,4)$, $\chi^2/df (4,2)$ bulunmuş ve kabul edilebilir uyum değerlerini ($2 < \chi^2/df \leq 5$) sağladığından modelin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Modelin uyum indeksi değerlerinin **GFI** (*,865*), **CFI** (*,913*), **SRMR** (*,0878*), **RMSEA** (*,0781*) kabul edilebilen sınırlara yakın değerlerde olduğu görülmektedir. Modelden anlamsız olan yol DO değişkeninin ROA değişkenine olan etkisini gösterir yol (std $\beta = ,06$; $p = 0,589$; $p > 0,05$) elenecektir. Bu yol elendiğinde aşağıdaki model elde edilmiştir.

Şekil 12: Entegre Rapor Yayınlamayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 5.Adım

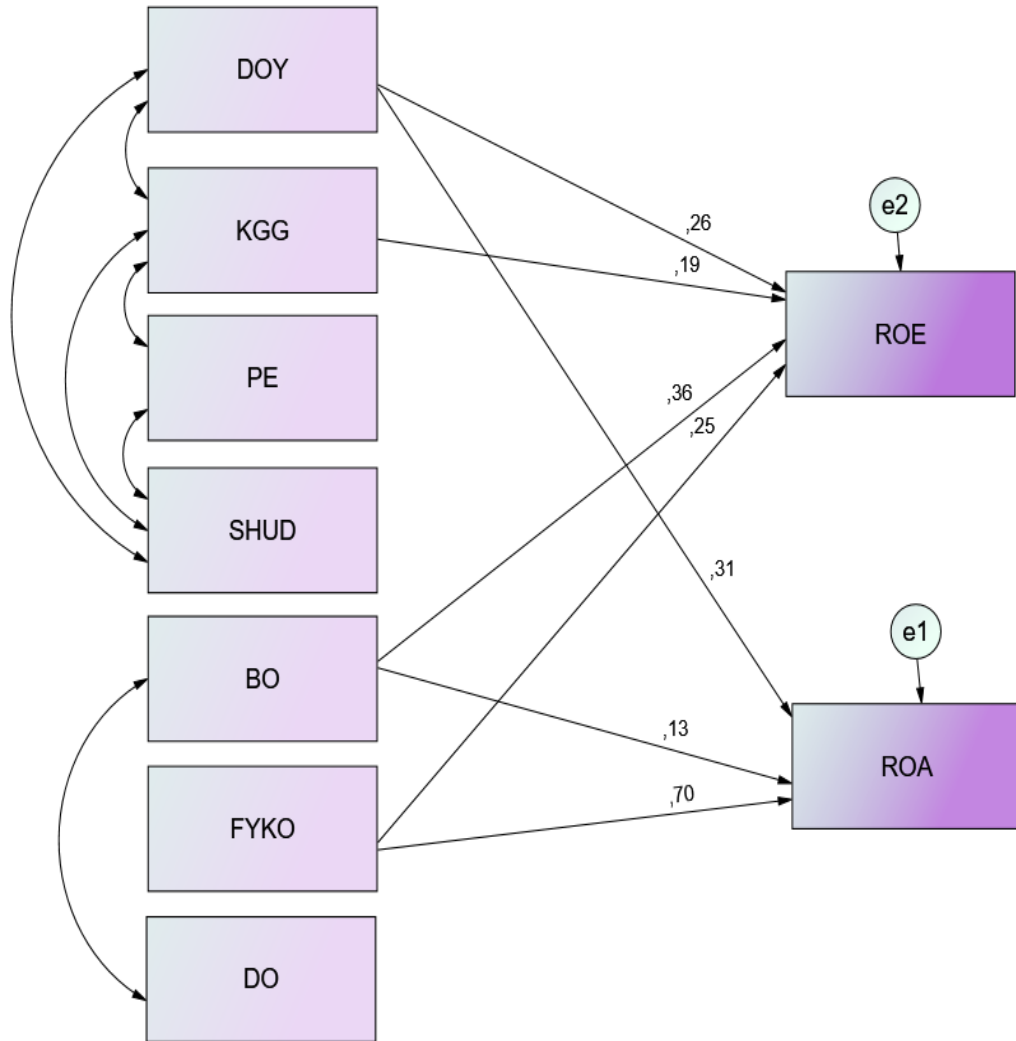
Beşinci adımda, model sonucu bulunan parametreler χ^2 (85,9), χ^2/df (3,9) bulunmuş ve kabul edilebilir uyum değerlerini ($2 < \chi^2/df \leq 5$) sağladığından modelin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Modelin uyum indeksi değerlerinin **GFI** (,871), **CFI** (,919), **SRMR** (,0793), **RMSEA** (,0762) kabul edilebilen sınırlara yakın değerlerde olduğu görülmektedir. Modelden anlamsız olan yol PE değişkeninin ROE değişkenine olan etkisini gösterir yol (std β =-0,10; p=0,489; p>0,05) ile modelden anlamsız olan yol SHUD değişkeninin ROE değişkenine olan etkisini gösterir yol (std β =0,14; p=0,349; p>0,05) elenecektir. Bu yollar elendiğinde aşağıdaki model elde edilmiştir.

Şekil 13: Entegre Rapor Yayınlamayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 6.Adım

Altıncı adımda model sonucu bulunan parametreler χ^2 (82,8), χ^2/df (3,6) bulunmuş ve kabul edilebilir uyum değerlerini ($2 < \chi^2/df \leq 5$) sağladığından modelin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Modelin uyum indeksi değerlerinin **GFI** (.882), **CFI** (.922), **SRMR** (.0756) , **RMSEA** (.07117) kabul edilebilen sınırlarda olduğu görülmektedir. Modelden anlamsız olan yol KGG değişkeninin ROA değişkenine olan etkisini gösterir yol (std β =,17; $p=0,165$; $p>0,05$) elenecektir. Bu yol elendiğinde aşağıdaki model elde edilmiştir.

Şekil 14: Entegre Rapor Yayınlamayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisinin Modeli

Yedinci adımda model sonucu bulunan parametreler χ^2 (83,1), χ^2/df (3,4) bulunmuş ve kabul edilebilir uyum değerlerini ($2 < \chi^2/df \leq 5$) sağladığından modelin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Modelin uyum indeksi değerlerinin **GFI** (,892), **CFI** (,934), **SRMR** (,0696) , **RMSEA** (,0645) kabul edilebilir sınır değerlerinde olduğu görülmektedir. Modelden elde edilen katsayıların ayrıntıları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 26: Yol Analizi Modelinden Elde Edilen Katsayıların Özet Tablosu

	Estimate	S.Estimate	C.R.	P
DOY → ROE	11,810	,261	4,418	***(<0,001)
FYKO → ROA	,310	,700	15,754	***
DOY → ROA	4,205	,306	6,894	***
BO → ROE	,165	,364	6,277	***
BO → ROA	,017	,125	2,819	** (<0,01)
KGG → ROE	9,690	,187	3,162	**
FYKO → ROE	,362	,248	4,279	***
Modelden elde edilen Yapısal eşitlikler				R²
ROA=0,70*FYKO+0,13*BO +0.31*DOY				%55
ROE=0,36*BO+0,25*FYKO+0,26*DOY+0,19*KGG				%32

* $p<0.05$ ** $p<0.01$ *** $p<0.001$ *Estimate: Regresyon Katsayıları S.Estimate: Standart Regresyon Katsayıları CR: Kritik Tablo Değeri P: Test Olasılık Düzeyi DOY: Değer Oluşturma Yeteneği KGG: Kurumsal Genel Görünüm PE: Paydaşlarla Etkileşim SHUD: Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri FYKO BO: Büyüme Oranları FYKO: Finansal Yatırım ve Karlılık Oranları DO: Değerleme Oranları*

Modelden elde edilen katsayı değerlerine göre ROA değişkenini ekonomik faktörlerden; FYKO ($\beta = 0,70$; $p<0,001$) ve BO ($\beta = 0,13$; $p<0,001$) pozitif etkilemiştir. Sosyal ve çevresel faktörlerden ise DOY ($\beta = 0,31$; $p<0,001$) pozitif yönde etkilemiştir. Söz konusu üç faktörün etkisi ile ROA değişkeni %55 oranında açıklanmıştır.

Modelden elde edilen katsayı değerlerine göre ROE değişkenini ekonomik faktörlerden BO ($\beta = 0,36$; $p<0,001$) ve FYKO ($\beta = 0,25$; $p<0,01$) pozitif olarak etkilemiştir. Sosyal ve çevresel faktörlerden ise KGG ($\beta = 0,19$; $p<0,001$) ve DOY ($\beta = 0,26$; $p<0,05$) pozitif yönde etkilemiştir. Söz konusu üç faktörün etkisi ile ROE değişkeni %32 oranında açıklanmıştır. Analiz sonucuna göre, sosyal ve çevresel performans göstergelerinin, ROA'ya (%55) göre ROE'yi (%32) daha az etkilemektedir. Şekil 14'te yer alan faktörler arası kovaryans değerlerinin etki düzeyleri ve korelasyon katsayıları da aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 27: Modelde Yer Alan Kovaryans Değerleri ve Korelasyon Katsayıları

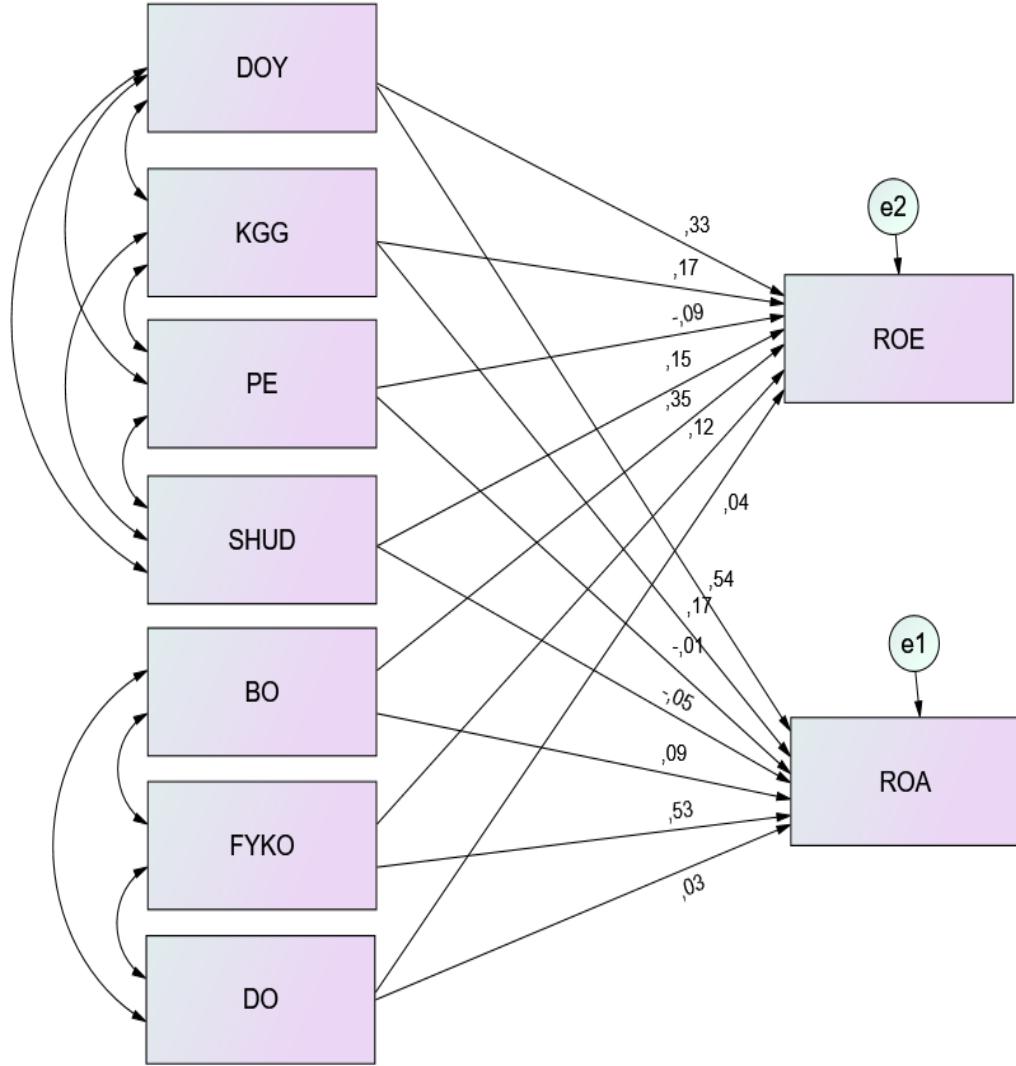
		Estimate	R	C.R.	P	
DOY	<-->	KGG	,029	,191	2,796	,005
DOY	<-->	SHUD	,030	,272	3,794	***
KGG	<-->	SHUD	,033	,337	4,580	***
SHUD	<-->	PE	,019	,179	2,610	,009
KGG	<-->	PE	,045	,305	4,223	***
BO	<-->	DO	,042	,255	3,621	,**

*p<0.05 **p<0.01 ***p<0.001 Estimate: Kovaryans Katsayıları R: Korelasyon Değerleri CR: Kritik Tablo Değeri P: Test Olasılık Düzeyi DOY: Değer Oluşturma Yeteneği KGG: Kurumsal Genel Görünüm PE: Paydaşlarla Etkileşim SHUD: Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri BO: Büyüme Oranları FYKO: Finansal Yatırım ve Karlılık Oranları DO: Değerleme Oranları

Modelde yer alan ekonomik ve sosyal-çevresel faktörler arasında kovaryans ilişkileri, ekonomik faktörler için kendi aralarında, sosyal-çevresel faktörler için kendi arasında ilişkilendirilmiştir. Şekil 14’te ve Tablo 27’de de yer alan ilişkiler yalnızca anlamlı ($p<0,05$) olan ilişkilere aittir. Buna göre finansal parametrelerden kovaryans değerlerinden hesaplanan korelasyon değeri anlamlı olan sadece BO ve DO arasındaki ($r=,255$; $p<0,01$) ilişkidir. Sosyal-çevresel faktörler arasında ise DOY ile SHUD arasında ($r=,272$; $p<0,001$) pozitif anlamlı, SHUD ile PE arasında ($r=,179$; $p<0,001$) pozitif anlamlı, DOY ile KGG arasında ($r=,191$; $p<0,05$) pozitif anlamlı, KGG ile SHUD arasında ($r=,337$; $p<0,05$) pozitif anlamlı, KGG ile PE arasında ($r=,305$; $p<0,001$) pozitif anlamlı korelasyon değerleri elde edilmiştir.

3.2.4.2. Entegre Rapor Yayınlayan ve Yayınlamayan Tüm İşletmelerden Elde Edilen Değerlerle Uygulanan Yol Analizi

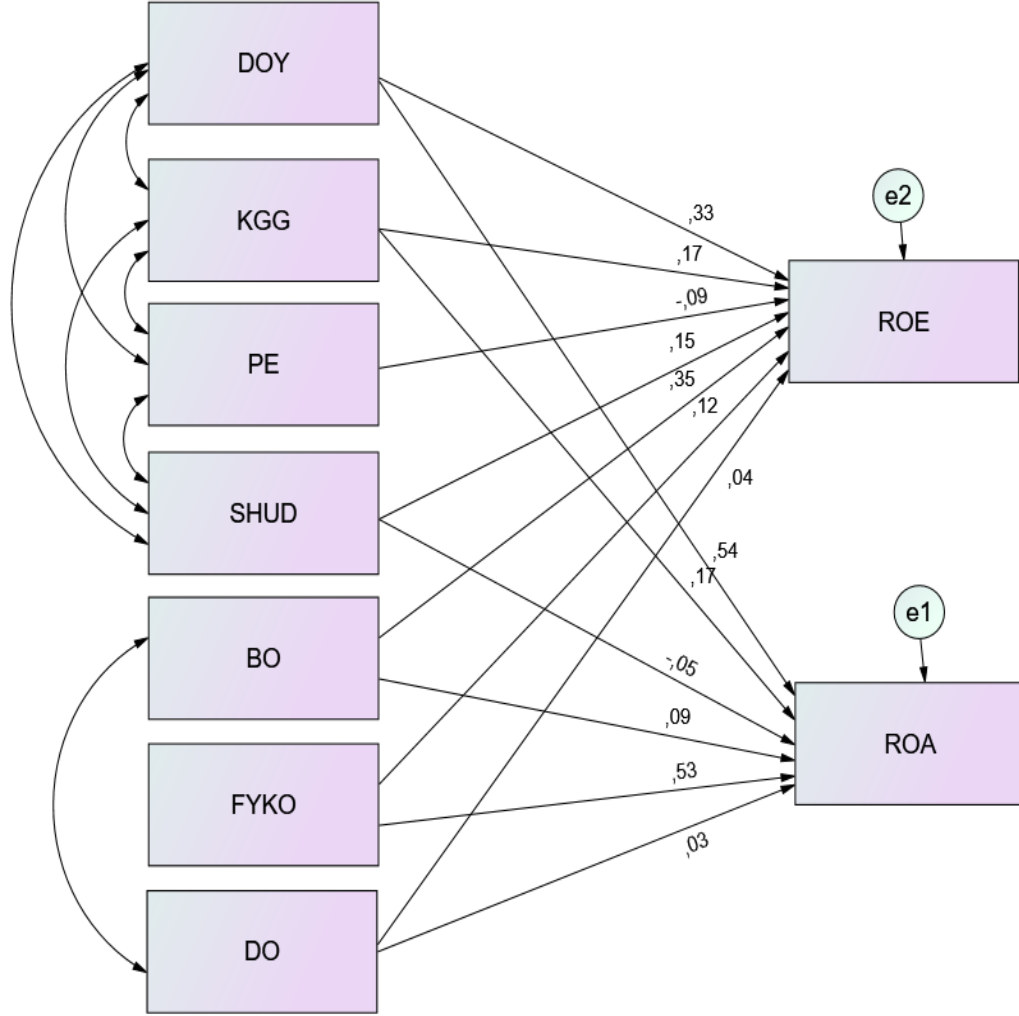
Araştırmaya dâhil olan sadece entegre rapor yayınlayan ve yayınlamayan 44 işletmeden elde edilen değerler, YEM Yol Analizi Yöntemi'ne göre anlamlı bir model elde edilene kadar tek tek elenerek analiz edilmiştir. Birinci adımda, Paydaşlarla Etkileşim (PE) değişkeninin ROA ile ilişkisinin anlamlı olmadığı görülmüş ve elenmiştir. İkinci adımda, Değerleme Oranları (DO) değişkeninin ROA ile ilişkisinin anlamlı olmadığı görülmüş ve elenmiştir. Üçüncü adımda, Değerleme Oranları (DO) değişkeninin ROE ilişkisinin anlamlı olmadığı görülmüş ve elenmiştir. Dördüncü adımda, Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri (SHUD) değişkeninin ROA ile ilişkisinin anlamlı olmadığı görülmüş ve elenmiştir. Beşinci adımda, Paydaşlarla Etkileşim (PE) değişkeninin ROE ile ilişkisinin anlamlı olmadığı görülmüş ve elenmiştir. Altıncı adımda ise, Büyüme Oranları (BO) değişkeninin ROA ile ilişkisinin anlamlı olmadığı görülmüş ve elenmiştir. Bu bağlamda, entegre rapor yayınlayan ve yayınlamayan tüm işletmelerden elde edilen değerlere uygulanan yol analizi sonucu elde edilen anlamlı model Şekil 21'de yedinci adımda gösterilmiştir. Elde edilen model sonucunda ROA ve ROE'yi etkileyen değişkenler Tablo 28'de gösterilmiş ve yorumlanmıştır. Ayrıca Tablo 29'da birbirini etkileyen bağımsız değişkenler gösterilerek anlamlı olanlar yorumlanmıştır.

Şekil 15: Entegre Rapor Yayınlayan ve Yayınlamayan Tüm İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 1. Adım

Şekil 15’de görüldüğü gibi birinci adımda model sonucu bulunan parametreler $\chi^2 (96,7)$, $\chi^2/df (6,1)$ bulunmuş ve kabul edilebilir uyum değerlerini ($2 < \chi^2/df \leq 5$) sağlamadığından modelin anlamlı olmadığı anlaşılmaktadır. Modelin uyum indeksi değerlerinin **GFI** (,801), **CFI** (,812), **SRMR** (,0824) , **RMSEA** (,0963) kabul edilebilen sınırlara yakın değerlerde olduğu görülmektedir. Modelden anlamsız olan yol değerleri teker teker elenerek, modelde kalan tüm yolların anlamlı yollar olması sağlanacaktır. Modelde anlamsız olan kovaryans ilişkileri ve test olasılık değeri en yüksek olan regresyon katsayılarından PE değişkeninin ROA değişkenine olan etkisini

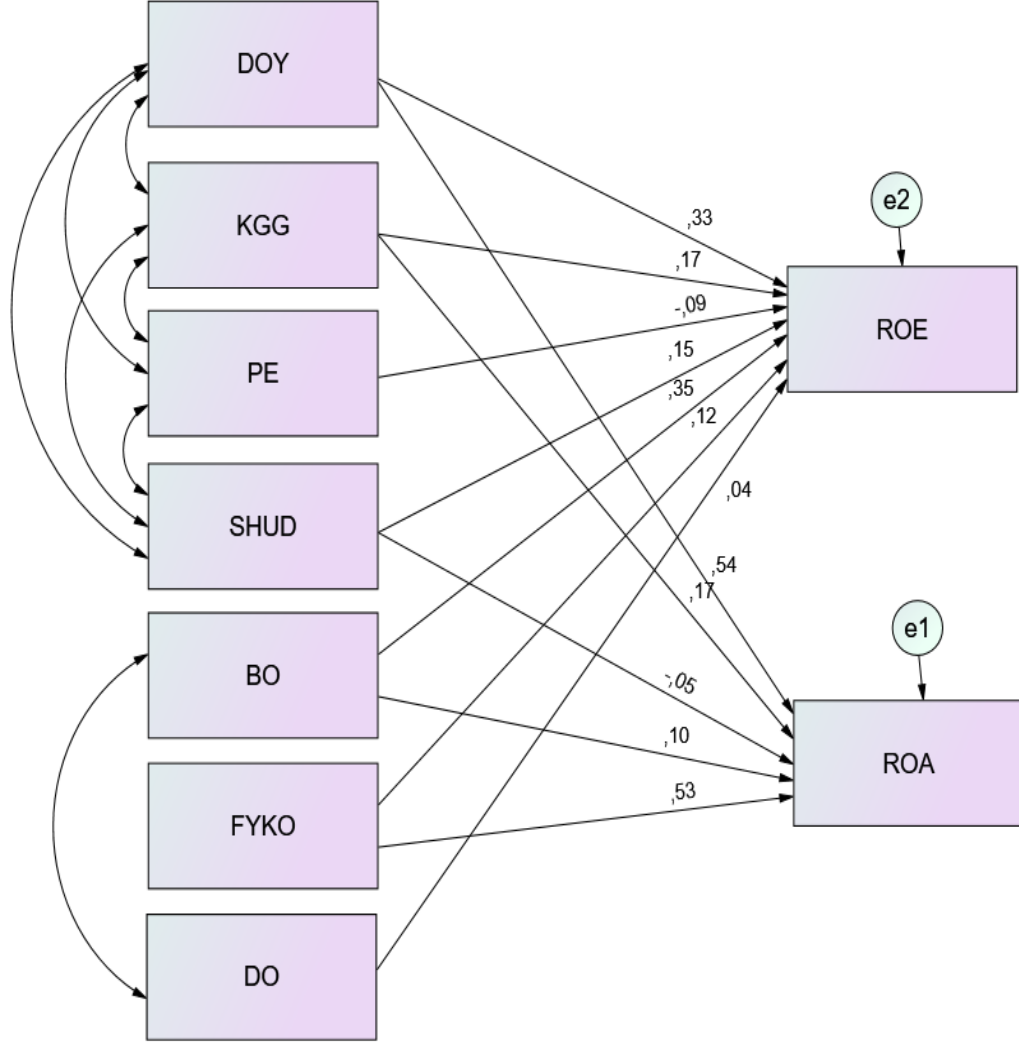
gösterir yol (std $\beta = -.01$; $p = 0,869$; $p > 0,05$) elenecektir. Bu yol elendiğinde aşağıdaki model elde edilmiştir.

Şekil 16: Entegre Rapor Yayınlayan ve Yayınlamayan Tüm İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 2.Adım

Şekil 16 ikinci adımda model sonucu bulunan parametreler $\chi^2 (82,2)$, $\chi^2/df (5,35)$ bulunmuş ve kabul edilebilir uyum değerlerini ($2 < \chi^2/df \leq 5$) sağlamadığından modelin anlamlı olmadığı anlaşılmaktadır. Modelin uyum indeksi değerlerinin **GFI**(,801), **CFI** (,812), **SRMR** (,0824) , **RMSEA** (,0963) kabul edilebilen sınırlara yakın değerlerde olduğu görülmektedir. Modelde anlamsız olan kovaryans ilişkileri ve test olasılık değeri en yüksek olan regresyon katsayılarından DO değişkeninin ROA

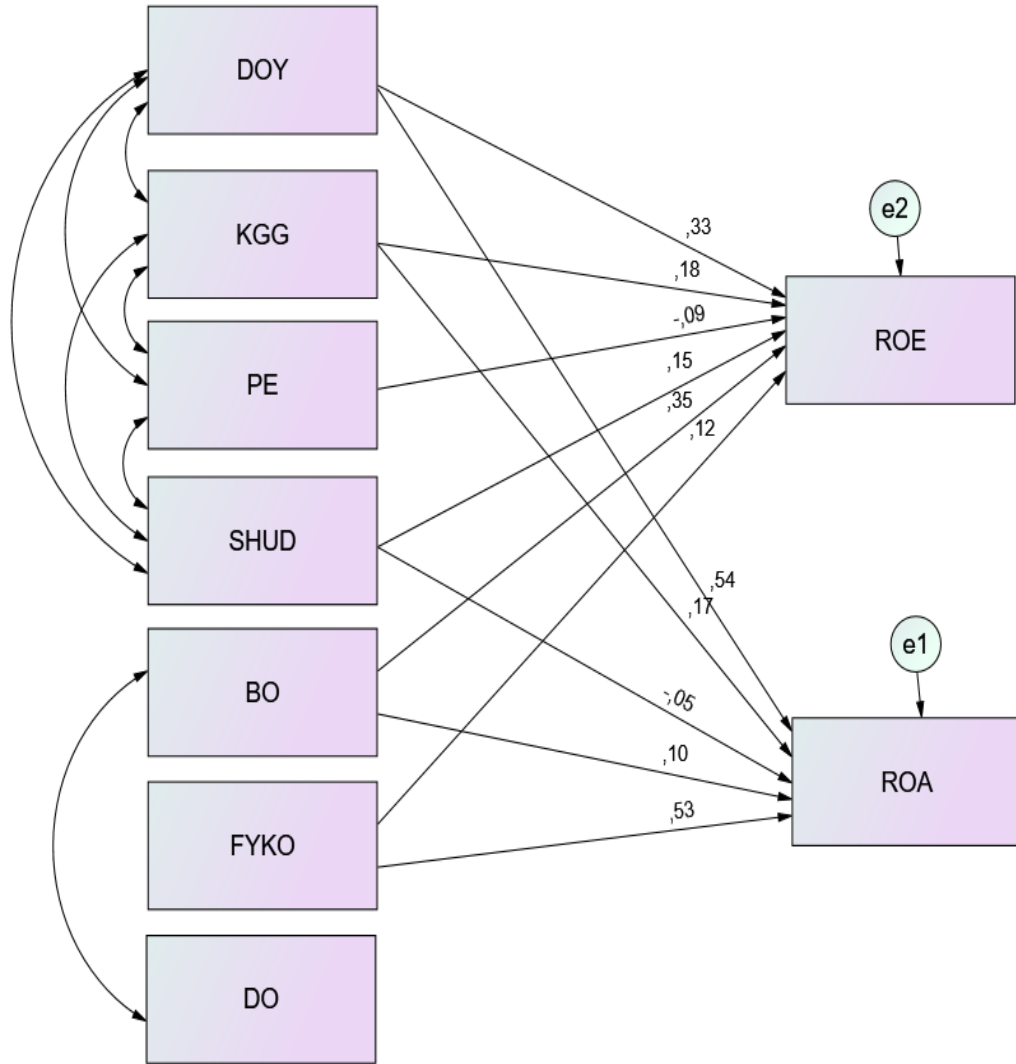
değişkenine olan etkisini gösterir yol (std β = ,03; p = 0,792; $p > 0.05$) elenecektir. Bu yol elendiğinde aşağıdaki model elde edilmiştir.

Şekil 17: Entegre Rapor Yayınlayan ve Yayınlamayan Tüm İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 3.Adım

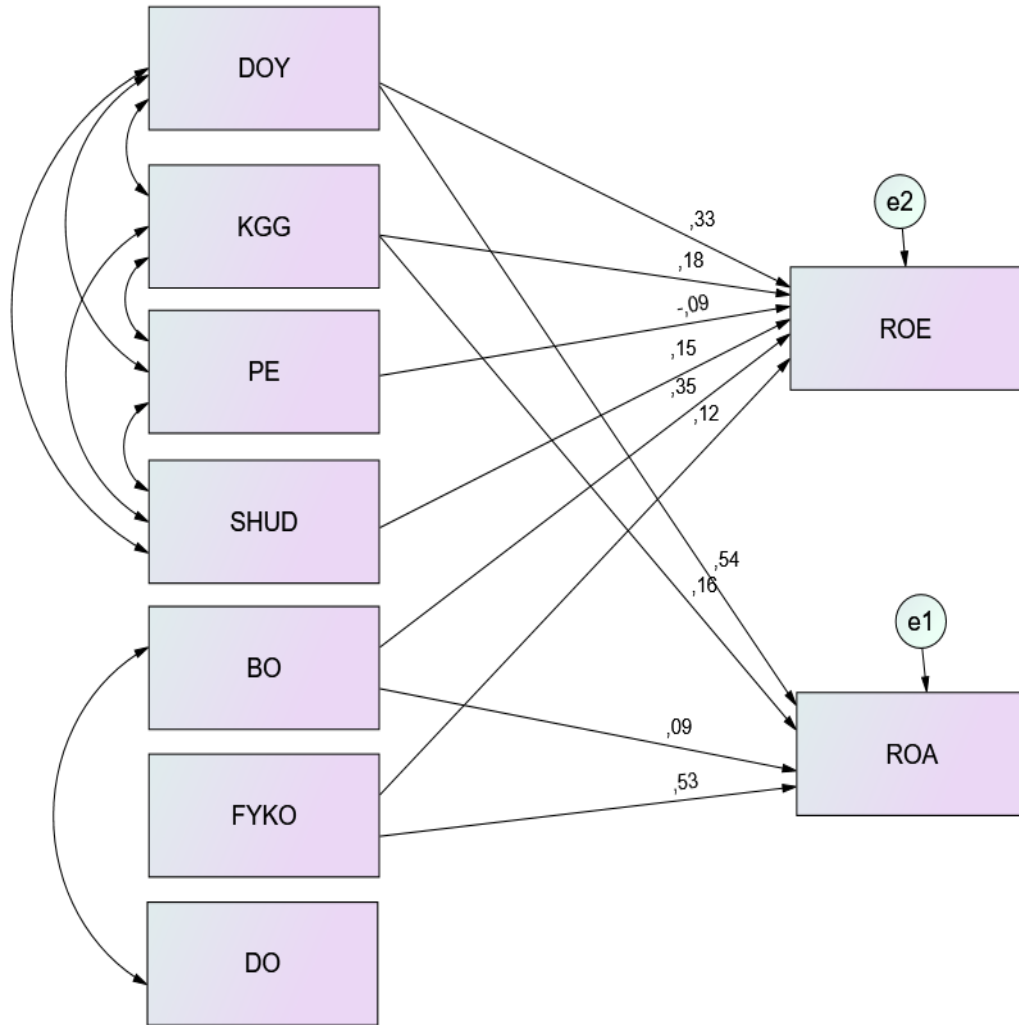
Şekil 17 üçüncü adımda model sonucu bulunan parametreler χ^2 (82,9), χ^2/df (5,3) bulunmuş ve kabul edilebilir uyum değerlerini ($2 < \chi^2/df \leq 5$) sağlamadığından modelin anlamlı olmadığı anlaşılmaktadır. Modelin uyum indeksi değerlerinin **GFI** (.811), **CFI** (.819), **SRMR** (.0814), **RMSEA** (.0923) kabul edilebilen sınırlara yakın değerlerde olduğu anlaşılmaktadır. Modelde anlamsız olan regresyon katsayılarından DO değişkeninin ROE değişkenine olan etkisini gösterir yol (std β = ,04; p = 0,439; $p > 0.05$) elenecektir. Bu yol elendiğinde aşağıdaki model elde edilmiştir.

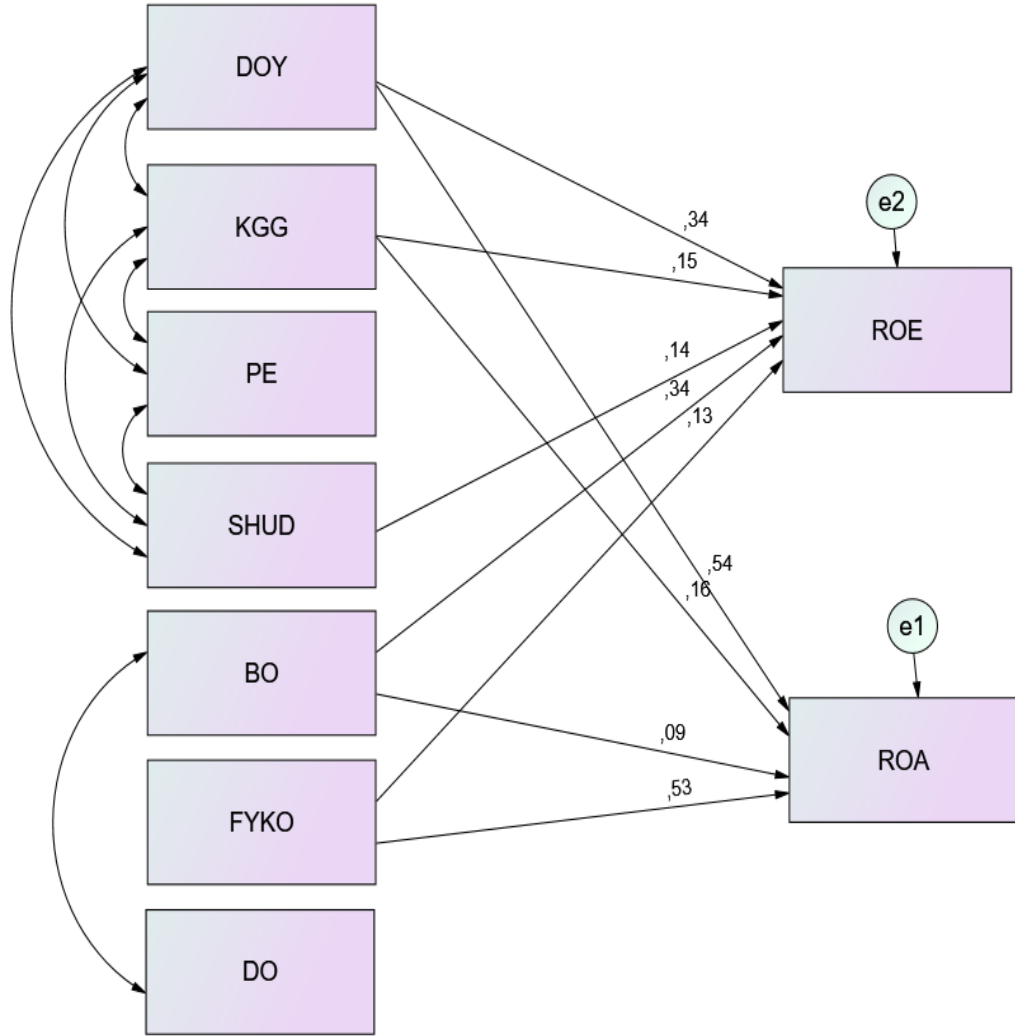
Şekil 18: Entegre Rapor Yayınlayan ve Yayınlamayan Tüm İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 4.Adım

Şekil 18 dördüncü adımda model sonucu bulunan parametreler $\chi^2(83,8)$, $\chi^2/df(4,56)$ bulunmuş ve kabul edilebilir uyum değerlerini ($2 < \chi^2/df \leq 5$) sağladığından modelin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Modelin uyum indeksi değerlerinin **GFI** ($,823$), **CFI** ($,829$), **SRMR** ($,0804$), **RMSEA** ($,0901$) kabul edilebilen sınırlara yakın değerlerde olduğu görülmektedir. Modelde anlamsız olan regresyon katsayılarından SHUD değişkeninin ROA değişkenine olan etkisini gösterir yol (std $\beta = -,05$; $p = 0.367$; $p > 0.05$) elenecektir. Bu yol elendiğinde aşağıdaki model elde edilmiştir.

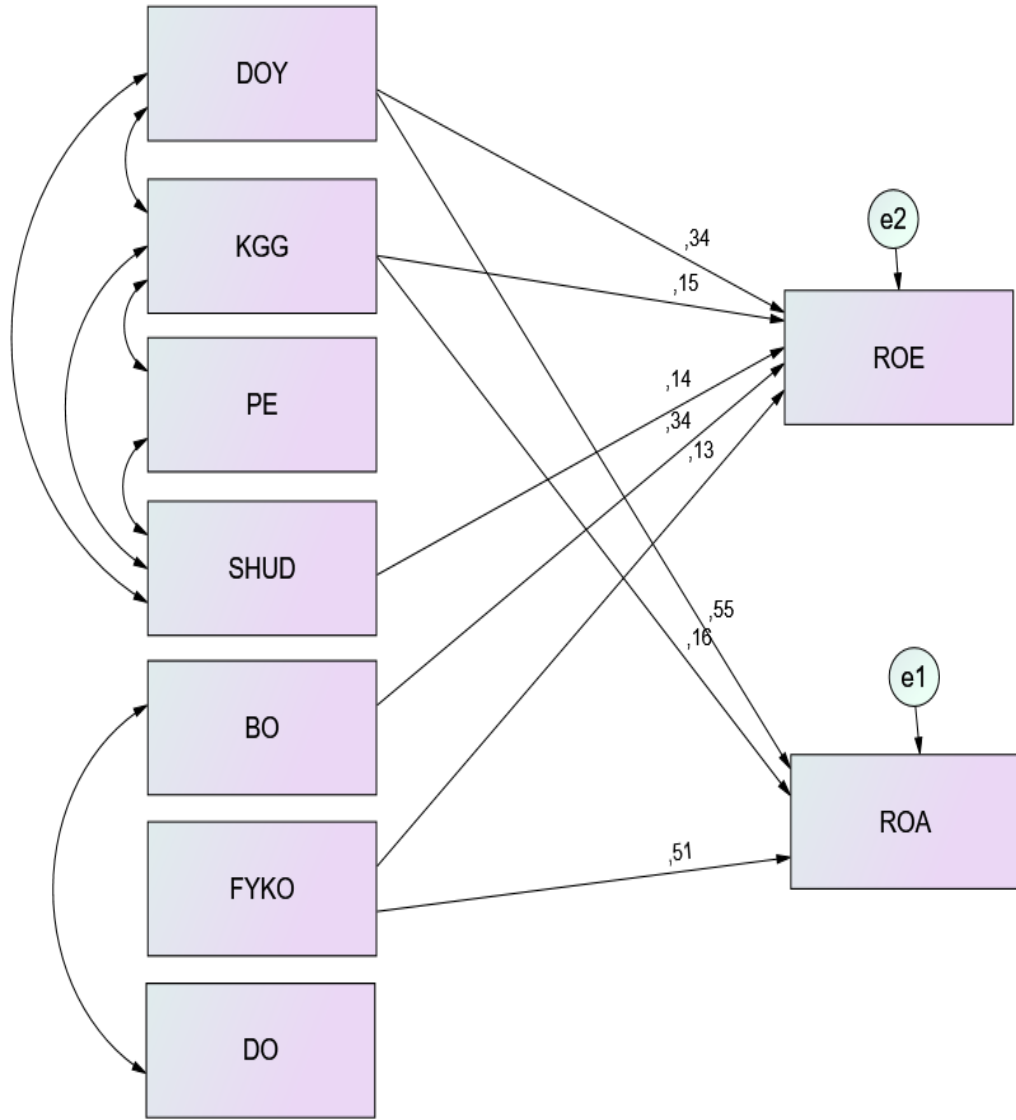
Şekil 19: Entegre Rapor Yayınlayan ve Yayınlamayan Tüm İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 5.Adım

Şekil 19 beşinci adımda model sonucu bulunan parametreler $\chi^2 (84,1)$, $\chi^2/df (4,67)$ bulunmuş ve kabul edilebilir uyum değerlerini ($2 < \chi^2/df \leq 5$) sağladığından modelin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Modelin uyum indeksi değerlerinin **GFI** ($,831$), **CFI** ($,836$), **SRMR** ($,0801$), **RMSEA** ($,08341$) kabul edilebilen sınırlara yakın değerlerde olduğu görülmektedir. Modelde anlamsız olan regresyon katsayılarından PE değişkeninin ROE değişkenine olan etkisini gösterir yol (std $\beta = -,09$; $p = 0,278$; $p > 0,05$) elenecektir. Bu yol elendiğinde aşağıdaki model elde edilmiştir.

Şekil 20: Entegre Rapor Yayınlayan ve Yayınlamayan Tüm İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 6.Adım

Şekil 20 altıncı adımda model sonucu bulunan parametreler $\chi^2 (84,1)$, $\chi^2/df (4,4)$ bulunmuş ve kabul edilebilir uyum değerlerini ($2 < \chi^2/df \leq 5$) sağladığından modelin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Modelin uyum indeksi değerlerinin **GFI** ($,842$), **CFI** ($,843$), **SRMR** ($,07981$), **RMSEA** ($,0811$) kabul edilebilir sınırlara yakın değerlerde olduğu görülmektedir. Modelde anlamsız olan regresyon katsayılarından BO değişkeninin ROA değişkenine olan etkisini gösterir yol (std $\beta=,09$; $p=0,085$; $p>0.05$) elenecektir. Bu yol elendiğinde aşağıdaki model elde edilmiştir.

Şekil 21: Entegre Rapor Yayınlayan ve Yayınlamayan Tüm İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisinin Modeli

Şekil 21’de yedinci adımda model sonucu bulunan parametreler χ^2 (85,8), χ^2/df (3,4) bulunmuş ve kabul edilebilir uyum değerlerini ($2 < \chi^2/df \leq 5$) sağladığından modelin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Modelin uyum indeksi değerlerinin **GFI** (,892), **CFI** (,945), **SRMR** (,0651), **RMSEA** (,0761) kabul edilebilir sınır değerlerinde olduğu görülmektedir. Modelden elde edilen katsayıların ayrıntıları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 28: Yol Analizi Modelinden Elde Edilen Katsayıların Özet Tablosu

	Estimate	S.Estimate	C.R.	P
DOY → ROE	22,353	,335	5,088	***
FYKO → ROA	,210	,514	10,885	***
DOY → ROA	9,814	,547	11,222	***
BO → ROE	,155	,344	5,456	***
SHUD → ROE	10,213	,139	2,046	,041*
KGG → ROE	8,031	,150	2,212	,027*
KGG → ROA	2,359	,164	3,363	***
FYKO → ROE	,193	,127	2,020	,043*
Modelden elde edilen Yapısal eşitlikler				R²
ROA=0,55*DOY+0,51*FYKO+0,16*KGG				%63
ROE=0,34*BO+0,13*FYKO+0,15*KGG +0,34*DOY+0,14*SHUD				%35

*p<0.05 **p<0.01 ***p<0.001 Estimate: Regresyon Katsayıları S.Estimate: Standart Regresyon Katsayıları CR: Kritik Tablo Değeri P: Test Olasılık Düzeyi DOY: Değer Oluşturma Yeteneği KGG: Kurumsal Genel Görünüm PE: Paydaşlarla Etkileşim SHUD: Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri BO: Büyüme Oranları FYKO: Finansal Yatırım ve Karlılık Oranları DO: Değerleme Oranları

Modelden elde edilen katsayı değerlerine göre ROA değişkenini ekonomik faktörlerden; FYKO ($\beta = 0,51$; $p < 0,001$) pozitif olarak etkilemektedir. Sosyal ve çevresel faktörlerden ise; DOY ($\beta = 0,55$; $p < 0,001$) ve KGG pozitif yönde ($\beta = 0,16$; $p < 0,001$) etkilemiştir. Söz konusu üç faktörün etkisi ile ROA değişkeni %63 oranında açıklanmıştır.

Modelden elde edilen katsayı değerlerine göre ROE değişkenini ekonomik faktörlerden; BO ($\beta = 0,34$; $p < 0,001$) ve FYKO ($\beta = 0,13$; $p < 0,05$) pozitif olarak etkilemektedir. Sosyal ve çevresel faktörlerden ise; KGG ($\beta = 0,15$; $p < 0,05$), SHUD ($\beta = 0,14$; $p < 0,05$) ve DOY değişkeni ($\beta = 0,34$; $p < 0,05$) pozitif yönde etkilemiştir. Söz konusu beş faktörün etkisi ile ROE değişkeni %35 oranında açıklanmıştır. Şekil 21’de yer alan faktörler arası kovaryans değerlerinin etki düzeyleri ve korelasyon katsayıları da aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 29: Modelde Yer Alan Kovaryans Değerleri ve Korelasyon Katsayıları

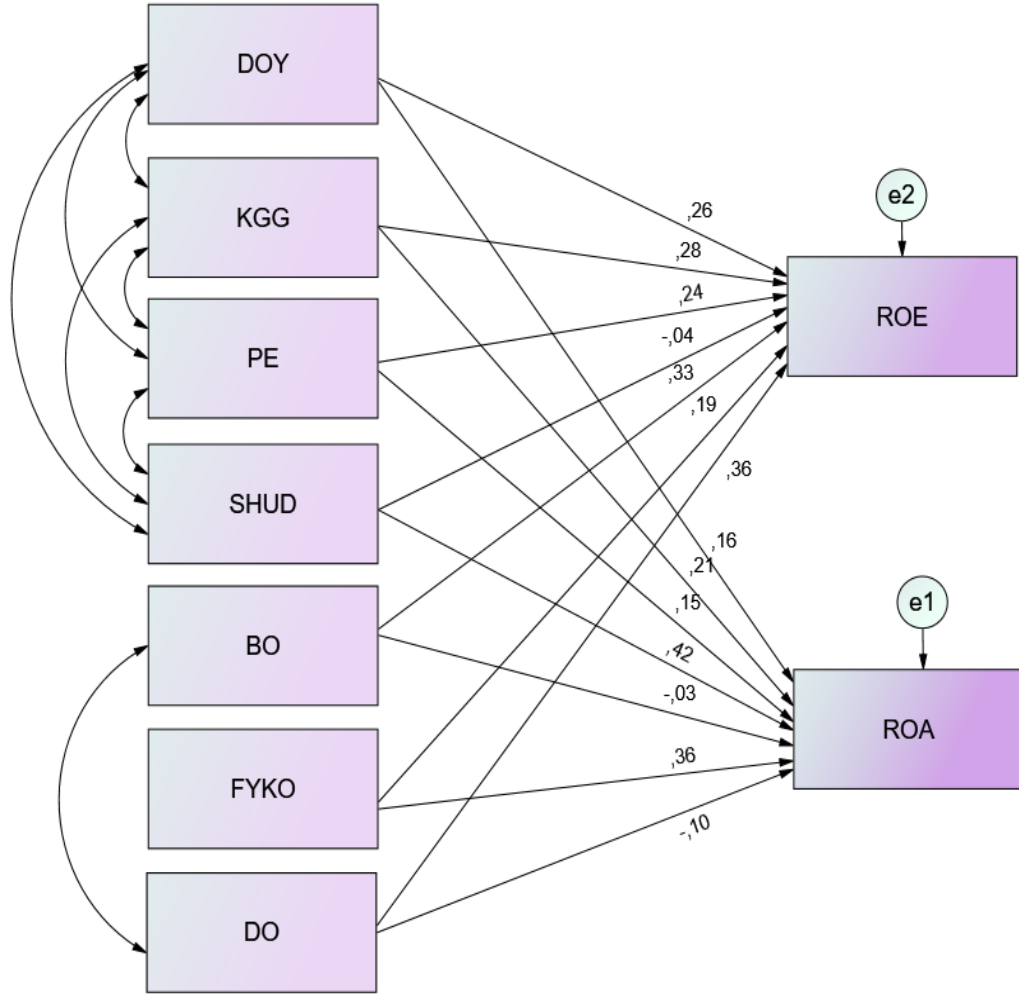
		Estimate	R	C.R.	P	
DOY	<-->	KGG	,030	,243	3,160	,002**
DOY	<-->	SHUD	,021	,237	2,985	,003**
KGG	<-->	SHUD	,037	,332	4,060	***
SHUD	<-->	PE	,019	,155	2,021	,043*
KGG	<-->	PE	,050	,297	3,746	***
BO	<-->	DO	,060	,313	4,016	***

*p<0.05 **p<0.01 ***p<0.001 *Estimate:* Kovaryans Katsayıları *r:* Korelasyon Değerleri **CR:** Kritik Tablo Değeri **P:** Test Olasılık Düzeyi **DOY:** Değer Oluşturma Yeteneği **KGG:** Kurumsal Genel Görünüm **PE:** Paydaşlarla Etkileşim **SHUD:** Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri **BO:** Büyüme Oranları **FYKO:** Finansal Yatırım ve Karlılık Oranları **DO:** Değerleme Oranları

Modelde yer alan sosyal, çevresel ve ekonomik faktörler arasında kovaryans ilişkileri, ekonomik faktörler için kendi aralarında, sosyal-çevresel faktörler için kendi arasında ilişkilendirilmiştir. Şekil 21’de ve Tablo 29’de yer alan ilişkiler yalnızca anlamlı ($p<0,05$) olan ilişkilere aittir. Buna göre ekonomik parametrelerden kovaryans değerlerinden hesaplanan korelasyon değeri anlamlı olan sadece BO ve DO arasındaki ($r=,313$; $p<0,001$) ilişkidir. Sosyal-çevresel faktörler arasında ise DOY ile SHUD arasında ($r=,237$; $p<0,01$) pozitif anlamlı, KGG ile PE arasında ($r=,297$; $p<0,001$) pozitif anlamlı, SHUD ile PE arasında ($r=,155$; $p<0,05$) pozitif anlamlı, DOY ile KGG arasında ($r=,243$; $p<0,01$) pozitif anlamlı ve KGG ile SHUD arasında ($r=,332$; $p<0,001$) pozitif anlamlı korelasyon değerleri elde edilmiştir.

3.2.4.3. Entegre Rapor Yayınlayan İşletmelerden Elde Edilen Değerlerle Uygulanan Yol Analizi

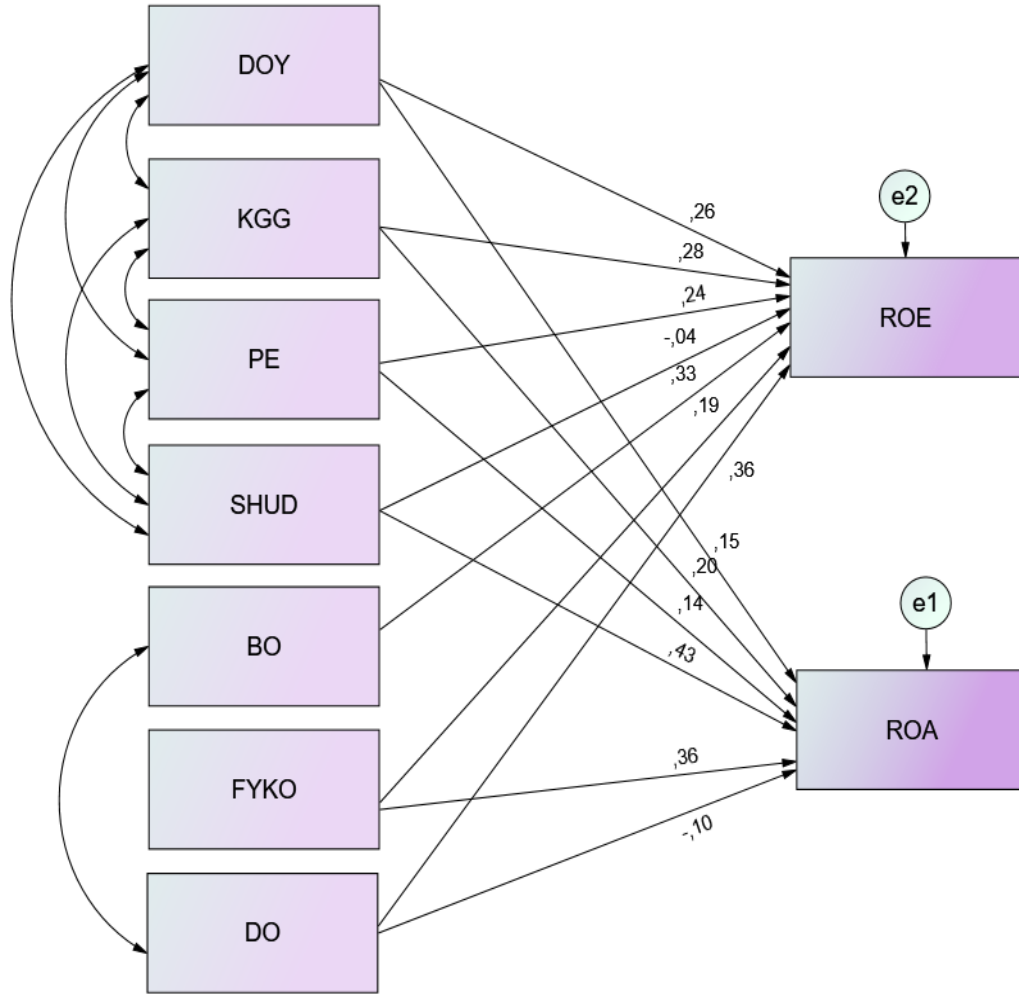
Araştırmaya dâhil olan sadece entegre rapor yayınlayan işletmelerden elde edilen değerler, YEM Yol Analizi Yöntemi 'ne göre anlamlı bir model elde edilene kadar tek tek elenerek analiz edilmiştir. Birinci adımda, Büyüme Oranları (BO) değişkeninin ROA ile ilişkisinin anlamlı olmadığı görülmüş ve elenmiştir. İkinci adımda, Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri (SHUD) değişkeninin ROE ile ilişkisinin anlamlı olmadığı görülmüş ve elenmiştir. Üçüncü adımda, Değerleme Oranları (DO) değişkeninin ROA ile ilişkisinin anlamlı olmadığı görülmüş ve elenmiştir. Dördüncü adımda, Paydaşlarla Etkileşim (PE) değişkeninin ROA ilişkisinin anlamlı olmadığı görülmüş ve elenmiştir. Beşinci adımda, Değer Oluşturma Yeteneği (DOY) değişkeninin ROA ile ilişkisinin anlamlı olmadığı görülmüş ve elenmiştir. Bu bağlamda, entegre rapor yayınlayan işletmelerden elde edilen değerlere uygulanan yol analizi sonucu elde edilen anlamlı model Şekil 27'de altıncı adımda gösterilmiştir. Elde edilen model sonucunda ROA ve ROE'yi etkileyen değişkenler Tablo 30'de gösterilmiş ve yorumlanmıştır. Ayrıca Tablo 31'da birbirini etkileyen bağımsız değişkenler gösterilerek anlamlı olanlar yorumlanmıştır.

Şekil 22: Entegre Raporlama Yayınlayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 1.Adım

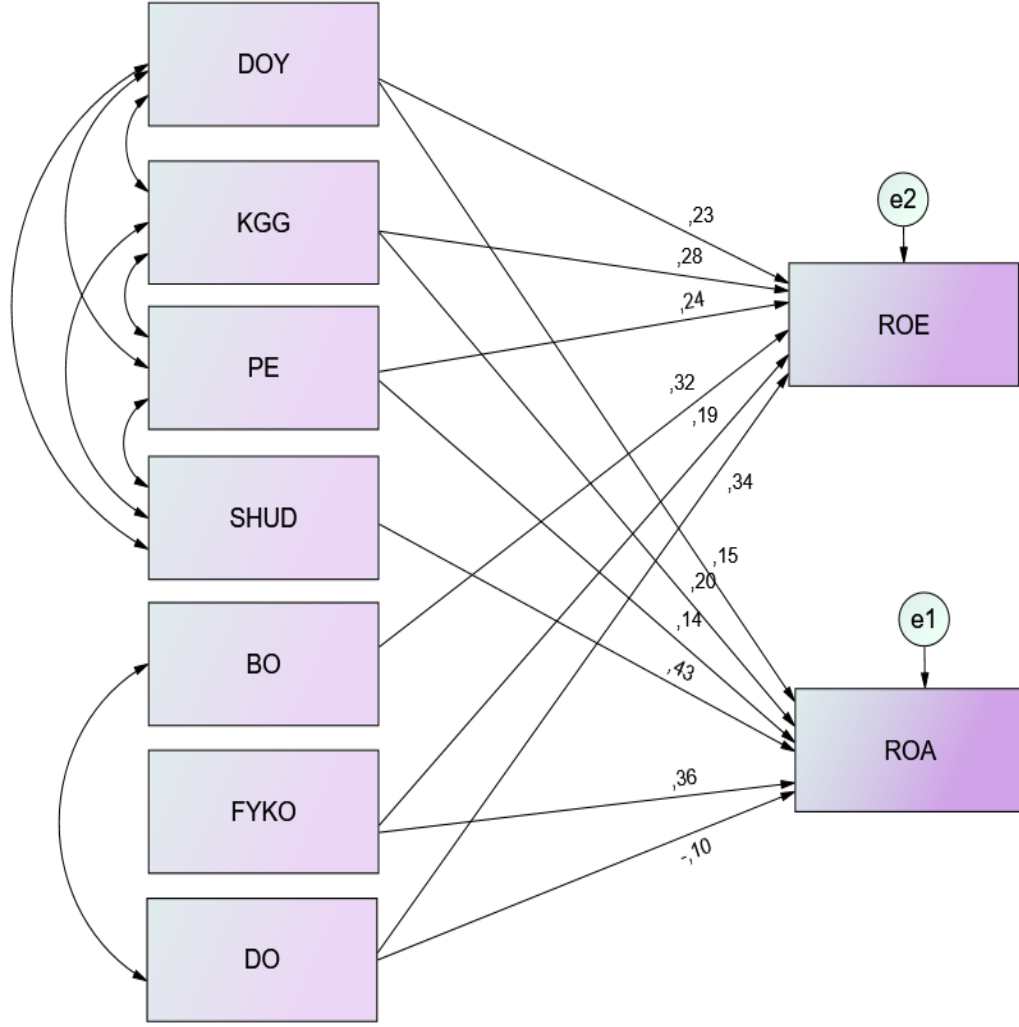
Şekil 22 birinci adımda model sonucu bulunan parametreler $\chi^2 (78,569)$, $\chi^2/df (5,6)$ bulunmuş ve kabul edilebilir uyum değerlerini ($2 < \chi^2/df \leq 5$) sağlamadığından modelin anlamlı olmadığı anlaşılmaktadır. Modelin uyum indeksi değerlerinin **GFI** ($,821$), **CFI** ($,852$), **SRMR** ($,0724$), **RMSEA** ($,093$) kabul edilebilen sınırlara yakın değerlerde olduğu görülmektedir. Modelden anlamsız olan yol değerleri teker teker elenerek, modelde kalan tüm yolların anlamlı yollar olması sağlanacaktır. İlk olarak BO değişkeninin ROA değişkenine olan etkisini gösterir yol (std $\beta = -,03$; $p = 0,768$; $p > 0,05$) elenecektir. Bu yol elendiğinde aşağıdaki model elde edilmiştir.

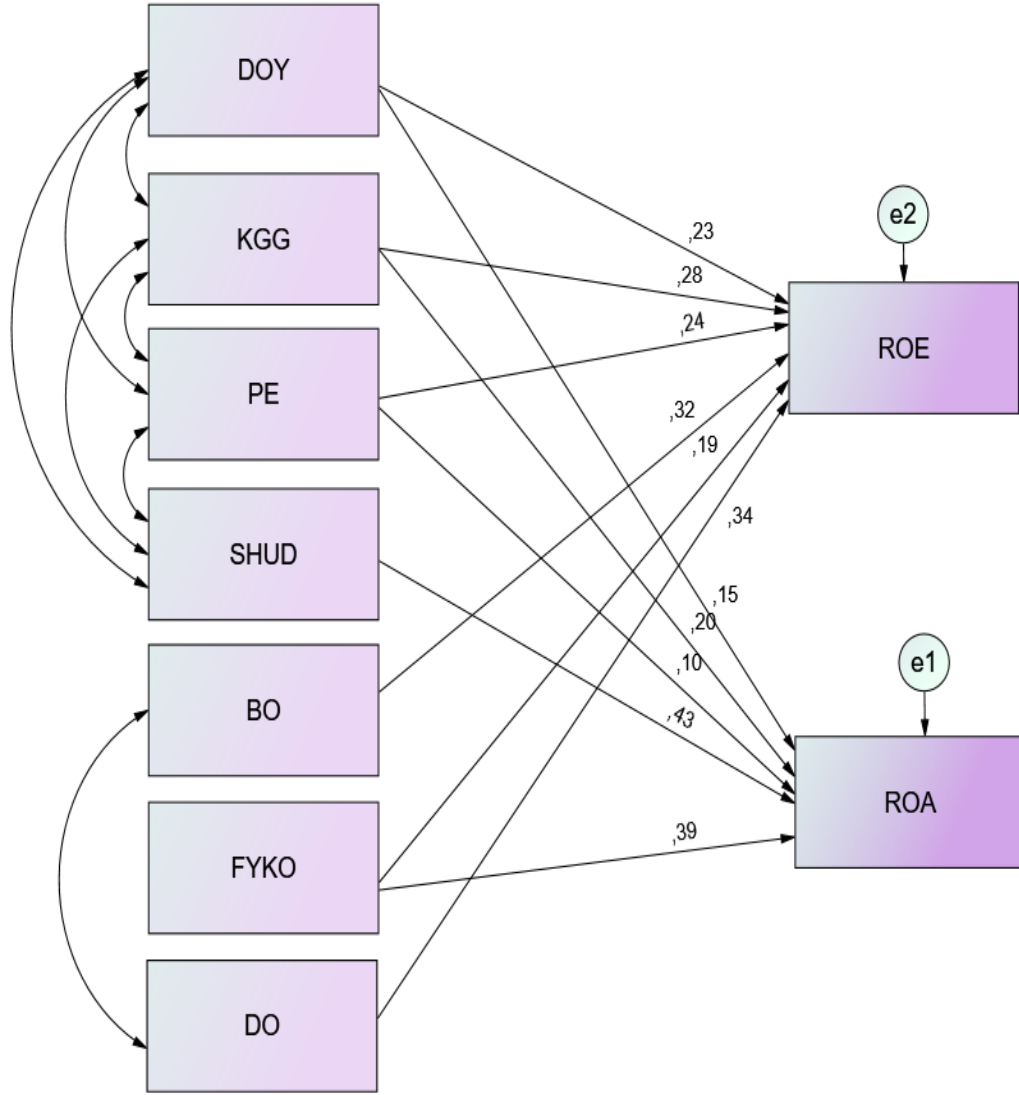
Şekil 23: Entegre Raporlama Yayınlayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 2.Adım

Şekil 23 ikinci adımda model sonucu bulunan parametreler $\chi^2(79,169)$, $\chi^2/df(5,27)$ bulunmuş ve kabul edilebilir uyum değerlerini ($2 < \chi^2/df \leq 5$) sağlamadığından modelin anlamlı olmadığı anlaşılmaktadır. Modelin uyum indeksi değerlerinin **GFI**(,851), **CFI** (,892), **SRMR** (,0701) , **RMSEA** (,090) kabul edilebilen sınırlara yakın değerlerde olduğu görülmektedir. Modelden anlamsız olan yol SHUD değişkeninin ROE değişkenine olan etkisini gösterir yol (std β =-,04; $p=0,612$; $p>0,05$) elenecektir. Bu yol elendiğinde aşağıdaki model elde edilmiştir.

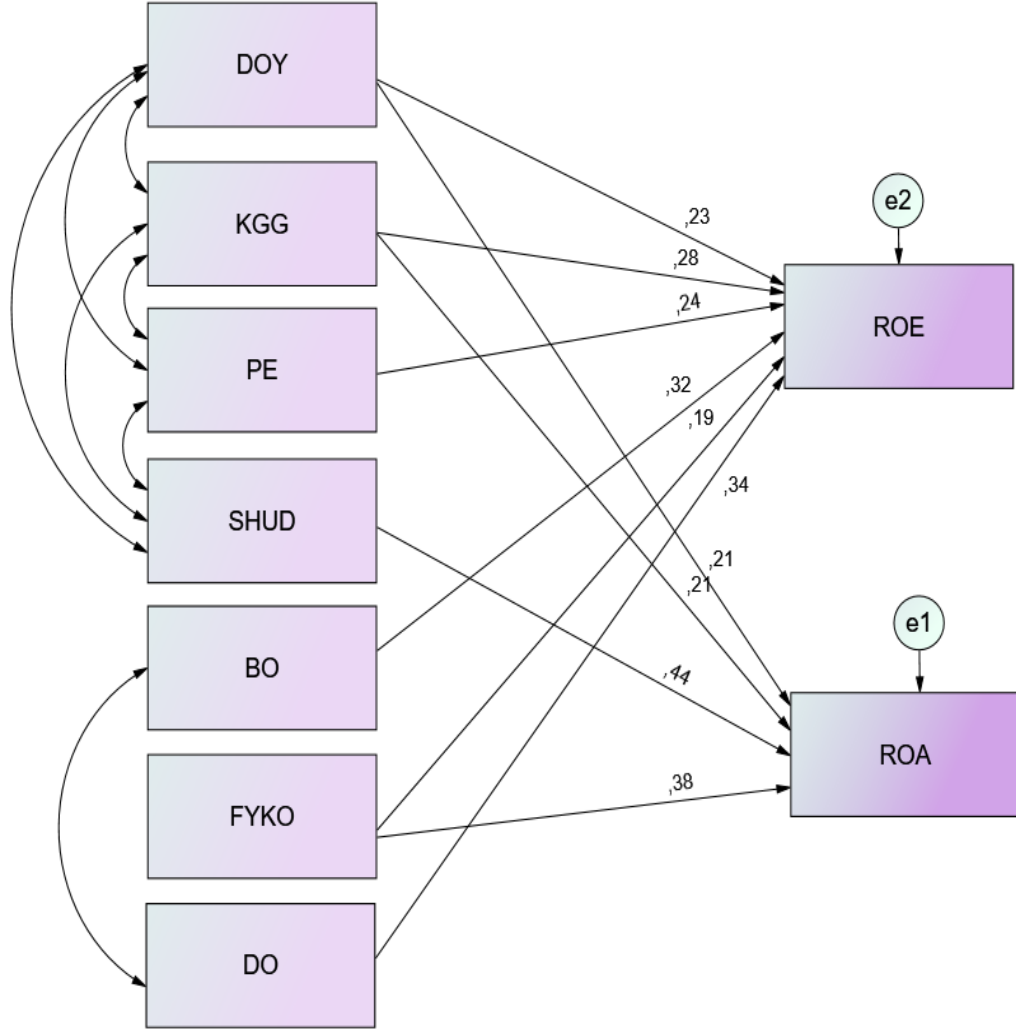
Şekil 24: Entegre Rapor Yayınlayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 3.Adım

Şekil 24 üçüncü adımda model sonucu bulunan parametreler χ^2 (57,8), χ^2/df (3,40) bulunmuş ve kabul edilebilir uyum değerlerini ($2 < \chi^2/df \leq 5$) sağladığından modelin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Modelin uyum indeks değerleri **GFI** (,871), **CFI** (,901), **SRMR** (,0690), **RMSEA** (,0881) kabul edilebilen sınırlara yakın değerlerde olduğu görülmektedir. Modelden anlamsız olan yol DO değişkeninin ROA değişkenine olan etkisini gösterir yol (std β = -,10; $p=0,368$; $p>0,05$) elenecektir. Bu yol elendiğinde aşağıdaki model elde edilmiştir.

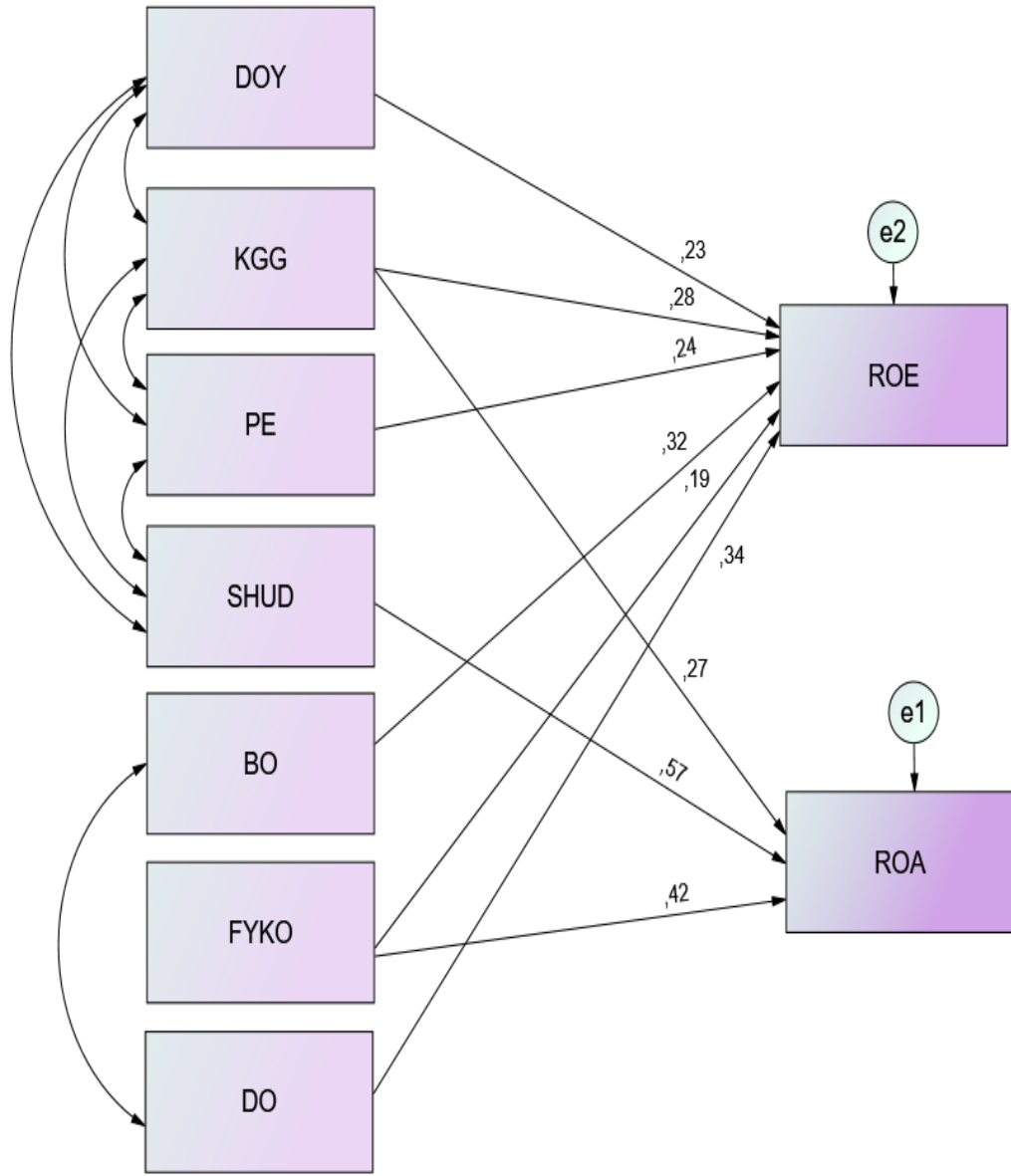
Şekil 25: Entegre Raporlama Yayınlayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 4.Adım

Şekil 25 dördüncü adımda model sonucu bulunan parametreler χ^2 (57,42), χ^2/df (3,19) bulunmuş ve kabul edilebilir uyum değerlerini ($2 < \chi^2/df \leq 5$) sağladığından modelin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Modelin uyum indeksi değerlerinin *GFI* (,881), *CFI* (,910), *SRMR* (,0678), *RMSEA* (,0871) kabul edilebilen sınırlara yakın değerlerde olduğu görülmektedir. Modelden anlamsız olan yol PE değişkeninin ROA değişkenine olan etkisini gösterir yol (std β =,10; $p=0,196$; $p>0,05$) elenecektir. Bu yol elendiğinde aşağıdaki model elde edilmiştir.

Şekil 26: Entegre Raporlama Yayınlayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 5.Adım

Şekil 26 beşinci adımda model sonucu bulunan parametreler $\chi^2 (58,9)$, $\chi^2/df (3,11)$ bulunmuş ve kabul edilebilir uyum değerlerini ($2 < \chi^2/df \leq 5$) sağladığından modelin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Modelin uyum indeksi değerlerinin **GFI** ($,891$), **CFI** ($,917$), **SRMR** ($,0643$), **RMSEA** ($,0827$) kabul edilebilen sınırlara yakın değerlerde olduğu görülmektedir. Modelden anlamsız olan yol DOY değişkeninin ROA değişkenine olan etkisini gösterir yol (std $\beta=,21$; $p=0,078$; $p>0,05$) elenecektir. Bu yol elendiğinde aşağıdaki model elde edilmiştir.

Şekil 27: Entegre Rapor Yayınlayan İşletmelerin Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörlerinin ROA ve ROE Değerlerine Etkisi 6.Adım

Şekil 27 altıncı adımda model sonucu bulunan parametreler χ^2 (59,67), χ^2/df (2,98) bulunmuş ve kabul edilebilir uyum değerlerini ($2 < \chi^2/df \leq 5$) sağladığından modelin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Modelin uyum indeksi değerlerinin **GFI** (,902), **CFI** (,942), **SRMR** (,0543), **RMSEA** (,0757) kabul edilebilir sınır değerlerinde olduğu görülmektedir. Modelden elde edilen katsayıların ayrıntıları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 30: Yol Analizi Modelinden Elde Edilen Katsayıların Özet Tablosu

		Estimate	S.Estimate	C.R.	P
DOY	→ ROE	2,389	,233	2,149	,032*
FYKO	→ ROA	,162	,423	4,764	***
BO	→ ROE	,307	,325	3,614	***
SHUD	→ ROA	11,458	,566	5,756	***
PE	→ ROE	2,386	,243	2,381	,017*
KGG	→ ROE	2,702	,281	3,359	***
KGG	→ ROA	3,801	,267	2,716	,007**
DO	→ ROE	1,384	,334	3,702	***
FYKO	→ ROE	,049	,191	2,765	,006**
Modelden elde edilen Yapısal eşitlikler					R²
ROA=0,57*SHUD+0,42*FYKO+0,27*KGG					%70
ROE=0,33*DO+0,32*BO+0,19*FYKO+0,28*KGG+0,24*PE+0,23*DOY					%82

* $p<0.05$ ** $p<0.01$ *** $p<0.001$ *Estimate:* Regresyon Katsayıları *S.Estimate:* Standart Regresyon Katsayıları *CR:* Kritik Tablo Değeri *P:* Test Olasılık Düzeyi *DOY:* Değer Oluşturma Yeteneği *KGG:* Kurumsal Genel Görünüm *PE:* Paydaşlarla Etkileşim *SHUD:* Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri *BO:* Büyüme Oranları *FYKO:* Finansal Yatırım ve Karlılık Oranları *DO:* Değerleme Oranları

Modelden elde edilen katsayı değerlerine göre ROA değişkenini ekonomik faktörlerden; FYKO ($\beta= 0,42$; $p<0,001$) pozitif olarak etkilemektedir. Çevresel ve sosyal faktörlerden ise; SHUD ($\beta= 0,57$; $p<0,001$) ve KGG ($\beta= 0,27$; $p<0,05$) pozitif yönde etkilemiştir. Söz konusu üç faktörün etkisi ile ROA değişkeni %70 oranında açıklanmıştır.

Modelden elde edilen katsayı değerlerine göre ROE değişkenini ekonomik faktörlerden DO ($\beta= 0,34$; $p<0,001$), BO ($\beta= 0,32$; $p<0,001$) ve FYKO ($\beta= 0,19$; $p<0,05$) pozitif olarak etkilemektedir. Çevresel ve sosyal faktörlerden ise; KGG ($\beta= 0,28$; $p<0,001$), PE ($\beta= 0,24$; $p<0,05$) ve DOY ($\beta= 0,23$; $p<0,05$) değişkeni yine pozitif yönde etkilemiştir. Söz konusu altı faktörün etkisi ile ROE değişkeni %82 oranında açıklanmıştır. Şekil 27’de yer alan faktörler arası kovaryans değerlerinin etki düzeyleri ve korelasyon katsayıları da aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 31: Modelde Yer Alan Kovaryans Değerleri ve Korelasyon Katsayıları

		Estimate	R	C.R.	P	
DOY	<-->	KGG	,032	,565	3,034	,002
DOY	<-->	SHUD	,031	,780	3,790	***
KGG	<-->	SHUD	,018	,428	2,424	,015
SHUD	<-->	PE	,025	,614	3,226	,001
DOY	<-->	PE	,040	,737	3,656	***
KGG	<-->	PE	,028	,479	2,662	,008
BO	<-->	DO	,904	,644	3,347	***

*p<0.05 **p<0.01 ***p<0.001 Tahmin: Kovaryans Katsayıları r: Korelasyon Değerleri CR: Kritik Tablo Değeri P: Test Olasılık Düzeyi DOY: Değer Oluşturma Yeteneği KGG: Kurumsal Genel Görünüm PE: Paydaşlarla Etkileşim SHUD: Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri BO: Büyüme Oranları FYKO: Finansal Yatırım ve Karlılık Oranları DO: Değerleme Oranları

Modelde yer alan finansal ve sosyal-çevresel faktörler arasında kovaryans ilişkileri, Finansal faktörler için kendi aralarında, çevresel-sosyal faktörler için kendi arasında ilişkilendirilmiştir. Şekil 27’de ve Tablo 31’da yer alan ilişkiler yalnızca anlamlı ($p<0,05$) olan ilişkilerdir. Buna göre finansal parametrelerden kovaryans değerlerinden hesaplanan korelasyon değeri anlamlı olan sadece BO ve DO arasındaki ($r=,644$; $p<0,001$) ilişkidir. Çevresel -sosyal faktörler arasında ise DOY ile SHUD arasında ($r=,780$; $p<0,001$) pozitif anlamlı, DOY ile PE arasında ($r=,737$; $p<0,001$) pozitif anlamlı, SHUD ile PE arasında ($r=,614$; $p<0,001$) pozitif anlamlı, DOY ile KGG arasında ($r=,565$; $p<0,05$) pozitif anlamlı, KGG ile SHUD arasında ($r=,428$; $p<0,05$) ve KGG ile PE arasında ($r=,479$; $p<0,05$) pozitif anlamlı korelasyon değerleri elde edilmiştir.

3.3. Araştırma Modeli Kapsamında Test Edilen Hipotezlerin Sonuçları

Yukarıda yapılan analizlerde ilk olarak Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ile faktörlerin, faktör analizine uygunluğuna ve yapı geçerliliğini sağlayıp sağlamadıklarına bakılmıştır. Sosyal ve çevresel değişkenlerde açıklayıcı faktör analizi için yapılan testlerde, Bartlett’s testi için olasılık değeri ($p <0.05$) ve KMO değeri 0.80 üstü olması gerekirken ölçekte Tablo 21’de gösterildiği gibi KMO değeri 0.812 olduğundan veri seti faktör analizinde ‘mükemmel’ seviyede çıkmıştır. Finansal

gösterge parametrelerinden oluşan grupta (Tablo 22), yapılan açımlayıcı faktör analizi için Bartlett's testlerde olasılık değeri ($p < 0.05$) ve KMO değeri 0.832 olduğundan veri seti faktör analizinde 'mükemmel' seviyede çıkmıştır. Dolayısıyla Bartlett's testi ile faktörler arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Yine Tablo 21 ve Tablo 22'de faktörlerin yapı geçerliliğini sağlayıp sağlamadıklarının kontrolü için faktör açıklayıcılarına bakılmış ve sosyal-çevresel faktörlerde bu oranın toplamda %67,215 olduğu, ekonomik değişkenlerde ise toplamda %70,632 oranda olduğu görülmüştür. Yapı geçerliliğin sağlanması için bu oranın, 0.30'un üzerinde olması gerektiğinden modelin faktörlerinin yapı geçerliliği şartını sağladığı saptanmıştır.

Sonraki adımda, AFA ile sosyal-çevresel faktörler içerisinde yer alan 16 maddenin faktör yükleri hesaplanmış ve arasından 'güvenilir' isimli maddede varyans değeri '0' sıfır olduğundan açımlayıcı faktör analizi dışında bırakılmıştır. Ayrıca 'tutarlılık' ve 'stratejik odak ve geleceğe yönelim' isimli maddelerde ise madde faktör yükü düşük olduğundan ($FY < 0.50$) analizden elenmişlerdir. Kalan 13 maddenin ise 4 boyut etrafında toplandığı görülmüştür (Tablo 21). Bu 4 boyut, içeriğindeki değişkenlere göre yeniden adlandırılmıştır. Aynı işlem ekonomik faktörler içinde uygulanarak ölçekte bulunan 7 maddenin faktör yükleri hesaplanmış ve 1 adet maddenin 'piyasa değeri (PD)' faktör yüklerinin düşük olmasından dolayı ($FY < 0.50$) analizden elenmiştir. Kalan 6 maddenin ise 3 boyut etrafında toplandığı görülmüş ve içeriğindeki değişkenler dikkate alınarak yeniden adlandırılmıştır (Tablo 22).

Daha sonra, sosyal-çevresel-ekonomik değerlerin oluşturduğu 13 madde ve 4 boyuttan oluşan sosyal ve çevresel konular içerikli maddeler ile 6 adet ve 3 boyuttan oluşan ekonomik parametreleri içeren ekonomik rasyolarla toplam 19 maddelik 7 boyutun oluşan yeni ölçüm modelinin, Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) aracılığı ile Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) için uygulduğu test edilmiştir. Bunun sonucunda, madde faktör ağırlık değerlerinin (0.585; 0.894) aralığında bulunduğu saptanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi incelendiğinde, model test değerleri $\chi^2 (396,03)$, $\chi^2/df (2,870)$ olduğundan DFA'nın anlamlı olduğu görülmüştür. Modelin uyum indekslerinin değerleri **GFI** (.911), **CFI** (.962), **SRMR** (.0624), **RMSEA** (.073) kabul edilebilen sınırların içinde olduğundan araştırmada kullanılan ölçüm modelinde DFA'nın geçerli olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 24).

Sonrasında ise bu 7 yeni boyutun güvenilirliği test edilmiştir. Cronbach Alpha değerinin 0,70'in üzerinde olma şartını her faktör sağladığından (7 yeni boyut için hesaplanan güvenilirlik katsayıları ($\text{Alpha} > 0.80$) olduğundan), ölçeğin güvenilirliğinin 'mükemmel' seviyede olduğu bulunmuştur (Tablo 25). Ayrıca Yapısal Eşitlik Modeli (YEM)'nin uygulanabilmesi için ölçeğin, Birleşik Güvenirlik, Yakınsama Geçerliliği, Ayrışma Geçerliliği ve Açıklanan Ortalama Varyans Değerleri'ni sağlaması gerekmektedir. Bu bağlamda, birleşik güvenilirlik değerlerinin tüm CR değerleri ($\text{CR} > 0.70$) bulunduğundan birleşik güvenilirlik şartının sağlandığı, tüm değişkenler için ortalama açıklanan varyans değerlerinin ($\text{AVE} > 0.50$) bulunduğundan yakınsama geçerliliği içinde gerekli şartın sağlandığı görülmüştür. Ayrışma geçerliliğine bakılabilmesi için hesaplanan AVE değerlerinin karekök değerleri tabloda parantez içinde verilmiştir (Tablo 25). Bu değerler o sütunda yer alan tüm korelasyon değerlerinden yüksek olduğundan tüm boyutlarımızda bu şartın sağlandığı görülmektedir. Dolayısıyla artık ölçekte bulunan faktörlerin arasındaki ilişki, YEM Yol Analizi yardımıyla test edilebilecektir.

Son aşamada ise ortaya çıkan bu 7 boyuta YEM Yol Analiz Yöntemi, BİST Sürdürülebilirlik Endeksi'ne kayıtlı tüm işletmelere (Şekil 14, Tablo 26–27), sadece entegre rapor yayınlamayan işletmelere (Şekil 21, Tablo 28–29) ve sadece entegre rapor yayınlayan işletmelere (Şekil 27, Tablo 30-31) olmak üzere üç durum için ayrı ayrı uygulanmıştır. Bu süreçte her adımda, anlamlı olmayan faktörler tek tek elenerek analize devam edilmiş ve üç durum için üç model (Şekil 14, Şekil 21 ve Şekil 27) ortaya çıkmıştır. Araştırma bulgularının sonuçları her üç durum için de aşağıda Tablo 32'de özetlenmiştir.

Tablo 32: Araştırma Bulgularının Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Entegre Rapor Yayınlayan İşletmeler		Entegre Rapor Yayınlamayan İşletmeler		Tüm İşletmeler	
	ROA	ROE	ROA	ROE	ROA	ROE
Sosyal ve Çevresel Faktörler						
<i>Değer Oluşturma Yeteneği (İş modeli, Genel Raporlama İlkeleri, Performans, Hazırlık ve Sunumun Temeli, Bilgiler Arası Bağlantı, Genel Görünüş, Kurumsal Yönetim)</i>	Red	Pozitif	Pozitif	Pozitif	Pozitif	Pozitif
<i>Kurumsal Genel Görünüm (Önemlilik, Kurumsal Genel Görünüm)</i>	Pozitif	Pozitif	Red	Pozitif	Pozitif	Pozitif
<i>Paydaşlarla Etkileşim (Paydaşlarla İlişkiler, Kısa ve Öz Olma)</i>	Red	Pozitif	Red	Red	Red	Red
<i>Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri (Risk ve Fırsatlar, Strateji ve Kaynak Aktarımı)</i>	Pozitif	Red	Red	Red	Red	Pozitif
Ekonomik Faktörler						
<i>Büyüme Oranları (OSB, AB)</i>	Red	Pozitif	Pozitif	Pozitif	Red	Pozitif
<i>Finansal Yapı ve Karlılık Oranları (ÖZSAKTF ve NKM)</i>	Pozitif	Pozitif	Pozitif	Pozitif	Pozitif	Pozitif
<i>Değerleme Oranları (PDDD, FK)</i>	Red	Pozitif	Red	Red	Red	Red

Tablo 32’de, işletmelerin sosyal, çevresel ve ekonomik performanslarını açıklayan 7 yeni boyutun işletmelerin ROA ve ROE değerleri üzerinde herhangi bir etkisinin olup olmadığı açıklanmaktadır. Bu boyutların işletmelerin ROA ve ROE değerlerini ne oranda etkiledikleri ise aşağıda Tablo 33’de açıklanmıştır.

Tablo 33: Analiz Edilen Üç Ayrı Dururumun Toplam ROA ve ROE Değerlerine Etkileri (Yüzdellik)

Bağımlı Değişkenler	Entegre Rapor Yayınlayan İşletmeler	Entegre Rapor Yayınlamayan İşletmeler	Tüm İşletmeler
ROA	% 70	% 55	% 63
ROE	% 82	% 32	% 35

Üç ayrı durum üç ayrı şekilde yorumlandığında, entegre rapor yayınlayan işletmelerin, diğer iki durumda bulunan işletmelere oranla, işletmelerin finansal performanslarını açıklayan ROA ve ROE değerlerini pozitif anlamda daha fazla etkilediği saptanmıştır. Hipotezler, üç farklı duruma (entegre rapor yayınlamayan, entegre rapor yayınlayan ve tüm işletmeler) göre test edilmiş ve aşağıdaki sonuçlar bulunmuştur.

3.3.1. Araştırma Modeli Kapsamında Entegre Rapor Yayınlamayan Şirketler İçin Test Edilen Hipotezlerin Sonuçları

“H₁: Sosyal ve çevresel faktörler ROA değerini pozitif yönde etkiler” model testinde Hipotezi 4 alt boyuttan sadece biri (Değer Oluşturma Yeteneği) etkili olduğundan kısmen kabul edilmiştir.

“H_{1a}: Değer Oluşturma Yeteneği (İş modeli, Genel Raporlama İlkeleri, Performans, Hazırlık ve Sunumun Temeli, Bilgiler Arası Bağlantı, Genel Görünüş, Kurumsal Yönetim) ROA değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta= 0,31$; $p<0,001$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“H_{1b}: Kurumsal Genel Görünüm (Önemlilik, Kurumsal Genel Görünüm) ROA değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde KGG ($\beta= 0,17$; $p<0,05$) reddedilmiştir

“H_{1c}: Paydaşlarla Etkileşim (Paydaşlarla İlişkiler, Kısa ve Öz Olma) ROA değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta= 0,00$; $p>0,05$) bulunduğundan reddedilmiştir

“H_{1d}: Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri (Risk ve Fırsatlar, Strateji Ve Kaynak Aktarımı) ROA değerini pozitif yönde etkiler “ hipotezi model testinde SHUD ($\beta=-0,02$; $p>0,05$) bulunduğundan reddedilmiştir

“H₂: Sosyal ve çevresel faktörler ROE değerini pozitif yönde etkiler” Hipotezi 4 alt boyuttan sadece ikisi (Değer Oluşturma Yeteneği ve Kurumsal Genel Görünüm) etkili olduğundan kısmen kabul edilmiştir

“H_{2a}: Değer Oluşturma Yeteneği (İş modeli, Genel Raporlama İlkeleri, Performans, Hazırlık ve Sunumun Temeli, Bilgiler Arası Bağlantı, Genel

Görünüş, Kurumsal Yönetim) ROE değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta = 0,26$; $p < 0,05$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“H_{2b}: Kurumsal Genel Görünüm (Önemlilik, Kurumsal Genel Görünüm) ROE değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta = 0,19$; $p < 0,001$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“H_{2c}: Paydaşlarla Etkileşim (Paydaşlarla İlişkiler, Kısa ve Öz Olma) ROE değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta = -0,10$; $p > 0,05$) bulunduğundan reddedilmiştir

“H_{2a}: Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri (Risk ve Fırsatlar, Strateji ve Kaynak Aktarımı) ROE değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta = 0,14$; $p > 0,05$) bulunduğundan reddedilmiştir

“H₃: Ekonomik faktörler ROA değerini pozitif yönde etkiler” Hipotezi 3 alt boyuttan ikisi (Finansal Yapı ve Karlılık Oranları ve Büyüme Oranları) etkili olduğundan kısmen kabul edilmiştir.

“H_{3a}: Büyüme Oranları (OSB, AB) ROA değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta = -0,13$; $p > 0,05$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“H_{3b}: Finansal Yapı ve Karlılık Oranları (ÖZSAKTF ve NKM) ROA değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta = 0,70$; $p < 0,001$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“H_{3a}: Değerleme Oranları (PDDD, FK) ROA değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta = -0,06$; $p > 0,05$) bulunduğundan reddedilmiştir

H₄: Ekonomik faktörler ROE değerini pozitif yönde etkiler Hipotezi 3 alt boyuttan ikisi (Finansal Yapı ve Karlılık Oranları ve Büyüme Oranları) etkili olduğundan kısmen kabul edilmiştir

“H_{4c}: Büyüme Oranları (OSB, AB) ROE değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta = 0,36$; $p < 0,001$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“H_{4b}: Finansal Yapı ve Karlılık Oranları (ÖZSAKTF ve NKM) ROE değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta = 0,25$; $p < 0,001$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“H_{4c}: Değerleme Oranları (PDDD, FK) ROE değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta=-0,06$; $p>0,05$) bulunduğundan reddedilmiştir.

3.3.2. Araştırma Modeli Kapsamında Entegre Rapor Yayınlayan ve Yayınlamayan Şirketler İçin Test Edilen Hipotezlerin Sonuçları

“H₁: Sosyal ve çevresel faktörler ROA değerini pozitif yönde etkiler” model testinde Hipotezi 4 alt boyuttan sadece ikisi (Değer Oluşturma Yeteneği ve Kurumsal Genel Görünüm) etkili olduğundan kısmen kabul edilmiştir.

“H_{1a}: Değer Oluşturma Yeteneği (İş modeli, Genel Raporlama İlkeleri, Performans, Hazırlık ve Sunumun Temeli, Bilgiler Arası Bağlantı, Genel Görünüş, Kurumsal Yönetim) ROA değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta= 0,55$; $p<0,001$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“H_{1b}: Kurumsal Genel Görünüm (Önemlilik, Kurumsal Genel Görünüm) ROA değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde KGG ($\beta= 0,16$; $p<0,001$) kabul edilmiştir

“H_{1c}: Paydaşlarla Etkileşim (Paydaşlarla İlişkiler, Kısa ve Öz Olma) ROA değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta= -0,01$; $p>0,05$) bulunduğundan reddedilmiştir

“H_{1d}: Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri (Risk ve Fırsatlar, Strateji Ve Kaynak Aktarımı) ROA değerini pozitif yönde etkiler “ hipotezi model testinde SHUD ($\beta=-,05$; $p>0,05$) bulunduğundan reddedilmiştir

“H₂: Sosyal ve çevresel faktörler ROE değerini pozitif yönde etkiler” Hipotezi 4 alt boyuttan üçü (Değer Oluşturma Yeteneği, Kurumsal Genel Görünüm ve Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri) etkili olduğundan kısmen kabul edilmiştir.

“H_{2a}: Değer Oluşturma Yeteneği (İş modeli, Genel Raporlama İlkeleri, Performans, Hazırlık ve Sunumun Temeli, Bilgiler Arası Bağlantı, Genel Görünüş, Kurumsal Yönetim) ROE değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta= 0,34$; $p<0,05$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“*H_{2b}: Kurumsal Genel Görünüm (Önemlilik, Kurumsal Genel Görünüm) ROE değerini pozitif yönde etkiler*” hipotezi model testinde ($\beta= 0,15$; $p<0,05$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“*H_{2c}: Paydaşlarla Etkileşim (Paydaşlarla İlişkiler, Kısa ve Öz Olma) ROE değerini pozitif yönde etkiler*” hipotezi model testinde ($\beta= -0,09$; $p>0,05$) bulunduğundan reddedilmiştir

“*H_{2d}: Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri (Risk ve Fırsatlar, Strateji ve Kaynak Aktarımı) ROE değerini pozitif yönde etkiler*” hipotezi model testinde ($\beta= 0,14$; $p<0,05$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“H₃: Ekonomik faktörler ROA değerini pozitif yönde etkiler” Hipotezi 3 alt boyuttan sadece biri (Finansal Yapı ve Karlılık Oranları ve Büyüme Oranları) etkili olduğundan kısmen kabul edilmiştir.

“*H_{3a}: Büyüme Oranları (OSB, AB) ROA değerini pozitif yönde etkiler*” hipotezi model testinde ($\beta=-0,09$; $p>0,05$) bulunduğundan reddedilmiştir

“*H_{3b}: Finansal Yapı ve Karlılık Oranları (ÖZSAKTF ve NKM) ROA değerini pozitif yönde etkiler*” hipotezi model testinde ($\beta= 0,51$; $p<0,001$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“*H_{3c}: Değerleme Oranları (PDDD, FK) ROA değerini pozitif yönde etkiler*” hipotezi model testinde ($\beta=-0,03$; $p>0,05$) bulunduğundan reddedilmiştir

H₄: Ekonomik faktörler ROE değerini pozitif yönde etkiler Hipotezi 3 alt boyuttan sadece ikisi (Finansal Yapı ve Karlılık Oranları ve Büyüme Oranları) etkili olduğundan kısmen kabul edilmiştir.

“*H_{4c}: Büyüme Oranları (OSB, AB) ROE değerini pozitif yönde etkiler*” hipotezi model testinde ($\beta= 0,34$; $p<0,001$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“*H_{4b}: Finansal Yapı ve Karlılık Oranları (ÖZSAKTF ve NKM) ROE değerini pozitif yönde etkiler*” hipotezi model testinde ($\beta= 0,13$; $p<0,05$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“*H_{4c}: Değerleme Oranları (PDDD, FK) ROE değerini pozitif yönde etkiler*” hipotezi model testinde ($\beta=-0,04$; $p>0,05$) bulunduğundan reddedilmiştir.

3.3.3. Araştırma Modeli Kapsamında Entegre Rapor Yayınlayan Şirketler İçin Test Edilen Hipotezlerin Sonuçları

“H₁: Sosyal ve çevresel faktörler ROA değerini pozitif yönde etkiler” model testinde Hipotezi 4 alt boyuttan sadece ikisi (Kurumsal Genel Görünüm ve Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri) etkili olduğundan kısmen kabul edilmiştir.

“H_{1a}: Değer Oluşturma Yeteneği (İş modeli, Genel Raporlama İlkeleri, Performans, Hazırlık ve Sunumun Temeli, Bilgiler Arası Bağlantı, Genel Görünüş, Kurumsal Yönetim) ROA değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta=,21$; $p>0.05$) bulunduğundan reddedilmiştir

“H_{1b}: Kurumsal Genel Görünüm (Önemlilik, Kurumsal Genel Görünüm) ROA değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde KGG ($\beta= 0,27$; $p<0,05$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“H_{1c}: Paydaşlarla Etkileşim (Paydaşlarla İlişkiler, Kısa ve Öz Olma) ROA değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta=,10$; $p>0.05$) bulunduğundan reddedilmiştir

“H_{1d}: Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri (Risk ve Fırsatlar, Strateji Ve Kaynak Aktarımı) ROA değerini pozitif yönde etkiler “ hipotezi model testinde SHUD ($\beta= 0,57$; $p<0,001$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“H₂: Sosyal ve çevresel faktörler ROE değerini pozitif yönde etkiler” Hipotezi 4 alt boyuttan üçü (Değer Oluşturma Yeteneği, Kurumsal Genel Görünüm ve Paydaşlarla Etkileşim) etkili olduğundan kısmen kabul edilmiştir.

“H_{2a}: Değer Oluşturma Yeteneği (İş modeli, Genel Raporlama İlkeleri, Performans, Hazırlık ve Sunumun Temeli, Bilgiler Arası Bağlantı, Genel Görünüş, Kurumsal Yönetim) ROE değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta= 0,23$; $p<0,05$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“H_{2b}: Kurumsal Genel Görünüm (Önemlilik, Kurumsal Genel Görünüm) ROE değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta= 0,28$; $p<0,001$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“H_{2c}: Paydaşlarla Etkileşim (Paydaşlarla İlişkiler, Kısa ve Öz Olma) ROE değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta= 0,24$; $p<0,05$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“H_{2d}: Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri (Risk ve Fırsatlar, Strateji ve Kaynak Aktarımı) ROE değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta=-,04$; $p>0,05$) bulunduğundan reddedilmiştir

“H₃: Ekonomik faktörler ROA değerini pozitif yönde etkiler” Hipotezi 3 alt boyuttan sadece biri (Finansal Yapı ve Karlılık Oranları) etkili olduğundan kısmen kabul edilmiştir.

“H_{3a}: Büyüme Oranları (OSB, AB) ROA değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta=-0,03$; $p>0,05$) bulunduğundan reddedilmiştir

“H_{3b}: Finansal Yapı ve Karlılık Oranları (ÖZSAKTF ve NKM) ROA değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta= 0,42$; $p<0,001$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“H_{3c}: Değerleme Oranları (PDDD, FK) ROA değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta=-0,10$; $p>0,05$) bulunduğundan reddedilmiştir

H₄: Ekonomik faktörler ROE değerini pozitif yönde etkiler Hipotezi 3 alt boyuttan üçü de (Finansal Yapı ve Karlılık Oranları, Büyüme Oranları ve Değerleme Oranları) etkili olduğundan kabul edilmiştir.

“H_{4c}: Büyüme Oranları (OSB, AB) ROE değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta= 0,32$; $p<0,001$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“H_{4b}: Finansal Yapı ve Karlılık Oranları (ÖZSAKTF ve NKM) ROE değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta= 0,19$; $p<0,05$) bulunduğundan kabul edilmiştir

“H_{4c}: Değerleme Oranları (PDDD, FK) ROE değerini pozitif yönde etkiler” hipotezi model testinde ($\beta= 0,34$; $p<0,001$) bulunduğundan kabul edilmiştir

Tüm hipotez sonuçları değerlendirildiğinde, her boyutta en az bir alt boyut kabul edildiğinden tamamen reddedilen bir boyut yoktur. Sadece entegre rapor yayınlayan işletmelerin hipotez sonuçlarından, ‘*Ekonomik faktörler ROE değerini*

pozitif yönde etkiler' hipotezinde tüm boyutlar kabul edildiğinden bu hipotez tamamen kabul edilmiştir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde işletmeler, sosyal ve çevresel faaliyetlerini açıklayabilecekleri kurumsal raporlar yayınlamaktadırlar. İşletmelerin öncesinde gönüllü olarak çıkardıkları bu raporlar, sosyal-çevresel ve ekonomik faaliyetlerini takip ederek karar alan tarafların giderek artması ile daha ciddi bir hal almıştır. Kurumsal raporlar, işletmelerin sorumluluklarını yerine getirdikleri ve toplumsal olarak faaliyetlerini tüm paydaşlara sundukları bir araç olmaktan çıkmış, artık işletmelerin faaliyetlerinin devamlılığını sağlayabilmek için özellikle yatırımcılar açısından bir farkındalık oluşturmak ve dolayısıyla finansal anlamda getiri sağlayabilmek için bir yol olarak algılanmaktadır. Bu bağlamda, bu raporlara gösterilen hassasiyet giderek artmış ve işletmeler bu konudaki taraflarını gösterebilme adına, zorunlu yayınladıkları finansal raporlara ek olarak birçok kurumsal ve sürdürülebilirlik raporları yayınlamaya başlamışlardır. Ancak bu süreç, bu bilgileri değerlendirenler açısından giderek daha karmaşık bir ortam oluşturmuştur. Bu karmaşıklığa, raporlamada yeni bir dönemi başlatan, kurumsal ve sürdürülebilirlik raporları gibi birçok raporun eksikliğini tamamlayan 'entegre raporlama' ile çözüm aranmıştır.

Entegre raporlama, işletmelerin sosyal-çevresel-ekonomik tüm faaliyetlerini tek bir raporda toplayarak, aynı zamanda bu faaliyetlerin işletmelere kattığı değeri ortaya koyan, birkaç ülke dışında şimdilik gönüllü olarak yayınlanan bir kurumsal rapor olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmamızın ikinci bölümünde detaylı olarak yer verdiğimiz, entegre raporlamanın işletmelere ve yatırımcılara sağladığı faydaların yanında birçok riski de beraberinde getirmektedir. Çünkü entegre raporlama, diğer sürdürülebilirlik raporları gibi sadece faaliyetlerinin ne olduğu ile ilgilenmemektedir. Bu faaliyetlerin girdilerinden çok çıktıklarına bakarak, işletmeye nasıl değer kattığı ile ilgilenmektedir. Entegre raporlama, işletmenin bulunduğu sektöre göre sermaye öğelerini açıklar, iş modeli ile girdi ve çıktılarını açıkça gösterir ve işletmenin değer oluşturma yeteneğini ölçer.

Dolayısıyla kurumsal raporlamada şeffaflığın geldiği son noktada bulunan entegre raporlama, kurumsallaşmış birçok büyük işletmeler için bir gereksinim olarak görülse de, diğer işletmeler açısından hazırlanması zor ve masraflı görülebilmektedir.

İşletmelerin entegre raporlarını, IIRC 'nin yayınladığı rehber rapora uygun olarak doğru bir şekilde hazırlayabilmeleri için belki de yeni bir departman oluşturmaları gerekmektedir. Bununla birlikte, kurumsallaşma yolunda henüz daha çok yeni olan işletmeler, entegre rapora dâhil olabilmek için, kendilerini bu şeffaflığa hazırlamalıdır. İşte tam bu noktada araştırmamızın modelinin ortaya çıkmasını sağlayan soru karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu gereksinimlere rağmen 'İşletmeler entegre rapor yayınlanmalı mıdır?' Araştırmamızda bu soruya cevap aranmış ve entegre raporlamanın hazırlanmaya değer bir rapor olup olmadığı; BİST Sürdürülebilirlik Endeksi'ne kayıtlı 44 işletmenin ekonomik, sosyal ve çevresel performans göstergelerinden elde edilen verilerle üç ayrı durumda (entegre rapor yayınlayan, entegre rapor yayınlamayan ve tüm işletmeler) incelenmiş ve sonuçları karşılaştırılmıştır.

Yapılan araştırmada ilk olarak entegre rapor yayınlamayan BİST Sürdürülebilirlik Endeksi'ne kayıtlı 41 şirketin tamamının sürdürülebilirlik raporlarından ve finansal tablolarından elde edilen veriler ile işletmelerin ROA ve ROE üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Buna göre Tablo 32'de; Değer Oluşturma Yeteneği (DOY) boyutunun alt boyutlarını oluşturan *İş modeli, Genel Raporlama İlkeleri, Performans, Hazırlık ve Sunumun Temeli, Bilgiler Arası Bağlantı, Genel Görünüş ve Kurumsal Yönetim bilgilerinin* açıklanmasının, işletmelerin ROA ve ROE değerleri üzerinde pozitif anlamda etkili olduğu görülmüştür. Kurumsal Genel Görünüm boyutunun alt boyutlarını oluşturan *Önemlilik* ilkesi ile *Kurumsal Genel Görünüm* içerik ögesinin açıklanmasının işletmelerin ROE değerleri üzerinde pozitif anlamda etkili olduğu görülmüştür. Ekonomik faktörlerden Büyüme Oranları boyutunun alt boyutunu oluşturan *Öz sermaye Büyümesi (OSB) ve Aktif Büyüme (AB)*'nin işletmelerin ROA ve ROE değerleri üzerinde pozitif anlamda etkili olduğu görülmüştür. Finansal Yapı ve Karlılık Oranlarının alt boyutunu oluşturan *Öz sermaye/Aktifler (ÖZSAKTF)* ile *Net Kar Marjı (NKM)* 'nin işletmelerin ROA ve ROE değerleri üzerinde pozitif anlamda etkili olduğu görülmüştür.

İkinci durumda, BİST Sürdürülebilirlik Endeksi'ne kayıtlı, entegre rapor yayınlayan ve yayınlamayan 44 şirketin entegre ve sürdürülebilirlik raporlarından ve finansal tablolarından elde edilen veriler ile işletmelerin ROA ve ROE üzerindeki

etkisi analiz edilmiştir. Buna göre Tablo 32’de; Değer Oluşturma Yeteneği (DOY) boyutunun alt boyutlarını oluşturan *İş modeli, Genel Raporlama İlkeleri, Performans, Hazırlık ve Sunumun Temeli, Bilgiler Arası Bağlantı, Genel Görünüş ve Kurumsal Yönetim bilgilerinin* açıklanmasının, işletmelerin ROA ve ROE değerleri üzerinde pozitif anlamda etkili olduğu görülmüştür. Kurumsal Genel Görünüm boyutunun alt boyutlarını oluşturan *Önemlilik* ilkesi ile *Kurumsal Genel Görünüm* içerik ögesinin açıklanmasının işletmelerin ROA ve ROE değerleri üzerinde pozitif anlamda etkili olduğu görülmüştür. Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri boyutunun alt boyutlarını oluşturan *Risk ve Fırsatlar ile Strateji ve Kaynak Aktarımı* bilgilerinin açıklanmasının işletmelerin ROE değerleri üzerinde pozitif anlamda etkili olduğu görülmüştür. Ekonomik faktörlerden Büyüme Oranları boyutunun alt boyutunu oluşturan *Öz sermaye Büyümesi (OSB) ve Aktif Büyüme (AB)*’nin ise, işletmelerin ROE değerleri üzerinde pozitif anlamda etkili olduğu görülmüştür. Finansal Yapı ve Karlılık Oranlarına bakıldığında, bu boyutların alt boyutunu oluşturan *Öz sermaye/Aktifler (ÖZSAKTF)* ile *Net Kar Marjı (NKM)* ’nın işletmelerin ROA ve ROE değerleri üzerinde pozitif anlamda etkili olduğu görülmüştür.

Üçüncü durumda ise, BİST Sürdürülebilirlik Endeksi’ne kayıtlı, entegre rapor yayınlayan 3 şirketin entegre raporlarından ve finansal tablolarından elde edilen veriler ile işletmelerin ROA ve ROE üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Buna göre Tablo 32’de; Değer Oluşturma Yeteneği (DOY) boyutunun alt boyutlarını oluşturan *İş modeli, Genel Raporlama İlkeleri, Performans, Hazırlık ve Sunumun Temeli, Bilgiler Arası Bağlantı, Genel Görünüş ve Kurumsal Yönetim bilgilerinin* açıklanmasının, işletmelerin ROE değerleri üzerinde pozitif anlamda etkili olduğu görülmüştür. Kurumsal Genel Görünüm boyutunun alt boyutlarını oluşturan *Önemlilik* ilkesi ile *Kurumsal Genel Görünüm* içerik ögesinin açıklanmasının işletmelerin ROA ve ROE değerleri üzerinde pozitif anlamda etkili olduğu görülmüştür. Paydaşlarla Etkileşim boyutunun alt boyutlarını oluşturan *Paydaşlarla İlişkiler ile Kısa ve Öz Olma* ilkesi bilgilerinin açıklanmasının işletmelerin ROE değerleri üzerinde pozitif anlamda etkili olduğu görülmüştür. Stratejik Hedefler ve Ulaşma Düzeyleri boyutunun alt boyutlarını oluşturan *Risk ve Fırsatlar ile Strateji ve Kaynak Aktarımı* bilgilerinin açıklanmasının işletmelerin ROA değerleri üzerinde pozitif anlamda etkili olduğu

görülmüştür. Ekonomik faktörlerden Büyüme Oranları boyutunun alt boyutunu oluşturan *Öz sermaye Büyümesi (OSB)* ve *Aktif Büyüme (AB)*'nin ise, işletmelerin ROE değerleri üzerinde pozitif anlamda etkili olduğu görülmüştür. Finansal Yapı ve Karlılık Oranlarına bakıldığında, bu boyutların alt boyutunu oluşturan *Öz sermaye/Aktifler (ÖZSAKTF)* ile *Net Kar Marjı (NKM)* 'nın işletmelerin ROA ve ROE değerleri üzerinde pozitif anlamda etkili olduğu görülmüştür. Değerleme Oranları boyutunun alt boyutlarını oluşturan *Piyasa Değeri/Defter Değeri (PDDD)* ile *Fiyat Kazanç (FK)* oranını açıklayan bilgilerin işletmelerin ROE değerleri üzerinde pozitif anlamda etkili olduğu görülmüştür.

İşletmelerin kuruluş amacının her şeyden önce kar olduğu herkes tarafından kabul edilen kaçınılmaz bir gerçektir. Araştırmamızın sonucunda; işletmelerin temel amacının kar olmasına dayanarak, her şeyden önce entegre raporda yer alan bilgilerin ifşa edilmesinin işletmelerin finansal performansına pozitif anlamda katkı sağladığı görülmüştür. Tablo 33'de gösterildiği gibi, tüm işletmelerin analize dâhil edilen inceleme konusu değişkenleri, ROA 'yı % 63, ROE 'yi % 35 oranında pozitif anlamda etkilerken, entegre rapor yayınlamayan işletmeler ROA 'yı % 55, ROE 'yi % 32 oranında pozitif anlamda etkilemektedir. Entegre rapor yayınlayan işletmelere bakıldığında ise; ROA 'nın % 70, ROE 'nin ise % 82 oranda pozitif anlamda etkilendiği görülmektedir. Bu bağlamda analiz sonucunda, işletmelerin entegre rapor yayınlamalarının, yayınlamayan işletmelere oranla finansal performansları üzerinde daha olumlu etkilere yol açtığı görülmüştür.

İşletmeler, entegre raporlamayı bir maliyetten çok bir kazanç olarak görmelidirler. Bununla birlikte, entegre raporlama, işletmelerin sermaye öğelerini, iş modelinde girdi ve çıktılarını, risk ve fırsatlarını açıklayarak, karşılaşılabilecekleri olumsuz durumları önceden fark etmelerine ve ona göre önlem almalarına imkân sağlamaktadır. Bu yönüyle de daha sonra ortaya çıkacak problemlerin önceden fark edilmesi ile oluşacak maliyetlerin önüne geçerek işletmeye bir yük olmaktan çok kazanç sağlayabilmektedir. Dolayısıyla araştırma sonucunda entegre raporlama, tezin ikinci bölümünde sıraladığımız diğer faydalarının yanında finansal açıdan da işletmelere fayda sağlayacağından, işletmelerin en kısa zamanda entegre raporlamaya

katılmaları önerilmektedir. Bu bağlamda, entegre rapor hazırlamak isteyen işletmeler ve entegre raporla ilgilenen taraflar için aşağıda birkaç öneriye değinilmiştir.

Birinci Öneri: Entegre raporlama yaklaşımı, bir şirketin ekonomik performansı ile sosyal ve çevresel etkileri arasındaki bağlantıyı gösterebilmeli ve bu tür bağlantıların bir işletmenin kısa, orta ve uzun vadede değer oluşturma ve sürdürme kabiliyetini nasıl etkilediğini açıklayabilmelidir. Yakın gelecekte, düzenleyici standartların ve gönüllü açıklamaların uygun bir birleşimi sağlanırsa, IR 'ler şirketin genel performansını paydaşlara iletmenin en iyi yolu olabileceği tahmin edilmektedir.

İkinci Öneri: IIRC, entegre raporlama çerçevesi oluşturmak için sorumluluk almıştır, ancak finansal olmayan bilgiler için bazı standartlar da gerekmektedir. Günümüzde IR, birçok ülkede hala gönüllü bir raporlama olarak uygulanıp uygulanmama konusunda şirketlerin tercihine bırakılmıştır. Bununla birlikte, işletmelerin yayınlacağı entegre raporların içeriğinin IRF taslağına göre hazırlanması beklenirse de, birçok ülkede raporların taslağına uygunluğu denetlenmemekte ve içeriği şirketlerin inisiyatifine bırakılmaktadır. IIRC, şirketlerin entegre raporlarını denetleyerek, çıkarılan raporların taslağına uygunluk derecesini puanlayabilir ya da IIRC markası altında gönüllü bir sertifika vererek şirketler için bir teşvik ve alıştırma süreci oluşturabilir. Entegre raporların uzmanlar tarafından denetlenmesi ve puanlanması, bu raporların güvenilirliğini arttırırken, aynı zamanda rapor yayınlayanlar için de bir farkındalık oluşturabilir.

Üçüncü Öneri: Türkiye'de çıkarılan entegre raporlama sayısı göz önünde bulundurulduğunda işletmelerin en çokta neden entegre rapor hazırlamaları gerektiği hakkında bilgilendirilmeye ihtiyaç duydukları görülmektedir. Türkiye'de kurulan Entegre Raporlama Türkiye Ağı (ERTA), bu bağlamda işletmelerle stratejik işbirliği içerisinde bulunarak işletmelerin entegre raporlama hakkındaki bilgi eksikliklerini giderebilir ve entegre raporların adaptasyonunu hızlandırabilir. Bununla birlikte, Türkiye'de entegre raporlama yayınlayan şirketler, entegre raporlama konusunda farkındalık oluşturmak ve entegre raporlama için güvence standartları geliştirmek adına muhasebe şirketleri ve mesleki muhasebe birlikleri ile birlikte çalışarak proaktif bir kampanya oluşturabilirler.

KAYNAKÇA

- Abeysekera, I. (2013). A template for integrated reporting. *Journal of Intellectual Capital*, 14(2), 227-245.
- ACCA, A. (2013). *The Business Benefits of Sustainability Reporting in Singapore*. 2018 tarihinde Association of Chartered Certified Accountants: <https://www.accaglobal.com/content/dam/acca/global/PDF-technical/other-PDFs/sustainability-roundtable.pdf> adresinden alındı
- Aceituno, J., Ariza, L., & Sanchez, I. (2014). Explanatory Factors of Integrated Sustainability and Financial Reporting. *Business Strategy and the Environment*, 23, 56-72.
- Adams, C. A. (2014). The International Integrated Reporting Council: A call to action. *Critical Perspectives on Accounting*, 27, 23-28.
- Adams, C. A. (2017). The Sustainable Development Goals, integrated thinking and the integrated report. 1-52.
- Adams, C. A., & Frost, G. R. (2008). Integrating sustainability reporting into management practices. *Accounting Forum*, 32(4), 288-302.
- Adams, S., & Simnett, R. (2011). Integrated Reporting: An Opportunity for Australia's Not-for-Profit Sector. *Australian Accounting Review*, 21(58).
- Ağdeniz, Ş. (2018, May/Jun). Entegre Raporlamada İç Denetimin Rolü. *Mali Çözüm Dergisi*, 28, 121-138.
- Aksoy, Ç. (2013). *Sürdürülebilirlik Performansının Değerlendirilmesine Yönelik Ölçek Önerisi ve Türkiye'deki İşletmelerde Uygulaması*. İstanbul: Marmara Üniversitesi (Doktora Tezi).
- Aktan, C. C., & Börü, D. (2007). Kurumsal Sosyal Sorumluluk, İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk. *İGIAD Yayınları, İstanbul*, 11-37.
- Akyüz, H. E. (2018). Yapı Geçerliliği İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi: Uygulamalı Bir Çalışma. *BEÜ Fen Bilimleri Dergisi*, 2(7), 186-198.

- Alkış, H., & Temizkan, V. (2013). Kobi'lerin Yönetmel Sorunlarının Çözümünde Japon Yönetim Sisteminin Rolü. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 68-85.
- Altınay, A. T. (2016). Entegre Raporlama ve Sürdürülebilirlik Muhasebesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(25), 47-64.
- Aras, G., & Sarioğlu, G. U. (2015, Ekim). Kurumsal Raporlamada Yeni Dönem: Entegre Raporlama. *TÜSİAD*, 1-101.
- Arrubla, Y., Grima, A., & Benau, M. (2017). Integrated Reports: Disclosure Level and Explanatory Factors. *Social Responsibility Journal*, 13(1), 155-176.
- Artiach, T., Lee, D., & Walker, J. (2010). The Determinants of Corporate Sustainability Performance. *Accounting and Finance*, 50, 31-51.
- Aujirapongpan, S., & Chanatup, S. (2015). Integrated Reporting: New Dimension Of Firms' Performance Reporting. *AU-GSB e-Journal*, 8(1), 51-60.
- Aydemir, O., Ögel, S., & Demirtaş, G. (2012). Hisse Senetleri Fiyatlarının Belirlenmesinde Finansal Oranların Rolü. *Yönetim ve Ekonomi Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F.*, 19(2), 277-288.
- Aydın, S. (2015). *Entegre Raporlama*. Türkmen Kitabevi.
- Ayoola, T., & Olanmi, O. (2013). Business Case for Integrated Reporting in the Nigerian Oil and Gas Sector. *Issues in Social and Environmental Accounting*, 7(1), 30-54.
- Bagozzi, R. P., Gopinath, M., & Nyer, P. U. (1999). The Role of Emotions in Marketing. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 2(27), 184-206.
- Balashova, N., Silerova, E., & Melikhov, V. (2015). Developing the Metodology to Form Integrated Reporting of Agroholdings in the Russian Federation. *Agris on-line Papers in Economics and Informatics*, 7(4), 19-29.
- Başar, B. (2014). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması ve Finansal Performans Arasındaki İlişki: Borsa İstanbul'da İşlem Gören Kimya-Petrol-Plastik Sektörü Şirketleri Üzerine Bir Araştırma. *Yönetim ve Ekonomi*, 21(2), 59-72.

- Bayram, N. (2013). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş Amos Uygulamaları*. Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Beattie, V., & Smith, S. J. (2013). Value Creation and Business Models: Refocusing the Intellectual Capital Debate. *Accepted for publication in British Accounting Review*, 4(45), 243-254.
- Beavers, A. S., Lounsbury, J. W., Richards, J. K., Huck, S. W., Skolits, G. J., & Esquivel, S. L. (2013). *Practical Considerations for Using Exploratory Factor Analysis in Educational Research* (Cilt 18).
- Bekmezci, M. (2014). Kurumsal Sürdürülebilirlik için Stratejiler. *Journal of Management, Marketing and Logistics*, 1(3), 218-240.
- Berksoy, B. (2018). *Sürdürülebilirlik ve Entegre Raporlama Metodolojisinin Sektörel Bazda Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi*. Işık Üniversitesi (Yüksek Lisans Tezi).
- Black Sun. (2014, 07 07). *Realizing the benefits: The impact of Integrated Reporting*. 2017 tarihinde http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2014/09/IIRC.Black_Sun_Research.IR_Impact.Single.pages.18.9.14.pdf adresinden alındı
- Black Sun. (2015). The Integrated Reporting journey: the inside story. *Integrated Reporting*, 1-48.
- Bouten, L., & Hooze'e, S. (2015). Challenges in Sustainability and Integrated Reporting. *Issues in Accounting Education, American Accounting Association*, 30(4), 373-381.
- Brendt, T., Bilolo, C., & Müller, L. (2014). The future of integrated reporting. *Annual International Conference on Accounting & Finance*, 195-206.
- Brown, J., & Forster, W. (2013). CSR and Stakeholder Theory: A Tale of Adam Smith. *Journal of Business Ethics*, 112, 301-312.

- Brown, J., & Dillard, J. (2014). Integrated Reporting: On The Need For Broadening Out and Opening up. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 27(7), 1120-1156.
- Burritt, R. L. (2012). Environmental performance accountability: planet, people, profits. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 25(2), 370-405.
- Busco, C., Frigo, M. L., Quattrone, P., & Riccaboni, A. (2013). Redefining corporate accountability through integrated reporting. *Strategic Finance*, 95(2), 33-41.
- Bushman, R., & Smith, A. (2001). Financial accounting information and corporate governance. *Journal of Accounting and Economics*, 32, 237-333.
- Butler, J., Henderson, A., & Raiborn, C. (2011). Sustainability and the Balanced Scorecard: Integrating Green Measures into Business Reporting. *Management Accounting Quarterly*, 12(2), 1-10.
- Bütüner, S. Ö., & Gür, H. (2007). V Diyagramına Yönelik Bir Tutum Ölçeğinin Geliştirilme Çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, 176(1), 72-85.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı., 32(32), . S.472. *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*(32), 470-483.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Pegem Atıf İndeksi,.
- Ceran, E. B. (2017). Kurumsal Sürdürülebilirlik Kavramı ve Ölçümüne İlişkin Bir Ön Çalışma. *Istanbul University Journal of the School of Business*, 46(Özel Sayı), 59-70.
- Chambers, R. (2015, February). *Developing Integrated Reporting Partnerships 'Corporate boards should encourage internal audit's role as assurance provider, advisor.'*. 07 29, 2017 tarihinde <https://www.nacdonline.org/Magazine/author.cfm?ItemNumber=9718> adresinden alındı

- Cheng, M., Green, W., Conradie, P., Konishi, N., & Romi, A. (2014). The International Integrated Reporting Framework: Key Issues and Future Research Opportunities. *Journal of International Financial Management & Accounting*, 25(1), 90-119.
- Child, D. (1990). *The Essentials of Factor Analysis*. New York: Cassell Educational.
- Ching, H. Y., & Gerab, F. (2017). Sustainability Reports in Brazil Through the Lens of Signaling , Legitimacy And Stakeholder Theories. *Social Responsibility Journal*, 1(13), 95–110.
- Churet, C., & Eccles, R. G. (2014). Integrated Reporting, Quality of Management, and Financial Performance. *Journal of Applied Corporate Finance*, 26(1), 56-64.
- Civan, M. (2009). Finansal Tablolar Analizi ve Örnek Uygulamalar. *ABİGEM Eğitimi Gaziantep Üniversitesi*, 1-109.
- Clayton, A., Rogerson, J., & Rampedi, I. (2015). Integrated reporting vs. sustainability reporting for corporate responsibility in South Africa. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*(29), 7-17.
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (2013). A First Course in Factor Analysis. *Psychology Press*, 442.
- Correa Ruiz, C. (2013). A Commentary on ‘Integrated Reporting: A Review of Developments and their Implications for the Accounting Curriculum’. *Accounting Education: an international journal*, 22(4), 360-362.
- Cozmaighian, D. S. (2015). Integrated Reporting-The Future of Financial Reporting. *Internal Auditing & Risk Management*, 2(38), 125-134.
- Crifo, P., & Forget, V. D. (2013). Think Global, Invest Responsible: Why the Private Equity Industry Goes Green. *Journal of Business Ethics*, 116(1), 21-48.
- Çabuk, A., & Lazol, İ. (2010). *Mali tablolar analizi*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

- Çelebier, M. (2018). Türkiye’de Entegre Raporlamada Kullanılan Göstergelerin Belirlenmesine Yönelik Araştırma ve Uygulama Örneği. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi*, 1-148.
- Çelik, S., Zeytinoğlu, E., & Akarım, Y. D. (2016). Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Finansal Performans Arasındaki İlişki: Borsa İstanbul Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18(Özel Sayı-1), 439-453.
- Çelik, S., Zeytinoğlu, E., & Akarım, Y. D. (2016). Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Finansal Performans Arasındaki İlişki: Borsa İstanbul Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18(Özel Sayı-1), 439-453.
- Çerezci, E. T. (2010). Yapısal Eşitlik Modelleri ve Kullanılan Uyum İyiliği İndekslerinin Karşılaştırılması. *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Doktora Tezi)*, 188.
- De Villiers, C., Rinaldi, L., & Unerman, J. (2014). Integrated Reporting: Insights, gaps and an agenda for future research. 27(7), 1042-1067.
- Deloitte. (2011). *Integrated Reporting: A Better View?* 11 12, 2017 tarihinde Global Sustainability and Climate Change Services: <https://www.iasplus.com/en/binary/sustain/1109integratedreportingview.pdf> adresinden alındı
- Deloitte. (2018, September). Overview of Integrated Reports. *SBF 120 companies in 2018*, 1-12.
- Doğan, N., & Başokçu, O. T. (2010). İstatistik Tutum Ölçeği İçin Uygulanan Faktör Analizi ve Aşamalı Kümeleme Analizi Sonuçlarının Karşılaştırılması. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 2(1), 65-71.
- Dragu, I. M., & Tudor, A. T. (2014). Integrating best reporting practices for enhancing corporate social responsibility. *Corporate Social Responsibility in the Global Business World*, 27-47.
- Druckman, P. (2014, May/June). Integrated Reporting: A New Governance Tool. *The Corporate Board*, 6-10.

- Druckman, P., Executive, C., & IIRC. (2015, April). Value to investors. *Creating Value*, 1-28.
- Dumay, J. (2016). A Critical Reflection on the Future of Intellectual Capital: From Reporting to Disclosure. *Journal of Intellectual Capital*, 17(1), 168-184.
- Düzer, M., & Önce, S. (2017). Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Finansal Performans: BİST’te İşlem Gören Şirketler İçin Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 637-648.
- Dyllick, T., & Hockerts, K. (2002). Beyond The Business Case for Corporate Sustainability,. *Business Strategy and The Environment*, 11(2), 130-141.
- Eccles, R. G., & Kastropeli, M. D. (2018, March). How Principle and Pragmatism Can Create Sustainable Value through ESG. *State Street*, 1-40.
- Eccles, R. G., & Saltzman, D. (2011). Achieving sustainability through integrated. *Stanford Social Innovation Review*, 56-61.
- Eccles, R., & Krzus, M. (2010). One Report: Integrated Reporting For A Sustainable Strategy. *Financial Executive*, 29-32.
- Eccles, R. G., Krzus, M. P., Rogers, J., & Serafeim, G. (2012). The Need for Sector-Specific Materiality and Sustainability Reporting Standards. *Journal of Applied Corporate Finance*, 24(2), 8-14.
- Eccles, R., Krzus, M., & Ribot, S. (2015). Meaning and Momentum in the Integrated Reporting Movement. *Journal of Applied Corporate Finance*, 27(2), 8-18.
- Eccles, R., & Serafeim, G. (2011). Accelerating the adoption of integrated reporting. (F. De Leo, & M. Vollbracht, Dü) *CSR Index*.
- Eccles, R., Serafeim, G., Krzus, M., & Consulting, M. (2011). Market Interest in Nonfinancial Information. *Journal of Applied Corporate Finance*, 23(4), 113-127.

- Elmacı, O., & Sevim, Ş. (2017). Entegre Raporlamada Küresel Gelişmeler ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(8), 18-36.
- Elmaghrabi, M. E. (2014, September). The Institutionalisation of Integrated Reporting: An Exploration of Adoption, Sustainability Embeddedness and Decoupling. 1-362. United Kingdom: University of Stirling, Stirling Management School, Accounting and Finance Division.
- Ercan, C., & Kestane, A. (2017a). Entegre Raporlama ve Türkiye'deki Uygulama Örnekleri Üzerine Bir Araştırma. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(4), 73-86.
- Ercan, C., & Kestane, A. (2017b). Kurumsal Raporlamada Yeni Bir Yaklaşım Olarak Entegre Raporlama ve Bir Vaka Çalışması. *ASSAM International Refereed Journal*, 4(8), 13-29.
- ERTA. (2019). *Entegre Raporlama Türkiye Hakkında*. 02 02, 2019 tarihinde Entegre Raporlama Türkiye: <http://entegreraporlamatr.org/tr/hakkimizda/biz-kimiz.aspx> adresinden alındı
- European Commission. (2001). Green Paper: Promoting a European framework for corporate social responsibility. *Office for Official Publications of the European Commission*, 1-26.
- EY. (2017). Is your nonfinancial performance revealing the true value of your business to investors? *EY- Building a better working world*, 1-32.
- FEE. (2011, January). *Federation of European Accountants*. Nisan 1, 2017 tarihinde https://www.accountancyeurope.eu/wp-content/uploads/Integrated_Reporting_update_January_20123112012501334.pdf adresinden alındı
- Fernandez-Feijoo, B., Romero, S., & Ruiz, S. (2014). Effect of stakeholders' pressure on transparency of sustainability reports within the GRI framework. *Journal of Business Ethics*, 122(1), 53-63.

- Fettahoğlu, S. (2014). İşletmelerde Sosyal Sorumluluk İle Finansal Performans Arasındaki İlişki: İMKB'ye Yönelik Bir Uygulama. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 6(1), 11-21.
- FİNNET. (2018, 07 17). *FINNET PLUS 2000*. 07 17, 2018 tarihinde <https://www.finnet2000.com/F2000Plus> adresinden alındı
- Flower, J. (2015, Temmuz). The International Integrated Reporting Council:A story of failure. *Critical Perspectives on Accounting*, 27(1), 1-17.
- Fornell, C., & Larcker, D. (1981). Evaluating Structural Equation Models with Unobservable Variables and Measurement Error. , s.39,50. *Journal of Marketing research*, 39-50.
- Fried, A., Holtzman, M., & Mest, D. (2014, Fall). Integrated Reporting, The New Annual Report For The 21st Century. *Financial Executive International*, 25-31.
- García-Sa'nchez, I.-M., Rodríguez-Ariza, L., & Fri'as-Aceituno, J.-V. (2013). The Cultural System and Integrated Reporting. *International Business Review*, 22, 828-838.
- Garcia, L. S., Grima, A. Z., & Benau, M. A. (2013). Stakeholder Engagement, Corporate Social Responsibility and Integrated Reporting: An Exploratory Study. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 22, 286-304.
- Garriga, E. (2014). Beyond Stakeholder Utility Function: Stakeholder Capability in the Value Creation Process. *Journal of Business Ethics*, 120(4), 489-507.
- Gençoğlu, Ü., & Aytaç, A. (2016). Kurumsal Sürdürülebilirlik Açısından Entegre Raporlamanın Önemi ve BIST Uygulamaları. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 51-66.
- Gökten, S. (2016). Entegre Raporlama Yaklaşımı İçin Uygulamaya Yönelik Sistemik Bir Öneri. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18(4), 741 - 765.

- Graham, J., Harvey, C., & Rajgopal, S. (2005). The economic implications of corporate financial reporting. *Journal of Accounting and Economics*, 40(1-3), 3-73.
- GRI. (2013b). *The sustainability content of integrated reports: a survey of pioneers*. 04 02, 2017 tarihinde Global Reporting Initiative Research and Development Series: <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/GRI-IR.pdf> adresinden alındı
- GRI. (2013d). *Report or Explain: A smart EU policy approach to non-financial information disclosure*. 2018 tarihinde Global Reporting Initiative: <https://www.globalreporting.org/SiteCollectionDocuments/GRI-non-paper-Report-or-Explain.pdf> adresinden alındı
- GRI. (2018). <http://database.globalreporting.org/>. 12 22, 2018 tarihinde Sustainability Disclosure Database: <http://database.globalreporting.org/> adresinden alındı
- GRI G4. (2013). *G4 Sürdürülebilirlik Raporlaması Kılavuzu*. 2018 tarihinde <file:///C:/Users/pc/Desktop/tez%20bitirme%20ARALIK/turkish-g4-part-one.pdf> adresinden alındı
- GRI G4. (2013c). Global reporting Initiative Sustainability Reporting Guidelines: Implementation Manual. *Global Reporting Initiative*, 1-269. <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/GRIG4-Part2-Implementation-Manual.pdf> adresinden alındı
- Güngör, N. (2017). *Entegre raporlama*. 01 30, 2019 tarihinde <file:///C:/Users/pc/Desktop/tez%20bitirme%20OCAK/entegre/Ara%C5%9F.-G%C3%B6r.-Nevzat-G%C3%9CNG%C3%96R-Entegre-Raporlama-Sunumu.pdf> adresinden alındı
- Günsel, R. (2016, 07). *Şirketlerde Daha Fazla Şeffaflık Şart*. 04 09, 2018 tarihinde www.dunya.com: <https://www.dunya.com/surdurulebilir-dunya/sirketlerde-daha-fazla-seffaflik-sart-haberi-319068> adresinden alındı

- Gürül, B. (2016). Kurumsal Sürdürülebilirlik Yaklaşımı – Bir Örnek. *International Conference on Eurasian Economies 2016*, 879-888.
- Haji, A., & Anifowose, M. (2016). Audit Committee And Integrated Reporting Practice: Does Internal Assurance Matter? *Managerial Auditing Journal*, 31(8/9), 915-948.
- Haji, A., & Hossain, D. (2016). Exploring the Implications of Integrated Reporting on Organisational Reporting Practice, Evidence from Highly Regarded Integrated Reporters. *Qualitative Research in Accounting & Management*, 13(4), 415-444.
- Harman, H. H. (1976). *Modern Factor Analysis*. University of Chicago Press.
- Herzig, C., & Schaltegger, S. (2006). Corporate Sustainability Reporting – An Overview. S. Schaltegger, M. Bennett and R. Burritt (Eds.), *Sustainability Accounting and Reporting*, 301-324.
- Hiller, J. S. (2013). The benefit corporation and corporate social responsibility. *Journal of Business Ethics*, 118(2), 287-301.
- Hughen, L., Lulseged, A., & Upton, D. R. (2014). Improving stakeholder value through sustainability and integrated reporting. *CPA Journal*, 57-61.
- Idowu, S. O., & Louche, C. (2011). Theory and Practice of Corporate Social Responsibility. *Theory and Practice of Corporate Social*, 23-38.
- IFA. (2017, June). The Board of Directors and integrated reporting. *Institut Français des Administrateurs*, 1-22.
- IFAC. (2006). Assurance Aspects of G3 — The Global Reporting Initiative's 2006 Draft Sustainability Reporting Guidelines. *International Auditing and Assurance Standards Board*, 1-19.
- IFAC. (2011, March). *Sustainability Framework 2.0: Professional Accountants as Integrators*. May 15, 2017 tarihinde International Federation of Accountants: <https://docs.epaperflip.com/IFAC-Communications/IFAC->

Publications/13313c11-681c-4dc9-98e4-a53a0137fea8/Sustainability%20Framework%202.0.pdf adresinden alındı

IFAC. (2011, March). *Sustainability Framework 2.0: Professional Accountants as Integrators*. May 15, 2017 tarihinde International Federation of Accountants: <https://docs.epaperflip.com/IFAC-Communications/IFAC-Publications/13313c11-681c-4dc9-98e4-a53a0137fea8/Sustainability%20Framework%202.0.pdf> adresinden alındı

IFAC. (2017, 01 8). Enhancing Organizational Reporting: Integrated Reporting Key. *IFAC Policy Position*, 1-9.

IIRC. (2010). *Formation of the International Integrated Reporting Committee (IIRC)*. 04 02, 2017 tarihinde The Prince's Accounting for Sustainability Project: <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2011/03/Press-Release1.pdf> adresinden alındı

IIRC. (2011). *Towards Integrated Reporting: Communicating Value in the 21st Century*. London: International Integrated. 08 02, 2017 tarihinde <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2012/06/Discussion-Paper-Summary1.pdf> adresinden alındı

IIRC. (2013a). *Consultation draft of the international <IR> framework*. 04 02, 2017 tarihinde <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2013/03/Consultation-Draft-of-the-InternationalIRFramework.pdf> adresinden alındı

IIRC. (2013b). *The international Integrated Reporting Framework, International Integrated Reporting Committee (IIRC)*. Mart 28, 2017 tarihinde <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2015/03/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf> adresinden alındı

IIRC. (2013b). *The International Integrated Reporting Framework, International Integrated Reporting Committee (IIRC)*. Mart 28, 2017 tarihinde <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2015/03/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf> adresinden alındı

- IIRC. (2013c). *IIRC pilot programme yearbook 2013: business and investors explore the sustainability perspective*. 02 04, 2017 tarihinde http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2013/12/IIRC-PP-Yearbook-2013_PDF4_PAGES.pdf adresinden alındı
- IIRC. (2013e). *Capitals, Background Paper for IR*. London: International Integrated Reporting Council. 08 02, 2017 tarihinde <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2013/03/IR-Background-Paper-Capitals.pdf> adresinden alındı
- IIRC. (2013g). *International Integrated Reporting Council, Connectivity: background paper for*. 11 07, 2017 tarihinde <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2013/07/IR-Background-Paper-Connectivity.pdf> adresinden alındı
- IIRC. (2016, March). Applying the Integrated Reporting Concepts of Outcomes and Social and Relationship Capital in the Banking Industry. *Integrated Reporting Banking Network*, 1-27.
- IIRC. (2017, November 28). Creating Value- Benefits to Investors. *Integrated Reporting*, 1-24. 02 18, 2019 tarihinde alındı
- INTOSAI WGEA. (2013). *Sustainability Reporting: Concepts, Frameworks and the Role of Supreme Audit Institutions*. 218 tarihinde Working Group on Environmental Auditing: https://www.environmental-auditing.org/media/2935/2013_wgea_sustainability-reporting.pdf adresinden alındı
- Ioana, D., & Adriana, T.-T. (2013). New corporate reporting trends: Analysis on the evolution of integrated reporting. (A. o. Oradea, Dü.) *Economic Science Series*, 22(1), 1221-1228.
- Ioana, D., & Adriana, T.-T. (2014). Research Agenda On Integrated Reporting: New Emergent Theory and Practice. *Procedia Economics and Finance*(15), 221 – 227.

- IRC SA. (2017, December). Disclosure Of Governance Information In The Integrated Report An Information Paper. *Integrated Reporting Committee (IRC) of South Africa*, 1-28.
- IRC SAa. (2018, August). Preparing an Integrated Report: A Starter's Guide (Updated) AN. *Integrated Reporting Committee (IRC) of South Africa*, 1-35.
- IRC SAb. (2018). Achieving Balance in The Integrated Report: An Information Paper. *Integrated Reporting Committee (IRC) of South Africa*, 1-27.
- Isaksson, R., & Steimle, U. (2008). What does GRI-reporting tell us about corporate sustainability? *11th QMOD Conference*, (s. 61-74).
- İstanbul, B. (2014, Ekim). *Şirketler için Sürdürülebilirlik Rehberi*. Ocak 25, 2018 tarihinde Borsa İstanbul: <http://www.borsaistanbul.com/data/kilavuzlar/surdurulebilirlik-rehberi.pdf> adresinden alındı
- James, M. L. (2013). Sustainability and integrated reporting: Opportunities and strategies for small and midsize companies. (C. S. University, Dü.) *Entrepreneurial Executive*, 18, 1817-1828.
- James, M. L. (2013). Sustainability and Integrated Reporting: Opportunities and strategies for small and midsize companies. (C. S. University, Dü.) *Entrepreneurial Executive*, 18, 17-28.
- Jensen, J. C., & Berg, N. (2012, September). Determinants of traditional sustainability reporting versus integrated reporting: an institutionalist approach. *Business Strategy and the Environment*, 25(11), 299-316.
- Jhunjhunwala, S. (2014). Beyond Financial Reporting-International Integrated Reporting Framework. *Indian Journal of Corporate Governance*, 7(1), 73-80.
- Kalaycı, Ş. (2006). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

- Kamp-Roelands, N. (2013). A Commentary on 'Integrated Reporting: A Review of Developments and their Implications for the Accounting Curriculum'. *Accounting Education: an international journal*, 22(4), 357-359.
- Kanzer, E. (2010). Toward a Model for Sustainable Capital Allocation. R. Eccles, B. Cheng, & D. Saltzman içinde, *The Landscape of Integrated Reporting: Reflections and Next Steps* (s. 45-57). Harvard Business School.
- Karğın, S., Aracı, H., & Aktaş, H. (2013). *Entegre Raporlama: Yeni Bir Raporlama Perspektifi*. Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi.
- Kaya, E. Ö. (2010). Sürdürülebilir Kalkınma Sürecinde Bankaların Rolü ve Türkiye'de Sürdürülebilir Bankacılık Uygulamaları. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 75-94.
- Kaya, P. (2015). Entegre Raporlamanın Ortaya Çıkış Sebepleri ve İşletmelere Sağladığı Faydalar. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 15(45), 113-130.
- Kaya, U., Aygün, D., & Yazan, Ö. (2016). Yeni Bir Kurumsal Yaklaşımı Olarak Entegre Raporlama ve Dünyadaki Uygulama Örnekleri Üzerine Bir Araştırma. *KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 85-101.
- Kılıç, B. (2018, Mart). Entegre Raporlama ve Türkiye'deki Gelişmeler: Entegre Rapor Hazırlayan İşletmeler ve BİST Kurumsal Sürdürülebilirlik Endeksinde Yer Alan İşletmeler Açısından Bir İnceleme. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(1), 28-64.
- Kılıç, S. (2012). Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışının Ekonomik Boyutuna Ekolojik Bir Yaklaşım. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*(47), 201-226.
- King III. (2009). *The King III Report on Governance for South Africa*. King Code of Governance Principles: <http://www.library.up.ac.za/law/docs/king111report.pdf> adresinden alındı
- Kline, P. (1994). *An Easy Guide to Factor Analysis*. New York: Routledge .
- Kline, R. B. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. The Guilford Press.

- Knauer, A., & Serafeim, G. (2014). Attracting Long-Term Investors Through Integrated Thinking and Reporting: A Clinical Study of a Biopharmaceutical Company. *Journal of Applied Corporate Finance*, 26(2), 57-64.
- Kocabasoglu, C. (2018). *An exploration of the disclosure of practices for environmental and social sustainability in sustainability reports*. London: City, University of London Institutional Repository (Doctoral Thesis). publications@city.ac.uk adresinden alındı
- Kocamış, T. U., & Yıldırım, G. (2016). Sustainability Reporting in Turkey: Analysis of Companies in the BIST Sustainability Index. *European Journal of Economics and Business Studies*, 6(1), 41-51.
- Köse, E., & Çetinel, T. (2017). Kurumsal ve Entegre Raporlama: Bir Araştırma. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (8), 155-181.
- KPMG. (2011). Integrated Reporting Performance Insight Through Better Reporting. *KPMG International Cooperative*, s. 1-42.
- KPMG. (2013). *The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2013*. 2018 tarihinde KPMG: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2015/08/kpmg-survey-of-corporate-responsibility-reporting-2013.pdf> adresinden alındı
- KPMG. (2015, Ocak-Mart). KPMG Türkiye: '5 Yılda Büyük Dönüşüm'. *KPMG Gündem*(21), 1-74.
- KPMG. (2017). *The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2017*. 2018 tarihinde KPMG: https://home.kpmg.com/content/dam/kpmg/campaigns/csr/pdf/CSR_Reportin_g_2017.pdf adresinden alındı
- KPMG. (2018, June 30). Rebuilding trust through improved transparency and insight: A review of corporate reporting trends in year to 30 June 2018 across ASX 200 and beyond. *KPMG Corporate Reporting*, 1-36.

- KPMG, UNEP, U., GRI, G., & UCGA, U. (2010, 12 19). *Carrots and Sticks: Promoting Transparency and Sustainability*. Global Reporting: <https://www.globalreporting.org/resource/library/Carrots-and-Sticks.pdf>
adresinden alındı
- Krzus, M. (2017, March). Mapping the International Integrated Reporting Framework to FCLT Global's '10 elements of a long-term strategy'. *Integrated Reporting for a Long-term Strategy*, 1-18.
- Küçükgergerli, N. (2017). *Entegre Raporlama Endeksi*. Türkmen Kitabevi.
- Lee, K., & Yeo, G. (2015, September 14). The Association Between Integrated Reporting and Firm Valuation. *Rev Quant Finan Acc*, 1-30.
- Lodhia, S. (2015). Exploring the Transition to Integrated Reporting Through a Practice Lens: An Australian Customer Owned Bank Perspective. *J Bus Ethics*(129), 585-598.
- Lourenço, I. C., Branco, M. C., Curto, J. D., & Euge'nio, T. (2012). How Does the Market Value Corporate Sustainability Performance? *Journal of Business Ethics*, 108(4), 417-428.
- Lourenço, I. C., Callen, J. L., Branco, M. C., & Curto, J. D. (2014). The Value Relevance of Reputation for Sustainability Leadership. *119*(1), 17-28.
- Lu, W., & Taylor, M. (2016). Which Factors Moderate the Relationship between Sustainability Performance and Financial Performance? A Meta-Analysis Study. *Journal of International Accounting Research*, 15(1), 1-15.
- Lynch, N. C., Lynch, M. F., & Casten, D. B. (2014, March). The expanding use of sustainability reporting. *CPA Journal*, 18-24.
- Macnab, A. (2016). Debate: Would Outcome Costing and Integrated Reporting Link Resources to Strategy in the Public Sector? *Public Money & Management*, 35(6), 399-400.

- Magarey, G. (2012, May). Is integrated reporting achievable? *Keeping Good Companies, Sustainability and Regional Australia, Institute of Chartered Accountants in Australia*, 198-202.
- Maniora, J. (2015, October 14). Is Integrated Reporting Really the Superior Mechanism for the Integration of Ethics into the Core Business Model? An Empirical Analysis. *J Bus Ethics*, 1-32.
- McDonald, J. (2006). Understanding sustainable tourism development from a complex systems perspective: A case study of the Swan River, Western Australia. *Theses: Doctorates and Masters*, 451.
- Meath, C. (2018). The Future of Corporate Reporting. *AIBE Industry Research Series-The University of Queensland Business School*, 1-16.
- Meydan, C. H., & Şeşen, H. (2011). *CEM, H. Meydan. (2011). Yapısal Eşitlik Modellenmesi Amos Uygulamaları. Birinci Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık, s.182. 37. Ankara: Detay Yayıncılık.*
- Mohammed, M. (2013). Corporate Accountability in the Context of Sustainability. *EuroMed Journal of Business*, 3(8), 243–254.
- Monterio, B. (2013, June). Integrated Reporting and the Potential Role of XBRL. *Strategic Finance*, 62-65.
- Monterio, B. J. (2012, November). Inevitable Integration 'One Step Closer to an Integrated Reporting Framework'. *California CPA, www.calcpa.org*, 19-21.
- Monterio, B. J. (2014, March). Integrated reporting and corporate disclosure. *Strategic Finance*, 54-57.
- Mozeikçi, A. A. (2018). Entegre Raporlamanın İşletme ve Çevresi Açısından Önemi: Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi Veri Tabanındaki Şirketlerin Eko-Verimlilik İncelemesi. *Kırklareli Üniversitesi (Yüksek Lisans Tezi)*, 1-121.
- NIBR. (2016, September). Integrated Reporting : Focus On Integrated Thinking A Handbook For The Change Journey Strategy, Governance, Culture, Organization. *Network Italiano Business Reporting*, 1-28.

- Nicolaou, A. I. (2010). Integrated information systems and transparency in business reporting. *International Journal of Disclosure and Governance*, 3(7), 216-226.
- Nikolaeva, R., & Bicho, M. (2011). The role of institutional and reputational factors in the voluntary adoption of corporate social responsibility reporting standards. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 39(1), 136-157.
- Okka, O. (2010). *Finansal Yönetim Teori ve Çözümlü Problemler*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Once, S., Onay, A., & Yeşilçelebi, G. (2015). Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Türkiye'deki Durum. *Journal of Economics, Finance and Accounting* – (, 2(2), 230-252.
- Oprisor, T. (2015). Contributions to an Improved Framework for Integrated Reporting. *Accounting and Management Information Systems*, 14(3), 483-507.
- Owen, G. (2013). A Rejoinder to Commentaries on 'Integrated Reporting: A Review of Developments and their Implications for the Accounting Curriculum'. *Association of Chartered Certified Accountants*, 22(4), 363-365.
- Owen, G. (2013). Integrated Reporting: A Review of Developments and their Implications for the Accounting Curriculum. *Accounting Education: an international journal*, 22(4), 340-356.
- Önder, Ş. (2018). *Kurumsal Raporlamanın Yeni Trendi Entegre Raporlama*. Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Özdamar, K. (2004). *Tabloların Oluşturulması, Güvenirlik ve Soru Analizi. Paket Programlarla İstatistiksel Veri Analizi-1. 5th ed. : ; 2004. p.201-50, 621*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özdamar, K. (2010). *Paket Programları ile İstatistiksel Veri Analizi 2*. Ankara: Kaan Kitabevi.
- Özdoğan, F. B., & Tüzün, İ. K. (2007). Öğrencilerin Üniversitelerine Duydukları Güven Üzerine Bir Araştırma. *Kastomonu Eğitim Dergisi*, 639-650.

- Öztürk, S. (2019). Geleceğin Kurumsal Raporlama Yaklaşımı Olarak Entegre Raporlama: Garanti Bankası Örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 81, 1-20.
- Padem, H., Göksu, A., & Konaklı, Z. (2012). Araştırma Yöntemleri, SPSS Uygulamalı. *International Burch University*.
- Parrot, K., & Tierney, B. (2012). Integrated Reporting, Stakeholder Engagement, and Balanced Investing at American Electric Power. *Journal of Applied Corporate Finance*, 24(2), 27-37.
- Peršić, M., Janković, S., & Krivačić, D. (2017). Sustainability Accounting: Upgrading Corporate Social Responsibility. <https://www.researchgate.net/publication/311944129>, 1-17.
- Pineno, C. (2013). Sustainability Reporting By Universities And Corporations: An Integrated Approach Or A Separate Category Within The Balanced Scorecard. *Journal of Business and Accounting, Shenandoah University*, 6(1), 51-64.
- Porter, M., & Kramer, M. (2006). Strategy and Society: The Link Between Competitive Advantage and Corporate Social Responsibility. *Harvard Business Review*, 84(12), 78-92.
- Prado-Lorenzo, J.-M., Gallego-Alvarez, I., & Garcia-Sanchez, I. (2009). Stakeholder Engagement and Corporate Social Responsibility Reporting: the Ownership Structure Effect. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 16, 94-107.
- Ratnatunga, J., & Alam, M. (2011). Strategic Governance and Management Accounting: Evidence From a Case Study. 47(3), 343-382.
- Raykov, T. (1997). Estimation of Composite Reliability for Congeneric Measures. *Applied Psychological Measurement*, 21, 173-184.
- Raykov, T., & Marcoulides, G. A. (2006). *A First Course in Structural Equation Modeling, 2nd ed.* Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

- Reimsbach, D., Hahn, R., & Gürtürk, A. (2016). Integrated Reporting and Assurance of Sustainability Information: An Experimental Study on Professional Investors' Information Processing. *European Accounting Review*, 1-23.
- Rensburga, R., & Botha, E. (2014). ReviewIs Integrated Reporting the silver bullet of financialcommunication? A stakeholder perspective from South Africa. *Public Relations Review, ScienceDirect*(40), 144-152.
- Reverte, C. (2015). The Integrated Reporting Movement: Meaning, Momentum, Motives and Materiality, R. Eccles, M. Krzus, S. Ribot. John Wiley & Sons (2014). 320 (Hardcover). ISBN 978-1-118-99373-6 (ePDF). ISBN 978-1-118-99374-3 (ePub), ISBN: 978-1-118-64698-4. *Journal of Cleaner Production, Book review*, 86, 285-288.
- Robertson, F., & Samy, M. (2015). Factors Affecting the Diffusion of Integrated Reporting – A UK FTSE 100 Perspective. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 6(2), 190-223.
- Roth, H. P. (2014, March). Is Integrated Reporting in the Future? 'Considering the Costs, Benefits, and Role of CPAs'. *CPA Journal*, 62-67.
- Rowbottom, N., & Locke, J. (2016). The Emergence of Integrated Reporting. *Accounting and Business Research*, 1(46), 83-115.
- Ruiz-Lozano, M., & Tirado-Valencia, P. (2016). Do Industrial Companies Respond to the Guiding Principles of the Integrated Reporting Framework? A Preliminary Study on the First Companies Joined to the Initiative. *Revista de Contabilidad – Spanish Accounting Review*, 19(2), 252–260.
- SASB. (2013). Sustainability Accounting Standards Board . *Conceptual Framework of the Sustainability Accounting Standards Board* , 1-26.
- Schaltegger, S., Freund, F., & Hansen, E. (2012). Business cases for sustainability: the role of business model innovation for corporate sustainability. *Int. J. Innovation and Sustainable Development*, Vol. 6, No. 2, 2012, 6(2), 95-119.

- Schumacker, R., & Lomax, R. (2004). *A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling* (2nd ed.). *Lawrence Erlbaum Associates Publishers*.
- Serafeim, G. (2014, January 04). Integrated Reporting and Investor Clientele. *Harvard Business School Accounting & Management Unit Working Paper, 14(69)*, 1-49.
- Shevlin, M., & Miles, J. N. (1998). Effects of sample size, model specification and factorloadings on the GFI in confirmatory factor analysis. *Personality and Individual Differences, 1(25)*, 85-90.
- Simnett, R., & Huggins, A. (2015). Integrated reporting and assurance: where can research add value? *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal, 6(1)*, 29-53.
- Simpson, W., & Kohers, T. (2002). The Link between Corporate Social and Financial Performance: Evidence from the Banking Industry. *Journal of Business Ethics, 35(2)*, 97-109.
- SKD Türkiye. (2016). *100 Maddede Sürdürülebilirlik Rehberi*. 11 21, 2018 tarihinde SKD Türkiye: İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği: <http://www.skdturkiye.org/files/yayin/100-Maddede-Surdurulebilirlik-Rehberi.pdf> adresinden alındı
- Smith, S. (2014). Integrated Reporting, Corporate Governance, and the Future of the Accounting Function. *International Journal of Business and Social Science, 5(10)*, 58-63.
- Smith, S. (2015). Accounting, Integrated Financial Reporting, and the Future of Finance. *Journal of Accounting and Finance, 15(2)*, 11-15.
- Smith, S. D. (2015, June). Effect of Integrated Reporting on Financial Performance. *Capella University*, 1-175. United Kingdom: ProQuest 3744289.
- Solomon, J., & Maroun, W. (2012). Integrated reporting: the influence of King III on social, ethical and environmental reporting. *The Association of Chartered Certified Accountants, 5-56*.

- Starbuck, W. H. (2014). Why corporate governance deserves serious and creative thought. *Academy of Management Perspectives*, 28(1), 15-21.
- Stevens, J. (2002). *Applied Multivariate Statistics for The Social Sciences*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Association.
- Steyn, M. (2014). Organisational Benefits And Implementation Challenges Of Mandatory Integrated Reporting. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 5(4), 476-503.
- Stone, P., Dunphy, D., Smith, M., & Ogilvie, D. (1966). The General Inquirer: A Computer Approach to Content Analysis. *The M.I.T. Press, Massachusetts*, 704.
- Strong, P. (2014, April). Integrated reporting — where are we now? *Governance Directions*, 137-141.
- Suhr, D. D. (2006). Exploratory or Confirmatory Factor Analysis? *University of Northern Colorado*, 1-17.
- Şahin, O. (2011). Kobi'lerde Finansal Performansı Belirleyen Faktörler. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 183-199.
- Şanlı, F. (2004). Küreselleşme ve Ekonomik Entegrasyonlar. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 160-166.
- Şimşek, A. (2018). Raporlama Kavramı ve Entegre Raporlamanın Türkiye'deki Uygulama Örnekleri Üzerine Bir Araştırma. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi*, 1-142.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. Boston: Allyn & Bacon/Pearson Education.
- Tang, K., & Greenwald, C. (2016, April). Long-Termism Versus Short-Termism: Time for the Pendulum to Shift? *S&P Dow Jones Indices*, 1-15.
- Taşdemir, B. (2017). Sürdürülebilirlik Raporları Kapsamında Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Finansal Performansa Etkisi: BİST Sürdürülebilirlik

- Endeksinde Bir Araştırma. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (Yüksek Lisans Tezi)*, 1-130.
- Taşkın, D. (2011). Türkiye’de Ticari Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler. *Ege Akademik Bakış*, 11(2), 289 - 298.
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. Epsilon Yayınevi.
- TDK. (2018, 06 23). *Büyük Türkçe Sözlük*. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c0ed81459faa9.03840348 adresinden alındı
- Thaslim, K., & Antony, A. (2016). Sustainability reporting – Its then, now and the emerging next! *World Scientific News*, 42, 24-40.
- Thompson, B. (2004). Exploratory and Confirmatory Factor Analysis: Understanding Concepts and Applications. *Applied Psychological Measurement*, 31(3), 245-248.
- Thomson, I. (2015, Temmuz). ‘But does sustainability need capitalism or an integrated report’ a commentary on ‘The International Integrated Reporting Council: A story of failure’ by Flower, J. *Critical Perspectives on Accounting*(27), 18-22.
- Topcu, M. K., & Korkmaz, G. (2015). Entegre Raporlama: Kavramsal Bir İnceleme. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(1), 1-22.
- Topdemir, M. C. (2017). Zorunlu Entegre Raporlamanın Firmaların Hisse Senedi Fiyatları ve Hisse Başı Kazançları Üzerindeki Etkisine İlişkin Panel Veri Analizi. *TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi*, 1-98.
- Torunoğlu, E. (2004). Sürdürülebilir Kalkınma Paradigması Üzerine Ön Notlar. *TÜBİTAK 2023 Panel Notları*, 1-6. https://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/csk/EK-16.pdf adresinden alındı

- Turhan, G. D., Özen, T., & Albayrak, R. S. (2018). Kurumsal Sürdürülebilirlik Kavramı, Stratejik Önemi Ve Sürdürülebilirlik Performansı Ölçümü: Literatür Çalışması. *Ege Stratejik Araştırma Dergisi*, 9(1), 17-37.
- Tweedie, D., & Martinov-Bennie, N. (2015). Entitlements and Time: Integrated Reporting's Double-edged Agenda. *Social and Environmental Accountability Journal*, 35(1), 49-61.
- Vancity. (2005). Integrated reporting : issues and implications for reporters. *Solstice Sustainability Works, Inc.*, 1-19.
- Veltri, S., & Silvestri, A. (2015). The Free State University Integrated Reporting: a critical consideration. *Journal of Intellectual Capital*, 16(2), 443-462.
- Verschoor, C. C. (2011, December). Should Sustainability Reporting Be Integrated? *Strategic Finance*, 13-15.
- Wagner, M., & Schaltegger, S. (2003). How Does Sustainability Performance Relate to Business Competitiveness? *Greener Management International*, 44(5), 5-16.
- WCED, W. (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. *Oxford University Press*, 1-300.
- Welford, R. (2012). Integrated Reporting - Time For A Reality Check? *Journal Article, Keeping Good Companies*, 64(3), 151-154.
- White, A. (2005). New Wine, New Bottles: The Rise of Non-Financial Reporting. *A Business Brief by Business for Social Responsibility*, 1-6.
- White, A. L. (2005). *Fade, Integrate or Transform? The Future of CSR*. 04 02, 2017 tarihinde Business for Social Responsibility: http://www.jussempor.org/Newsletters/Resources/BSR_Allen-White.pdf adresinden alındı
- Wulf, I., Niemöller, J., & Rentzsch, N. (2014). Development Toward Integrated Reporting, and its Impact on Corporate Governance: A Two-Dimensional

- Approach to Accounting with Teference to the German Two-Tier System. *J Manag Control, Springer-Verlag Berlin Heidelberg*(25), 135-164.
- Yanık, S., & Türker, İ. (2012). Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Raporlamasındaki Gelişmeler (Tümleşik Raporlama). *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*(47), 291-308.
- Yavuz, S. (2005). Developing a Technology Attitude Scale for Pre-Service Chemistry Teachers. *The Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 4(1), 17-25.
- Yılmaz, B., Atik, M., & Okyay, A. (2017). Geleceğin Raporlama Sistemi: Entegre Raporlama. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 52, 95-108.
- Yılmaz, N. (2016). Entegre Raporlamamın Yatırımcılar Açısından Analizi ve Entegre Yatırım Analizi Algoritması. *Yüksek Lisans Tezi*(1-34). Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi.
- Yılmaz, V., & Çelik, E. H. (2009). *LISREL ile Yapısal Eşitlik Modellemesi-I*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yong, A. G., & Pearce, S. (2013). A Beginner's Guide to Factor Analysis: Focusing on Exploratory Factor Analysis. *Tutorials in uantitative methods for psychology*, 2(9), 79-94.
- Yonkova, B. (2013). Integrated Reporting and SMEs. *Economic Alternatives*(1), 115-125.
- Yüksel, F. (2018). Kurumsal Yönetim ve Entegre Raporlama İlişkisi: Bist Kurumsal Yönetim Endeksi'nde Yer Alan İşletmeler Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*(Özel Sayı), 188-207.
- Yüksel, F., & Aracı, H. (2017a). Hizmet İşletmelerine Ait Raporların Entegre Raporlama İlkeleri Açısından İncelenmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*(16. UİK Özel Sayısı), 729-748.

Yüksel, F., & Aracı, H. (2017b). Entegre Raporlama, Türk İşletmelerinin Entegre Raporlamaya Bakışı Üzerine Bir Araştırma. *Yönetim ve Ekonomi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F.*, 24(3), 741-757.

Yüzer, A. F. (2009). *İstatistik* (Cilt 1448). Anadolu Üniversitesi.

www.accountingforsustainability.org. (2019). *Integrated Reporting and IIRC*. 01 31, 2019 tarihinde A4S Accounting for Sustainability: <https://www.accountingforsustainability.org/content/a4s/corporate/en/impact/achievements.html#item-iirc> adresinden alındı

www.globalreporting.org. (2018). *GRI Empowering Sustainable Decisions*. 01 07, 2018 tarihinde GRI Standartları: <https://www.globalreporting.org/standards> adresinden alındı

www.globalreporting.org. (2018). *GRI Empowering Sustainable Decisions*. 12 20, 2018 tarihinde GRI Standartları: <https://www.globalreporting.org/standards> adresinden alındı

www.globalreporting.org. (2018). *GRI's History*. 12 23, 2018 tarihinde GRI Empowering Sustainable Decisions: <https://www.globalreporting.org/information/about-gri/gri-history/Pages/GRI's%20history.aspx> adresinden alındı

www.globalreporting.org. (2019, 01 14). *GRI Empowering Sustainable Decisions*. 2019 tarihinde Sustainability Disclosure Database: <http://database.globalreporting.org/> adresinden alındı

www.globalreporting.org. (2019, 01 14). *GRI Empowering Sustainable Decisions*. 2019 tarihinde Sustainability Disclosure Database: <http://database.globalreporting.org/search/> adresinden alındı

www.integratedraporting.org. (2019, 02 02). *Find out what is happening in your region*. Integrated Reporting: <http://integratedreporting.org/when-advocate-for-global-adoption/find-out-what-is-happening-in-your-region/> adresinden alındı

www.integratedreporting.org. (2019). *Integrated Reporting*. 01 30, 2019 tarihinde IIRC: <http://integratedreporting.org/the-iirc-2/> adresinden alındı

www.integratedreporting.org. (2019). *Integrated Reporting*. 02 01, 2019 tarihinde Corporate Reporting Dialogue: <http://integratedreporting.org/news/corporate-reporting-dialogue-launched-responding-to-calls-for-alignment-in-corporate-reporting/> adresinden alındı

EK-1

Araştırmada Çevresel ve Sosyal Performans Göstergeleri Olarak Kullanılan Entegre Raporlama Kılavuz İlkeleri ve İçerik Öğeleri					
		Kılavuz İlkeler	0	1	2
	3A	Stratejik odak ve geleceğe yönelim			
1	3.1	Kuruluşun vizyon, değerler ve stratejisi açıkça belirtilmiştir ve 3.3kuruluşun stratejisinin sermaye öğeleri ile ilgisi açıklanmıştır.			
2	3.2	Kuruluşun kısa, orta ve uzun vadede nasıl değer oluşturmaya çalıştığı açıklanmıştır.			
	3B	Bilgiler arası bağlantı			
	3.6	Kuruluşun zaman içinde değer yaratma kabiliyetini etkileyen faktörlerin birleşimi, birbirleriyle olan ilişkileri ve aralarındaki bağımlılıkların bütünsel bir resmini sunmalıdır.			
3	3.8	Kuruluşun hedeflediği performansla ulaşmak için kaynaklarını nasıl kullanacağı veya başka yatırımlar yapıp yapmayacağı hakkında bir analiz yapılmıştır.			
4	3.8	Hedeflenen performansla ulaşamadığında kuruluşun stratejisinin ne olacağına ilişkin bilgiler açıklanmıştır.			
	3.8	Dış çevrede gerçekleşen değişimlerle kuruluşun stratejisi ve iş modeli ilişkilendirilmiştir (bkz 4.34).			
	3.8	Kuruluş tarafından geçmişten bugüne kadar olan dönemdeki faaliyetleri hakkında bir analiz yapılmıştır (bkz 4.31).			
	3.8	Kuruluş, sermaye öğeleri arasındaki ilişkileri ve takaslar ile bunların bulunabilirliğinin, kalitesinin ve satın alınabilirliğinin kuruluşun değer yaratma kabiliyetini nasıl etkilediğini kapsayan bir açıklama yapmıştır. (bkz. 4.30)			
5	3.8	Araştırma-geliştirme politikaları, teknoloji/bilgi birikimi veya insan kaynaklarına yapılan yatırımlar bakımından pazar payı veya beklenen gelir artışı ile ilgili bilgiler açıklanmıştır.			
6	3.8	Çevre politikaları, enerji verimliliği, yerel toplumlarla işbirliği veya toplumsal sorunları aşmak için teknoloji kullanımı bakımından maliyetlerin düşürülmesi veya yeni iş fırsatları ile ilgili bilgiler açıklanmıştır.			
7	3.8	Uzun vadeli müşteri ilişkileri, müşteri memnuniyeti veya itibar bakımından gelir ve kar artışı hakkında açıklama yapılmıştır.			
8	3.8	Kuruluşun değer yaratma kabiliyetini doğru şekilde yansıtabilmesi için hem nicel hem de nitel bilgileri bir arada verilmiştir.			
9	3.8	Yönetim bilgileri, yönetim kurulu bilgileri ve kuruluş dışından rapor edilen bilgiler açıklanmıştır.			
	3C	Paydaşlarla ilişkiler			
10	3.10	Kuruluşun temel paydaşlarıyla kurduğu ilişkilerin doğası ve kalitesi hakkında bilgi sağlamaktadır ve kuruluşun paydaşların meşru ihtiyaç ve isteklerini ne ölçüde anladığını, hesaba kattığını ve karşıladığını göstermektedir.			
	3D	Önemlilik			
11	3.17	Kuruluşun kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma kabiliyetini önemli ölçüde etkileyen konular (öneminin ve raporlama sınırının			

		değerlendirilmesi) hakkında bilgi(risk, fırsatlar ve sonuçlar) verilmiştir.			
	3E	Kısa ve öz olma			
12	3.36	Kuruluşun raporu kısa ve özür. (Raporun sayfa sayısı)			
	3F	Güvenilirlik ve eksizlik			
13	3.39	Rapor kuruluşun olumlu ya da olumsuz tüm maddi hususlarını dengeli ve maddi hata içermeyecek bir şekilde içermektedir.			
	3G	Tutarlılık ve karşılaştırılabilirlik			
14	3.55	Rapor, zaman içinde tutarlı bir temele dayanmaktadır (Önemli bir değişiklik gerçekleştiğinde, kuruluş değişikliğinin nedenini ve etkisini açıklar ve uygulanabilir ve maddi açıdan önemliyse niceliğini bildirir). 3.56Kuruluşun kendi zaman içinde değer yaratma kabiliyeti açısından, diğer kuruluşlarla karşılaştırılmasına olanak sağlayacak şekilde sunulmalıdır. (Sektörel veya bölgesel kıyas noktaları kullanmak, bilgiyi oranlar kullanarak sunmak)			
		İçerik Öğeleri			
	4A	Kurumsal genel görünüm ve dış çevre			
15	4.5	Kuruluşun kültürü, etik ilkeleri ve değerleri hakkında bilgi verilmiştir.			
16	4.5	Kuruluşun mülkiyet, faaliyet yapısı ve pazarları hakkında bilgi verilmiştir.			
17	4.5	Kuruluşun rekabet yapısı ve pazar konumu (yeni rakipler ve ikame ürün veya hizmetlerin getirdiği tehditler, müşteri ve tedarikçilerin pazarlık gücü ve rekabet yoğunluğu gibi faktörler dikkate alınır) hakkında bilgi verilmiştir.			
18	4.5	Kuruluşun değer zinciri içindeki konumu			
19	4.5	Özellikle önceki dönemlere göre yaşanan büyük değişimleri vurgulayan önemli nicel bilgiler (örneğin çalışan sayısı, gelir, kuruluşun faaliyet gösterdiği ülke sayısı) açıklanmıştır.			
20	4.7	Başlıca paydaşların meşru ihtiyaç ve istekleri açıklanmıştır			
21	4.7	Ekonomik denge, küreselleşme ve endüstri trendleri gibi makro ve mikro ekonomik koşullar açıklanmıştır.			
22	4.7	Rakiplerin görece güçlü ve zayıf yanları ve müşteri talebi gibi pazar güçleri hakkında bilgi sağlanmıştır.			
23	4.7	Teknolojik değişimin hızı ve kuruluşa etkisi hakkında bilgi verilmiştir.			
24	4.7	Nüfus ve demografik değişimler, insan hakları, sağlık, fakirlik, toplumsal değerler ve eğitim sistemleri gibi toplumsal konulara değinilmiştir.			
25	4.7	İklim değişikliği, ekosistem kaybı ve gezegenin sınırlarına ulaşılması sonucu ortaya çıkan kaynak açıkları gibi çevresel zorluklar açıklanmıştır.			
26	4.7	Kuruluşun faaliyet gösterdiği yasal ve düzenleyici ortam hakkında bilgi verilmiştir.			
27	4.7	Kuruluşun faaliyet gösterdiği ülkedeki ya da kuruluşun stratejisini uygulama kabiliyetini etkileme ihtimali olan başka ülkelerdeki siyasi ortamlar hakkında bilgi verilmiştir.			
		4B Kurumsal Yönetim			
28	4.8	Kuruluşun kurumsal yönetim yapısı kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma kabiliyetini nasıl destekliyor? Sorusu yanıtlanmıştır.			
29	4.9	Kurumsal yönetim sorumlularının becerileri ve farklı yönleri (örneğin insanların geçmişi, cinsiyeti, liyakati ve deneyimi) dahil olmak üzere			

		kuruluşun liderlik yapısı ve yasal gerekliliklerin kurumsal yönetim yapısının tasarımını etkileyip etkilemediği açıklanmıştır.			
	4.9	Kuruluşun kültürünü oluşturmak ve izlemek için kullanılan spesifik süreçler açıklanmıştır.			
30	4.9	Kurumsal yönetim sorumlularının kuruluşun stratejik yönünü ve risk yönetimine karşı yaklaşımını belirlemek ve izlemek amacıyla aldığı önlemler açıklanmıştır.			
	4.9	Kuruluşun kültürünün, etik ilkelerinin ve değerlerinin başlıca paydaşlarla ilişkiler dahil olmak üzere sermaye öğelerini kullanımına ve bunları etkilemesine nasıl yansıtıldığı açıklanmıştır.			
	4.9	Kuruluşun yasal gereklilikleri aşan kurumsal yönetim uygulamaları yürütüp yürütmediği belirtilmiştir.			
	4.9	Kurumsal yönetim sorumlularının yenilikçiliği teşvik etmek ve hayata geçirmek için üstlendiği sorumluluklar açıklanmıştır (bkz 4.16).			
31	4.9	Ücret ve teşvikler ile kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma arasında ve bunların kuruluşun sermaye öğelerini kullanması ve etkilemesi üzerinde nasıl bir bağlantı kurulduğu açıklanmıştır.			
		4C İş modeli			
32	4.10	Kuruluşun iş modeli nedir? Sorusu net bir şekilde yanıtlanmıştır. (4.11 Bir kuruluşun iş modeli, kuruluşun girdileri iş faaliyetleri yoluyla kuruluşun stratejik hedeflerini karşılamayı amaçlayan ve kısa, orta ve uzun vadede değer yaratan çıktı ve sonuçlara dönüştürmede kullandığı sistemdir.)			
33	4.13	İş modelinin temel öğeleri ve temel öğeleri vurgulayan basit bir şema ve bunu desteklemek üzere bu öğelerin kuruluş açısından ilgisi hakkında net bir açıklama yapılmıştır.			
34	4.13	Kuruluşun içinde bulunduğu koşullara uygun, mantıklı bir metin akışı mevcuttur.			
35		Başlıca paydaşlar ile dış çevreyi etkileyen diğer bağımlılıklar (örneğin ham madde) ve önemli faktörler hakkında açıklama yapılmıştır.			
36	4.13	Strateji, risk ve fırsatlar ve performans (KPI'lar ile maliyetlerin düşürülmesi ve gelirler gibi mali konular vb.) gibi diğer İçerik Öğelerinin kapsamında ele alınan bilgilere yönlendiren bağlantılar açıklanmıştır.			
	4.14	Bir entegre rapor, temel girdilerin kuruluşun bağlı olduğu sermaye öğeleriyle nasıl bir ilgisi olduğunu veya iş modelinin sağlamlığı ve esnekliğini anlama açısından önemli oldukları ölçüde kuruluş için bir farklılaşma kaynağı olduğunu gösterir (bkz3.8).			
37	4.16	Bir entegre raporda temel iş faaliyetleri açıklanmaktadır. Kuruluş pazarda kendisini nasıl farklılaştırıyor (örneğin ürün farklılaşması, Pazar segmentasyonu, teslimat kanalları ve pazarlama)			
38	4.16	İş modeli ilk satış noktasından sonra gelir yaratmaya ne ölçüde dayalı (örneğin genişletilmiş garanti anlaşmaları veya ağ kullanım ücretleri)			
39	4.16	Kuruluşun yenilikçilik ihtiyacına nasıl yaklaştığı ve kuruluşun iş modeli değişime uyum sağlamak için nasıl tasarlandığı açıklanmıştır.			
	4.17	Önemli olması halinde bir entegre raporda süreç iyileştirme, çalışan eğitimi ve ilişki yönetimi gibi girişimlerin kuruluşun uzun vadedeki başarısına olan katkısı da ele alınabilir.			
40	4.18	Bir entegre raporda kuruluşun temel ürün ve hizmetleri tanımlanır. Bunlar, önem seviyelerine göre iş modeli açıklaması içinde ele			

		alınması gereken yan ürünler ve atıklar (emisyonlar dahil) gibi diğer çıktılar da olabilir.			
41	4.19	<ul style="list-style-type: none"> •İç sonuçlar (örneğin çalışanların morali, kuruluşun itibarı, gelirler ve nakit akışı) ve •dış sonuçlar (örneğin müşteri memnuniyeti, vergi ödemeleri, marka sadakati, toplumsal ve çevresel etkiler) açıklanmıştır. 			
42	4.19	<ul style="list-style-type: none"> •Olumlu sonuçlar (yani sermaye öğelerinde net artışla sonuçlanan ve dolayısıyla değer yaratanlar) ve •olumsuz sonuçlar (yani sermaye öğelerinde net azalmayla sonuçlanan ve dolayısıyla değeri azaltanlar). 			
		4D Riskler ve fırsatlar			
43	4.23	Bir entegre rapor şu sorunun yanıtını vermelidir: Kuruluşun kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma kabiliyetini etkileyen spesifik risk ve fırsatlar nelerdir ve kuruluş bunları nasıl ele almaktadır?			
	4.24	Bir entegre raporda, kuruluşun kısa, orta ve uzun vadede ilgili sermaye öğeleri üzerindeki etkileri ile bunların bulunabilirliği, kalitesi ve satın alınabilirliği ile ilgili olanlar dahil olmak üzere kuruluşa özgü temel risk ve fırsatlar tanımlanır.			
		4E Strateji ve kaynak aktarımı			
44	4.27	Bir entegre rapor şu sorunun yanıtını vermelidir: Kuruluşun hedefi nedir ve buraya nasıl ulaşmayı amaçlamaktadır?			
	4.28	• Kuruluşun kısa, orta ve uzun vadedeki stratejik amaçları nelerdir? (bkz 3.1)			
45	4.28	• Bu stratejik amaçlara ulaşmak için uyguladığı ya da uygulamayı planladığı stratejiler (bkz 3.8).			
46	4.28	• Stratejisini uygulamak için gereken kaynak aktarımı planları			
47	4.28	Kısa, orta ve uzun vadede başarıları ve hedeflenen sonuçları nasıl ölçeceği açıklanmıştır.			
	4.29	• Kuruluşun stratejisi ve kaynak aktarımı planları ile diğer İçerik Öğelerinin kapsamında olan bilgiler arasındaki bağlantı ve: o strateji ve kaynak aktarımı planlarının iş modeliyle ne ölçüde ilgili olduğu ve kuruluşun değişime uyum sağlama kabiliyetini anlamak açısından seçilen stratejileri uygulamak için iş modelinde yapılması gerekebilecek değişiklikler.			
48	4.29	Strateji ve kaynak aktarımı planlarının dış çevreden ve tanımlanan risk ve fırsatlardan nasıl etkilendiği ve bunlara nasıl yanıt verdiği açıklanmıştır. (bkz. 4.38)			
	4.29	Strateji ve kaynak aktarımı planlarının öğelerini ve bu sermaye öğeleriyle ilgili risk yönetimi düzenlemelerini nasıl etkilediği açıklanmıştır.			
49	4.29	Kuruluşun rekabette avantajlı olmasını ve değer yaratmasını sağlayan; yenilikçiliğin rolü, kuruluşun fikri sermaye öğelerini nasıl geliştirdiği ve kullandığı, rekabette avantajlı olmak için çevresel ve toplumsal konuların kuruluşun stratejisine ne ölçüde dahil edildiği açıklanmıştır.			
50	4.29	Kuruluşun stratejisi ve kaynak aktarımı planlarını formüle ederken kullanılan paydaş etkileşiminin temel özellikleri ve bulguları açıklanmıştır.			
		4F Performans			
51	4.30	Bir entegre rapor şu sorunun yanıtını vermelidir: Kuruluş, dönem içinde belirlenen stratejik hedeflerine ne ölçüde ulaşmıştır ve elde edilen sonuçlar sermaye öğelerini nasıl etkilemiştir? (bkz. 3.8)			

52	4.31	Bir entegre raporda performans hakkında nitel ve nicel bilgiler yer alır ve aşağıdakiler gibi konuları içerebilir: • Hedefler ve risk ve fırsatlar açısından nitel göstergeler ile bunların önemi, etkileri ve bunların oluşturulmasında kullanılan yöntem ve varsayımlar hakkında açıklamalar			
53	4.31	• Değer zincirinin üst ve alt seviyelerindeki sermaye öğeleri üzerindeki etkiler dahil olmak üzere kuruluşun sermaye öğeleri üzerindeki (pozitif ve negatif) etkileri			
54	4.31	• Temel paydaş ilişkilerinin durumu ve kuruluşun temel paydaşların meşru ihtiyaç ve isteklerine nasıl yanıt verdiği			
55	4.31	• Geçmiş ile mevcut performans arasındaki ve mevcut performans ile kuruluşun genel görünüşü arasındaki bağlantılar ve (4.38) varsa özet bilgiler sunulmuştur.			
		4G Genel görünüş			
56	4.34	Bir entegre rapor şu sorunun yanıtını vermelidir: Kuruluşun stratejisini uygularken karşılaşması muhtemel zorluk ve belirsizlikler ve bunların, iş modeli ile gelecekteki performansı açısından potansiyel etkileri nelerdir?			
	4.35	Bir entegre raporda normalde zaman içinde beklenen değişiklikler vurgulanır ve aşağıdaki hususlar hakkında yapılan güvenilir ve şeffaf analizlerle elde edilen bilgiler sağlanır: • Kuruluşun kısa, orta ve uzun vadede dış çevresinde karşılaşması muhtemel durumlar hakkındaki beklentileri ve bunun kuruluşu nasıl etkileyeceği			
	4.37	Gelecekteki finansal performans üzerindeki dahil olmak üzere potansiyel etkiler genellikle aşağıdaki konular hakkında açıklamalar içerir: • Dış çevre, riskler ve fırsatlar ve bunların stratejik amaçlara ulaşmayı nasıl etkileyebileceğine ilişkin bir analiz • Kuruluşun kullandığı veya etkilediği sermaye öğelerinin bulunabilirliği, kalitesi ve satın alınabilirliği (örneğin kalifiye işgücünün veya doğal kaynakların sürekli bulunabilir olması) ile temel ilişkilerin nasıl yönetildiği ve bunların, kuruluşun zaman içinde değer yaratma kabiliyeti açısından neden önemli olduğu açıklanmıştır. (bkz. 4.38)			
	4.38	Bir entegre raporda ayrıca başlıca göstergeler, KPI'lar veya hedefler, tanınmış dış kaynaklardan edinilen ilgili bilgiler ve hassasiyet analizleri yer alabilir. Kuruluşun genel görünüşüyle ilgili rapora tahminler veya öngörüler dahil edilmişse ilgili varsayımların bir özetini sunmak yararlı olacaktır. Gerçekleşen performans ile daha önce belirlenen hedeflerin karşılaştırılması mevcut durumu değerlendirmeyi daha da kolaylaştıracaktır.			
	4.39	Bir kuruluşun genel görünüşü hakkında bir entegre raporda yapılacak açıklamalar, kuruluşun tabi olduğu yasal veya düzenleyici gereklilikleri dikkate alarak yapılır.			
		4H Hazırlık ve sunum temeli			
57	4.40	Bir entegre rapor şu sorunun yanıtını vermelidir: Kuruluş entegre rapora dahil edilecek konuları nasıl belirlemektedir ve bu konular nasıl nicelenmekte veya değerlendirilmektedir?			
58	4.41	• Kuruluşun önemlilik belirleme süreci ve bir özeti (bkz. paragraf 4.42) yapılmıştır.			

59	4.41	Raporlama sınırı ve nasıl belirlendiği hakkında bir açıklama (bkz. paragraf 4.43–4.46) yapılmıştır.			
60	4.41	• Maddi konuları nitelenmek veya değerlendirmek için kullanılan başlıca çerçevelerin ve yöntemlerin bir özeti (bkz. paragraf 4.47–4.48). (Örneğin finansal bilgileri derlemek için kullanılan geçerli finansal raporlama standartları, müşteri memnuniyetini ölçmek için şirket tarafından tanımlanan bir formül veya riskleri değerlendirmek için sektöre dayalı bir çerçeve) yapılmıştır.			
		4I Genel raporlama ilkeleri			
	4.50	Kuruluş, maddi konuların niteliğini dikkate alarak aşağıdakileri sağlamayı düşünebilir: konu ve kuruluşun stratejisi, iş modeli veya sermaye öğeleri üzerindeki etkisi hakkında bir açıklama yapmıştır.			
	4.50	Sebepler ve etkilerin anlaşılmasını sağlamaya yönelik etkileşimler ve bağımlılıklar açıklanmıştır.			
	4.50	Kuruluşun konu hakkındaki görüşü ile konuyu yönetmek için alınan önlemler ve bunların ne ölçüde etkili olduğu			
	4.50	Kuruluşun konuyu ne ölçüde kontrol altında tuttuğu			
	4.50	Önceki dönemler ve geleceğe yönelik hedefler hakkında karşılaştırmalı bilgilerle birlikte nicel ve nitel açıklamalar			
61	4.56	Ancak bir entegre raporda, raporun sınırlarını belirlemede dikkate alınan bağımlılıkların ve zaman içinde değer yaratma kabiliyetini etkileyen önemli takas unsurlarının açıklanması önemlidir. Bu takas unsurları: • Kuruluşa ait olan sermaye öğeleri ile başka taraflara ait olan ya da hiçbir tarafa ait olmayan sermaye öğeleri arasındakiler.			
62	4.56	• Sermaye öğeleri veya bir sermaye öğesinin bileşenleri arasındakiler (örneğin çevreyi olumsuz etkileyen bir faaliyet yoluyla istihdam yaratma)			
63	4.56	• Zaman içinde ortaya çıkanlar (örneğin daha uzun vadede sermayede önemli artış sağlayabilecek bir yol yerine başka bir yolun izlenmesi)			

ÖZGEÇMİŞ

Leyla ÇELİK 23.06.1985 Ankara doğumludur. İlk ve orta öğrenimini Ankara’da tamamlamış olan Leyla ÇELİK, Afyon Kocatepe Üniversitesi İşletme Bölümü 2007 mezunudur. Yüksek Lisans eğitimini 2009 yılında, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde, ‘Çevre Finansmanı Kapsamında Emisyon Ticareti ve Karbon Piyasasının Türkiye’ye Yansımaları’ başlıklı tezi ile tamamlamıştır. Halen Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi’nde öğretim görevlisi olarak görev yapan Leyla ÇELİK’in araştırma alanları çevre finansmanı, sürdürülebilirlik ve entegre raporlama çalışmalarıdır.